

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

УГОВОР О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

Ментор:
Проф. др Владимир Марјански

Кандидат:
Данијела Глушац

Нови Сад, 2023. године

Посвећено мами Анки, тати Милану и сестри Тајјани.

КЉУЧНА ДОКУМЕНТАЦИЈСКА ИНФОРМАЦИЈА¹

Врста рада:	Докторска дисертација
Име и презиме аутора:	Данијела Глушац
Ментор (титула, име, презиме, звање, институција)	Проф. др Владимир Марјански, редовни професор, Правни факултет, Универзитет у Новом Саду
Наслов рада:	Уговор о осигурању живота
Језик публикације (писмо):	Српски (ћирилица)
Физички опис рада:	Унети број: Страница 294 Поглавља 12 Референци 395 Табела 0 Слика 0 Графикона 0 Прилога 0
Научна област:	Право
Ужа научна област (научна дисциплина):	Привредноправна
Кључне речи / предметна одредница:	Уговор о осигурању живота, осигурани ризик, искључени ризици, осигурани случај, лично добро, полиса, врсте уговора о осигурању живота, откуп, предујам, математичка резерва.
Резиме на језику рада:	У савременом свету уговор о осигурању живота заузима значајно место, јер, по правилу, успешно комбинује осигурање и штедњу. Предмет и циљ истраживања је да се истакну и обраде сва кључна питања везана за уговор о осигурању живота. Иако у литератури постоји низ публикација које се претежно баве проучавањем уговора о осигурању, примећујемо недостатак свеобухватне анализе уговора о осигурању живота. Затим, у

¹ Аутор докторске дисертације потписао је и приложио следеће Обрасце:

5б – Изјава о ауторству;

5в – Изјава о истоветности штапане и електронске верзије и о личним подацима;

5г – Изјава о коришћењу.

Ове Изјаве се чувају на факултету у штапаном и електронском облику и не кориче се са тезом.

	<p>нашем законодавству и теорији, а и у упоредном праву, посебан значај се даје дефинисању уговора о осигурању, али не и уговора о осигурању живота. Зато је посебна пажња посвећена теоријско-правном одређењу његове дефиниције, с циљем да се обухвате сви битни елементи и створе основе за позитивноправно дефинисање уговора о осигурању живота.</p> <p>Након дефинисања уговора о осигурању живота, у овом раду одређује се разграничење уговора о осигурању живота од других сличних уговора и утврђују се битни елементи и субјекти правног односа који се успоставља уговором о осигурању живота. Посебна пажња посвећена је закључењу уговора о осигурању живота као делу широке и значајне области уговорног права. Код синалгматичних уговора, какав је уговор о осигурању живота, права и обавезе уговорних страна налазе се у узајамној вези, односно обавеза једне уговорне стране је истовремено право друге и обрнуто. Због тога ћемо у овом раду детаљно обрадити обавезе уговарача осигурања и осигуравача, зависно од фазе њиховог настанка. Иако уговор о осигурању живота карактеришу бројне особине, које ближе означавају његову правну природу, посебно истичемо алеаторност, која одржава специфичност ове врсте уговора. Поред класичних врста уговора о осигурању живота, посебан допринос овог рада представља истраживање појединих, недовољно истражених врста уговора о осигурању живота. У последњем делу рада утврђују се рокови застарелости, трајање и престанак дејства уговора о осигурању живота и даје се кратак преглед превара у осигурању живота.</p> <p>Планирано истраживање има оправданост у научном смислу, јер доприноси верификацији одређених питања која се тичу уговора о осигурању живота, а која нису до сада детаљно проучена или потврђена. Предмет истраживања биће и решења домаћег и страних законодавстава. Циљ истраживања је да се дође до одређеног нивоа сазнања о самом предмету истраживања, што би могло имати значајну научну вредност. Поред тога, наше истраживање има практичну вредност и укључује примену резултата истраживања у апликативне сврхе, посебно у даљем развоју уговорног права осигурања.</p>
Датум прихватања теме од стране надлежног већа:	Наставно-научно веће Правног факултета у Новом Саду-25.2.2016. године; Сенат Универзитета у Новом Саду-21.4.2016. године.
Датум одбране: (Попуњава одговарајућа служба)	

Чланови комисије: (титула, име, презиме, звање, институција)	Председник: Члан: Члан: Члан:
Напомена:	

KEY WORD DOCUMENTATION²

Document type:	Doctoral dissertation
Author:	Danijela Glušac
Supervisor (title, first name, last name, position, institution)	Vladimir Marjanski, Ph.D., full professor, Faculty of Law, University of Novi Sad
Thesis title:	Life insurance contract
Language of text (script):	Serbian language (cyrillic)
Physical description:	Number of: Pages 294 Chapters 12 References 395 Tables 0 Illustrations 0 Graphs 0 Appendices 0
Scientific field:	Law
Scientific subfield (scientific discipline):	Commercial Law
Subject, Key words:	Life insurance contract, insured risk, excluded risks, insured event, personal property, policy, types of life insurance contract, surrender, policy loan, mathematical reserve.
Abstract in English language:	In the modern world, a life insurance contract occupies an important place because it commonly combines insurance and savings. The subject and goal of the research is to highlight and process all the key issues related to life insurance contracts. Although there are a number of publications in literature that mainly deal with the study of insurance contracts, we note the lack of a comprehensive analysis of the same. Moreover, in our legislation and theory, as well as in comparative law, great attention is paid to the definition of insurance contracts,

---

² The author of doctoral dissertation has signed the following Statements:

56 – Statement on the authority,

5B – Statement that the printed and e-version of doctoral dissertation are identical and about personal data,

5r – Statement on copyright licenses.

The paper and e-versions of Statements are held at the faculty and are not included into the printed thesis.

	<p>but not life insurance contracts. Therefore, special attention was paid to the theoretical and legal determination of its definition, with the aim of including all essential elements and creating the basis for the positive legal definition of life insurance contracts.</p> <p>After defining the life insurance contract, this paper determines the demarcation of the life insurance contract from other similar contracts as well as essential elements and subjects of the legal relationship established by the life insurance contract. Special attention is paid to the conclusion of life insurance contracts as part of a broad and important area of contract law. In the case of synallagmatic contracts, such as life insurance contracts, the rights and obligations of the contracting parties are in a mutual relationship, that is, the obligation of one contracting party is simultaneously the right of the other and vice versa. Therefore, in this paper, we will deal in detail with the obligations of policyholders and insurers, depending on the stage of their creation. Although a life insurance contract is characterized by numerous features, which more closely indicate its legal nature, we especially emphasize the aleatory nature, which maintains the specificity of this type of contract. In addition to classic types of life insurance contracts, the special contribution of this paper is the research of certain, insufficiently researched types of life insurance contracts. The final part of the paper presents an analysis of the unenforceability due to statute of limitations, duration, and termination of life insurance contracts as well as a brief overview of life insurance frauds.</p> <p>The planned research is justified in a scientific sense because it contributes to the verification of certain issues concerning life insurance contracts, which have not been thoroughly studied or confirmed so far. The subject of the research will be the solutions to domestic and foreign legislation. The aim of the research is to reach a certain level of knowledge about the subject of the research itself, which could have significant scientific value. In addition, our research has a practical value and includes the application of research results for applied purposes, especially in the further development of insurance contract law.</p>
Accepted on Scientific Board on:	<p>Scientific and Lecturing Board of the Faculty of Law in Novi Sad - February 25th, 2016.</p> <p>Senate of the University of Novi Sad -April 21st, 2016.</p>
Defended: (Filled by the faculty service)	

Thesis Defend Board: (title, first name, last name, position, institution)	President: Member: Member: Member:
Note:	

САДРЖАЈ

САДРЖАЈ.....	9
РЕЗИМЕ.....	19
АВСТРАСТ.....	21
УВОД.....	23
ГЛАВА I.....	28
РАЗВОЈ ОСИГУРАЊА ЖИВОТА	28
1. Зачеци замисли осигурања живота.....	28
2. Период средњег века	32
3. Период новог века	33
4. Развој осигурања живота у Србији	36
4.1. Раздобље од краја XIX века до 1918. године	36
4.2. Раздобље од 1918. године до 1945. године.....	37
4.3. Раздобље после 1945. године.....	39
ГЛАВА II	42
ИЗВОРИ ПРАВА УГОВОРА О ОСИГУРАЊА ЖИВОТА.....	42
1. Уводне напомене	42
2. Законски извори.....	43
3. Општи услови осигурања	49
3.1. Уводне напомене.....	49
3.2. Услови примене и тумачења општих услова осигурања	50
3.3. Контрола примене општих услова осигурања и попуњавања правних празнина.....	57
4. Пословни обичаји и узансе	58
5. Општа правила и начела трговинског и грађанског права	59
6. Судска пракса и правна наука	60

7. Редослед примене извора права уговора о осигурању живота	60
8. Извори права Европске уније у вези са уговорима о осигурању живота.....	62
8.1 Директиве Европске уније у области права осигурања	63
8.2. Усаглашавање (хармонизација) права осигурања живота у оквиру Европске уније	66
ГЛАВА III	69
ПОЈАМ, ОСОБИНЕ И РАЗГРАНИЧЕЊЕ УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА У ОДНОСУ НА ДРУГЕ УГОВОРЕ	69
1. Законски појам уговора о осигурању живота	69
2. Теоријски појам уговора о осигурању живота	73
3. Особине уговора о осигурању живота.....	76
3.1. Двостраност уговора	77
3.2. Делимично адхезивни уговор.....	77
3.3. Двострано обавезан (синалгамтичан) и теретан уговор	78
3.4. Алеаторан уговор.....	79
3.5. Правни посао са трајним извршењем обавеза и најчешће сукцесиван правни посао.....	80
3.6. Типичан уговор трговинског права	81
3.7. Уговор <i>uberrimae fidei</i>	82
3.8. Интерес код осигурању живота.....	83
3.9. Свотни карактер осигурања живота	84
4. Разграничење уговора о осигурању живота у односу на друге сличне уговоре ..	85
4.1. Разграничење уговора о осигурању живота у односу на уговоре на срећу	85
4.2. Разграничење уговора о осигурању живота у односу на уговор о улогу на штедњу.....	86
4.3. Разграничење уговора о осигурању живота у односу на уговор о доживотној ренти	88

4.4. Разграничење уговора о осигурању живота у односу на уговор о чланству у добровољном пензијском фонду	88
4.5. Разграничење уговора о осигурању живота у односу на уговор о осигурању од последица несрећног случаја.....	90
4.6. Разграничење уговора о осигурању живота у односу на уговор о добровољном здравственом осигурању	92
ГЛАВА IV	93
БИТНИ ЕЛЕМЕНТИ УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА.....	93
1. Уопштено о битним елементима уговора о осигурању живота.....	93
2. Ризик код уговора о осигурању живота	93
2.1. Битни елементи ризика у осигурању живота	94
2.1.1. Могућност наступања догађаја	95
2.1.2. Неизвесност наступања догађаја	95
2.1.3. Независност од искључиве воље заинтересованих лица	96
2.1.4. Допуштеност ризика	96
2.2. Ризици искључени законом из покрића код уговора о осигурању живота....	97
2.2.1. Самоубиство осигураника	97
2.2.2. Намерно убиство осигураника.....	99
2.2.3. Ратне операције (ратни ризици).....	100
2.3. Искључење ризика путем правила осигурања или појединачних уговорних одредби.....	101
3. Осигурани случај код уговора о осигурању живота	102
3.1. Појам и начин одређивања осигураног случаја код уговора о осигурању живота	103
3.1.1. Време и место остваривања осигураног случаја код уговора о осигурању живота.....	104
3.1.2. Доказивање наступања осигураног случаја	105
3.1.3. Најчешће врсте осигураних случајева код уговора о осигурању живота .	105

4. Предмет осигурања живота	106
5. Премија осигурања код уговора о осигурању живота	108
5.1. Врсте премије	109
5.2. Начини одређивања премије осигурања живота	112
5.3. Време, место, и начин плаћања премије код уговора о осигурању живота	113
6. Осигурана свота (свота) код уговора о осигурању живота	114
ГЛАВА V	117
ЗАКЉУЧИВАЊЕ УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА И ПОЛИСА ОСИГУРАЊА	117
1. Понуда и понудиоци код уговора о осигурању живота.....	117
1.1. Садржај понуде код уговора о осигурању живота	118
1.2. Дејство понуде код уговора о осигурању живота.....	119
2. Прихват понуде за закључење уговора о осигурању живота	120
2.1. Садржина и својства прихватање понуде	121
2.2. Рок за прихватање понуде.....	121
2.3. Форма понуде и прихвата понуде	121
3. Тренутак закључења уговора о осигурању живота.....	122
4. Форма закључења уговора о осигурању живота	123
5. Закључење уговора у име другог без овлашћења	125
6. Почетак дејства уговора о осигурању живота	126
7. Полиса осигурања живота	127
7.1. Појам и издавање полисе осигурања живота	127
7.2. Састојци полисе осигурања живота	129
7.3. Врсте полисе осигурања живота	130
7.4. Пренос полисе осигурања живота.....	131
7.5. Залагање полисе осигурања живота.....	133
7.5.1. Закључење уговора о залози полисе осигурања живота	133

7.5.2. Дејство уговора о залози полисе осигурања живота	134
7.5.3. Примена полисе као инструмента обезбеђења.....	134
7.6. Функције полисе осигурања живота	135
7.7. Неслагање између садржине полисе и понуде осигурања.....	138
7.8. Тумачење полисе	139
7.9. Лист покрића	140
7.10. Потврда или сертификат о осигурању.....	141
ГЛАВА VI.....	142
СУБЈЕКТИ ПРАВНОГ ОДНОСА КОЈИ СЕ УСПОСТАВЉА УГОВОРОМ О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА	142
1. Уводне напомене.....	142
2. Осигуравач.....	142
3. Уговарач осигурања	143
4. Осигураник.....	144
5. Корисник осигурања и осигурано лице.....	144
ГЛАВА VII	147
ВРСТЕ УГОВОРА О ОСИГУРАЊА ЖИВОТА	147
1. Уводне напомене	147
2. Врсте осигурања живота према Закону о осигурању.....	147
3. Врсте осигурања живота према ризику обухваћеним осигурањем	148
3.1. Осигурање живота за случај смрти	148
3.1.1. Варијанте осигурања живота за случај смрти према временском тренутку наступања смрти.....	149
3.1.1.1. Осигурање на цео живот	149
3.1.1.2. Осигурање за случај смрти с одређеним роком трајања, тзв. привремено осигурање.....	150
3.1.2. Варијанте осигурања живота за случај смрти према висини осигуране своте.....	150

3.1.2.1. Осигурање живота за случај смрти осигураника са константним осигураним свотама.....	151
3.1.2.2. Осигурање живота за случај смрти осигураника са опадајућим осигураним свотама.....	151
3.1.2.3. Осигурање живота за случај смрти осигураника са растућим осигураним свотама.....	152
3.1.3. Други модалитети осигурања живота за случај смрти.....	152
3.1.3.1. Осигурање за случај надживљења	152
3.1.3.2. Осигурање на два живота	153
3.1.3.3. Ризико осигурање живота корисника кредита.....	153
3.2. Осигурање за случај доживљења (одређеног броја година или одређеног догађаја)	155
3.2.1. Осигурање одложене исплате осигуране своте.....	157
3.2.2. Осигурање доживотне ренте	157
3.3. Мешовито осигурање	158
4. Врсте уговора о осигурању живота према броју лица обухваћених уговором ..	160
5. Тонтине осигурање.....	161
6. Врсте уговора о осигурању живота према начину закључивања уговора	162
7. Врсте уговора о осигурању живота према начину исплате осигуране своте	163
7.1. Осигурање капитала	163
7.2. Рентна осигурања.....	163
8. Допунска осигурања уз осигурање живота.....	165
9. Уговор о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове.....	165
9.1. Правна природа уговора о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове	167
9.2. Врсте уговора о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове	169
ГЛАВА VIII	171
УГОВОР О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА У КОРИСТ ТРЕЋЕГ ЛИЦА.....	171

1. Појам уговора о осигурању живота у корист трећег лица.....	171
2. О уговору у корист трећег	172
3. Опште напомене о одређивању корисника	173
4. Опозивање одредбе о одређивању корисника	176
4.1. Право опозива	176
4.2. Престанак права опозива.....	178
4.3. Изузетак од правила о неопозивости именована корисника	178
4.4. Одбијање корисника	180
5. Осигурање за случај смрти без одређеног корисника.....	180
6. Сопствено и непосредно право корисника	181
7. Повериоци уговарача осигурања и осигураника.....	183
8. Уступање осигуране своте.....	184
9. Смрт корисника осигурања пре доспелости осигуране главнице или ренте.....	185
10. Савесна исплата осигуране своте неовлашћеном лицу	185
ГЛАВА IX.....	187
ОБАВЕЗЕ УГОВОРНИХ СТРАНА КОД УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА ..	187
1. Обавезе уговарача осигурања.....	187
1.1. Обавезе које се предузимају приликом закључења уговора о осигурању живота	187
1.1.1. Обавеза пријављивања околности значајних за оцену ризика	187
1.1.1.1. Намерна нетачна пријава или прећуткивање.....	189
1.1.1.2. Ненамерна нетачност или непотпуност пријаве.....	192
1.1.1.3. Случајеви у којима се осигуравач не може позивати на нетачност или непотпуност пријаве	193
1.1.2. Обавеза пријављивања старости осигураника	194
1.1.3. Обавеза плаћања прве премије осигурања	195
1.2. Обавезе које се предузимају током трајања уговора о осигурању живота ..	197
1.2.1 Обавештавање осигуравача о променама ризика	197

1.2.1.1. Правне последице у случају повећања ризика	198
1.2.1.2. Правне последице у случају смањења ризика	200
1.2.2. Обавеза плаћања наредних премија осигурања	200
1.3. Обавеза која се предузима након наступања осигураног случаја	201
2. Обавезе осигуравача	202
2.1. Обавезе осигуравача код уговора о осигурању живота у моменту закључења уговора	202
2.1.1. Обавеза обавештавања осигураника пре закључења уговора о осигурању живота	202
2.1.2. Обавеза предаје услова осигурања и других докумената	207
2.2. Обавезе осигуравача код уговора о осигурању живота у току трајања уговора о осигурању живота	208
2.2.1. Обавеза обавештавања осигураника током трајања уговора о осигурању живота	208
2.2.2. Стварање и одржавање резерви осигурања	211
2.2.3. Обавеза заштите података о личности	213
2.2.4. Исплата откупне вредности полисе (код уговора о осигурању живота закљученог за цео живот)	216
2.2.5. Радње у вези са полисом (издавање дупликата, амортизација полисе)	220
2.3. Обавезе осигуравача код уговора о осигурању живота кад наступи осигурани случај	220
2.3.1. Исплата осигуране своте	221
2.3.2. Кумулирање накнаде и осигуране своте	223
2.3.3. Обавеза исплате предујма	224
3. Приговори осигуравача	226
ГЛАВА X	227
РОКОВИ ЗАСТАРЕЛОСТИ КОД УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА	227
1. Застарелост потраживања у осигурању	227

2. Рокови застарелости за уговарача осигурања или корисника осигурања према осигуравачу у осигурању живота.....	227
3. Рокови застарелости потраживања осигуравача из уговора о осигурању	228
4. Почетак тока рока застарелости.....	229
5. Питања која се тичу прекида застарелости код уговора о осигурању живота...	230
6. Питања која се тичу застоја застарелости код уговора о осигурању живота.....	231
ГЛАВА XI.....	232
ТРАЈАЊЕ И ПРЕСТАНАК ДЕЈСТАВА УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА....	232
1. Трајање уговора о осигурању живота.....	232
2. Престанак дејства уговора о осигурању живота	233
2.1. Престанак дејстава уговора о осигурању живота раскидом.....	233
2.1.1 Једностранни раскид уговора о осигурању живота због неизвршења уговорних обавеза	234
2.1.2 Једностранни раскид услед неизвршења обавезе пријављивања околности од значаја за оцену ризика приликом закључења уговора.....	234
2.1.3 Једностранни раскид уговора услед неизвршења обавезе обавештавања о евентуалним променама околности везаних за оцену тежине ризика у току трајања осигурања.....	235
2.1.4 Једностранни раскид уговора због неизвршења обавезе плаћања премије осигурања.....	237
2.1.5. Једностранни раскид уговора због промењених околности	238
3. Престанак дејства уговора о осигурању живота услед стечаја.....	238
4. Престанак дејства уговора о осигурању живота испуњењем.....	240
5. Престанак дејстава уговора о осигурању живота утврђивањем његове апсолутне ништавости или поништењем услед релативне ништавости (рушљивости).....	241
ГЛАВА XII	244
КРАТАК ПРЕГЛЕД ПРЕВАРА У ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА.....	244
1. Појам превара у осигурању	244

2. Грађанскоправни аспекти превара у осигурању.....	245
3. Кривичноправни аспект преваре у осигурању	246
4. Преваре које чини осигураник према осигуравачу у осигурању живота	249
5. Преваре које чини осигуравач према осигуранику у осигурању живота	250
ЗАКЉУЧАК	252
ЛИТЕРАТУРА	262
План третмана података	288

РЕЗИМЕ

У савременом свету уговор о осигурању живота заузима значајно место, јер, по правилу, успешно комбинује осигурање и штедњу. Предмет и циљ истраживања је да се истакну и обраде сва кључна питања везана за уговор о осигурању живота. Иако у литератури постоји низ публикација које се претежно баве проучавањем уговора о осигурању, примећујемо недостатак свеобухватне анализе уговора о осигурању живота. Затим, у нашем законодавству и теорији, а и у упоредном праву, посебан значај се даје дефинисању уговора о осигурању, али не и уговора о осигурању живота. Зато је посебна пажња посвећена теоријско-правном одређењу његове дефиниције, с циљем да се обухвате сви битни елементи и створе основе за позитивноправно дефинисање уговора о осигурању живота.

Након дефинисања уговора о осигурању живота, у овом раду одређује се разграничење уговора о осигурању живота од других сличних уговора и утврђују се битни елементи и субјекти правног односа који се успоставља уговором о осигурању живота. Посебна пажња посвећена је закључењу уговора о осигурању живота као делу широке и значајне области уговорног права. Код синалгматичних уговора, какав је уговор о осигурању живота, права и обавезе уговорних страна налазе се у узајамној вези, односно обавеза једне уговорне стране је истовремено право друге и обрнуто. Због тога ћемо у овом раду детаљно обрадити обавезе уговарача осигурања и осигуравача, зависно од фазе њиховог настанка. Иако уговор о осигурању живота карактеришу бројне особине, које ближе означавају његову правну природу, посебно истичемо алеаторност, која одржава специфичност ове врсте уговора. Поред класичних врста уговора о осигурању живота, посебан допринос овог рада представља истраживање појединих, недовољно истражених врста уговора о осигурању живота. У последњем делу рада утврђују се рокови застарелости, трајање и престанак дејства уговора о осигурању живота и даје се кратак преглед превара у осигурању живота.

Планирано истраживање има оправданост у научном смислу, јер доприноси верификацији одређених питања која се тичу уговора о осигурању живота, а која нису до сада детаљно проучена или потврђена. Предмет истраживања биће и решења домаћег и страних законодавстава. Циљ истраживања је да се дође до одређеног нивоа сазнања о самом предмету истраживања, што би могло имати значајну научну вредност. Поред

тога, наше истраживање има практичну вредност и укључује примену резултата истраживања у апликативне сврхе, посебно у даљем развоју уговорног права осигурања.

Кључне речи: Уговор о осигурању живота, осигурани ризик, искључени ризици, осигурани случај, лично добро, полиса, врсте уговора о осигурању живота, откуп, предујам, математичка резерва.

ABSTRACT

In the modern world, a life insurance contract occupies an important place because it commonly combines insurance and savings. The subject and goal of the research is to highlight and process all the key issues related to life insurance contracts. Although there are a number of publications in literature that mainly deal with the study of insurance contracts, we note the lack of a comprehensive analysis of the same. Moreover, in our legislation and theory, as well as in comparative law, great attention is paid to the definition of insurance contracts, but not life insurance contracts. Therefore, special attention was paid to the theoretical and legal determination of its definition, with the aim of including all essential elements and creating the basis for the positive legal definition of life insurance contracts.

After defining the life insurance contract, this paper determines the demarcation of the life insurance contract from other similar contracts as well as essential elements and subjects of the legal relationship established by the life insurance contract. Special attention is paid to the conclusion of life insurance contracts as part of a broad and important area of contract law. In the case of synallagmatic contracts, such as life insurance contracts, the rights and obligations of the contracting parties are in a mutual relationship, that is, the obligation of one contracting party is simultaneously the right of the other and vice versa. Therefore, in this paper, we will deal in detail with the obligations of policyholders and insurers, depending on the stage of their creation. Although a life insurance contract is characterized by numerous features, which more closely indicate its legal nature, we especially emphasize the aleatory nature, which maintains the specificity of this type of contract. In addition to classic types of life insurance contracts, the special contribution of this paper is the research of certain, insufficiently researched types of life insurance contracts. The final part of the paper presents an analysis of the unenforceability due to statute of limitations, duration, and termination of life insurance contracts as well as a brief overview of life insurance frauds.

The planned research is justified in a scientific sense because it contributes to the verification of certain issues concerning life insurance contracts, which have not been thoroughly studied or confirmed so far. The subject of the research will be the solutions to domestic and foreign legislation. The aim of the research is to reach a certain level of knowledge about the subject of the research itself, which could have significant scientific value.

In addition, our research has a practical value and includes the application of research results for applied purposes, especially in the further development of insurance contract law.

Key words: Life insurance contract, insured risk, excluded risks, insured event, personal property, policy, types of life insurance contract, surrender, policy loan, mathematical reserve.

УВОД

Предмет истраживања докторске дисертације је уговор о осигурању живота. Осигурање живота, по правилу, успешно комбинује осигурање и штедњу, а пружа финансијску сигурност и заштиту појединцима и њиховим најближима. Правни израз животног осигурања изражен је кроз различите врсте уговора о осигурању живота. С обзиром на то да је реч о комплексном правном институту, који обухвата широк спектар правних питања, у овом раду детаљно ће се анализирати развој осигурања живота, извори права уговора о осигурању живота, као и појам особине и разграничење осигурања живота у односу на сличне уговоре. Између осталог, анализираћемо битне елементе уговора о осигурању живота, закључивање уговора о осигурању живота, субјекте правног односа који се успоставља уговором о осигурању живота, врсте уговора о осигурању живота, уговор о осигурању живота у корист трећег лица, обавезе уговорних страна, рокове застарелости, трајање и престанак дејстава уговора о осигурању живота и преваре у осигурању живота.

Предмет истраживања односи се на одговоре на спорна питања у вези са уговором о осигурању живота и на проналажење начина да се осветле значајни сегменти у односима између уговорних страна. Истраживање се заснива на домаћој и страниј литератури, која је коришћена у складу са усвојеним и прихваћеним ставовима и нормама правне науке и теорије права. Упоредноправним приказом могла би се стећи јаснија слика о стању правне регулативе у овој области у нашем праву. Истраживање је временски одређено на савремени период (почетак XXI века) и садашње стање, с тим што је, ради уочавања континуитета са актуелним тенденцијама, обухваћен и кратак историјски развој уговора о осигурању живота.

Неопходно је истраживање уговора о осигурању живота да би се у његовом оквиру посебно уочила и проучила сложеност правних односа и врста уговора о осигурању живота. Иако су многи домаћи и страни аутори заинтересовани за проучавање уговора о осигурању живота, примећује се недостатак свеобухватних научних студија на ту тему. Правни односи код овог уговора и врсте истог у сваком случају нису монографски обрађени у праву Републике Србије. Због значаја, неопходно је да уговор о осигурању живота буде потпуно правно анализиран и истражен.

Следећи разлог за истраживање налазимо у потреби да се путем проучавања норми којима се регулише уговор о осигурању живота дају одговори на поједина питања која настају у пракси. Докторска дисертација тежи разјашњењу бројних теоријских и емпиријских питања везаних за уговор о осигурању живота, будући да су нека од њих недовољно проучена у нашој правној теорији. Неопходно је анализирати и приказати постојеће стање код нас у овој области, али исто тако посветити пажњу упоредноправној теорији и пракси и указати на све извеснију будућност у уговорном праву осигурања живота.

Циљ нам је да се кроз овај рад сагледа сложеност уговора о осигурању живота да би се следствено томе поставило истраживање актуелних облика и врста уговора о осигурању живота.

Примарни циљ истраживања докторске дисертације јесте да се прибављањем, обрадом и анализом хетерогених теоријских и практичних истраживања и аналитичким приступом домаћим и упоредним изворима права Европске уније конструишу оригинални закључци и дође до оперативних и примењивих сазнања о уговору о осигурању живота.

Поред примарног циља, постоје и додатни циљеви овог истраживања, а они се могу сумирати на следећи начин:

- Дефинисање појма и одређивање правне природе уговора о осигурању живота на свеобухватан и темељан начин.
- Утврђивање разлике између уговора о осигурању живота и њему сличних уговора.
- Идентификовање свих правних особина уговора о осигурању живота.
- Приказивање различитих врста и модалитета уговора о осигурању живота у домаћој и упоредној пракси.
- Истраживање и обрада свих кључних питања везаних за правне односе код уговора о осигурању живота.

Обради теме приступамо тако да се на основу свеобухватног истраживања стручној јавности понуди монографска студија која може допринети бољем разумевању правне природе, значаја, сложености и специфичности које доноси уговор о осигурању живота,

уз разјашњења бројних питања, будући да су нека од њих још увек недовољно проучена у нашој правној теорији.

Практични циљ овог истраживања треба да послужи и пословној пракси, нарочито у делу сагледавања позитивноправних решења у области осигурања живота, врста уговора о осигурању живота, предлога за унапређење истих и увођења нових производа осигурања живота на тржиште осигурања у Републици Србији. Рад се не заснива само на анализи *de lege lata*, већ укључује и разматрања *de lege ferenda* са конкретним предлозима за допуне српског законодавства. Имајући то у виду, циљ дисертације је и да домаћој литератури да допринос целовитом анализом једне, још увек, недовољно истражене теме и укаже на значај који ова тема има за теорију и праксу осигурања.

Свеобухватност и вишеструкост предмета истраживања захтевају коришћење и комбинацију више научноистраживачких метода. У комбинацији са правним методама (догматичким и нормативним) потребно је користити и остале посебне методе. Позитивноправни метод је од суштинског значаја и примениће се са циљем да се детаљном анализом истраже решења у националном законодавству, али и недостаци у начину регулисања уговора о осигурању живота. Комплексност и природа предмета истраживања и дефинисани циљ истраживања детерминишу коришћење метода истраживања, као што је и компаративни (упоредноправни) метод, који ће нарочито доћи до изражаја при сагледавању правних решења и праксе других држава. При томе, посебна пажња у оквиру упоредноправног метода поклониће се тзв. типолошком методу. Типолошки метод послужиће преваходно при разврставању различитих модела уговора о осигурању живота на основу различитих критеријума.

Историјскоправни метод показује се као неопходан за потпуну и целовиту спознају уговора о осигурању живота. Свесни смо да без познавања настанка и историјског развоја није могуће без довољно података проучавати ни садашње позитивно право. Примењиваће се и аксиолошки метод који се користи и као метод правне критике. Сврха овог научног метода је оцена постојећег стања и решења у пружању научног доприноса у овој области. Користиће се и језички метод којим се утврђују смисао и значења норме и отклањају језичке недоумице и нејасноће. Уз језички метод, једним својим делом, везан је и логички метод који служи у сређивању садржине правних норми да би се људи

по тим нормама могли понашати. У зависности од потребе, користиће се и метод анализе садржаја, индуктивни и дедуктивни метод. Рад је подељен у дванаест глава.

Прва глава је посвећена развоју осигурања живота. Разумевање развоја осигурања живота омогућава нам увид у историјски контекст, помаже нам да схватимо како се осигурање живота развијало и да сагледамо утицај економских, друштвених и правних фактора на обликовање овог уговора.

Друга глава је посвећена изворима права уговора о осигурању живота имајући у виду традиционану поделу извора права. У овој глави наводе се и извори права Европске уније у области осигурања живота. Усклађивање права Републике Србије са правом ЕУ доприноси стварању правне сигурности и предвидљивости за грађане у свим областима, па и у области осигурања.

Трећа глава је посвећена дефинисању уговора о осигурању живота, утврђивању и анализи његових карактеристика и разграничењу у односу на друге сличне уговоре. На тај начин ће се и утврдити правна природа уговора о осигурању живота.

Четврта глава се односи на битне елементе уговора о осигурању живота (ризик, осигурани случај, предмет осигурања, премија осигурања и осигурана свота). Битни елементи су они без којих уговор о осигурању живота не би био пуноважан.

У петој глави су обрађена сва питања у вези са закључењем уговора о осигурању живота, као и исправе које прате посао осигурања: полиса, лист покрића и потврда о осигурању.

У шестој глави су објашњена права и обавезе лица која учествују у правним односима који се заснивају осигурањем. Ово је посебно важно, јер терминологија није уједначена, што изазива одређене тешкоће како у теорији тако и пракси.

Многобројни облици уговора о осигурању живота наметнули су потребу њиховог груписања и систематизације по одређеним критеријумима, што смо урадили у глави седам овог рада.

У глави девет анализирали смо сва питања у вези са уговором о осигурању живота у корист трећег лица (појам уговора о осигурању живота у корист треће особе, начин одређивање корисника, подела користи између више корисника, опозивање одредбе о одређивању корисника, право опозива, престанак права опозива, изузетак од правила о неопозивости именована корисника, одбијање корисника, осигурање за случај смрти без одређеног корисника, опозивост одлуке о одређивању корисника, сопствено и непосредно право корисника, повериоци уговарача осигурања и осигураника, уступање осигуране своте, смрт корисника пре доспелости осигуране главнице или ренте и савесна исплата осигуране своте овлашћеном лицу).

Глава десет се односи на општа и посебна правила застарелости у осигурању живота. Посебна законска правила односе се на потраживање осигураника према осигуравачу и на потраживање осигуравача према осигуранику.

У глави једанаест анализирали смо моменат од када уговор о осигурању живота почиње да производи дејство и начине престанка дејстава уговора, и то како оне опште, тако и оне специфичне за уговор о осигурању живота.

Имајући у виду тему рада са нагласком на осигурање живота, у дванаестој глави обрађени су грађанскоправни и кривичноправни аспекти превара у осигурању.

На крају су дата закључна разматрања.

ГЛАВА I

РАЗВОЈ ОСИГУРАЊА ЖИВОТА

1. Зачеци замисли осигурања живота

О осигурању, у данашњем смислу, може се говорити почев од друге половине XIX века и почетком XX века. Док осигурање није уобличено у развијене правне инструменте, прошло је много векова и тиме је коначно нормирана ова област. Осигурање живота у својим основним зачецима јавља се у старом Египту, старој Грчкој и Риму.

Први облици осигурања живота везују се за друштва за плаћање трошкова погребна, која су основана пре око 2500 година у старом Египту. Зидари и обрађивачи камена организовали су друштва за прибављање средстава за плаћање трошкова лечења и погребна својих чланова.³

У Грчкој су, чак 400 година п.н.е, постојале заједнице или друштва базирана на религијским основама (*thiasoi*), а обухватала су и плаћање трошкова погребна и помоћи удовцима и удовицама (*eranoi*). Правни статус друштава у Грчкој био је исти као и правни статус грађана. Имајући то у виду, није било ограничења у грчком праву у оснивању и деловању друштава (*thiasoi* и *eranoi*). Свако је, без обзира на пол и класу, имао право на чланство у друштву под претпоставком да прође прописано испитивање моралне подобности. Сваки члан, чија је претплата била плаћена, имао је право на било који положај у друштву све док не буде искључен због неплаћања претплате (чланарине) или због свађалачког или раскалашног понашања. Приходи друштва су се састојали из плаћања приступне чланарине, месечне чланарине, наплаћених трошкова остварених током практиковања религије, казни, камата од зајмова, добити од инвестиција, донација од трећих лица (лица која нису била чланови) итд.⁴

---

³ З. Петровић, В. Чоловић, Д. Кнежевић, *Историја осигурања у Србији, Црној Гори и Југославији до 1941. године*, Београдска банкарска академија и Институт за упоредно право, Београд, 2013, стр. 11.

⁴ С. Farley Trenerry, *The Origin and Early History of Insurance: Including the Contract of Bottomry*, P. S. King & son, ltd., London, 1926, p. 174.

Наводно, месечна претплата је коришћена за подмиривање просторних трошкова друштва, укључујући и сахрањивање чланова, као и за плаћање практиковања религије. Сумирано, у грчким друштвима погребни трошкови су обезбеђивани као противнакнада за малу месечну чланарину, а разлог постојања грчких друштава је био увек религиозни.⁵ Упркос наглашавању сакралног карактера, члан друштва је могао користити помоћ осталих чланова, тј. самог друштва, која му је омогућавала очување створених вредности или њихову обнову. Тиме су ова друштва испуњавала и социолошки аспект осигурања.⁶

Погребна друштва⁷ Римљана била су последица касније фазе развоја религиозних друштава. Ова религиозна друштва су се највероватније базирала на грчким религиозним друштвима. Касније, када су религиозна осећања код Римљана ослабила, предност да сваки члан буде прикладно и долично сахрањен постала је више очигледна и постепено су друштва постала погребни клубови.⁸ Она су припадала групи неодштетних осигурања, која су обезбеђивала помоћ болесним и старијим члановима и покривала трошкове сахране преминулих чланова.⁹

Друштва која су практиковала еквивалент узајамном осигурању могу да се поделе у три групе:

- а) цивилна друштва
- б) друштва ветерана
- в) војна друштва

а) Цивилна друштва

---

⁵ Исто.

⁶ A. Schug, *Der Versicherungsgedanke und seine historischen Grundlagen*, V&R unipress GmbH, Birkach, 2011, s. 99.

⁷ *Collegium* (лат.), такође познат као удружење или корпорација, представља облик организације римских грађана који су се удружили ради остваривања одређеног задатка од јавног или приватног интереса. Ова удружења су такође називана *universitas*, *corpum*, *sodalitium*, *sociteas*. Циљ њиховог окупљања могао је бити професионални, политички или религиозни. Последња функција *collegia*, вероватно је најстарија, јер се под називом *collegia* јављају свештеничка удружења чије се оснивање приписује времену Нума Помпилија, али се сматра да је већина њих формирана тек након Другог пунског рата. Више у: Ж. Бујуклић, *Forum Romanum (римска држава, право, религија и митови)*, Правни факултет у Београду, Београд, 2005, стр. 183.

⁸ С. Farley Trenerry, *nav. delo*, p. 21.

⁹ В. Londrc, *Preteča prava osiguranja u antici*, *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici*, br. 17/2016, str. 326.

Чланови ових друштава су били припадници свих сталежа, укључујући и робове. Познато је да је у неким друштвима горња граница за учлањење била 30 година. Чланови су плаћали приступну чланарину, месечне улоге, различите донације итд. Друштва су исплаћивала *funereticum*¹⁰ (погребнине) за трошкове сахране, која је истовремено представљала помоћ породицама умрлих.¹¹ Од времена Марцијана једина друштва која су могла да се оснују била су *collegium tenuiorum* и *causa religionis*. *Collegium tenuiorum* су основана као друштва сиромашнијих чланова из страха да после смрти неће бити прописно сахрањени уз поштовање религиозних обреда.¹²

б) Друштва ветерана

Поред цивилних друштава, постојала су и друштва састављена од војних ветерана који су отпуштени из војске. Било је неколико разлога за формирање ових друштава од стране ветерана, уместо да се учлане у постојећа цивилна друштва.¹³ Један од тих разлога је неприхватање ветерана од стране чланова цивилних друштава, јер су имали минимум 46 година и били су исподпросечног здравственог стања.¹⁴ Такође, сматра се да су ова друштва настала, јер су ветерани провели скоро 30 година у војсци и тиме изгубили контакте са ранијим пријатељима. Учлањењем у друштво могли су добити осећај припадности и поделити интересовања са онима која су занимала иста питања, што сигурно не би добили као чланови цивилних друштава. Постоје записи који показују да су ова друштва личила на цивилна погребна друштва у многим стварима као што су начин управљања, избор службеника друштва, плаћање месечне чланарине, регистар чланова, поседовање заједничке гробнице итд.¹⁵ Таква друштва, након што су проглашена илегалним, забрањена су од стране Марцијана.¹⁶

---

¹⁰ Из плаћање *funereticum* је било изузето самоубиство, као и покривање трошкова сахрањивања од стране друштва.

¹¹ Д. Огризовић, *Економика осигурања*, ЗОИЛ, Сарајево, 1983, стр. 105.

¹² Р. В. Hagelschuer, *Grundlegendes über die Lebensversicherung, Lebensversicherung*, 1987, s. 15.

¹³ С. Farley Trenerry, *nav. delo*, p. 204.

¹⁴ С. Farley Trenerry, *nav. delo*, p. 205.

¹⁵ С. Farley Trenerry, *nav. delo*, p. 206.

¹⁶ С. Farley Trenerry, *nav. delo*, p. 204.

в) Војна друштва

Војна друштва су се много разликовала од цивилних друштава. Ова друштва била су у оквиру војних кампова и састављена искључиво од војника у активној служби. Ово су заправо била узајамна друштва, која нису давала накнаду за случај болести, али су обезбеђивала новчану помоћ у случају отпуста из службе или у случају смрти током служења војске, као и исплату када би неко постао ветеран.¹⁷ Према статутима ових друштава војницима који напуштају службу због истека служења војног рока или пензионисања исплаћивана је свота новца *anularium*.¹⁸ Оно што је остало нејасно јесте да ли је приступна чланарина обухватала целокупну уплату или су били обавезни да плате додатно и периодичне претплате. Поједини аутори сматрају да се *scannarium* састојао из два дела, од приступне чланарине и месечне претплате.¹⁹ Свакако, војна друштва су обезбеђивала, поред одређене узајамне помоћи, и исплату осигуране своте у случају смрти члана, уколико је умро у току одређеног периода, односно ако је преживео тај период, исплату одређене своте или исплату ренте све до смрти корисника. Први случај био би паралелан мешовитом осигурању од стране данашњих друштава за узајамно осигурање. У другом случају би био сличан уговору о осигурању живота на одређени рок до 46. године, чија би прва исплата ренте била са 46 година и 6 месеци.²⁰

Докази на којима се базира теорија да су Римљани познавали лимитирану форму осигурања живота датира из 2. века нове ере, а проналазе се у одређеним одговорима учених правника (*responsa*) и царским конституцијама (*leges*), које су најраније написане од стране Гаја око 150 г.н.е, а најкасније од Базила и Леа из 900 г.н.е. Они пружају јасан доказ да су одређени уговори били такве природе да одговарају по сврси полисама осигурања живота, а неки од њих *mutatis mutandis* су се користили као основа за сличне уговоре данас.²¹ Имајући у виду изворе из римског права, може се закључити да су Римљани били упознати са еквивалентом уговора о осигурању живота.

---

¹⁷ C. Farley Trenerry, *nav. delo*, p. 209.

¹⁸ M. Ginsburg, Roman Military Clubs and Their Social Functions, *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, Vol. 71/1940, s. 153.

¹⁹ C. Farley Trenerry, *nav. delo*, p. 211.

²⁰ C. Farley Trenerry, *nav. delo*, p. 219.

²¹ C. Farley Trenerry, *nav. delo*, p. 29.

2. Период средњег века

Постоје схватања да генеза средњовековног осигурања почиње од XII-XIII века. О овом периоду развоја осигурања живота постоји више информација, али свакако остаје простор за даља истраживања. Још у VIII веку црква је за новац одобравала „животну ренту”, а из 816. г.н.е. датира пропис да црквена земља не треба да се оптерећује дуже од трајања једног живота. У записима из тог периода налазе се докази да су такви уговори били често спекулативни и да су имали малу или никакву везу са старошћу корисника ренте. Тако је 1308. године бременски надбискуп, плативши 2400 ливри опату св. Дениса купио од опатије доживотну ренту од 400 ливри, плативу полугодишње. Како је надбискуп уживао ренту 18 година, опат је 1323. неуспешно оспоравао уговор који је закључио са надбискупом, доказујући да је зеленашки и према томе да га не обавезује.²² Током средњег века то је био веома популаран начин инвестирања новца и понекад се уговарало трајање на два живота, мужа и жену, брата и сестру или чак на више браћа и сестара.²³ У архивама се налазе форме уговора о осигурању према којима је било који окривљен за трудноћу ропкиње, која је припадала другом лицу, морао да плати велику новчану глобу. Она се удвостручавала у случају њене смрти. Услед тога, постало је раширено да окривљено лице закључи уговор са власником ропкиње, по коме је власник плаћањем извесне своте био у стању да се обештети од свих последица, чак и смрти ропкиње.²⁴ Ови примери сведоче о пракси осигурања живота у средњем веку.

У развоју осигурања у средњем веку у суштини можемо разликовати два типа осигурања. Прво је сталешко, које се остваривало у оквиру еснафа и почива на статутарном уређивању односа у оквиру еснафа. С друге стране, уговорни тип осигурања се остваривао у оквиру гилди, а крајем 15. века он почиње да се остварује и у оквиру еснафа.²⁵ Сталешко удружење је имало обавезу да надокнади штету на имовини својих чланова, која је проистекла из ризика као што су пожари, губитак стоке, смрт, хапшења, бродоломи и слично. Сваки члан таквог удружења био је дужан платити

---

²² Више у: R. Pearson, *The Socio-Economic Setting for Developing Tontines from the 17th to the 19th Centuries, The Past, Present, and Future of Tontines.: A Seventeenth Century Financial Product and the Development of Life Insurance*. Duncker & Humblot GmbH, vol. 2, 2018, pp. 79–106.

²³ Д. Огризовић, *нав. дело*, стр. 120.

²⁴ Д. Огризовић, *нав. дело*, стр. 122.

²⁵ З. Петровић, *Историјски развој осигурања живота, Правни информатор*, бр. 6/2009, стр. 44.

одређени износ као допринос, а такав износ су могли искористити само чланови који су претрпели штету.²⁶

3. Период новог века

Модерно осигурање живота је продукт три степена развоја. Оно почива на превентивном деловању еснафа и гилди, теорији вероватноће и другим математичким методама за рачунање смртности.²⁷

Прву забележену полису осигурања живота Ричард Мартин је купио 1583. године у корист свог пријатеља, Вилијама Гибонса за 30 фунти, па је Ричарду Мартину исплаћено 400 фунти након Гибонсове смрти. Интересантно је да се прва полиса осигурања живота заснива на принципима поморског осигурања и да ју је издала група поморских осигураваача. Потом се крајем 17. века појављује „тонтине” осигурање које је имало сличну сврху као осигурање живота. Назив је добило по Наполитанцу Лоренцу Тонтију, лекару који је предложио план оздрављења француских финансија. Он је планирао да оснује „Краљевску банку”, где би сваки члан плаћао одређену своту, која би се делила преживелим члановима у виду ренте или капитала. Ако би се десило да нема преживелих чланова, та свота би припала држави. Овај лекар је применио вешту комбинацију која обједињује принцип удружења и шансе морталитета.²⁸ У систему тонтине садржани су и елементи превенције и игара на срећу. Стога је 1689. године у Француској уведена прва државна тонтина, у којој су учесници били дужни да плате 300 ливри у општи фонд. Краљ Луј XIV је следио Тонтијев програм, који је сачињен више од тридесет година пре тога. Позвао је учеснике да се претплате, по 330 ливара, у општи фонд. Сваком учеснику је одобрена рента чији износ је зависио од старости учесника. Било је 14 класа у којима су чланови били разврстани према приступној старости. Одобрена рента практично је била интерес на уплаћени новац, али је била градирана према класи. Да би се исплатио овај интерес или рента, било је годишње издвојено 10% од укупног доприноса.²⁹ Приход сваког члана повећавао се пропорционално смрти осталих чланова. То је очигледно била чланска игра на срећу, у којој су награде припале

---

²⁶ D. Pavić, Srednjovekovno staleško osiguranje, *Osiguranje: hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja*, br. 10/2007, str. 84.

²⁷ P. Koch, *Bilder zur Versicherungsgeschichte*, Verlag Versicherungswirtschaft e.V., Karlsruhe, 1978, s. 37.

²⁸ Ж. Лукић, *Уговор о осигурању живота*, Владета С. Јанићијевић, Београд, 1929, стр. 13.

²⁹ Д. Огризовић, *нав. дело*, стр. 121.

дуговечнијим члановима. Популарност је стекла због могућности коцкања и зато што се заснивала на дуговечности чланова. Ако нико од чланова не доживи одређени датум, средства су припадала држави. Последња преживела удовица, по имену Шарлот Барбијер, која је умрла 1726. године у 96. години, примила је 73000 ливри.³⁰ По мишљењу неких аутора, тонтине не представљају посао осигурања, јер не постоји покривање ризика по законима статистике, а створена заједница је само администратор између чланова који играју на срећу.³¹ Ипак, овај систем постоји и данас у Француској, као посебан облик друштава за узајамно осигурање, које већ у називу мора носити ознаку да се ради о друштву у облику тонтине, док је у Италији забрањен 1959. године.³² У неким европским регијама, католичка црква је забрањивала осигуравање живота, посебно у Француској, јер се сматрало неморалним шпекулисати и трговати људским животима. Тако је Указом краља Филипа II за Фландрију (1570) ово осигурање забрањено. Исто се понавља и у Ордонансама де ла марине из 1681. године, Антверпенским обичајима (1582) и Ордонансама де Миделбурга (1600). Тек је 1787. године било дозвољено да се оснује друштво *Compagnie Royale d'Assurance* које се бавило и животним осигурањем.³³ Осигурање живота се уопште не помиње у француском Грађанском законнику (*Code civil des Français*, 1804).³⁴ У Енглеској је осигурање живота регулисао *Life Assurance Act* 1774. године као израз потребе за сузбијањем клађења на живот. Интересантно је да је наведени акт на снази у неизмењеном облику и данас.³⁵ У Енглеској се подаци о осигурању живота појављују још 1697. године тј. 1698. године када је осигуравач одбио исплатити осигурану своту по истеклој полиси. Полиса је издата 3. септембра 1697. године, а Сир Роберт је умро 3. септембра 1698. године, око 1 сат ујутру. Суд је пресудио да је осигуравач (користио се израз „трговац”) обавезан на плаћање осигурања, иако је полиса била истекла, зато што се дан закључења полисе не рачуна у трајање полисе.³⁶ Прво друштво за осигурање

---

³⁰ J. Burton, *The story of life insurance*, McClure, Phillips & co., New York, 1907, p. 241.

³¹ M. Picard, A. Besson, *Les assurances terrestres en droit français*, Tom I, Le contrat d'assurance, L. G. D. J, 1964, с. 614. у П. Шулејић, *Право осигурања*, Центар за публикације Правног факултета у Београду, Београд, 2005, стр. 32.

³² M. Ćurković, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, Inženjerski biro, Zagreb, 2009, стр. 20.

³³ Више у: A. Wrigley, The French life insurance market, *Journal of the Staple Inn Actuarial Students' Society*, No. 2/1975, p. 194.

³⁴ D. Pavić, Razvoj ostalih vrsta osiguranja: osiguranje života, *Osiguranje: hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja*, br. 12/2008, стр. 72.

³⁵ Више у: R. Merkin, Gambling by Insurance - A Study of the Life Assurance Act 1774, *Anglo-American Law Review*, No. 3/1980, p. 332.

³⁶ Више у: C. Walford, History of Life Assurance in the United Kingdom, *Journal of the Institute of Actuaries and Assurance Magazine*, 2/1885, p. 126.

живота основано је 1698. године у Енглеској под називом *Society for the assurance of widows and orphans* и имало је 2000 чланова. У случају смрти било кога од њих остали су морали платити по 5 шилинга.³⁷

Затим, 1671. године појављује се извештај о вредностима животних ренти, које је написао Холађанин Цон де Вит (Johan de Wit) и таблица смртности коју је за град Бреслау (данашњи Вроцлав у Пољској) дао Енглец Едмонд Халеј (Halley). Његове таблице смртности су биле базиране на демографским подацима пољског града Вроцлава, у ком су вођени детаљни подаци о рођенима, умрлима и старости преминулих. Халеј је анализирао податке из периода од 1687. до 1691. године и објавио их је у *Филозофским трансакцијама*. Ти подаци су показивали да је број новорођених био приближно једнак броју умрлих, да су миграције у град или ван града биле незнатне, а стопе смртности специфичне за старост биле су приближно константне.³⁸ У Енглеској је 1762. основано прво осигуравајуће друштво (*Society for Equitable Assurance of Life*), које је први пут примењивало математички прорачун премије и Халејеве таблице смртности у осигурању живота. На тај начин је уведен принцип вероватноће у темеље осигуравајућег пословања. Из тога се развила математика осигурања, која је омогућила егзактан прорачун премије на основу статистичких података и тиме обезбедила економску сигурност у пословању осигурања.³⁹

У Немачкој је осигурање живота законски регулисано Општеземаљским законом Пруске (*Allgemeines Landrecht für die Preußischen Staaten von 1794*, скраћено: *ALR*), који је донет 1794. године. У Општеземаљском закону Пруске уговор о осигурању се сматрао уговором на срећу. Заправо, институт осигурања је регулисан у 11. делу, одељак 6 *ALR* под насловом „О ризичним пословима и несигурним очекивањима”.

Иако је осигурање у новом веку знатно развијено, сви услови за модерно осигурање су створени тек од XIX века, када се доносе први закони који се односе на контролу осигуравајућих друштава или на уговоре о осигурању.⁴⁰ Посебно је запажена

---

³⁷ Више у: С. Walford, *nav. delo*, p. 127.

³⁸ J.E. Ciecka, Edmond Halley's Life Table and Its Uses, *Journal of Legal Economics*, No. 1/2008, p. 65.

³⁹ D. Pavić, *Razvoj ostalih vrsta osiguranja: osiguranje života*, str. 73.

⁴⁰ И. Јанковец, З. Миладиновић, *Право осигурања*, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш, 2006, стр. 23.

законодавна делатност у XX веку и настанак нових врста осигурања у складу са потребама живота.

4. Развој осигурања живота у Србији

Историјски развој осигурања у Србији можемо пратити кроз а) нормативни и б) организациони развој. У складу са насловом, пажња у овом одељку биће посвећена овим двама врстама развоја осигурања живота. У српском језику није постојала реч осигурање, па је посрбљен италијански израз у „аскурација”, а агенти осигуравајућих друштава постају „аскуранти”. Тек када је проглашен Српски грађански законик 1844. године, који је за узор имао аустријски Грађански законик, стекли су се услови да се званично региструје и једно осигуравајуће друштво. То је учинио бечки „Анкер” 1861. године.⁴¹ На овим подручјима нису постојали никакви специјални законски прописи о уговору о осигурању, па су се зато примењивали одговарајући прописи грађанских законика. Што се тиче Српског грађанског законика из 1844. године, он је посветио два параграфа уговору о осигурању, и то параграфе 798 и 799. Иако параграф 798 садржи само правила о осигурањима против штете, судска пракса је успешно проширивала обим примене одредбе и на друга осигурања.⁴² Уговор о осигурању је у Српском грађанском законнику сврстан у главу XXIX – О уговорима одважним или на срећу⁴³, због неизвесности настанка осигураног догађаја независно од воље и способности уговорних страна.⁴⁴

4.1. Раздобље од краја XIX века до 1918. године

У Србији су се послови осигурања у модерном смислу појавили тек крајем XIX века. Чињеница да је осигурање живота (што је Анкерова специјалност) опстало на овој територији указује да је створен слој људи који је могао да приушти ову врсту осигурања.⁴⁵ Закон о осигуравајућим друштвима Краљевине Србије из 1892. године (Српске новине Краљевине Србије, бр. 127/1892) био је углавном посвећен страним осигуравајућим друштвима.⁴⁶ У почетку је осигурање у Србији било доступно само

---

⁴¹ М. Милићевић, З. Петровић, *Официрска задруга и систем осигурања живота у Србији и Југославији (до 1941. године)*, Службени гласник, Београд, 2011, стр. 86.

⁴² М. Миловановић, *Изједначење права уговорног осигурања*, Привредник, Београд, 1935, стр. 5-6.

⁴³ Данас се ти уговори називају алеаторним уговорима.

⁴⁴ С. Јовановић, Осигурање у Српском грађанском законнику из 1844. године – прилог историји правног регулисања уговора о осигурању у Србији, *Токови осигурања*, бр. 3/2022, стр. 24.

⁴⁵ М. Милићевић, З. Петровић, *нав. дело*, стр. 86.

⁴⁶ Н. Жарковић, *Животна осигурања*, Сконто, Нови Сад, 2011, стр. 14.

преко огранака друштава из Италије, Велике Британије, Немачке, Француске и других земаља, а занимљиво је да су се они бавили углавном осигурањем живота.⁴⁷ Правилима из 1897. године утврђено је да Београдска задруга за међусобну помоћ и штедњу: „Врши послове осигурања”⁴⁸ у свом нарочитом одељењу и са специјалним резервним фондом, који ће се звати „Фонд за осигурање”, и то првенствено осигурање људских живота и осигурање зграда и других објеката против пожара, а доцније по могућству и све остале врсте осигурања, као што су: осигурање бродова, усева против града, стоке против помора, несрећних повреда, преноса робе, путника итд.”⁴⁹ Припреме за успостављање Одељења за осигурање Београдске задруге трајале су неколико месеци, а током тог периода државна интервенција је била изражена као начин борбе против страног капитала. Пре него што је Одељење званично почело са радом, у септембру 1897. године потписан је уговор између Задруге и министра финансија о осигурању свих државних зграда. Како је у првој години рада Одељења за осигурање издато 482 полисе осигурања живота, то је указивало на добар пријем Одељења код српског грађанства.⁵⁰ У мају 1913. године угледни трговци и индустријалци су активно учествовали у оснивању акционарског друштва за осигурање и противпожарно осигурање под називом „Шумадија”.⁵¹ Исте године је основано и друштво „Југославија”, чији је главни посао био осигурање живота. Када је објављен рат од стране Аустроугарске, усвојен је Закон о обустави извршења и обезбеђења, као и тока рокова⁵². Њиме су до два месеца по демобилизацији одложена плаћања „по свим обавезама из трговачког и меничног закона и специјалних закона, за све уговорне обавезе из грађанског законика, као и плаћање премија осигурања”.⁵³

4.2. Раздобље од 1918. године до 1945. године

Између два светска рата, пословање југословенских осигураваача може се поделити на два периода, односно на период пре и период после 1. марта 1937. У првом

---

⁴⁷ Исто.

⁴⁸ Први осигураник живота био је Светозар Стефановић, гостионичар. Осигурана свота износила је 12000 динара, а полиса му је издата 3.11.1897. године. Први умрли осигураник живота био је Светозар Рајковић, а његовој удовици исплаћена је осигурана свота од 2400 динара 1899. године. Више у: М. Милићевић, З. Петровић, *нав. дело*, стр. 94.

⁴⁹ Правила Београдске задруге од 2.2.1897. године, чл. 13, тач. 17.

⁵⁰ С. Илић, С. Јерковић, В. Булајић, *Век осигурања у Србији: развој делатности осигурања: 1839-1941*, Народна банка Србије, Београд, 2009, стр. 13-15.

⁵¹ Више у: М. Милићевић, З. Петровић, *нав. дело*, стр. 97.

⁵² Службени војни лист Краљевине Србије, бр. 22, 3.8.1914.

⁵³ Закон о обустави извршења и обезбеђења, као и тока рокова, чл. 1.

периоду осигуравајући заводи су радили без надзора. Након пропасти великог аустријског осигуравача „Феникса”, донета је уредба којом је започео други период, у коме су сва осигуравајућа друштва била под државним надзором. „Феникс” се бавио искључиво осигурањем живота и имао је највећи број издатих полиса у Југославији. Након слома „Феникса” поверење осигураника се смањило, па су послови осигурања живота утихнули.⁵⁴ Уместо да воде рачуна о сигурности, осигуравајућа друштва су водила рачуна само о рентабилности пласмана оних резерви које се у животном осигурању стварају уплатом премија од стране осигураника.⁵⁵ Тадашња политичка власт, у договору са другим осигуравајућим друштвима, донела је Уредбу о надзору над осигуравајућим предузећима, која је ступила на снагу 1.3.1937. године⁵⁶. Средства која су прикупљена у виду штедних премија могла су се користити искључиво за испуњење обавеза према осигураницима који су склопили уговоре о осигурању живота. Сва имовина, која је набављена средствима прикупљеним у виду штедних премија, држала се потпуно одвојено од остале имовине осигуравајућег друштва. Она се могла употребити само за извршење обавеза према осигураницима по осигурању живота.⁵⁷ Официрска задруга Краљевине се бавила и животним осигурањем, чије се отпочињање, у формалном смислу давања полисе, може везати тек за почетак 1941. године.⁵⁸ Основни проблем осигуравајуће делатности између два светска рата у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, па касније и у Краљевини Југославији био је непостојање законодавства о уговору о осигурању и уопште осигуравајућој делатности, које би важило за целу територију земље. Може се слободно рећи да је једино на подручју Словеније и Далмације важио веома исцрпни и темељно обрађени аустријски Закон о уговору о осигурању из 1917. године.⁵⁹ Разлог за слабо интересовање науке за уговор о осигурању био је повезан са тешкоћама које прате његово изучавање. Наука и пракса осигуравајућих друштава чекале су на доношење законских прописа, али се очекивало да управо оне треба да прокрче пут законодавцу конкретизацијом домаћих извора.⁶⁰

---

⁵⁴ Н. Жарковић, *нав. дело*, стр. 15.

⁵⁵ З. Петровић, *Осигурање живота и сродна осигурања*, Војноиздавачки завод, Београд, 2006, стр. 15.

⁵⁶ Службене новине Краљевине Југославије, бр. 46 – XV, 147-150.

⁵⁷ З. Петровић, *Осигурање живота и сродна осигурања*, стр. 16.

⁵⁸ М. Милићевић, З. Петровић, *нав. дело*, стр. 127.

⁵⁹ Das Gesetz über den Versicherungsvertrag vom 23. Dezember 1917, RGBl. Nr. 501. Параграф 152 Закона уређивао је тзв. народно осигурање живота: радило се о посебном осигурању живота за сиромашније слојеве грађанства, које је било врло блиско социјалном осигурању; имало је низ олакшица; могло се закључити без лекарскога прегледа на одређену своту; осигуравач није могао утужити премију осигурања... Š. Ivanjko, *Osiguranje osoba*, rukopis, str. 17.

⁶⁰ М. Миловановић, *нав. дело*, стр. 8.

4.3. Раздобље после 1945. године

После II светског рата, у новоствореној држави, битно је промењен државно-политички поредак у односу на пређашње стање. Организацијско уређење и систем управљања осигурањем у бившој Југославији може се пратити кроз четири карактеристичне фазе: а) административно централистичко државно уређење (1945-1961) б) државно децентрализовано комунално осигурање (1962-1967) в) „тржишно осигурање” (1968-1971) д) раздобље самоуправних осигурања (1972-1991).

а) У СФРЈ се 1946. оснива Државни осигуравајући завод (ДОЗ) у складу с Правилником о уређењу и пословању Државног осигуравајућег завода.⁶¹ Дирекција за осигурање особа у оквиру Генералне дирекције ДОЗ-а је била задужена за послове осигурања особа у случају смрти и доживљења, те против несрећног случаја.⁶² У складу са Законом о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације⁶³ примењивала су се на уговор о осигурању правна правила из бивших грађанских и трговачких закона старе Југославије.⁶⁴

б) Ступањем на снагу Закона о осигуравајућим заводима и заједницама⁶⁵ 1961. године започела је фаза децентрализованог државног комуналног осигурања. ДОЗ је престао да постоји, а уместо њега су формиран самостални осигуравајући заводи према територијалном начелу, за једну или више општина. Они су обавезно били удружени по републикама у републичке заједнице осигурања, а оне у Југословенску заједницу осигурања (ЈЗО).⁶⁶ Основни недостаци овог система осигурања су се огледали у постојању територијалног монопола и искључењу конкуренције у једној тржишној привреди, у недовршености система самоуправљања и недовољној стимулативности доброг пословања, чему је доприносило аутоматско покривање губитака.⁶⁷

---

⁶¹ Службени лист ФНРЈ, бр. 31/46.

⁶² М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, str. 23.

⁶³ Службени лист ФНРЈ, бр. 86/1946.

⁶⁴ Закон о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације, чл. 4: Правна правила садржана у законима и другим правним прописима могу се примењивати на односе који нису уређени важећим прописима, и то само уколико нису у супротности са Уставом ФНРЈ, уставима народних република, законима и осталим важећим прописима донетим од надлежних органа нове државе, као и са начелима уставног поретка Федеративне Народне Републике Југославије и њених република.

⁶⁵ Службени лист СФРЈ, бр. 27/61.

⁶⁶ D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, Tectus, Zagreb, 2009, str. 30.

⁶⁷ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 37.

в) Нови период започиње 1968. године ступањем на снагу Основног закона о осигурању и осигуравајућим организацијама (Службени лист СФРЈ, бр. 7/67). Тим Законом су створене претпоставке за примену тржишних начела у пословању осигуравајућих организација, па се због тога то раздобље назива и раздобљем тржишног осигурања иако није било речи о тржишном осигурању у савременом смислу. Основни организациони облици били су осигуравајући заводи и заводи за реосигурање.⁶⁸ Овај закон је, поред норми које регулишу статусни положај осигуравајућих организација, садржао и одредбе о уговору о осигурању (чл. 62-73). На тај начин установљена су и правила која штите осигураника као слабију уговорну страну.

д) На темељу Уставних амандмана од 1971. и Устава од 1974. године уведен је систем тзв. самоуправног осигурања, као специфичан израз примене система самоуправљања у осигурању. На основу тих прописа донет је Закон о основама система осигурања имовине и лица 1976. године (Службени лист СФРЈ, бр. 24/76). Основни организацијски облици су били заједнице осигурања и заједнице ризика које самоуправним споразумом оснивају организације удруженог рада, самоуправне интересне заједнице, друштвено-политичке заједнице и друга друштвена-правна лица ради осигурања имовине и особа. Систем тзв. самоуправног организовања осигурања укинут је 1990. године. доношењем Закона о основама система осигурања имовине и лица (Службени лист СФРЈ, бр. 17/90) са изменама и допунама од 13. децембра 1990. (Службени лист СФРЈ, бр. 82/90).⁶⁹ Законодавство Југославије у области осигурања даље се стално развијало, при чему је, међутим, постојао очити несклад између прописа статусног карактера (правног положаја осигуравајућих организација) и правила уговорног права.

Након распада Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (скраћено: СФРЈ), свака од нових држава је донела нове организацијско-статусне прописе у области осигурања. У Републици Србији нови правни оквир је створен и да би се српско тржиште осигурања интегрисало у тржиште земаља Европске уније.

---

⁶⁸ D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, str. 31.

⁶⁹ D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, str. 31-32.

Историја осигурања је значајна за истраживање, јер је с једне стране део науке о осигурању, а с друге стране део историјске науке. Само они који су научним методама овладали историјом осигурања могу да предлажу нека нова решења.

До Другог светског рата било је мало одредаба о осигурању, а након завршетка Другог светског рата донет је већи број прописа статусно-правног карактера из области права осигурања. Правила осигурања су била основни инструмент регулисања односа између осигуравача и осигураника. Она су била скуп објективних норми, које су донете од стране једне посебне организације (осигуравајућег завода односно заједнице) по нарочитом поступку. Правила осигурања су имала карактер регелмана у нашем праву.⁷⁰ Законско регулисање уговорног права осигурања јавило се релативно касно у нашој држави и то доношењем Закона о облигационим односима (у даљем тексту: ЗОО),⁷¹ који је и данас у готово неизмењеном облику на снази. О изворима права, чији је предмет истраживања и ЗОО, говорићемо више у наредном поглављу рада.

---

⁷⁰ М. Максимовић, Формални извори права осигурања код нас, *Осигурање и привреда*, бр. 5/1962, стр. 16.

⁷¹ Службени лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, Службени лист СРЈ, бр. 31/93, Службени лист СЦГ, бр. 1/2003 - Уставна повеља и Службени гласник РС, бр. 18/2020

ГЛАВА II

ИЗВОРИ ПРАВА УГОВОРА О ОСИГУРАЊА ЖИВОТА

1. Уводне напомене

Правни извори права осигурања обухватају одредбе којима се регулише статусно-правни положај субјеката који пружају услуге осигурања, због чега се зове статусно право осигурања, као и облигационе-правне норме, којима се уређују односи успостављени уговором о осигурању и у вези су са њим. Основни извор статусних или организационих норми права осигурања су закони. Иако бројност извора права код нас упућује на потребу постојања посебне научне дисциплине Право о уговору о осигурању, у нашој правној литератури не постоји ниједно такво дело које указује на постојање и издвајање такве научне дисциплине из Права осигурања. Сматра се да је то из разлога непостојања литературе која на свеобухватан начин излаже ову материју, али и зато што у нашем позитивном праву не постоји закон о уговорима о осигурању.⁷²

Извори права уговора о осигурања живота су:

- Закони
- Општи и посебни услови осигурања
- Пословни обичаји и узансе
- Општа правила и начела грађанског права
- Судска пракса
- Правна наука

---

⁷² Више у: В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2006, стр. 123.

Уговорно право осигурања, као и трговачко право су се развијали на неколико начина. Прво су се обликовали кроз пословну праксу као обичајно или сталешко право трговаца. Након тога, развијали су се путем статутарног права аутономних средњовековних градова, а затим су националним кодификацијама (претежно трговачког права) формиране посебне правне норме ради регулисања правних односа из осигурања. Савремено кодификовање права осигурања спроведено је на више различитих начина и то или посебним законима о уговору о осигурању; б) грађанским законима или законима о облигационим односима в) трговачким законима; д) посебним законима за поједина осигурања (у Немачкој, Француској, Швајцарској, Белгији, Шпанији, Аустралији, Норвешкој, Шведској, Данској, Финској итд.). Више у: D. Pavić, *Kodifikacija ugovornog prava osiguranja, Pravo i porezi*, br. 6/2006, str. 18-19.

2. Законски извори

а) Закони као извори права осигурања статусног карактера

Извори права статусног карактера су закони и подзаконски акти. Основни законски извор статусног карактера је Закон о осигурању (Службени гласник РС, бр. 139/2014 и 44/2021), у даљем тексту ЗО. Овим законом уређује се обављање делатности осигурања у Републици Србији, односно услови за оснивање и пословање друштава за осигурање и друштава за реосигурање, обављање послова посредовања у осигурању и реосигурању, обављање послова заступања у осигурању, вршење надзора над обављањем делатности осигурања, заштита права осигураника, уговарача осигурања, корисника осигурања и трећих оштећених лица, као и обављање у Републици делатности осигурања лица из држава чланица Европске уније и страних држава.⁷³ Закон о осигурању упућује на примену других општих закона. На поступак и радње којима Народна банка Србије решењем одлучује о издавању, престанку важења, односно одузимању дозвола и издавању, престанку важења, односно одузимању сагласности из овог закона, о мерама које се изричу у поступку вршења надзора у складу са законом и о другим питањима из своје надлежности прописаним законом сходно се примењују одредбе Закона о општем управном поступку (Службени гласник РС, бр. 18/2016, 95/2018 - аутентично тумачење и 2/2023 - одлука УС).⁷⁴ На друштво за осигурање, друштво за реосигурање, друштво за посредовање у осигурању, друштво за заступање у осигурању и заступника у осигурању примењује се Закон о привредним друштвима⁷⁵ (Службени гласник РС, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 и 109/2021), осим ако законом није друкчије прописано.⁷⁶ На поступак ликвидације и стечаја друштва за посредовање у осигурању и друштва за заступање у осигурању примењују се одредбе Закона о привредним друштвима и Закона о стечају

---

⁷³ ЗО, чл. 1.

⁷⁴ ЗО, чл. 14, ст. 1 и 2.

⁷⁵ Иако законска формулација гласи: „примењује се закон којим се уређују привредна друштва“, тј. термин „закон“ је употребљен у једнини, сматра се да се може применити и низ других закона којима се уређује правни положај привредних друштава као нпр. Закон о рачуноводству (Службени гласник РС, бр. 73/2019 и 44/2021 - др. закон), Закон о ревизији (Службени гласник РС, бр. 73/2019), Закон о девизном пословању (Службени гласник РС, бр. 62/2006, 31/2011, 119/2012, 139/2014 и 30/2018), Закон о заштити конкуренције (Службени гласник РС, бр. 51/2009 и 95/2013) итд.

⁷⁶ ЗО, чл. 18, ст. 1. Закон о осигурању, по правилу не уређује уговорни однос из осигурања, него само пружа статусно-организациони оквир за обављање послова осигурања. У ЗО налазимо одредбе које имају облигационо-правна обележја: а) информације за уговарача осигурања (ЗО, глава III) и б) пренос портфеља осигурања (ЗО, глава XII).

(Службени гласник РС, бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018).⁷⁷

б) Закони као извори права о уговору о осигурању

Облигациони односи у осигурању уређени су већим бројем законских прописа. Када је реч о закону као формалном извору облигационог права, важно је напоменути да је у скоро свим европским земљама еволуција облигационог права донела кодификацију у XIX и XX веку. Овим кодификацијама се на општи и свеобухватан начин регулише материја облигационих односа.⁷⁸ Свака кодификација права, а посебно она у области промета роба и услуга, може представљати значајан корак у развоју правног система уколико су се стекли друштвено економски услови за њено доношење и уколико је она адекватно обухватила и правно изразила те услове.⁷⁹ На уговор о осигурању, уговор о реосигурању, уговор о посредовању у осигурању, уговор о посредовању у реосигурању и уговор о заступању у осигурању примењује се закон којим се уређују облигациони односи и одредбе у другим законима које се односе на уговоре у појединим врстама осигурања, осим ако поједина питања нису друкчије уређена овим законом.⁸⁰ После Другог светског рата појавила се идеја о кодификацији имовинског права, заправо облигационог права. Стога је 1960. године проф. др Михаилу Константиновићу поверена огромна дужност да припреми преднацрт који би служио као основ за израду закона о облигацијама. 1969. године је први пут објављена Скица за законик о облигацијама и уговорима у издању Центра за документацију и публикацију Правног факултета у Београду. Полазећи од концепције о кодификацији нашег права, утврђене Резолуцијом о основама законодавне политике федерације (1968. године), Савезна скупштина је јула 1969. године образовала Заједничку комисију свих већа за цивилни кодекс: Поткомисију за израду дела цивилног кодекса о облигационо-правним односима. Ова поткомисија је, сагласно интенцијама са саветовања о „Садржини Законика о облигацијама као дела цивилног кодекса”, започела свој рад на основу Скице професора Константиновића. Након што је комисија сачинила Нацрт закона о облигацијама и уговорима, објављена је јавна дискусија у којој су учествовали сви

---

⁷⁷ ЗО, чл. 221, ст. 2.

⁷⁸ С. Перовић, *Облигационо право*, Службени лист СФРЈ, Београд, 1986, стр. 30.

⁷⁹ С. Перовић, *Облигационо право*, стр. 31.

⁸⁰ ЗО, чл. 18, ст. 2.

актери јавног живота. Пошто су размотрене примедбе и сугестије, Савезно веће СФРЈ је 30. марта 1978. године усвојило Предлог закона о облигационим односима. Закон о облигационим односима (у даљем тексту: ЗОО) ступио је на снагу 1. октобра 1978. године. Овај закон регулише уговор о осигурању са скоро седамдесет чланова (глава XXVII).⁸¹ Сам уговор о осигурању регулисан је општим одредбама које су заједничке за све врсте осигурања (одсек 1.), али и посебним одредбама које се односе на осигурање имовине (одсек 2.) и на осигурање особа (одсек 3.). Поред посебних одредби ЗОО о осигурању, примењују се и друге одредбе, нарочито оне из општег дела које говоре о склапању уговора, заступању, тумачењу уговора, неважности уговора итд. Регулисање уговора о осигурању општим облигационим прописима је карактеристично и за друге државе настале из бивше Југославије (тако је и у Словенији, Хрватској, Босни и Херцеговини, Црној Гори и Северној Македонији), за разлику од правних система других европских држава. Као примере из упоредног права који су усвојили посебан закон о уговору о осигурању наводимо немачки Закон о уговору о осигурању (нем. *Versicherungsvertragsgesetz*) из 2007. године, који је ступио на снагу 2008. године⁸² и француски Законик о осигурању из 1976. године (франц. *Code des assurances*)⁸³.

Када је у питању регулисање правних односа у области осигурања, јавља се претходно методолошко питање о томе у ком обиму такво регулисање треба бити урађено путем закона или државних прописа, с обзиром на слободу уговарања. Сматра се да више не треба да се полази од класичног става да је слобода уговарања основно начело, нити да би законске норме, како се ради о имовинским односима, требало да буду диспозитивног карактера. Затим, законско регулисање треба да служи само за заштиту слабије уговорне стране, односно осигураника. Законодавство неких земаља, императивни карактер прописа и захтеви за сагласност државних органа на опште услове осигурања могу да служе као доказ: заштити економски слабију уговорну страну тј. осигураника.⁸⁴

---

⁸¹ Наслов главе XXVII је „Осигурање“ док у Закону о обвезним односима Републике Хрватске (Народне новине бр. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18) наслов гласи „Уговор о осигурању“ чиме је уговор о осигурању изричито сврстан у уговорно право.

⁸² *Versicherungsvertragsgesetz* vom 23. November 2007 (BGBl. I S. 2631), das zuletzt durch Artikel 17 des Gesetzes vom 22. Februar 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 51) geändert worden ist. Даље у тексту: Закон о уговору о осигурању.

⁸³ Décr. no 76-666 du 16 juill. 1976

⁸⁴ Б. Т. Благојевић, Правни проблеми осигурања код нас, *Анали Правног Факултета у Београду*, бр. 3-4/1953, стр. 301.

Законодавац се определио за начело императивности, тј. да се уговором о осигурању може одступити само од оних одредаба закона у којима је то одступање изричито допуштено, као и од оних које пружају уговарачима могућност да поступе како хоће.⁸⁵ Императивним одредбама штите се осигуравачи од преварних поступака осигураника и постиже се равноправност уговорних страна. Закон о облигационим односима користи изразе: „ако што друго није уговорено”, „осим ако је друкчије уговорено” да означи норме које су диспозитивног карактера.⁸⁶

Затим, у нашем праву се доношење општих услова осигурања одвија без претходне контроле.⁸⁷ Евентуално увођење обавезне садржине општих и посебних услова осигурања може допринети уједначавању пружања услуга осигурања.⁸⁸

Поред императивних и диспозитивних одредби, постоји и трећа група правних норми које регулишу уговор о осигурању у ЗОО, а то су тзв. полупринудне норме (нем. *halbzwingende Vorschriften*).⁸⁹ Ако се посматра из угла осигуравача, у питању су полуимперативне норме. Међутим, ако се посматра из угла осигураника, говори се и о полудиспозитивним нормама. Према чл. 900 ст. 2 ЗОО предвиђа да је одступање од осталих одредаба, уколико није забрањено овим или неким другим законом, допуштено само ако је у несумњивом интересу осигураника. Ипак, ова слобода је ограничена на два начина. Прво, не може се одступити од одредби које штите основне принципе осигурања. Друго, слобода је ограничена је и интересима осигуравача.⁹⁰ Први услов за одступање од принудних одредаба је да на страни осигураника постоји ефективни и несумњиви интерес за одступање од одређене принудне одредбе.⁹¹ Логичким тумачењем установљава се да је други услов који законодавац поставља да би одступање од принудних одредби ЗОО о уговору о осигурању било допуштено да не сме да штети интересима осигуравача. Трећи услов је да одступање од принудних одредаба ЗОО не

---

⁸⁵ ЗОО, чл. 900, ст. 1.

⁸⁶ П. Шулејић, *Метод регулисања законских норми које се односе на уговор о осигурању*, *Правни живот*, бр. 11/2012, стр. 390.

⁸⁷ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, Службени гласник, Београд, 2019, стр. 82.

⁸⁸ П. Шулејић, *Уговор о осигурању у Преднацрту Грађанског законика Србије од 2010. године*, Зборник радова: Европске (ЕУ) реформе у праву осигурања Србије, XI Саветовање, Удружење за право осигурања Србије, Палић, 23-24. април 2010, стр. 170-171.

⁸⁹ Према проф. Шулејићу полупринудне норме ЗОО, које се односе на осигурање живота су: чл. 908, чл. 913, чл. 914 ст. 3, чл. 917 и чл. 955. П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 51-52.

⁹⁰ П. Шулејић, *Метод регулисања законских норми које се односе на уговор о осигурању*, стр. 390.

⁹¹ Ј. Славнић, *Примена одредаба ЗОО заједничких за осигурање*, *Правни живот*, бр. 2-3/1989, стр. 489.

сме бити противно јавним, односно општим интересима.⁹² Сматра се да се полупринудним нормама желео учинити компромис између начела императивности и диспозитивности норми којима се уређује уговор о осигурању. Надаље, замера се да овако прешироко постављена одредба изазива висок степен правне несигурности и омогућава да се начело императивности преокрене у начело диспозитивности када су у питању норме којима се регулише уговор о осигурању и да треба да буде изостављена из ЗОО.⁹³

У нашем ЗОО нису предвиђене *numerus clausus* норме које су императивне, оне које су полупринудне и оне које су диспозитивне. Уместо тога, дати су поменути критеријуми тумачења и решења у појединим конкретним нормама.⁹⁴ С обзиром на то да се аутори у литератури труде да одреде које су норме императивне, које полупринудне, као и на то да се судска пракса није изјаснила о томе, а да управо полупринудне норме представљају извор правне несигурности за уговорне стране, предложено је да у будућем Грађанском законик⁹⁵ треба регулисати уговор о осигурању само са две групе норми: диспозитивним и принудним. У немачком Закону о уговору о осигурању на крају сваког одељка су у посебном члану набројане одредбе које се не могу мењати споразумом на штету осигураника (на пример, као у пар. 18, 32, 42 итд. немачког Закона о уговору о осигурању).⁹⁶

Као разлози за секторско регулисање уговора о осигурању и преласка на следећу фазу развоја осигурања наводе се:

а) Из године у годину повећава се број уговора о осигурању и зато законски прописи треба да следе значај овог уговора.

---

⁹² Ј. Славнић, Примена одредаба ЗОО заједничких за осигурање, *Правни живот*, бр. 2-3/1989, стр. 487.

⁹³ Ј. Славнић, Примена одредаба ЗОО заједничких за осигурање, стр. 494.

⁹⁴ П. Шулејић, Метод регулисања законских норми које се односе на уговор о осигурању, стр. 398.

⁹⁵ Преднацртом Грађанског законика (ПГЗ) ово питање је регулисано на истоветан начин као у ЗОО. Сматрамо да су барем могли да прошире дејство полупринудних норми на корисника осигурања и осигурана лица.

⁹⁶ У немачком Закону о уговору о осигурању из 2008. године дозвољено је одступање, али не „на штету осигураника“. Више у: D. Klimke, *Die halbzwingenden Vorschriften des VVG, Ihre Missachtung und ihr Verhältnis zur Kontrolle nach den §§ 305 ff. BGB n. F.*, Dunker&Humboldt, Berlin, 2004, s. 73. У пар. 18 немачког Закона о уговору о осигурању, који се односи на опште одредбе за све врсте осигурања, пар. 32, којим се прописује одступања од одредаба одељка о обавези пријављивања околности ризика, повећања ризика, пријаве осигураног случаја и давања обавештења од значаја за утврђивање осигураног случаја или обима обавезе осигуравача на плаћања накнаде, пар. 42, којим се окончавају одредбе одељка о премији осигурања. С. Ђорђевић, Д. Самарцић, *Немачко уговорно право осигурања са преводом закона (VVG)*, IRZ (Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit e.V.), 2014, стр. 23.

б) Специфичност уговора о осигурању у односу на друге уговоре. Заправо, облигационо право полази од правне једнакости сауговорача, а уговорно право осигурања заснива се на супротној претпоставци. Уговорно право осигурања полази од тога да уговорач осигурања, осигураник, корисник или оштећено лице нису у позицији да преговарају о садржини уговора, да им је уговор наметнут итд.

в) Боља је оријентација потрошача, који се сада тешко сналазе у мноштву прописа којима је уређена област уговорног права осигурања. Уговорно право осигурања је регулисано ЗОО. Међутим, као што смо видели, неке одредбе су и уређене ЗО. Потом, непоштена пословна пракса регулисана је Законом о заштити потрошача⁹⁷ и Законом о трговини⁹⁸. Јединствено законско регулисање уговора о осигурању би допринело и едукацији потрошача, а такође би и олакшало судијама стварање уједначене судске праксе.

г) Променљивост прописа у овој области, поготово законске заштите потрошача услуга осигурања. Зато се облигационоправна заштита потрошача услуга осигурања, садржана у закону о уговору о осигурању, може посматрати као надоградња постојећег правног поретка.⁹⁹

Уважавајући вишегодишње иницијативе правника и предлог Удружења правника Србије, Влада Републике Србије донела је Одлуку о образовању посебне Комисије ради кодификације грађанског права и израде Грађанског законика.¹⁰⁰ Иницијативе и предлози засновани су на чињеници да су створене неопходне претпоставке за израду и доношење савременог Грађанског законика у Републици Србији. Такав законик би знатно повећао правну сигурност и истовремено подстицао креативну еволуцију у области грађанског права, у складу са научним сазнањима и потребама праксе. Противници идеје регулисања уговора о осигурању у Грађанском законик у сматрају да би то водило стагнацији¹⁰¹ овог уговора, јер би уређење те области системским и тешко променљивим закоником успорило даљи развој права осигурања.

---

⁹⁷ Службени гласник РС, бр. 88/2021.

⁹⁸ Службени гласник РС, бр. 52/2019.

⁹⁹ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 86-87.

¹⁰⁰ Одлука о образовању посебне Комисије ради кодификације грађанског права и израде Грађанског законика (Службени гласник РС, бр. 104/06, 110/06 и 85/09). До сада су представљене три верзије Преднацрта Грађанског законика (2011, 2015. и 2019. године).

¹⁰¹ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 88.

3. Општи услови осигурања

Саставни део уговора о осигурању су и услови осигурања или правила осигурања. У складу са позитивноправним прописима, користимо израз услови осигурања, док је термин „правила” боље користити за нека техничка правила у осигурању.¹⁰²

3.1. Уводне напомене

Услови осигурања представљају попис уговорних одредби које самостално доноси осигуравач за редовно пословање при склапању уговора, којима су обухваћена основна питања из уговорног односа.¹⁰³ Услови осигурања могу бити општи, посебни и допунски.

Први познати општи услови на подручју осигурања потичу из XVII века. Опште услове осигурања доноси унапред осигуравач и њима на генералан начин, слично закону, одређује садржај будућих уговора о осигурању.¹⁰⁴ Општи услови осигурања спадају у аутономне изворе права и представљају *lex contractus*, дакле закон за уговорне стране. Општим условима осигурања остварује се уједначеност садржаја уговорног односа, поједностављује се и олакшава склапање уговора и постиже се већи степен правне сигурности страна.¹⁰⁵

Посебни услови осигурања су и уговорне одредбе о којима стране преговарају приликом закључења уговора. То су рубрике (празна места) за које је означено шта треба да се у њих унесе приликом попуњавања полисе.¹⁰⁶ Оне се односе на ризик од кога се осигуравају лица, име уговарача осигурања или осигураника, осигурану своту и премију.¹⁰⁷ Посебним условима се могу дерогирати неке одредбе општих услова осигурања, па управо зато имају предност над општим условима.

Допунски услови осигурања су уговорне одредбе којима се допуњују—неке клаузуле општих услова, односно посебних услова. Веома често су допуна дефинисању

---

¹⁰² Нпр. Правила поступања на тржишту осигурања.

¹⁰³ *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2007, str. 938.

¹⁰⁴ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 52.

¹⁰⁵ D. Pavić, *Obveznopravna obeležja ugovora o osiguranju*, *Hrvatska pravna revija*, br. 8/2004, str. 28.

¹⁰⁶ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 53.

¹⁰⁷ *Исто.*.

појма осигураног ризика из општих и посебних услова.¹⁰⁸ У нашем ЗОО не постоје посебна правила за ове врсте услова. Ова подела је значајна због практичне примене и тумачења одредби, јер према чл. 142 ст. 4 ЗОО у случају неслагања општих услова и посебних погодби важе ове последње. У нашем праву, за разлику од немачког права, није прописана садржина општих услова осигурања. Међутим, према чл. 1306 ст. 1 Преднацрта Грађанског законика прописана је обавезна садржина општих и посебних услова осигурања који чине уговор. Општи и посебни услови осигурања, који су саставни део уговора о осигурању, морају да садрже потпуну информацију о: догађајима на основу којих настаје обавеза осигурача на исплату накнаде из осигурања и о случајевима у којима је његова обавеза искључена или ограничена; Такође, ови услови пружају информације и о начину одређивања висине накнаде из осигурања; року испуњења обавезе осигурача; условима плаћања премије и последицама због неплаћања или неуредног плаћања премије; обавезама пријављивања околности од значаја за оцену ризика пре и после закључења уговора; обавезама осигураника после настанка осигураног случаја и његово доказивање; праву уговорних страна на измену или отказ уговора; месној надлежности суда у Републици Србији.¹⁰⁹ Поједини аутори сматрају да је то непотребно имајући у виду да је истовремено прописана и обавезна садржина полисе.¹¹⁰

О општим условима осигурања не може се преговарати; могу се прихватити или одбити у целини (*take it – or leave it* систем). Уколико уговарач осигурања пристане на опште услове, закључује се адхезиони уговор.¹¹¹ Општи услови осигурања морају да буду јасни, прецизни, разумљиви, сачињени у доброј вери без упућивања на акта која уговарачу осигурања нису била позната приликом склапања уговора.

3.2. Услови примене и тумачења општих услова осигурања

а) Начин прихватања

Примена општих услова може бити уговорена изричито (упућивањем на њих нарочитом уговорном одредбом, штампањем на полеђини итд.) или прећутно. Опште

---

¹⁰⁸ М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, str. 31.

¹⁰⁹ Преднацрт Грађанског законика, чл. 1306, ст. 1.

¹¹⁰ Више у: Н. Петровић-Томић, Преднацрт Грађанског законика Србије, друга књига, облигациони односи-примедбе на Главу XLVI: Уговор о осигурању, *Право и привреда*, бр. 10-12/2014, стр. 203.

¹¹¹ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 90.

начело при склапању формуларних уговора је да општи услови обавезују уговорну страну која приступа уговору ако су јој били познати или морали бити познати у време склапања уговора.

Уобичајена је пракса да се услови осигурања штампају на полеђини полисе осигурања, односно неке друге исправе о осигурању, или су садржани у брошурама за поједине врсте осигурања, које се при склапању уговора предају уговарачу осигурања.¹¹² Сматра се такође да су услови осигурања морали бити познати странци која приступа ако се ради о странама међу којима је претходно постојао пословни однос из осигурања.

б) Предаја општих услова

Осигуравач је дужан да упозори уговарача осигурања да су општи и посебни услови осигурања саставни део уговора и да му преда¹¹³ њихов текст, уколико ти услови нису штампани на самој полиси.¹¹⁴ Штавише, испуњење те обавезе, према чл. 902 ст. 4 ЗОО, мора бити забележено на полиси.¹¹⁵ У правној литератури наилазимо на предлог да се у будућем Грађанском законнику дода да уколико осигуравач не испуни ову обавезу сматраће се да је уговор закључен на основу текста полисе, без искључења и ограничења покрића које садрже услови осигурања.¹¹⁶ Друштво за осигурање је дужно да, пре закључења уговора о осигурању, обавести уговарача осигурања најмање о условима

---

¹¹² D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, str. 101.

¹¹³ У пракси може да настане спор између уговорних страна, који услови осигурања су предати уговарачу осигурања односно који ће се услови применити у судском спору, нпр. да ли општи услови осигурања или посебни услови за одређену врсту осигурања живота. За очекивати је у пракси да ће се сви сведоци које предложи осигуравач истицати да су предати они општи услови осигурања који дају мање права осигуранику, а уговарач осигурања ће истицати да су предати други услови за осигурање. И зато у овом случају треба применити општа правила о тумачењу уговора. J. Čuveljak, *Primjena općih uvjeta za osiguranje*, *Pravo u gospodarstvu*, br. 3/2012, str. 845.

¹¹⁴ ЗОО, чл. 902, ст. 3. У пракси се јавило питање обавезе осигуравача да преда услове осигурања осигуранику или осигураним лицима код колективног осигурања лица, ако су она већ уручена уговарачу осигурања. Једно од спорних питања у пракси је да ли је страна потписала пријем општих услова, када тврди да их није стварно примила. Могућ је против доказ, али је терет противдоказивања на осигуранику (према чл. 231 Закон о парничном поступку (Службени гласник РС, бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС, 55/2014, 87/2018 и 18/2020)) – у даљем тексту ЗПП.

¹¹⁵ Општи услови морају се објавити на уобичајени начин (ЗОО, чл. 142, ст. 2). Овде се поставља питање шта значи синтагма „на уобичајени начин“ у односима осигурања? У праву осигурања је то решено на посебан начин тиме што је осигуравач дужан не само упозорити уговарача осигурања да су општи и посебни услови осигурања саставни део уговора него и предати му текст услова, ако ти услови нису штампани на самој полиси, што додатно мора бити забележено на полиси. Више у: D. Pavić, *Autonomno pravo osiguranja*, *Hrvatska pravna revija*, travanj 2007, str. 30.

¹¹⁶ П. Шулејић, Општи услови као саставни део уговора, *Правни живот*, бр. 3-4/2009, стр. 31.

осигурања и праву које се примењује на уговор о осигурању.¹¹⁷ Обавеза предаје услова осигурања терети и заступника осигурања.¹¹⁸ У литератури наилазимо на становиште да заступник није овлашћен да одступи од услова осигурања, као и да одступања заступника осигурања од услова осигурања¹¹⁹ не обавезују осигуравача. Према другом гледишту, заступник може одустати од услова осигурања и тада одступања од услова осигурања обавезују осигуравача.¹²⁰ С обзиром на то да су у савременом промету општи услови осигурања врло често веома сложени и садрже велики број одредби, инкорпорација читавог корпуса таквих услова у текст уговора постаје изузетно сложена, отежана или је немогућа. Зато осигуравач упућује на текст општих услова осигурања, или се у текст уговора укључују само неке одредбе општих услова, а за остатак се упућује на одвојени документ.¹²¹

Великим недостатком у правној литератури сматра се то што није прецизирано када је испуњена обавеза предаје општих услова осигурања осигуранику. Предлог је да се нагласи да је то пре закључења уговора о осигурању, јер нема смисла да осигураник услове добије тек након склапања уговора. Законска одредба о обавезној предаји општих услова осигурања је императивног карактера. Такође, меродавни су само они општи услови осигурања који су предати осигуранику, без обзира на то да ли су застарели или садрже штампарску грешку и да ли их је он прочитао и разумео шта у њима пише.

Према Преднацрту Грађанског законика, осигуравач је дужан упозорити уговарача осигурања да су општи и посебни услови осигурања саставни део уговора и предати му њихов текст ако ти услови нису штампани на самој полиси.¹²² Извршење ове обавезе осигуравача мора бити констатовано на полиси.¹²³ Уколико осигуравач не испуни ову обавезу, сматраће се да је уговор закључен на основу састојака садржаних у полиси, без искључења или ограничења покрића које садрже услови осигурања, ако осигураник за њих није знао нити је као савесно лице морао знати.¹²⁴ Клаузуле које

---

¹¹⁷ ЗО, чл. 82, ст. 1.

¹¹⁸ М. Ђурковић, *Zastupanje i posredovanje u osiguranju prema Zakonu o osiguranju, Novi propisi iz osiguranja - Zakon o osiguranju i Zakon o obveznim osiguranjima u prometu*, 2006, стр. 47.

¹¹⁹ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 94.

¹²⁰ Ј. Славнић, *Закључење уговора о осигурању и примена услова осигурања у пракси, Правни живот*, бр. 11/1995, стр. 429.

¹²¹ S. Petrić, *O pretpostavkama obvezatnosti općih uvjeta ugovora, Pravo i porezi*, br. 10/2001, стр. 33.

¹²² Преднацрт Грађанског законика, чл. 1307, ст. 1.

¹²³ Преднацрт Грађанског законика, чл. 1307, ст. 2.

¹²⁴ Преднацрт Грађанског законика, чл. 1307, ст. 3.

предвиђају искључења из покрића пуноважне су ако су недвосмислене, читке и разумљиве просечном уговарачу осигурања¹²⁵, осигуранику или кориснику права из осигурања. Ако у случају закључења уговора о осигурању, на основу писмене понуде, уговарач осигурања захтева давање моменталног покрића, осигуравач нема обавезу да уговорној страни достави услове осигурања. Након пријема полисе осигурања, уговарач нема право да приговара садржини закљученог уговора према елементима обухваћеним у понуди осигурања или условима под којима осигуравач спроводи закључено осигурање.

Овде напомињемо да је и важећим Законом о осигурању уређена дужност информисања уговарача осигурања (глава III). Нека питања су регулисана и Законом о заштити потрошача, па се бројношћу прописа само компликује позиција уговарача осигурања.

в) Промена општих услова осигурања

У погледу закључених уговора, промењени општи услови осигурања имају дејство према осигуранику тек по истеку текућег периода осигурања, тј. тек од плаћања премија за нови период.¹²⁶ Поставља се питање од каквог значаја могу бити ове промене на већ закључене уговоре, имајући у виду клаузулу *rebus sic stantibus* у уговору о осигурању. У ЗОО предвиђени су случајеви промењених околности услед којих се може тражити измена или раскид уговора о осигурању.¹²⁷

То су следећи случајеви:

а) када се промене околности од значаја за оцену ризика, које су постојале у време закључења уговора, и то тако да је ризик повећан;¹²⁸

Поједини аутори сматрају да је боље на полиси одштампати одредбе о ништавости, губитку права и покрићу и тиме престаје потреба за доказивањем да су општи услови предати осигуранику. Н. Петровић-Томић, Преднацрт Грађанског законика Србије, друга књига, облигациони односи-примедбе на Главу XLVI: Уговор о осигурању, стр. 204.

¹²⁵ У пракси може настати проблем ко се сматра „(просечним) уговарачем осигурања”.

¹²⁶ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 55.

¹²⁷ Н. Николић, *Правна природа услова за осигурање имовине и лица, Осигурање у теорији пракси*, бр. 1-2/1996, стр. 5.

¹²⁸ Вид. ЗОО, чл. 914.

б) када се после закључења уговора ризик смањи.¹²⁹ У складу са овим правилима сматра се да су наступиле промењене околности и онда када се у једној врсти осигурања прошири или сузи осигуравајућа заштита. На предлог осигуравача, ранији услови треба да се замене новим измењеним условима осигурања, или да се уговори раскину са оним уговарачима осигурања који се не сагласе са изменама у условима осигурања.¹³⁰

Општи и посебни услови осигурања саставни су део уговора о осигурању. Промена одредаба услова, ако није извршена уз сагласност уговорних страна, не може бити саставни део уговора о осигурању. То су само одредбе садржане у условима осигурања у време кад је уговор закључен, осим ако би промена била извршена у корист осигураника.¹³¹

г) Тумачење општих услова осигурања

На тумачење општих услова осигурања примењују се чл. 99-102 ЗОО који се иначе односе на тумачење уговора. У том смислу, ЗОО прихвата субјективно-објективну методу тумачења уговора, одређујући да се при тумачењу спорних одредби не треба држати дословног значења употребљених израза, већ треба истраживати заједничку намеру уговарача и одредбу тако разумети како то одговара начелима облигационог права утврђеним овим законом.¹³² Заједничка намера страна утврђује се из текста уговора, односно полисе осигурања. У случају неслагања општих услова и посебних погодби важе ове последње. Логика овог правила је у томе што се полази од чињенице да су посебне одредбе ближе заједничкој вољи него клаузуле садржане у општим условима. У тумачењу одредаба уговора о осигурању, које су склопљене према одредбама општих услова осигурања, не треба истраживати онај смисао који садржају тих услова придаје поједина уговорна страна, него смисао који се употребљеним изразима и речима придаје у пословној пракси осигурања. Под тим се подразумева значење које би употребљеним речима дала разумна особа. У томе се огледа доследна примена начела добре вере у осигурању.

---

¹²⁹ Вид. ЗОО, чл. 91б.

¹³⁰ Н. Николић, Правна природа услова за осигурање имовине и лица, стр. 6.

¹³¹ В. Матијевић, *Promjena uvjeta osiguranja, 30. savetovanje „Aktuelnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse”*, Hrvatsko društvo za građanskopravne znanosti i praksu, Zagreb, 2015, str. 456.

¹³² Вид. ЗОО, чл. 99, ст. 2.

У случају нејасноћа или двосмислености одредби општих услова осигурања, код уговора који су закључени применом таквих услова, а које је припремила и предложила само једна уговорна страна, примењује се правило да ће се такве одредбе тумачити на штету уговорне стране која је припремила, саставила или предложила закључење уговора применом општих услова осигурања. Често се злоупотребљава раније наведено правило, познато и као *in dubio contra stipulatorem*. Посебно је потребно водити рачуна о интересу свих потенцијалних корисника општих услова осигурања, а не о индивидуалном интересу. Само такво тумачење општих услова осигурања доводи до објективног тумачења истих и доприноси стварању правне сигурности.¹³³

д) Правна природа општих услова осигурања

Закључењем уговора применом општих услова осигурања не доводи се у питање постојање главних принципа појединих уговорних односа, као и битних састојака конкретног правног посла. Основно питање на које овде наилазимо је да ли се уговарањем општих услова осигурања ограничава слобода уговарања друге уговорне стране или се ипак ради о заједничкој вољи уговорних страна. У правној теорији постоје различита схватања, али су преовладала она о искључивој припадности општих услова у уговорно право.¹³⁴ Према ранијем схватању, општи услови осигурања имали су регелментарни карактер. Имајући то у виду, они нису црпили снагу из сагласности воља уговорних страна него из аката државне власти и примењивали су се и онда када у конкретном уговору није упућено на њих.¹³⁵

Уговорне стране нису обавезне да прихвате опште услове осигурања, па је пуноважан и уговор који је закључен супротно постојећим општим условима осигурања.¹³⁶

---

¹³³ В. Матијевић, *Nomotehnika u izradi uslova osiguranja, Osiguranje*, br. 9/1999, str. 14.

¹³⁴ В. Матијевић, *Izrada i primjena osiguravateljnih pravних pravila, Hrvatska pravna revija*, srpanj 2003, str. 21.

¹³⁵ П. Шулејић, *Општи услови као саставни део уговора, Правни живот*, бр. 3-4/2009, стр. 25.

¹³⁶ *Исто*.

ђ) Ништавост одредаба општих услова осигурања

Будући да су општи услови осигурања у смислу одредаба ЗОО општи услови формуларних уговора, одредбе тог Закона о ништавости појединих општих услова примењују се и на опште услове осигурања. Ништаве су одредбе општих услова које су противне самом циљу закљученог уговора или добрим пословним обичајима, чак и ако су општи услови који их садрже одобрени од надлежног органа.¹³⁷ Суд може одбити примену појединих одредби општих услова које лишавају другу страну права да стави приговоре, оних на основу којих она губи права из уговора или губи рокове, или оних које су иначе неправичне или претерано строге према њој.¹³⁸ Противност услова осигурања принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима има за последицу апсолутну ништавост уговора.¹³⁹ Хрватски Закон о обвезним односима прописао је, по угледу на Директиву ЕУ бр. 93/13/ЕЕЗ¹⁴⁰, и случајеве када се не примењују опште одредбе о ништавости општих услова уговора. То су случајеви када одредбе општих услова уговора чији је садржај преузет из важећих прописа или се пре склапања уговора о њима појединачно преговарало, а друга је страна притом могла утицати на њихов садржај те на одредбе о предмету и цени уговора ако су јасне, разумљиве и лако уочљиве.¹⁴¹ Ништавост неке одредбе уговора, односно услова осигурања, не повлачи ништавост самог уговора ако он може опстати без такве одредбе, и ако она није била услов уговора и одлучујућа побуда због које је уговор закључен.¹⁴²

Апсолутна ништавост наступа *ex lege* и делује *ex tunc* тј. од закључивања уговора. Услови осигурања не морају да буду у складу са диспозитивним законским одредбама.

---

¹³⁷ ЗОО, чл. 143, ст. 1.

Према чл. 296 хрватског Закона о обвезним односима ништавост се предвиђа и ако су одредбе општих услова супротне начелу савесности и поштења, ако проузрокују очигледну неравноправност у правима и обавезама страна на штету друге уговорне стране. Параграф 879 ст. 3 Општег грађанског законика Аустрије из 1811. године (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie StF: JGS Nr. 946/1811*) садржи одредбу да су ништаве све одредбе општих услова пословања које грубо одступају од општег садржаја уговора.

¹³⁸ ЗОО, чл. 143, ст. 2.

¹³⁹ ЗОО, чл. 103, ст. 1.

¹⁴⁰ Директива 93/13/ЕЕЗ од 5. априла 1993. године о неправичним клаузулама у потрошачким уговорима (Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts, OJ L 95, 21.4.1993, p. 29–34).

¹⁴¹ Хрватски Закон о обвезним односима, чл. 296 ст. 3.

¹⁴² ЗОО, чл. 105, ст. 1.

Ако су услови осигурања у супротности са диспозитивним одредбама, уговор склопљен према тим условима сматраће се правно ваљаним.¹⁴³

У нашем праву општи услови осигурања чине саставни део уговора под условом да су уговорени. То схватање је прихваћено у нашем законодавству, у судској пракси и у правној науци. Друга страна може опште услове осигурања да прихвати или одбије, па је зато пуноважан и онај уговор који је закључен супротно постојећим општим условима осигурања.¹⁴⁴

3.3. Контрола примене општих услова осигурања и попуњавања правних празнина

Контрола може бити извршена приликом доношења општих услова или приликом њихове примене.¹⁴⁵ Постоји судска контрола општих услова осигурања (говоримо о свим облицима парничне заштите: деклаторна, кондемнаторна и конститутивна). Иако први систем преовлађује у другим државама, код нас не постоји у том облику (осим што Народна банка Србије, приликом добијања дозволе за рад, даје сагласност на пословна акта друштва, међу којима су и општи услови осигурања). Други систем контроле, који се врши од стране судова, одговара нашем систему осигурања. То се види нпр. у чл. 143 ст. 2 ЗОО према коме суд може одбити примену појединих одредби општих услова које лишавају другу страну права да стави приговоре, или оних на основу којих она губи права из уговора или губи рокове, или које су иначе неправичне или претерано строге према њој.

Приликом попуњавања правних празнина и одступања од диспозитивних законских одредби општи услови осигурања имају велики значај. У литератури се износе ставови о стандардизацији услова осигурања на тржишту, што доприноси повећању правне сигурности, бољој заштити потрошача, бржем закључивању уговора, вишем стандарду културе осигурања, квалитетнијим условима осигурања у стручном и техничком смислу, као и повећаном нивоу поверења страних партнера у наше полисе осигурања.¹⁴⁶ Према одредбама Преднацрта Грађанског законика, надлежни орган који врши контролу делатности осигурања може да прошири или смањи број обавезних

---

¹⁴³ D. Pavić, Hijerarhija pravnih vrela za ugovor o osiguranju, *Osiguranje: hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja*, br. 5/2007, str. 38.

¹⁴⁴ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 53.

¹⁴⁵ Још једно питање које се намеће је да ли постоји уставносудска контрола општих услова осигурања. Имајући у виду њихову грађанскоправну природу преовлађује став да је такав врста контроле искључена.

¹⁴⁶ D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, Tectus, Zagreb, 2009, str. 115.

састојака које општи и посебни услови осигурања треба да садрже, зависно од врсте осигурања и својства уговорних страна.¹⁴⁷

4. Пословни обичаји и узансе

Дефиниције пословних¹⁴⁸ обичаја много су честе у правној доктрини и све се могу свести на дефиницију проф. Голдштајна, који под пословним обичајима подразумева комерцијалну праксу која је у тако широкој примени да привредници очекују да ће уговорне стране поступити у складу са њом.¹⁴⁹ Пословни обичаји се могу применити као извор права једино уколико за то постоји прећутна или изричита воља уговорних страна. Према међународним изворима трговачког права, али и у готово свим савременим правним системима, предвиђено је да се пословни обичаји могу применити и мимо воље уговорних страна, али никад против њихове воље.¹⁵⁰ Посебни пословни обичаји имају предност пред општим обичајима. То значи да обичаји из области осигурања имају предност у односу на обичаје својствене свим струкама. Наиме, према нашем ЗОО, пословни обичаји¹⁵¹ се примењују на темељу претпостављене воље страна само када одређено питање није регулисано: а) уговором страна б) диспозитивним одредбама ЗОО.¹⁵² Према нашем ЗОО, диспозитивни законски прописи имају предност у односу на пословне обичаје. С друге стране, хрватски Закон о обвезним односима из 2005. године је у право увео објективно мерило за примену пословних обичаја. Такви обичаји, уз услов да су испуњене претпоставке за њихову примену, сматрају се делом уговора на

---

¹⁴⁷ Преднацрт Грађанског законика, чл. 1306, ст. 2.

Ово је једна од најкритикованих одредби Преднацрта Грађанског законика из разлога неусаглашености са чл. 82 ст. 1 Устава Републике Србије (Службени гласник РС, бр. 98/2006), којим је предвиђено да економско уређење у Републици Србији почива на тржишној привреди, отвореном и слободном тржишту, слободи предузетништва, самосталности привредних субјеката и равноправности приватне и других облика својине. Сматра се да ово правило онемогућава слободу предузетништва у делатности осигурања на отвореном и слободном тржишту осигурања. *Јавна расправа о Преднацрту Грађанског законика, радни (помоћни) материјал за израду нацрта српског грађанског законика*, преузето 1.6.2021. са <http://www.okruglistoadvokata.rs/javnarasprava/Sisrtematizacija-Nacrt-Gradjanski-Zakonik-RS.pdf>

¹⁴⁸ У правној теорији разликујемо пословне обичаје”, који регулишу материјално-правне односе између страна у пословном промету и „добре обичаје” или „добре обичаје у привреди”, који представљају правила пословне етике.

¹⁴⁹ А. Goldštajn, *Trgovačko ugovorno pravo – međunarodno i komparativno*, Narodne novine, Zagreb, 1991, str. 152.

¹⁵⁰ Више у: Т. Hasić, *Обичаји као извор трговачког права*, *Pravni vjesnik*, br. 3-4/2014, str. 239.

¹⁵¹ Пословни обичаји треба да буду у складу са добрим обичајима и пословним моралом. Појам „добри пословни обичаји”, према неким ауторима подразумева пословне обичаје који су у складу са добрим обичајима. Овај термин може да се разумети и као синоним израза „добри обичаји у привреди”, који се раније користио. В. Капор, *Примена обичаја и узанси по Закону о облигационим односима*, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 3-5/1978, стр. 337.

¹⁵² Вид. ЗОО, чл. 21, ст. 2, чл. 25 и чл. 1107.

темељу претпостављене воље уговорних страна.¹⁵³ На тај начин пословни обичаји имају предност у односу на диспозитивне одредбе.

У нашем правном систему не постоје посебна правила о примени пословних обичаја из осигурања, већ се примењују општа правила ЗОО која се односе на пословне обичаје.

Узансе су кодификовани пословни обичаји које је сакупило и систематизовало за то одређено стручно и овлашћено тело.¹⁵⁴ Опште узансе за промет робом¹⁵⁵ неће се примењивати после ступања на снагу овог закона у питањима која су њиме регулисана.¹⁵⁶ На облигационе односе се примењују узансе ако су стране у овим односима уговориле њихову примену или ако из околности произилази да су њихову примену хтеле.¹⁵⁷ Примена узанси се не претпоставља. Узансе су у многоне изгубиле значај доношењем Закона о облигационим односима. Сматра се да из Општих узанси за промет робом снагу задржавају нпр. оне узансе које се односе на издавања писмене потврде о усмено закљученом уговору у облику уговора или закључнице, или одредбе о закључивању уговора путем телефона итд.¹⁵⁸

5. Општа правила и начела трговинског и грађанског права

С обзиром на то да се уговор о осигурању живота појављује као посао трговинског права и посао грађанског права, примењују се општа правила и начела трговинског и грађанског права. Као пример наводимо правила која се односе на правну и пословну способност уговорних страна, мање воље при закључењу уговора, уговор у корист трећих лица, тумачење уговора, застарелост, стечај дужника итд.

---

¹⁵³ Хрватски Закон о обвезним односима, чл. 12 ст. 2.

¹⁵⁴ М. Исаковић, П. Шурлан, *Опште узансе за промет робом с објашњењима и судском праксом*, Привредни преглед, Београд, 1964, стр. 22.

¹⁵⁵ Службени лист ФНРЈ, бр. 15/54.

¹⁵⁶ ЗОО, чл. 1107, ст. 2.

¹⁵⁷ ЗОО, чл. 21, ст. 2. Закон овде говори само о примени узанси, а не и о другим пословним обичајима (који нису систематизовани и објављени као узансе). Сматра се да ова законска одредба треба да се односи и на остале трговинске обичаје. В. Капор, *нав. дело*, стр. 341.

¹⁵⁸ В. Капор, *нав. дело*, стр. 343.

6. Судска пракса и правна наука

Под судском праксом у ширем смислу подразумевају се судске пресуде и друге одлуке судова (решења, начелне одлуке), без обзира да ли су и у којој мери стваралачке тј. нове у односу на већ постојеће објективно право и независно од тога да ли се судови слажу или разилазе у тумачењу општих правила која примењују. Под судском праксом, у ужем смислу, подразумева се једнако решавање свих истоветних случајева од стране свих судова (дакле само тзв. једнообразна пракса).¹⁵⁹

Од типа правног система, пре свега, зависи да ли судска пракса представља извор права осигурања. Правни системи који судској пракси признају снагу извора права, подразумевају и одредбе права осигурања. У нашем праву, с обзиром на то да се нижи судови угледају на одлуке виших судова, може се закључити да је судска пракса практично гледано извор права. У вези с тим, важна је улога Врховног суда¹⁶⁰ у уједначавању судске праксе, јер делује посебно снагом ауторитета највише судске инстанце. Додатно, судска пракса игра важну улогу у тумачењу појединих израза и термина, који ће бити примењени на будуће случајеве.

Правна наука није формалноправни извор права, али то не значи да монографске студије, коментари закона, научни чланци и сл. не могу давати смернице у примени права осигурања.

7. Редослед примене извора права уговора о осигурању живота

На крају излагања о изворима права осигурања (овде смо се бавили изворима права осигурања и изворима права животног осигурања у складу са темом рада) треба утврдити њихов међусобни однос као и редослед примене (*lex superior derogat legi inferiori*).

На хијерархијској лествици правних извора на првом месту налазе се императивни прописи, а затим следи уговор као основни правни инструмент облигационог односа из осигурања.¹⁶¹ Саставни део уговора су и општи и посебни

---

¹⁵⁹ О. Станковић, О судској пракси, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1-2/1977, стр. 205.

¹⁶⁰ Пре ступања на снагу уставних промена из 2021. године: Врховног касационог суда.

¹⁶¹ D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, стр. 139.

услови осигурања, с тим да посебни услови имају предност у односу на опште услове осигурања. У чл. 1107 ст. 3 ЗОО наведено је како трговински пословни обичаји имају предност у односу на диспозитивне норме ЗОО-а једино уколико је њихова примена изричито уговорена. Наиме, из наведене одредбе произлази да се трговински пословни обичаји¹⁶², када се јављају као неписани *lex contractus*, односно када би их требало применити темељем прећутне воље страна, не могу применити уколико је спорно питање уређено диспозитивним нормама ЗОО-а. На тај начин чл. 1107 ст. 3 ЗОО противречи чл. 21 ст. 2 ЗОО, којим је била предвиђена могућност уговарања обичаја прећутним путем. Ипак, чл. 1107. ст. 3. је само диспозитивне норме ЗОО-а хијерархијски „уздигао” изнад трговачких обичаја на које су стране прећутно пристале, што значи да је диспозитивне норме садржане у другим законима било могуће применити тек супсидијарно, односно након обичаја на које су стране прећутно пристале.¹⁶³ Ако се у претходно наведеним изворима не могу наћи одговарајућа правила, примениће се општа правила и начела Привредног и Грађанског права. На крају хијерархијске лествице налазе се интерпретативни извори, судска пракса и правна наука.

Из свега наведеног произлази да је редослед примене појединих извора права уговора о осигурању у нашем правном систему следећи:

- 1) Императивне законске норме;
- 2) Уговорне одредбе садржане у полиси осигурања;
- 3) Општи услови осигурања (прво посебни, па онда општи услови осигурања);
- 4) Опште и посебне узансе, други трговачки пословни обичаји и остали обичаји, ако су уговорне стране уговориле њихову примену);
- 5) Диспозитивне законске одредбе;
- 6) Обичаји;
- 7) Општа правила и начела Привредног и Грађанског права;
- 8) Судска пракса;
- 9) Правна наука.

---

¹⁶² Нужно је се осврнути на различиту терминологију из истакнутих одредби. У чл. 21. ст. 1. ЗОО/1991 говори се о “добрим пословним обичајима”, док се у чл. 1107. ст. 3. ЗОО/1991 користи термин “трговински пословни обичаји”, што доводи до одређених нејасноћа.

¹⁶³ Више у: Т. Hasić, *nav. delo*, str. 245-246.

Као што је већ речено, према новом решењу хрватског Закона о обвезним односима посебни трговачки обичаји, на темељу претпостављене воље страна, у примени имају предност пред диспозитивним законским нормама ако нису изричито или прећутно искључени¹⁶⁴ (чл. 12 ст. 3). Из овог произлази да је у хрватском правном систему усвојена објективна теорија примене трговачких обичаја, која је препозната и у другим савременим законодавствима¹⁶⁵. Због тога је промењен хијерархијски редослед извора права у хрватском праву. С обзиром на то да колизиона правила могу упутити на примену страног права, укључујући и норме које се односе на примену трговачких обичаја, значајно је што је и хрватско право прихватило објективну теорију.¹⁶⁶

8. Извори права Европске уније у вези са уговорима о осигурању живота

Процес стварања јединственог тржишта ЕУ започео је током давне 1957. године, потписивањем Римског уговора (Уговор о оснивању Европске економске заједнице).¹⁶⁷ Данас је Уговором о функционисању Европске уније (Лисабонски уговор),¹⁶⁸ у даљем тексту: УФЕУ, успостављање јединственог тржишта прописано као једно од главних циљева ЕУ. Јединствено тржиште ЕУ обухвата подручје без унутрашњих граница на којем се слободно кретање робе, људи, услуга и капитала обезбеђује у складу с одредбама Уговора.¹⁶⁹ Део јединственог тржишта ЕУ чини и тржиште осигурања. Европско уговорно право чине различита правна акта ЕУ о уговорном праву. Европско уговорно право осигурања чинила би целокупност правне тековине ЕУ, којом се уређују поједини елементи уговора о осигурању.¹⁷⁰ Из секундарних правних аката ЕУ који су до сада донети на подручју уговорног права још увек не произлази неки заокружен систем

¹⁶⁴ Хрватски Закон о обвезним односима, чл. 12 ст. 3.

¹⁶⁵ У немачкој правној литератури наилазимо на неодлучност да ли су трговачки обичаји уопште извори права. А. Vaumbach, J. К НОПТ, *Handelsgesetzbuch mit GmbH&Co., Handelsklauseln, Bank – und Börsenrecht, Transportrecht (ohne Seerecht)*, С. Н. Beck, München, 2003, s. 1073-1074. Према немачком праву онај ко не жели бити везан трговачким обичајима мора њихову примену изричито или прећутно искључити будући да ће уговорне стране бити подвргнуте обичајима, па чак и онда када нису znale да они постоје. То значи да је и у немачком праву прихваћена објективна теорија.

¹⁶⁶ А. Zubović, *Primjena trgovačkih običaja*, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, br. 1/2006, str. 340.

¹⁶⁷ Treaty of Rome (Treaty establishing the European Economic Community (EEC Treaty)), Euratom Treaty, 25.3.1957.

¹⁶⁸ Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union Consolidated version of the Treaty on European Union Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union Protocols Annexed to the Treaty on the Functioning of the European Union Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007, OJ C 202, 7.6.2016, p. 1–388.

¹⁶⁹ УФЕУ, чл. 26, ст. 2.

¹⁷⁰ А. Keglević, *Ugovorno pravo osiguranja - Obveza obavljanja i zaštita potrošača u domaćem, europskom i poredbenom pravu*, Školska knjiga, Zagreb, 2016, str. 58.

уговорног права, јер се усаглашавају само одређена питања уговорног права. Још увек многи уговори нису уређени правом ЕУ, а неки су уређени само у појединим аспектима.¹⁷¹

8.1 Директиве Европске уније у области права осигурања

Право осигурања ЕУ је већином садржано у директивама које државама чланицама намећу обавезу имплементирања одредби директиве у национално законодавство, тј. циљ који се у одређеном року мора постићи. Јединствено уговорно право осигурања ЕУ још не постоји. У наставку су приказане три етапе у развоју права осигурања живота ЕУ.

Директива 79/267/ЕЕЗ о усаглашавању законских, подзаконских и административних прописа, који се односе на отпочињање и обављање делатности директног животног осигурања (Прва животна директива),¹⁷² обезбеђује слободу оснивања на подручју животног осигурања. Овом директивом прве генерације постигнуто је хармонизовање пре свега статусних, а делом и надзорних прописа у циљу остварења слободе оснивања. Такође, извршена је категоризација животних и неживотних ризика која је прихваћена у свим државама чланицама и која чини основу данашњих уговора о осигурању.¹⁷³

Друга је директива 90/619/ЕЕЗ о усклађивању закона, подзаконских и управних прописа, која се односи на директно животно осигурање и којом се мења и допуњује Директива 79/267/ЕЕЗ (Друга животна директива).¹⁷⁴ Ова Директива је прелазно решење, јер се њоме превазилази празнина између прве директиве, чије је тежиште на олакшавању слободе рада и пословања осигуравајућих друштава која се баве осигурањем живота, и треће Директиве која успоставља свеобухватнији систем

---

¹⁷¹ Т. Јосиповић, *Наčела европског права и пресудама Суда Европске заједнице*, Народне новине, Загреб, стр. 94.

¹⁷² First Council Directive 79/267/EEC of 5 March 1979 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to the taking up and pursuit of the business of direct life assurance, OJ L 63, 13.3.1979, p. 1–18.

¹⁷³ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 102.

¹⁷⁴ Council Directive 90/619/EEC of 8 November 1990 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct life assurance, laying down provisions to facilitate the effective exercise of freedom to provide services and amending Directive 79/267/EEC, OJ L 330, 29.11.1990, p. 50–61.

осигурања Европске уније, који подразумева потпуну слободу пословања и пружања услуга на територији Европске уније.¹⁷⁵

Трећу и завршну фазу у конституисању унутрашњег тржишта осигурања означава усвајање директива којима се омогућава функционисање јединственог тржишта осигурања. Јединствено тржиште осигурања створено директивама треће генерације подразумева две слободе: а) слободу оснивања друштава осигурања; б) слободу пружања услуга осигурања на тржишту ЕУ.¹⁷⁶

Директива 92/96/ЕЕЗ о усклађивању закона, подзаконских и управних прописа који се односе на директно животно осигурање, којом се мења и допуњује Директива 79/267/ЕЕЗ и 90/619/ЕЕЗ (Трећа животна директива),¹⁷⁷ преузима решења Треће „неживотне” директиве (Трећа директива 92/49/ЕЕЗ о усклађивању закона, подзаконских и управних аката која се односи на неживотно осигурање којом се мења и допуњује директива 73/239/ЕЕЗ и 88/357/ЕЕЗ),¹⁷⁸ којима се уводи слобода пружања услуга. После ње су усвојене Директива 2000/64/ЕЗ о размени информација с трећим државама¹⁷⁹ и Директива 2002/12/ЕЗ о границама солвентности за осигураваче животних осигурања.¹⁸⁰ Како је *acquis* животног осигурања био изузетно комплексан, тешко разумљив и препун упућивања из једне директиве на другу,¹⁸¹ овај конфузни систем је замењен јединственом Директивом 2002/83/ЕЗ о усклађивању закона, подзаконских аката и управних прописа која се односи на животно осигурање (Трећа животна директива-консолидована верзија).¹⁸² Четврти одељак у оквиру ове главе Директиве садржи одредбе о уговору о осигурању и о условима осигурања. Међутим, без обзира на

---

¹⁷⁵ I. Barać, *Osiguranje u okviru sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Svijet osiguranja*, br. 4/2001, str. 43.

¹⁷⁶ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 105.

¹⁷⁷ Council Directive 92/96/EEC of 10 November 1992 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct life assurance and amending Directives 79/267/EEC and 90/619/EEC (third life assurance Directive), OJ L 360, 9.12.1992, p. 1–27.

¹⁷⁸ Council Directive 92/49/EEC of 18 June 1992 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct insurance other than life assurance and amending Directives 73/239/EEC and 88/357/EEC (third non-life insurance Directive), OJ L 228, 11.8.1992, p. 1–23.

¹⁷⁹ Directive 2000/64/EC of the European Parliament and of the Council of 7 November 2000 amending Council Directives 85/611/EEC, 92/49/EEC, 92/96/EEC and 93/22/EEC as regards exchange of information with third countries, OJ L 290, 17.11.2000, p. 27–28.

¹⁸⁰ Directive 2002/12/EC of the European Parliament and of the Council of 5 March 2002 amending Council Directive 79/267/EEC as regards the solvency margin requirements for life assurance undertakings, OJ L 77, 20.3.2002, p. 11–16.

¹⁸¹ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, Службени гласник, Београд, 2019, стр. 108.

¹⁸² Directive 2002/83/EC of the European Parliament and of the Council of 5 November 2002 concerning life assurance, OJ L 345, 19.12.2002, p. 1–51.

овако постављен наслов, Директива не садржи одредбе о односима из уговора о осигурању.¹⁸³

Иако је трећа генерација директива из области осигурања допринела хармонизацији правила која се односе на оснивање друштава за осигурање, пружање услуга осигурања и систем јединственог одобрења, ипак није испунила сва очекивања. Државе чланице су и даље су усвајале различите одредбе преко прописаног минимума, што је резултирало различитим регулаторним оквирима у појединим државама чланицама. Тиме је онемогућено стварање јединственог тржишта осигурања. Директива 2009/138/ЕЗ Европског парламента и Савета о оснивању и обављању делатности осигурања и реосигурања, познатија под називом Солвентност II усвојена је 25. новембра 2009. године.¹⁸⁴ Директива Солвентност II има велики значај у покушају уједначавања правне регулативе осигурања и реосигурања. Она почива на три стуба.

Стуб I састоји се од регулисања квантитивних захтева осигуравача те оцене имовине и обавеза осигуравача; Стуб II прописује услове за састав управљања и пословања, менаџмент ризика осигуравача, те спровођење надзора над осигуравачима; Стуб III је усмерен на обавезу обавештавања надзорних тела, те на транспарентност података.¹⁸⁵ Што се тиче хармонизације уговорног права осигурања, овом директивом ипак није постигнут велики напредак. Разлог је то што су директивом Солвентност II поновљена решења из треће генерације директива и у мањој мери су дорађена. Директива Солвентност II је, као и претходне директиве, утицала на хармонизацију појединих делова уговорног права осигурања, као нпр. у погледу уређења обавезе осигуравача на обавештавање (види чл. 185 Директиве Солвентност II за животно осигурање или права на једнострану раскид уговора чл. 186 Директиве Солвентност II).¹⁸⁶

---

¹⁸³ И. Јанковец, Директива Европске уније о осигурању живота од 2002. године, *Зборник радова: Право осигурања у транзицији*, Палић, 2002, стр. 206.

¹⁸⁴ Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II), OJ L 335, 17.12.2009, p. 1–155.

¹⁸⁵ *Solvency II*, преузето 15.5.2023. године са https://www.eiopa.europa.eu/browse/regulation-and-policy/solvency-ii_en

¹⁸⁶ А. Кеглевић, *Уговорно право осигурања - Обвеза обавјештавања и заштита потрошача у домаћем, европском и поредбеном праву*, стр. 85.

Потребно је интегрисати национална тржишта животног осигурања у јединствено тржиште, тако да осигураници могу приступити било којем осигуравачу са седиштем у Европској унији, који пружа услуге животног осигурања.

8.2. Усаглашавање (хармонизација) права осигурања живота у оквиру Европске уније

Потребно је интегрисати национална тржишта животног осигурања у јединствено тржиште, тако да осигураници могу приступити било којем осигуравачу са седиштем у Европској унији које пружа услуге животног осигурања. Како би се остварио тај циљ Европске уније у стварању јединственог тржишта, па и тржишта осигурања, потребно је омогућити једнаку тржишну утакмицу за све осигураваче на читавом подручју ЕУ, уз максималну заштиту потрошача. Један од прокламованих циљева, повезаних са остварењем потпуне слободе и једнаког положаја привредних субјеката у пружању финансијских услуга на јединственом тржишту осигурања живота-чланица ЕУ, постиже се усаглашавањем или тзв. хармонизацијом националног права осигурања на основу директива комунитарног права. Међутим, потпуна хармонизација уговорног права осигурања није у потпуности спроведена због значајних разлика у уговорном праву осигурања међу државама чланицама ЕУ. До хармонизације уговорног права осигурања није дошло и због фрагментарног и секторског приступа регулисању појединих питања из области осигурања, а потом и због несналажења држава чланица у великом броју различитих директива и учестале измене и допуне појединих директива.¹⁸⁷

Овде треба напоменути да је 1953. године у Паризу основано Европско удружење осигуравача и реосигуравача¹⁸⁸ (*Comité Européen des Assurances*), које од 2012. године послује под називом *Insurance Europe* и тренутно окупља 37 националних удружења осигуравача. Главни задаци *Insurance Europe* тичу се скретања пажње на питања од стратешког интереса за све европске осигураваче и реосигураваче; подизање свести о улози осигуравача и реосигуравача у пружању осигуравајуће заштите и сигурности у заједници, као и у доприносу економском расту и развоју и промовисању заштите

---

¹⁸⁷ А. Кеглевић, *Уговорно право осигурања - Обвеза обавештавања и заштита потрошача у домаћем, европском и поредбеном праву*, стр. 87.

¹⁸⁸ Удружење осигуравача Србије, са статусом придруженог члана Европског удружења осигуравача и реосигуравача од 2011. године, може активно да учествује у давању предлога и сугестија при усвајању нове или измени постојеће регулативе у вези са осигурањем.

потрошача осигурања.¹⁸⁹ Активности су биле усмерене и на поступак имплементације директива, развој и остварење јединственог тржишта осигурања, те у складу са резултатима предлагане су измене и допуне директива.¹⁹⁰

Усвајањем Уредбе бр. 593/2008, што је више познато као Уредба Рим I, о меродавном праву за уговорне обавезе,¹⁹¹ колизионе норме за уговор о осигурању постале су део ове уредбе. Колизионе норме за уговор о осигурању садржане су и у Уредби Рим II. Од 11. јануара 2009. године судови држава чланица Европске уније су у обавези да примењују Уредбу Парламента и Савета Европске уније бр. 864/2007 о меродавном праву за вануговорне обавезе (Рим II), која је донета 11. јула 2007. Године.¹⁹² Хармонизација уговорног права осигурања колизијскоправним одредбама није се показала као најбоље решење, јер су норме о примењивом праву и даље остале нејасне и комплексне.¹⁹³

Комисија у саставу европских професора: Jürgen Basedow, John Birds, Malcom Clarke, Herman Cousy и Helmut Heiss понудила је 17. децембра 2007. године европској јавности Нацрт општег референтног оквира за европско уговорно право осигурања (*Draft Common Frame of Reference - DCFR, Chapter II, Section IX, Insurance Contract*). Овај Нацрт садржи тзв. Начела (принципи) европског уговорног права осигурања (*Principles of European Insurance Contract Law – PEICL*), у даљем тексту: Принципи, која су настала као резултат академског упоредноправног истраживања уговорног права осигурања држава чланица. Наведени текст није обавезујући правни акт, али је циљ створити платформу која би омогућила потпуну успоставу слободе пружања услуга осигурања ЕУ. 1. новембра 2015. године представљена је важећа измењена верзија. Она садржи општа начела уговорног права осигурања, заједничка свим државама чланицама. Ако Принципи остану необавезујући инструмент (*soft law*), према неким ауторима, имаће мали практични значај на право осигурања држава чланица. Разлог је то што

---

¹⁸⁹ *Insurance Europe Mission statement*, прузето 15.5.2023. године са <https://www.insuranceeurope.eu/about-us/1/who-we-are/mission-statement>

¹⁹⁰ А. Keglević, *Ugovorno pravo osiguranja - Obveza obavještavanja i zaštita potrošača u domaćem, europskom i poredbenom pravu*, str. 85.

¹⁹¹ Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I), OJ L 177, 4.7.2008, p. 6–16.

¹⁹² Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the law applicable to non-contractual obligations (Rome II), OJ L 199, 31.7.2007, p. 40–49.

¹⁹³ А. Keglević, *Načela europskog ugovornog prava osiguranja - razvoj, status i perspektive, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, br. 3/2013, str. 665.

национално право које уређује уговор о осигурању претежно чине императивне норме, чију примену уговорне стране не могу избећи. Ипак, наведени текст представља важан скуп правних правила која дају системски преглед уређења уговора о осигурању и добар пример могуће хармонизације уговорног права осигурања.¹⁹⁴ Приметно је да Принципи теже потпуној усклађености уговорног права осигурања, без могућности одступања од њихових одредби. Циљ је искључити могућност примене националних (когентних) одредби о уговору о осигурању, за које се сматра да онемогућавају стварање јединственог тржишта осигурања.¹⁹⁵ Као што смо споменули, у нашој држави се ради на Грађанском законуку Србије и зато наша држава, пре него што прихвати решења из Принципа, треба да их размотри и узме у обзир правно-друштвено-економске прилике. Принципи служе као „модел закон” европским законодавцима.

У следећем раздобљу, српски сектор осигурања ће се суочити с процесом даљег и непрекидног прилагођавања, будући да ће бити потребно испуњавати додатне захтеве у вези са адекватношћу капитала, управљањем ризицима и транспарентношћу пословања.

---

¹⁹⁴ A. Keglević, *Ugovorno pravo osiguranja - Obveza obavještanja i zaštita potrošača u domaćem, europskom i poredbenom pravu*, str. 129.

¹⁹⁵ L. Belanić, *Harmonizacija prava osiguranja u Europskoj uniji s osvrtom na ugovorno pravo osiguranja*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, br. 6/ 2010, str. 1366.

ГЛАВА III

ПОЈАМ, ОСОБИНЕ И РАЗГРАНИЧЕЊЕ УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА У ОДНОСУ НА ДРУГЕ УГОВОРЕ

1. Законски појам уговора о осигурању живота

Доктринарне и законске дефиниције могу да буду једночлане, двочлане или трочлане у зависности од тога да ли у одређивању садржине појма уговора полазе од јединственог типа осигурања или рашчлањеног на поједине врсте осигурања, на тзв. одштетно осигурање, осигурање на своту и осигурање на чинидбу тј. на неку позитивну радњу.¹⁹⁶ Трочлани појам уговора о осигурању одређен је у нашем ЗОО. Ова дефиниција одговара и појму уговора о осигурању живота. Ова методологија дефинисања заснива се на општости и јединствености и поједини аутори сматрају да би већа конкретизација садржине појма уговора о осигурању неминовно водила плурализму његових дефиниција, условљених различитим врстама осигурања.¹⁹⁷ Овакав начин дефинисања уговора о осигурању, набрајањем права и обавеза, преузео је у чл. 1286 Преднацрт Грађанског законика: Уговором о осигурању обавезује се уговарач осигурања да плати осигуравачу одређену своту новца (премију), а овај се обавезује, ако се деси уговором предвиђени догађај (осигурани случај), да исплати уговарачу или неком другом кориснику осигурања одређену своту новца или да учини нешто друго.

Саме дефиниције уговора о осигурању код нас указују на функционалне појмове осигурања и битне елементе, који ће бити анализирани касније у раду. Овде ћемо истаћи неке недостатке дефиниције Преднацрта грађанског законика. У Преднацрту Грађанског законика осигуравач се обавезује да плати уговарачу осигурања одређену своту новца. Одабиром овакве терминологије, „одређену своту новца”, не узима се у обзир подела на одштетна и свотна осигурања. Потом, Преднацрт говори о исплати „уговарачу или неком другом кориснику”, а ЗОО каже да осигуравач испуњава обавезу према

---

¹⁹⁶ М. Витез, Појам и правна природа уговора о осигурању, *Правни живот*, бр. 11/2008, стр. 881.

¹⁹⁷ М. Витез, *нав. дело*, стр. 884.

осигуранику или неком трећем лицу. Термин „корисник” се уобичајено односи на уговор о осигурању у корист трећег и уговоре за туђ рачун.¹⁹⁸

Закон о облигационим односима СФРЈ из 1978. године садржао је у чл. 897 следећу дефиницију: Уговором о осигурању обавезује се уговарач осигурања да, на начелима узајамности и солидарности удружује одређени износ у заједницу осигурања односно заједницу ризика, а заједница се обавезује да, ако се деси догађај који представља осигурани случај, исплати осигуранику или неком трећем лицу уговорену своту или учини нешто друго. Ова дефиниција је имала одређене мањкавости, јер је одговарала тадашњем друштвено-економском поретку. Садржала је два основна начела удруживања одређеног износа у заједницу осигурања и начело узајамности и осигурања. Иако су изрази попут узајамности, солидарности и удруживања средстава, оптерећивали појам осигурања као облигационоправног односа елементима друштвено-економског односа, теорија и пракса су тумачиле ову дефиницију као облигационоправну дефиницију. Овде су узајамност и солидарност, односно удруживање одређених средстава, сматрани изразима који означавају обавезу уговарача осигурања да плати премију осигурања. Сама дефиниција уговора о осигурању у складу је са уобичајеним схватањем уговора о осигурању, према коме се обавеза осигураваача веже уз осигурани случај, а страни уговарача осигурања одговара обавеза плаћања премије.¹⁹⁹

Због ових недостатака појам уговора о осигурању је измењен и сада ЗОО садржи следећу дефиницију: Уговором о осигурању обавезује се уговарач осигурања да плати одређени износ организацији за осигурање (осигураваач), а организација се обавезује да, ако се деси догађај који представља осигурани случај, исплати осигуранику или неком трећем лицу накнаду, односно уговорену своту или учини нешто друго.²⁰⁰

Овакав начин регулисања једном дефиницијом, за коју се определио наш законодавац, уноси ширину и непрецизност, јер је тешко повезати унитарност (појма) и дихотомичност (традиционалних врста осигурања: имовине и лица).²⁰¹ У III одељку

---

¹⁹⁸ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 284.

¹⁹⁹ V. Gorenc, *Zakon o obveznim odnosima s komentarom*, RRiF, Zagreb, 1998, str. 1133.

²⁰⁰ ЗОО, чл. 897.

²⁰¹ М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju, Novi Zakon o obveznim odnosima: najznačajnije izmjene, novi instituti*, Inženjerski biro, Zagreb, 2005, str. 209.

Закон о облигационим односима Републике Србије усваја поделу према предмету осигурања на осигурање имовине и осигурање лица. Надаље, ЗОО посвећује осигурању лица 23 члана од чл. 942 до чл.

ЗОО, посвећеном осигурању лица, нису дате дефиниције осигурања живота и осигурања од несрећног случаја, јер су редактори вероватно сматрали да су ти појмови општепознати. ЗОО на неким местима прави разлику између ове две врсте осигурања у погледу правних последица, али из његових одредаба следи да се осигурање несрећног случаја, кад од тога случаја буде проузрокована смрт осигураника, изједначава у погледу правних последица с осигурањем живота.²⁰² Иако се осигурање имовине и осигурање лица разликују по својствима, у закону је дата јединствена дефиниција за ове врсте осигурања. У осигурању лица предвиђени догађај обухваћен осигурањем остварује се на личности осигураника или осигураног лица, а она немају материјалну вредност. Као резултат тога, исплата из осигурања представља противчинидбу уплаћеним премијама и одређује се независно од износа могуће штете. Материјални интерес на страни лица које прима исплату није услов за реализацију права.²⁰³

Хрватски Закон о обвезним односима, (исто као и Закон о облигационим односима Републике Србије), нема посебне дефиниције уговора о осигурању живота. Стога се и на осигурање живота примењује дефиниција уговора из одредаба које важе како за осигурање имовине, тако и за осигурања лица. Према чл. 921 Закона о обвезним односима: „Уговором о осигурању осигуратељ се обвезује уговоратељу осигурања исплатити осигуранику или кориснику осигурања осигурнину ако настане осигурани случај, а уговоратељ се осигурања обвезује осигуратељу платити премију осигурања.”

Дефиницију уговора о осигурању живота нема ни немачки Закон о уговору о осигурању из 2008. године, који уговор дефинише кроз обавезе уговорних страна. То је учињено на тај начин како дефиниција не би кочила развој нових облика осигурања. Поред наведених, анализирали смо одредбе још 9 законских текстова следећих држава и у тим законима уговор о осигурању живота није дефинисан. Засебне дефиниције

---

965 у 4 одека: 1 опште одредбе; 2. искључени ризици; 3. права уговорача осигурања пре наступања осигураног случаја; и 4. осигурање живота у корист трећег лица. Традиционална је подела осигурања лица на осигурање живота и осигурање од несрећног случаја. Према чл. 942 ЗОО у осигурање лица спадају осигурање живота и осигурање од последица несрећног случаја. Као замерка овом законском решењу се износи што нису обухваћене све врсте осигурања лица. Такође, сматра се да треба дефинисати и појединачне врсте осигурања лица.

²⁰² В. Јакаша, *Nekoliko napomena na propise Zakona o obveznim odnosima koji se odnose na osiguranje, Osiguranje i privreda*, бр. 10/1979, стр. 24.

²⁰³ В. Сокал, *Правни однос осигурања, Право и привреда*, бр. 1-2/1995, стр. 18.

уговора о осигурању живота нема ни у аустријском Закону о уговору о осигурању,²⁰⁴ Закону о осигурању Бугарске,²⁰⁵ Закону о облигационим односима Естоније,²⁰⁶ Закону о уговору о осигурању Грчке,²⁰⁷ потом мађарском Грађанском закону²⁰⁸, Закону о приватном осигурању Италије,²⁰⁹ португалском Декрету о установљавању правног оквира за уговор о осигурању,²¹⁰ румунском Грађанском закону,²¹¹ чешком Грађанском закону²¹² ни у Закону о уговору о осигурању Шпаније²¹³. Упоредноправном анализом закључујемо да дефиницију уговора о осигурању живота не садржи ни словеначки Закон о облигационим односима²¹⁴, потом ни француско право не даје правну дефиницију уговора о осигурању живота (ни Закон о осигурању из 1930. године, ни законик из 1976. не садрже правну дефиницију уговора) ни Закон о уговору о осигурању Финске²¹⁵ из 1994 године не садржи такво одређење. Наведени законски текстови су одабрани на основу критеријума важности и садржинске свеобухватности регулативе.

Свакако да би било прецизније да закон садржи посебне дефиниције за одштетна и неодштетна (свотна) осигурања, али већина правних система полази од јединствених обележја уговора о осигурању, па је довољна једна дефиниција.

Сматра се да је то резултат потешкоћа на које је наишао законодавац приликом дефинисања уговора о осигурању, а и уговора о осигурању живота, али и да та дефиниција задовољава професионалце, судску праксу и правне теоретичаре.

---

²⁰⁴ Bundesgesetz vom 2. Dezember 1958 über den Versicherungsvertrag (Versicherungsvertragsgesetz 1958). StF: BGBl. Nr. 2/1959 (NR: GP VIII RV 102 AB 547 S. 68. BR: S. 140).

²⁰⁵ Кодекс за застраховането В сила от 01.01.2016 г.

²⁰⁶ Võlaõigusseadus, Vastu võetud 26.09.2001, RT I 2001, 81, 487, jõustumine 01.07.2002.

²⁰⁷ Ασφαλιστική σύμβαση, τροποποιήσεις της νομοθεσίας για την ιδιωτική ασφάλιση και άλλες διατάξεις (ФЕК 87/τ.Α'16.5.1997).

²⁰⁸ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről.

²⁰⁹ Codice delle assicurazioni private. (GU Serie Generale n.239 del 13-10-2005 - Suppl. Ordinario n. 163).

²¹⁰ Decree-Law (72/2008 Establishes the legal framework for Insurance Contracts Others - Assembleia da República - 16/04/2008).

²¹¹ Noul Cod Civil – the New Civil Code, officially Law no. 287/2009 on the Civil Code.

²¹² Občanský zákoník, Zákon č. 40/1964 Sb. (Civil Code, Act no. 40/1964).

²¹³ Insurance Contract Act (Ley 50/1980, de Contrato de Seguro, LCS).

²¹⁴ Obligacijski zakonik (Uradni list RS, št. 97/07 – uradno prečiščeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631).

²¹⁵ Vakuutussopimuslaki, L 28.6.1994/543.

2. Теоријски појам уговора о осигурању живота

Иако не постоји јединствена дефиниција уговора о осигурању живота, државе су усвојиле законе којима уређују неке обавезне одредбе уговора. Неке одредбе уговора о осигурању живота осмишљене су за заштиту осигураника, док су друге намењене заштити осигуравајућих друштава. Многе врсте уговора о осигурању живота усмерене су задовољавању посебних околности и, премда оне могу или не морају понудити флексибилност, одређене предности и недостаци произлазе из чињенице да су исте намењене задовољавању посебних потреба. У упоредном праву није општеприхваћена пракса дефинисања уговора о осигурању, па се често општом дефиницијом уговора о осигурању обухвата и дефиниција уговора о осигурању живота. Зато су појмови „уговор о осигурању” и „осигурање” односно „уговор о осигурању живота” и „осигурање живота” и „животно осигурање” дефинисани само у појединим правним системима.²¹⁶

Осигурање живота спада у неодштетна²¹⁷ осигурања (на осигурану своту (свотна осигурања)).²¹⁸ Битна разлика између осигурања имовине и осигурања живота је што се код осигурања имовине примењује тзв. начело обештећења, по коме нико из осигурања

---

²¹⁶ У новом хрватском Закону о обавезним односима Одељак 27 је насловљен са *Уговор о осигурању*. У нашем ЗОО носи наслов *Осигурање*. Према чл. 5 ЗО: Послови осигурања су закључивање и извршавање уговора о животном и о неживотном осигурању, осим о обавезном социјалном осигурању. И немачки савезни управни суд је заузео став да онај ко обавља послове осигурања, закључује и уговоре о осигурању. М. Dreher, *Die Versicherung als Rechtsprodukt*, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen, 1991, s. 54.

²¹⁷ Према неким ауторима чак и осигурање живота има одштетни карактер, јер смрћу уговарача осигурања, односно осигураног лица, засигурно настаје материјални губитак за његову децу, породицу, или треће лице. Исто виде и осигурању за случај доживљења, јер уговарач осигурања у осигурању налази установу, која његовој породици и њему пружа накнаду за материјалну штету, услед смањења радне способности у будућности. Више у: Н. Николић, *Уговор о осигурању*, докторска дисертација, Београд, 1957, стр. 39. У ранијој нашој теорији су тврдили да одређења уговора о осигурању живота као уговора о накнади штете потиче из Хрватског трговачког законика из 1875. године. Практичне последице схватања да осигурање живота нема одштетни карактер су: а) Уговорне стране одређују своту осигурања независно од евентуалне штете; б) Допуштање кумалитивног осигурања; в) Осигураник или корисник осигурања може да кумулира право из осигурања и право на накнаду штете од одговорног лица, јер та два права имају различит правни основ. Више у: В. Јовановић, *Осигурање у привреди*, Информатор, Загреб, 1962, стр. 233. Почетке те теорије да осигурање живота има одштетни карактер у нашем праву налазимо код Михаила Полићевића. Више у: М. Полићевић, О уговорима о осигурању живота, *Архив за правне и друштвене науке*, Београд 1908, стр. 500.

²¹⁸ Иако је подела осигурања према предмету осигурања на осигурање имовине и осигурање лица традиционална свакако је актуелнија подела према врсти уговорене престације на одштетна и свотна осигурања. Осигурање имовине се поистевећује са одштетним осигурањима, али треба имати на уму да нису сва осигурања лица увек и искључиво свотна. Осигурање живота је искључиво свотно осигурање, а осигурање од последица несрећног случаја и добровољно здравствено осигурање могу имати одштетни карактер (нпр. у покривању трошкова лечења). Више: Н. Петровић-Томић, Актуелност разликовања права на накнаду штете и права на осигурану своту у делу Михаила Константиновића: класични институти и модерно право осигурања, *Анали Правног факултета у Београду*, Посебан број у част професора Михаила Константиновића, 2022, стр. 605-633.

не може добити више него што је штета коју је претрпео, док се код осигурања живота тај принцип не примењује, јер лична добра немају материјални израз.²¹⁹ У животном осигурању, осигуравач се обавезује да покрива економски ризик осигураника који произлази из несигурности и непредвидивости људског живота пружањем накнаде (капитала или ренте) коју ће обезбедити у случају смрти и/или доживљења.²²⁰ То је принцип апстрактног покрића (*abstrakte Bedarfsdeckung*²²¹), јер је у осигурању живота тешко одредити износ штете (нпр. у случају смрти). Износ осигуране своте која ће се исплатити у случају смрти нема утицаја на питање да ли је осигуравач дужан да исплати накнаде. Питање обавезе исплате зависи искључиво од садржаја уговора и његових претпоставки.²²²

Свака дефиниција треба да има сврху да објасни одређени правни однос тако да, кроз обухватање кључних правних елемената, омогући разликовање тог односа од осталих правних односа. Стога, дефиниција осигурања треба да објасни осигурање као правни однос у коме учествују одређена лица са одређеним правима и обавезама.²²³

Из напред наведеног закључујемо да је дефинисање уговора о осигурању живота значајно због:

- а) Одређивања специфичних правних обележја уговора о осигурању живота;
- б) Уочавања битних елемената уговора о осигурању живота;
- в) Одређивања примене прописа на осигурање живота;

Након дефинисања уговора о осигурању живота, у следећем поглављу размотрићемо и битне елементе уговора о осигурању живота. Отворено је питање да ли је дефиницију уговора о осигурању живота, која садржи *differentiu specifici* у односу на уговор о осигурању, могуће дати, првенствено због различитих врста уговора о осигурању живота који се јављају у пословној пракси. Будући да су дефиниције уговора

---

²¹⁹ П. Шулејић, Осигурање лица у светлу доношења Грађанског законика Србије, *Правни живот*, бр. 12/2009, стр. 803.

²²⁰ R. M. Beckman, A. Matusche-Beckman, *Versicherungsrechts-Handbuch*, Verlag C.H. München 2009, s. 2530.

²²¹ E. Bruck, *Privateversicherungsrecht*, Mannheim, Berlin, Leipzig, 1930, s. 81.

²²² R. M. Beckman, A. Matusche-Beckman, *nav. delo*, s. 2530.

²²³ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 22.

о осигурању живота ретке у правној теорији, на овом месту ћемо покушати да одредимо дефиницију којом би били обухваћени битни елементи.²²⁴

Уговор о осигурању живота је такав уговор у коме се једна страна-уговарач осигурања обавезује да плати осигуравачу премију осигурања, док се друга уговорна страна-осигуравач обавезује да, ако се деси догађај који представља осигурани случај (смрт и наступање одређеног догађаја у животу осигураника) исплати осигурану своту осигуранику или кориснику осигурања.

Елементе ове дефиниције овде ћемо укратко објаснити, а у наредним поглављима следи детаљнија анализа.

Ризик представља могућност наступања неизвесног догађаја који не зависи од искључиве воље заинтересованог лица и чије је покриће осигурањем допуштено тј. у складу са законом, јавним поретком и моралом.²²⁵

Осигурани случај је догађај који представља реализацију ризика обухваћеног осигурањем. Дакле, осигурани случај је догађај узрокован осигураним ризиком који има за последицу смрт или догађај у животу осигураника када се испуне уговором предвиђене претпоставке, нпр. доживљење одређене доби. Када је у питању осигурање

---

²²⁴ Осигурање живота је уговор којим се уговарач /друштво, по цену премије или разрезаног улога (што може бити дато одједанпут или годишње), обавезује да плати осигуранику, или неком другом лицу које он значи своту новаца (било један капитал одједанпут или у облику ренте) кад се деси догађај предвиђен у уговору (смрт осигураника или трећег лица, или ако осигураник или треће лице доживи одређени рок). Ж. Лукић, *нав. дело*, стр. 20. Предраг Шулејић дефинише уговор о осигурању живота као уговор којим се осигуравач, насупротив плаћеним премијама, обавезује да исплати осигуранику или лицу кога он одреди одређену своту или ренту у случају смрти одређеног лица (осигураника или осигураног лица) или за случај његовог доживљења одређеног времена. П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 22.

Јасна Пак каже да на основу уговора о осигурању живота једна страна (уговарач осигурања) плаћа премију, а друга страна (осигуравач) исплаћује уговорену своту или ренту уговарачу осигурања или другом лицу када настане догађај који представља осигурани случај. Ј. Пак, *Право осигурања*, Универзитет Сингидунум, 2012, стр. 297. Према Мирјани Кнежевић уговором о осигурању живота уговарач се обавезује да плаћа премију осигуравачу, а осигуравач се обавезује да за осигурани случај исплати кориснику осигурану своту, односно њен део. М. Кнежевић, *Осигурање живота, Пословна политика*, октобар-новембар 2008, стр. 53.

Дакле, из ових дефиниција је видљиво ко су уговорне стране и које су њихове главне обавезе које произлазе из тог уговора, али нису увек на јасан начин приказани битни елементи.

²²⁵ В. Марјански, *Уговор о осигурању*, Правни факултет у Новом Саду, Центар за издавачку делатност, 2007, стр. 15.

живота, остварење осигураног случаја може бити извесно, али је непознато када и који догађај ће настати, као у случају мешовитог осигурања.²²⁶

Премија осигурања је новчана накнада коју мора платити уговарач осигурања као замену за преузимање ризика.²²⁷

Предмет осигурања живота је лично добро (живот) на којем треба да се деси осигурани случај да би настала обавеза осигуравача да исплати осигурану своту.

Осигурана свота је највећа новчана свота утврђена уговором или законом, коју се осигуравач обавезује да исплати осигуранику.

У правном односу осигурања може да се јави више лица. Ова лица се називају: осигуравач, осигураник, корисник и осигурано лице. Није нужно да се у сваком осигуравајућем односу појаве сва лица.

Полазећи од дефиниције, битни елементи уговора о осигурању живота су: ризик, осигурани случај, премија, предмет осигурања и осигурана свота, о чему ће бити више речи у IV глави.

3. Особине уговора о осигурању живота

Постоје бројна схватања о правној природи уговора о осигурању живота. Правна природа уговора се одређује према садржини уговора и сврхе престација. Анализом одредби ЗОО видећемо да су непрецизно одређене и обавезе уговорних страна. Потом исте одредбе се односе на осигурање живота и на осигурање од последица несрећног случаја што уноси додатну конфузију.

Уговор о осигурању живота има следеће особине:

- 1) двостран правни посао (уговор)

---

²²⁶ D. Pavić, Pojam ugovora o osiguranju, *Osiguranje: hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja*, br. 6/2004, str. 15.

²²⁷ Исто.

- 2) делимично адхезиони уговор
- 3) двострано обавезан (синалгамтичан) и теретан уговор
- 4) алеаторан
- 5) трајан и најчешће сукцесиван правни посао
- 6) типичан уговор трговинског права
- 7) уговор *uberrimae fidei*
- 8) интерес код осигурања живота
- 9) свотни карактер.

3.1. Двостраност уговора

Двостраност посла значи да правни однос осигурања не настаје изјавом воље само једне од страна, већ да се ствара на основу уговора.²²⁸ У ранијој правној теорији није постојао јединствен став да ли је у питању правни посао који има карактер уговора или не. Противуговорну теорију највише су заступали писци јавног права, а нарочито Duguit i Nauricu. По присталицама ове теорије осигуравајући посао је једностран акт економски јаче стране, осигуравача. Другој страни, осигуранику остаје само да изјави да ли прихвата унапред припремљене услове од стране осигуравача. Унапред утврђени услови, које је поставила економски јача страна, не представљају понуду за закључење уговора, него једнострано обавезујућу изјаву која својом садржином има да регулише однос који треба да буде формиран.²²⁹ Према припадницима ове теорије та унапред утврђена садржина изјаве воље се не може сматрати понудом за закључење уговора, већ као реглман по коме има да се регулише правни однос у питању.²³⁰ Овакво схватање је давно напуштено. Према уговорној теорији посао осигурања (живота) подлеже посебном правном режиму. Осигураник по својој слободној вољи приступа закључењу уговора и прихвата све његове услове и клаузуле.

3.2. Делимично адхезивни уговор

Уговори по приступу су такви уговори код којих једна страна унапред одређује елементе садржине уговора преко једне опште или сталне понуде, тако да друга страна

---

²²⁸ В. Јакаша, *Pravo osiguranja*, Informator, Zagreb, 1972, str. 41.

²²⁹ Н. Николић, *Уговор о осигурању*, докторска дисертација, стр. 21.

²³⁰ Исто.

само приступа учињеној понуди. Уговорна страна која приступа уговору нема слободу преговарања о условима уговора по принципу „узми или остави“.²³¹

Осигуравач је уговорна страна, која у општим условима осигурања одређује садржину уговора коме приступа уговарач осигурања приликом склапања уговора. Иако је о општим и посебним условима осигурања већ било речи у претходној глави која се односи на изворе уговора о осигурању живота још једанпут подсећамо да општи услови осигурања садрже унапред припремљена правила која се односе на све врсте уговора о осигурању или на врсте уговора у одређеној области осигурања.²³² Посебни услови осигурања садрже унапред припремљена правила која се односе на поједине врсте уговора о осигурању. О посебним условима осигурања се може преговарати и зато говоримо о делимично адхезивним уговорима. Значи код општих услова је потпуно искључено преговарање, а код посебних услова постоји могућност прилагођавања датих одредби интересима уговарача осигурања. Оваквим начином закључења уговора постиже се уједначеност садржаја уговора, олакшава се склапање уговора и постиже виши ниво правне сигурности.

3.3. Двострано обавезан (синалгамтичан) и теретан уговор

Уговор о осигурању живота је двострано обавезан уговор (синалгамтичан)²³³ уговор. Уговори који стварају узајамне обавезе као израз сагласности воља, називају се двострано обавезним уговорима.

Две најзначајније и истовремено најсупростављеније теорије о правном карактеру главне (основне) осигуравачеве обавезе, теорија од подношењу ризика (*Gefahrtragungstheorie*) и теорија о извршењу имовинске обавезе (*Geldleistungstheorie*), веома се тешко уклапају у синалгамтичну структуру уговора о осигурању.²³⁴

---

²³¹ Слобода уговарања се у суштини састоји из три елемента: слободе закључивања уговора, слободе одлучивања о садржини уговора и слободе одлучивања о форми. Више у: L. Qingwen, *Die Vertragsfreiheit und ihre Grenzen bei Verbraucherverträgen in: Privatautonomie, Nomos, 2015, s. 205.*

Ако се уговор о осигурању посматра као уговор по приступу, онда говоримо само о слободи закључивања уговора (*Abschlussfreiheit*).

²³² В. Марјански, *Уговор о осигурању*, стр. 274.

²³³ Термин синалгамтичан је у етимолошком смислу таутологија јер грчка реч *synallagma* значи у ствари уговор.

²³⁴ В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, стр. 229.

Према теорији о подношењу (преузимању) ризика, обавези уговарача да плати премију, одговара обавеза осигуравача да подноси ризик у економском смислу. Према теорији о извршењу имовинске обавезе настанак главне обавезе осигуравача условљен је наступањем једног неизвесног догађаја (осигураног случаја). Закон о облигационим односима знатно флексибилније схвата узајамну повезаност обавеза уговорних страна.²³⁵ У двострано обавезним уговорима ниједна страна није дужна испунити своју обавезу ако друга страна не испуни или није спремна да истовремено испуни своју обавезу, изузев ако је што друго уговорено или законом одређено, или ако што друго проистиче из природе посла.²³⁶ Код овог општег начела примећујемо да се код уговора о осигурању истовременост испуњења обавеза не може дословно применити. Обавеза осигуравача наступа тек по наступању осигураног случаја. Специфичност синалгматичности код уговора о осигурању живота се огледа у томе што је плаћање премије факултативна обавеза уговарача осигурања о чему ће више бити речи у глави IX овог рада.

Уговор о осигурању живота је и теретни уговор. То су уговори код којих једна страна даје накнаду за корист коју уговором од друге стране добија. Не постоји бесплатно осигурање, чак и када осигуравачи пружају осигурање из промотивних разлога или када је у питању уговор о осигурању живота у корист трећег лица (тада плаћање премије терети уговарача осигурања).

3.4. Алеаторан уговор

Уговор о осигурању живота је по својој правној природи алеаторан уговор. Код ових уговора нужно је постојање неизвесног догађаја од кога зависи добитак или губитак за једну или другу страну.²³⁷ Код уговора о осигурању као алеаторном уговору наступање осигураног случаја представља будућу неизвесну околност. Постоји схватање да нема неизвесности за осигуравача, јер он увек на основу статистичких података и закона великих бројева може да зна своју добит. Гледано кроз крајњи резултат ово је тачно и онда је неизвесност само на једној страни. Но, ово је ван правног

---

²³⁵ В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, стр. 230-231.

²³⁶ ЗОО, чл. 122, ст. 1

²³⁷ С. Перовић, *Облигационо право*, стр. 209.

карактера конкретног уговора.²³⁸ У том конкретном уговору, неизвесност постоји за обе стране јер се не зна ко ће, у једном каснијем моменту, бити поверилац, а ко дужник.²³⁹ Једна од последица алеаторности је да се код уговора о осигурању живота не може применити начело једнаких давања.²⁴⁰ Алеаторност произлази из чињенице да у тренутку закључења уговора нису познате висина и узајамни однос престација уговорних страна као и из чињенице неизвесности када ће наступити догађај који предствља осигурани случај. Код осигурања живота за случај доживљења, алеаторност се огледа у томе што се не зна да ли ће осигураник доживети одређене године живота, а код осигурања за случај смрти, алеаторност се састоји у томе што се не зна колико ће осигураник живети и колико ће премија уплатити. Неизвесност код мешовитог осигурања живота се огледа у томе што се у тренутку закључења уговора не зна који осигурани ризик ће се остварити, ко ће бити корисник осигурања, као и висина осигуране своте. Ово из разлога, јер наведени елементи зависе од дужине људског живота. Зато је ово осигурање комбинује штедњу и збрињавање корисника за случај да не доживи одређене године.

С обзиром на то да уговор о осигурању има алеаторан карактер, на њега се примењују општа правила те категорије уговора.

3.5. Правни посао са трајним извршењем обавеза и најчешће сукцесиван правни посао

Уговор о осигурању живота спада у категорију тзв. уговора са трајним извршењем обавеза. Уговори са трајним извршењем су они код којих се извршење обавеза простире у времену тако да се обавезе обично састоје из више аката чињења или пропуштања. Уговори са трајним извршењем се често зову скраћено трајни уговори. Али такво одређење ствара конфузију, јер указује да су трајни уговори, они који дуго трају, а тренутни уговори они који кратко трају.²⁴¹ Ова особина уговора долази до изражаја у одредби према којој је уговарач осигурања дужан током целог периода трајања уговора

---

²³⁸ Укупно гледано у фонду осигурања постоји еквивалентност свих премија осигурања, које се уплаћене од стране осигураника и свих исплаћених накнада осигуравача. Више у: М. Велимировић, *Привредно право*, Правни факултет Универзитета у српском Сарајеву, Сарајеву, 2001, стр. 480.

²³⁹ С. Перовић, *Облигационо право*, стр. 210.

²⁴⁰ Више у: Х. Баљић, Ј. Шторх, Начело једнаких вредности узајамних давања страна код уговора о осигурању у судској пракси, *Правни живот*, бр. 11/1995, стр. 473-487.

²⁴¹ С. Перовић, *Облигационо право*, стр. 211.

обавештавати осигуравача о свим околности које су од значаја за оцену ризика.²⁴² Када је у питању осигуравач он је дужан да у сваком тренутку исплати осигурану своту, те је у обавези да образује законом одређене резерве.

Такође, уговори о осигурању живота често имају сукцесиван карактер. Према том обележју обавезе уговорних страна из уговора су распоређене на цео период трајања уговора о осигурању. Сукцесиван карактер уговора налазимо код низа одредби као нпр. оне које се односе на промене околности значајних за оцену ризика (чл. 914-918), премије доспевају у једнаким временским интервалима, раскид уговора, који је сукцесиван нема ретроактивно дејство, већ га производи само за будућност.

3.6. Типичан уговор трговинског права

У нашем праву преовладава схватање да уговор о осигурању спада у уговоре трговинског права.²⁴³ Уговори трговинског права су уобичајени при пружању услуга, а чије склапање спада у редовну делатност одређених привредних субјеката. Закон о облигационим односима говори о уговорима у привреди, али он је по свом значењу шири од појма уговора трговинског права.²⁴⁴ Уговори у привреди²⁴⁵ су, у смислу Закона о облигационим односима, уговори које предузећа и друга правна лица која обављају привредну делатност, као и имаоци радњи и други појединци који у виду регистрованог занимања обављају неку привредну делатност закључују међу собом у обављању делатности које сачињавају предмете њиховог пословања или су у вези са тим делатностима.²⁴⁶ Уговори трговинског права представљају део уговора у привреди, па се самим тим све посебне одредбе ЗОО односе у целини и на уговоре трговинског права.²⁴⁷ Субјекти уговора трговинског права су, по правилу привредна друштва и други субјекти којима је привредна делатност редовни предмет пословања. Као друга уговорна страна се може јавити и физичко лице које не обавља професионалну привредну

---

²⁴² Вид. ЗОО, чл. 914-916.

²⁴³ На њега се примењују правила за тумачење која вреде и за друге трговинске уговоре. М. Clarke, *The Law of Insurance Contracts*, Informal Law, London, 1997, p. 343.

²⁴⁴ С. Шогоров, *Уговори трговинског права*, Центар за издавачку делатност, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2017, стр. 5.

²⁴⁵ Закон о облигационим односима употребљава термин „уговори у привреди“, што је шири појам у односу на „уговори робног промета“ према Општим узањсама за промет робом.

²⁴⁶ ЗОО, чл. 25, ст. 2.

²⁴⁷ С. Шогоров, *Уговори трговинског права*, стр. 6.

делатност, али под условом да уговор закључује са привредним субјектом (осигураник односно уговарач осигурања код уговора о осигурању).²⁴⁸

У правним системима, као што су немачки и француски, све врста уговора о осигурању се сматрају уговорима трговинског права.²⁴⁹

Но, трговинско право није потпуно издвојено из јединственог система облигационог права, па се на уговоре трговинског права супсидијарно примењују општа начела облигационог права из ЗОО.²⁵⁰ Закључујемо да је уговор о осигурању заправо уговор трговинског права без обзира на субјекте уговорног односа, па се зато примењује јединствено материјално право и општа начела трговинског права.

3.7. Уговор *uberrimae fidei*

Страна у облигационом односу дужна је да у извршавању своје обавезе поступа са пажњом која се у правном промету захтева у одговарајућој врсти облигационих односа (пажња доброг стручњака, пажња доброг привредника односно пажња доброг домаћина).²⁵¹ У однос осигурања је уграђен је критеријум *uberrimae fidei*, који је изведен из начела савесности и поштења као једног од фундаменталних општецивилизацијских принципа у праву.²⁵² Страна у облигационом односу дужна је да у извршавању обавезе из своје професионалне делатности поступа с повећаном пажњом, према правилима струке и обичајима (пажња доброг стручњака).²⁵³ То значи да су уговорне стране, без обзира да ли је реч о субјектима привредног права или не, дужне да поступају са

---

²⁴⁸ С. Шогоров, *Уговори трговинског права*, стр. 7.

²⁴⁹ И према модел-закону УНЦИТРАЛ-а о међународној трговинској арбитражи из 1985. године (UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (United Nations documents A/40/17, annex I and A/61/17, annex I) (As adopted by the United Nations Commission on International Trade Law on 21 June 1985, and as amended by the United Nations Commission on International Trade Law on 7 July 2006)) осигурање је уврштено у трговинске послове. Појам трговинског посла треба широко тумачити тако да обухвати предмете који настају из свих односа трговачке природе, без обзира да ли су уговорне природе или нису (чл. 1 ст. 1 Модела-закона УНЦИТРАЛ-а).

²⁵⁰ У немачкој правној теорији наилазимо да уговор о осигурању тј. уговор о осигурању живота припада облигационим уговорима, јер уговарач осигурања има права да тражи од осигуравача испуњење обавеза, и обрнуто осигуравач има право да захтева од уговарача осигурања плаћање премије. Зато се грађанскоправне одредбе облигационоправних односа (пар. 241-432 *Bürgerliches Gesetzbuch* (BGB)) примењују на уговор о осигурању. О грађанском правном схватању уговора о осигурању на нашим просторима више у: А. Radulović, *Ugovor o osiguranju u svetlu opšteg dijela građanskog prava*, *Ugovor o osiguranju prema novom ZOO*, 2005, str. 3-21.

Н. Möller, *Versicherungsvertragsrecht*, *Betriebswirtschaftlicher Verlag Dr. Th. Gebler GmbH*, Wiesbaden, 1971.

²⁵¹ ЗОО, чл. 18, ст. 1

²⁵² М. Витез, *нав. дело*, стр. 887.

²⁵³ ЗОО, чл. 18, ст. 2.

нарочитом добром вером (енглески-*utmost good faith*). Начело *uberrimae fidei* свој пун изражај има у обавези осигураника да обавести осигуравача о свим важним чињеницама за процену ризика. Заснован је на информационој асиметрији у корист осигураника. Наиме, осигураник располаже одређеним информацијама, а осигуравач своју одлуку о томе да ће да прими у покриће одређени ризик доноси баш на основу тих података.²⁵⁴

3.8. Интерес код осигурању живота

Код уговора о осигурању живота подразумева се интерес уговарача осигурања да осигура било свој живот или неког трећег лица. Вредност властитог живота и других блиских лица није проценљива у новцу. Заправо разликујемо правне системе где је постојање интереса претпоставка за ваљаност уговора о осигурању живота (наше право припада овој групи) и где код уговора о осигурања живота мора постојати правно допустив интерес. Слобода у избору корисника осигурања у осигурању живота за случај смрти ограничена је писменом сагласношћу корисника осигурања.²⁵⁵

Као пример правног система друге групе наводимо решење енглеског права. Према Закону о осигурању (*Life Assurance Act 1774 chapter 48 14 Geo 3*), уговор о осигурању живота ће бити ништав ако не садржи интерес за осигурање, ако у полиси није наведено име заинтересоване особе и да добијена осигурана свота од стране осигуравача не може бити већа од вредности интереса.²⁵⁶

Код осигурања живота интерес није економске природе. Постојање материјалног интереса се овде заснива на заинтересованости у отклањању штетних последица у случају смрти осигураног лица.²⁵⁷ Како није могуће одредити економску вредност односа лица према властитом или туђем животу, висина осигуране своте се утврђује независно од вредности осигураног интересе, односно споразумно.²⁵⁸ Како се уговор о осигурању живота може односити на туђи живот са означањем корисника, потребна је писмена сагласност тог лица, како би се спречиле евентуалне злоупотребе. Често питање

---

²⁵⁴ В. Стојиљковић, *Пријављивање околности значајних за процену ризика*, Правни живот, бр. 11/1995, стр. 491.

²⁵⁵ ЗОО, чл. 946, ст. 3

²⁵⁶ N. Legh-Jones, J. Birds, D. Owen, *MacGillivray on Insurance Law*, Sweet & Maxwell, London, 2003, p. 36.

²⁵⁷ D. Pavić, *Interes osiguranja*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, Pravni fakultet u Splitu, broj 3/2005, str. 450-451.

²⁵⁸ В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, стр. 100.

које се поставља шта је ризик у осигурању доживљења и оно увек укључује и питање интереса у овом осигурању. У погледу осигурања за случај доживљења неизвесни догађај, „ризик“, могао би да буде само догађај који доводи до посебних материјалних потреба појединца и породице (одлазак у пензију, рођење, школовање, венчање деце). Осигурање не мора увек да покрива материјалну потребу, јер ако је осигураник жив у уговорено време осигура свота ће му бити исплаћена и онда када је врло богат.²⁵⁹ Осигурани интерес код свотних осигурања није услов пуноважности права осигураника или корисника на исплату осигуране своте.²⁶⁰

3.9. Свотни карактер осигурања живота

Сврха личног осигурања није обештећење осигураника, јер лична осигурања немају објективну тржишну вредност, па се не могу ни новчано проценити.²⁶¹ Из уговора о осигурању живота произлази да се осигуранику у случају осигураног случаја исплати уговорена осигурана свота, и да „штета“ у техничком смислу није претпоставка за то.²⁶² Код осигурања живота се ради о уговору обезбеђења. За разлику од осигурања имовине, осигурање живота нема одштетни карактер. Оно се склапа на одређену своту, која се наводи у полиси осигурања, па се то осигурање убраја у свотна осигурања. Уговорена свота у полиси осигурања обавезује обе уговорне стране. У случају настанка осигураног случаја из осигурања се исплаћује накнада утврђена према осигураној своти, а не према претрпљеној штети. Због тога се код осигурања живота не примењује начело накнаде штете као ни правни учинци тог начела.²⁶³

Закључујемо да је уговор о осигурању уговор живота *sui generis* и да обухвата компоненте различитих уговора. Сматрамо да је уговор о осигурању живота посебни, самостални и именовани уговор, консензуални, двостранообавезни, алеаторни, теретни, уговор са трајним извршењем обавеза, адхезиони, уговор добре вере (*uberrimae fidei*) и уговор трговинског права. Поред ових особина, уговор о осигурању живота има још неке карактеристике, које ћемо обрадити кроз остатак рада.

---

²⁵⁹ Ј. Пак, Интерес као основни услов за пуноважност уговора о осигурању, *Међународни научни скуп „Осигурање, накнада штете и парнични поступак“*, Златибор, 2014, стр. 57.

²⁶⁰ В. Марјански, Интерес у одштетном осигурању, *Право и привреда*, бр. 5-8/2006, стр. 824-825.

²⁶¹ Н. Јовановић, В. Радовић, М. Радовић, *Трговинско право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Центар за издаваштво и информисање, Београд, 2021, стр. 449.

²⁶² Н. L. Weyers, М. Wandt, *Versicherungsvertragsrecht*, Luchterhand, München, 2003, s. 218.

²⁶³ Више о овоме и у претходном наслову 3.2 Теоријски појам уговора о осигурању живота

4. Разграничење уговора о осигурању живота у односу на друге сличне уговоре

У теорији и пракси наилазимо и на разграничење уговора о осигурању живота у односу на друге сличне уговоре тј. важност истицања сличности и разлика између њих. Из претходно наведеног истраживања закључујемо да има више полазних детерминанти за њихово разграничење.

4.1. Разграничење уговора о осигурању живота у односу на уговоре на срећу

Играма на срећу сматрају се игре у којима се учесницима, уз наплату, пружа могућност да остваре добитак у новцу, стварима, услугама или правима, при чему добитак или губитак не зависи од знања или вештине учесника у игри, него од случаја или неког неизвесног догађаја.²⁶⁴ Поред неизвесности, као кључне особине, уговор о играма на срећу је такође теретни, узајамно обавезујући и двостран.²⁶⁵ Карактеристика, и то битна, сваког уговора о осигурању је такође неизвесност, односно алеаторност (лат. *alea*-коцка). Он је по својој природи алеаторан. Само неизвесан догађај се може сматрати осигураним ризиком.²⁶⁶ Неизвесност наступања осигураног случаја, као услова за обавезу осигуравача, односно право осигураника, у истој мери је присутна као и код игара на срећу, опкладе или коцке. Битан елемент уговора о осигурању живота је ризик. Од реализације ризика зависи да ли ће доћи до извршења осигуравачеве обавезе. Исто тако, од ризика, односно начина његовог остварења, зависи обавеза једне од уговорних страна код уговора на срећу.²⁶⁷ Како је код уговора о осигурању живота предмет осигурања лично добро осигураника, реализација ризика на осигураном предмету ствара тзв. апстрактну потребу.²⁶⁸ Када је реч о уговорима на срећу, неизвесни догађај, од чијег наступања зависи неизвесан исход, добитак или губитак уговарача, својим наступањем не ствара никакву потребу.²⁶⁹ Уговор о осигурању не може бити уговор на срећу, јер у

---

²⁶⁴ Закона о играма на срећу (Службени гласник РС, бр. 88/2011, 93/2012 - др. закон, 30/2018 и 95/2018), чл. 2, ст. 1

²⁶⁵ Више у : Н. Јовановић, Уговор о игри и опклади, *Усклађивање пословног права Србије са правом ЕУ*, 2013, стр. 279.

²⁶⁶ М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, стр. 19.

²⁶⁷ В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, стр. 207.

²⁶⁸ Исто..

²⁶⁹ В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, стр. 208.

праву осигурања постоји забрана опкладних полиса, које су законом забрањене још у Енглеској 1909. године (*Marine insurance act, 1909*).²⁷⁰

Ипак, осигурање живота се разликује од игара на срећу пре свега по свом циљу. Наиме, циљ закључивања уговора о осигурању живота јесте заштита лица од ризика који им прети, а не остваривање неке користи из неизвесног догађаја. Циљ игара на срећу је да се добије одређени добитак. Код игара на срећу добитак је могућ само ако се игра, док у осигурању догађај који одлучује о настанку одређене потребе може настати и ако се не закључи уговор о осигурању. Следећа разлика је дугорочност која управо карактерише уговор о осигурању живота, док тога нема код игара на срећу. Потом, елемент штедња је углавном део уговора о осигурању живота, док штедње нема код уговора на срећу.²⁷¹ Затим, осигурање живота се базира на закону великих бројева и теорија вероватноће док то није случај код игара на срећу. Уговор о осигурању се закључује из високоморалних разлога, док иза неких игара на срећу стоје неморални поводи.²⁷²

4.2. Разграничење уговора о осигурању живота у односу на уговор о улогу на штедњу

Под уговором о улогу на штедњу подразумева се такав уговор којим банка, (односно друга овлашћена финансијска организација), стиче право располагања новчаним средствима уложеним на штедњу, уз обавезу да та средства, заједно са каматом, врати улагачу на његов захтев.²⁷³ Сличности између уговора о осигурању живота и уговора о улогу на штедњу је у заједничком економском елементу. Уговор о осигурању живота, по правилу, има као и уговор о улогу на штедњу штедну функцију.²⁷⁴

---

²⁷⁰ Интересантно да је Општи грађански законик Аустрије из 1811. године уговор о осигурању у пар. 1269 сврстао у игре на срећу. Код нас у дефиницији коју даје Милош Станојевић осигурање на живот је оно осигурање у коме шансе (изгледи) на добит или губитак, за онога који осигурава зависе од живота осигураног. Он каже да је сам датум смрти алеаторан. Више: М. Станојевић, Уговор о осигурању, *Архив за правне и друштвене науке*, књ. XVI, бр. 2-6/1913-1914, стр. 376.

²⁷¹ В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, стр. 207.

²⁷² J. van Schevichaven, *Die rechtliche Natus des Lebensversicherungs-Vertrages, Seperat-Abdruck aus A. Ehrenzweig's „Assecuranz-Jahrbuch“, XV. Jahrgang*, Verlag des Verfassers-Druck von Plaut&Co., Wien, 1893, s. 12.

²⁷³ С. Шогоров, *Банкарско право*, Пословни биро, Нови Сад, 2004, стр. 82.

²⁷⁴ Покојник је за живота склопио уговор о животном осигурању са осигуравачем М, у којем је као корисник била одређена његова супруга, а уместо ње двоје деце из ранијег брака. Исто тако накнадно је утврђено да је покојник био склопио још један уговор о животном осигурању са осигуравачем С, у којем је као корисник доживљења-супруга покојника, а као корисник у случају смрти-двоје деце из ранијег брака покојника. Поставило се питање судбине тих износа, односно да ли се на исплату примењују правила

Ту штедну компоненту имају мешовита (капитална) осигурања живота која имају двојак циљ и покривају ризике смрти и доживљења. Штедна карактеристика се постиже капитализацијом премије.

Међутим, ова два уговора се много разликују у одређеним деловима. Прва разлика је у субјектима који их закључују. Као једна уговорна страна код уговора о осигурању живота јавља се осигуравајуће друштво, а код уговора о улогу на штедњу банка. Надаље, основни елемент уговора о осигурању је ризик, за разлику од уговора о улогу на штедњу. У штедну књижицу се уносе све уплате и подизања новца, док се то не чини са полисом код уговора о осигурању живота.²⁷⁵

Потом, улог на штедњу се уплаћује искључиво у циљу његове капитализације, оплодње, док се премија првенствено плаћа у циљу добијања осигуравајућег покрића. Премија се, по правилу, плаћа сукцесивно, а код уговора о улогу на штедњу средства се по правилу полажу једнократно. Код уговора о улогу на штедњу новац се може подићи у свако доба, (или по истеку ороченог периода), заједно са доспелим каматама, док се право на осигурану своту стиче остварењем осигураног случаја.²⁷⁶ Осигураник поверава осигуравачу право да управља његовим новчаним средствима унетим у фонд осигурања у облику премије штедног осигурања (елементи *Geschäftsbesordungsvertragstheorie*).²⁷⁷ Исплата откупне вредности полисе се не може поистоветити са исплатом, коју банка врши на основу уговора о улогу на штедњу. Осигурана свота се исплаћује само ако наступи осигурани случај. За закључење уговора о улогу на штедњу није прописана никаква форма, док је уговор о осигурању живота формалан уговор. Затим, уговор о улогу на штедњу је једнообавезни, реалан и комутативан, а уговор о осигурању живота је двостранообавезни, консенсуалан и алеаторан.

наследног права. Апелациони суд у Поатјеу, заузео је став да се склопљени уговор о осигурању има третирати као уговор о штедњи, те да као такви потпадају под поље примене наследног права, односно да се примењују одредбе Закона о осигурању. У складу с тим Апелациони суд закључује да се износи по тим уговорима деле судбину остале покојникове имовине. Касациони суд је укинуо ову пресуду, јер је Апелациони суд преквалификовао уговор о осигурању, на тај начин да није прихватио судску праксу утемељену на становишту да се уговор о осигурању у коме испуњење обавезе осигуравача зависи о трајању људског живота има сматрати уговором о животном осигурању на кога се не примењују општа правила наследног права, већ правила о одређивању корисника осигурања. Француски касациони суд, III грађански одсек, 5. март 2007, бр. 486 F-D, обј. и L' Argus de L' Assurance, HORS SÉRIE, 2007, str. 43.

²⁷⁵ ЗОО, чл. 1044, ст. 1.

²⁷⁶ В. Марјански, Уговор о осигурању живота-разграничења, *Правни живот*, бр. 11/2006, стр. 557.

²⁷⁷ М. Витез, *нав. дело*, стр. 888.

4.3. Разграничење уговора о осигурању живота у односу на уговор о доживотној ренти

Уговор о доживотној ренти јесте правни посао којим се једна уговорна страна (прималац ренте) обавезује да другој уговорној страни (давалац ренте) пренесе право својине одређене ствари или неко друго имовинско право, а давалац се обавезује да њему или неком трећем лицу, до краја живота, у одређеним временским интервалима, исплаћује одређени износ новца или предаје друге заменљиве ствари.²⁷⁸ Сличности код оба уговора су у постојању неизвесности у погледу дужине живота уживаоца ренте, односно осигураника. Код уговора о доживотној ренти испуњење обавезе друге стране није условљено наступањем неког неизвесног догађаја.

Престација даваоца ренте по својој садржини може бити једнака престацији коју може бити у обавези да предузме осигуравач код уговора о тзв. рентном осигурању. Ипак, разлика може постојати и у врсти престације уговорних страна. Прималац ренте може даваоцу пренети у својину одређене ствари, а не само своту новца (као уговарач осигурања), а овај му може као ренту давати новац или друге ствари. Уговор о осигурању живота је увек наплатни посао, а уговор о доживотној ренти може бити и бестеретни посао који се појављује као кауза ренте.²⁷⁹

4.4. Разграничење уговора о осигурању живота у односу на уговор о чланству у добровољном пензијском фонду

Члан добровољног пензијског фонда постаје се закључењем уговора о чланству, којим се друштво за управљање обавезује да, за рачун члана добровољног пензијског фонда, улаже новчана средства прикупљена по основу пензијског доприноса у добровољни пензијски фонд и да омогући повлачење акумулираних средстава у складу са Законом о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима²⁸⁰, а члан

---

²⁷⁸ Н. Стојановић, Облигационоправни уговори од посебног значаја за наследно право и установа нужног дела, *Зборник радова „Тридесет година Закона о облигационим односима de lege lata i de lege ferenda“*, Београд, 2009, стр. 455.

²⁷⁹ В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2006, стр. 218.

²⁸⁰ Службени гласник РС, бр. 85/2005 и 31/2011.

добровољног пензијског фонда се обавезује да плаћа пензијски допринос и накнаде друштву за управљање и сноси друге трошкове.²⁸¹

Код уговора о чланству у добровољном пензијском фонду и уговора о осигурању живота члан фонда и осигураник настоје да обезбеде свој или материјални положај својих ближњих у случају смрти или доживљења одређеног броја година. Код уговора о мешовитом осигурању живота исплата ће бити извршена осигураниковим наследницима или корисницима које он уговором одреди. Код уговора о чланству у добровољном пензијском фонду у случају смрти члана фонда износе на рачуну наслеђују наследници члана фонда или их стичу корисници, које је он уговором одредио. Ако осигураник или члан фонда доживе одређену годину живота, предвиђену уговором или законом, исплата ће бити одједном или у виду ренте бити извршена њима.²⁸²

Поред сличности, између ових уговора постоје и крупне разлике. Ризик код уговора о чланству у добровољном пензијском фонду није неки неизвестан догађај у смислу уговора о осигурању, већ пословни ризик који може бити изазван лошим пласманима, уложеним од стране друштва које управља фондом. Уговорна страна код уговора о осигурању живота је осигуравач, а код уговора о чланству је то друштво за управљање фондом. Код уговора о осигурању живота уговарач осигурања уплаћује премију, а код уговора о чланству уплаћује доприносе у фонд чији је члан.²⁸³ С обзиром на то да се ради о средствима под посебним режимом управљања, имовина добровољног пензијског фонда не може бити предмет принудне наплате, залогe или хипотеке. Такође, не може се укључити у ликвидациону или стечајну масу друштва за управљање, кастоди банке или других лица, нити користити за измиривање обавеза члана добровољног пензијског фонда и других лица према трећим лицима.²⁸⁴ С друге стране, полиса осигурања живота може бити предмет залогe и послужити као средство за добијање кредита. Потраживања поверилаца друштва за осигурање у стечају утврђују се на испитном рочишту. У првом исплатном реду исплаћују се потраживања поверилаца на основу уговора о осигурању и реосигурању живота, до висине обавеза исказаних у

---

²⁸¹ Закон о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима, чл. 42, ст. 1.

²⁸² В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, стр. 221.

²⁸³ В. Марјански, *Уговор о осигурању живота-разграничења*, стр. 561.

²⁸⁴ Закон о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима, чл. 29, ст. 4.

средствима математичке резерве и у складу са законом којим се уређује осигурање.²⁸⁵ Полиса осигурања живота слободно циркулише и пре наступања осигураног случаја, а средства на рачуну члана добровољног пензијског фонда не могу се пренети у корист трећег лица.²⁸⁶ У случају смрти члана добровољног пензијског фонда, средства на његовом рачуну преносе се лицу које је претходно одредио. Уколико није одредио такво лице, није познато или нема таквог лица, поступа се у складу са законом којим се регулише наслеђивање.²⁸⁷ Приликом преноса средстава са индивидуалног рачуна, члан фонда раскида уговор о чланству у постојећем добровољном пензијском фонду и закључује уговор о чланству у другом добровољном пензијском фонду, осим у случају преноса дела средстава.²⁸⁸ Ово право нема осигураник код уговора о осигурању живота. Осигуравач исплаћује осигурану своту из сопствене имовине, а друштво за управљање фондом само омогућава повлачење акумулираних средстава из фонда чија су средства одвојена од његове имовине.²⁸⁹

4.5. Разграничење уговора о осигурању живота у односу на уговор о осигурању од последица несрећног случаја

Уговор о осигурању живота разликује се и од уговора о осигурању од последица несрећног случаја. Пре свега, сличност је што спадају у осигурање лица, мада има и законодавстава која настоје да раздвоје осигурање од последица несрећног случаја као посебну врсту осигурања. Оба осигурања спадају у свотно осигурање, код којег је осигурана свота унапред уговорена. И код осигурања живота и код осигурања од последица несрећног случаја, осигурани ризици су догађаји у животу осигураника и осигураног лица.

Предмет уговора о осигурању живота су смрт²⁹⁰ и доживљење одређеног догађаја, док су предмет осигурања од последица несрећног случаја привремена или трајна, потпуна или делимична неспособност за рад и смрт од несрећног случаја.²⁹¹ Поједини аутори уговор о осигурању од последица несрећног случаја сматрају мешовитим

---

²⁸⁵ Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање (Службени гласник РС, бр. 14/2015 и 44/2018 - др. закон), чл. 21 тач. 1.

²⁸⁶ Закон о добровољним пензијским фондovima и пензијским плановима, чл. 44, ст. 4.

²⁸⁷ Закон о добровољним пензијским фондovima и пензијским плановима, чл. 62, ст. 7.

²⁸⁸ Закон о добровољним пензијским фондovima и пензијским плановима, чл. 44, ст. 3.

²⁸⁹ В. Марјански, Уговор о осигурању живота-разграничења, стр. 563.

²⁹⁰ Смрт може бити природна или последица несрећног случаја.

²⁹¹ М. Ćurković, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, стр. 12.

уговором, у коме се мешају и елементи осигурања имовине и осигурања лица.²⁹² Потом, код уговора о осигурању од последица несрећног случаја истиче се одштетни карактер, а циљ је отклонити штетне последице несрећног случаја. Заправо, када је обавеза осигуравача накнада трошкова лечења и изгубљене зараде, који су настали као последица несрећног случаја, осигурање од последица несрећног случаја има одштетни карактер. За разлику од уговора о осигурању од последица несрећног случаја, неке врсте уговора о осигурању живота имају штедну компоненту. Код уговора о осигурању живота за случај смрти, смрт може да наступи и као природна смрт, док код уговора о осигурању од последица од несрећног случаја, смрт може да наступи само као последица несрећног случаја. Код уговора о осигурању од последица несрећног случаја не постоји обавеза исплате откупне вредности полисе и формирања математичке резерве. У немачком праву постоји могућност уговарања осигурања од последица несрећног случаја са повратним дејством (*Unfallversicherung mit Beitragsrückgewär*). Осигурање од последица несрећног случаја са повратним дејством је комбинација осигурања од последица несрећног случаја и осигурања живота. Осигураник у основи закључује два уговора: полису осигурања од последица несрећног случаја и полису осигурања живота. Код ове врсте осигурања долази до поврата капитала. Захтев за исплату не зависи од тога да ли се десио осигурани случај. Ако осигурано лице умре током трајања уговора, преживелим издржаваним лицима врши се једнократна исплата у износу до тада доспелог захтева за поврат.²⁹³

Основна сличност са уговором о осигурању живота је у могућности осигуравача да располаже €а уплаћеним премијама. Уговор о осигурању од последица несрећног случаја нема штедни карактер, који је карактеристичан за уговор о осигурању живота за случај доживљења или за мешовити уговор о осигурању живота. Имајући то у виду, корисник осигурања нема право учествовања у добити осигуравача. Једанко као и код уговора о осигурању живота, одредбе закона о подосигурању, надосигурању, вишеструком и двоструком осигурању не примењују се на уговор о осигурању од последица несрећног случаја. Кумулирање накнаде и осигуране своте је дозвољено и код осигурања од последице несрећног случаја, изузев кад је осигурање од последице

---

²⁹² М. Ћурковић, Уговор о осигурању од последица несрећног случаја, *Осигурање*, бр. 12/1997, стр. 7.

²⁹³ *Unfallversicherung mit Beitragsrückgewähr (UBR)*, преузето 1.6.2021. године са <https://versicherungundberatung.de/artikel/unfallversicherung-mit-beitragsr%C3%BCckgewaehr>

несрећног случаја уговорено као осигурање од одговорности. Суброгација је, по правилу, искључена и код осигурања од последице несрећног случаја.

4.6. Разграничење уговора о осигурању живота у односу на уговор о добровољном здравственом осигурању

Уговор о осигурању живота се разликује и од уговора о добровољном здравственом осигурању. Уговор о добровољном здравственом осигурању закључује осигураник добровољног здравственог осигурања (физичко лице) или је закључен са осигуравачем добровољног здравственог осигурања који користи права утврђена уговором о добровољном здравственом осигурању, као и члан породице тог осигураника који је обухваћен уговором о добровољном здравственом осигурању.²⁹⁴ Овде такође постоје одређене сличности, јер болест може да резултира смрћу. Мешовити карактер добровољног здравственог осигурања подразумева да према предмету осигурања ово осигурање спада у осигурања лица, а да престација осигуравача може бити свотна или одштетна.²⁹⁵

Код добровољног здравственог осигурања осигуравач може да исплати новчане накнаде, и то у случају: уговорених трошкова лечења, губитка зараде, односно плате или других примања због привремене спречености за рад; накнаде трошкова превоза у вези са лечењем и друге врсте новчаних накнада у вези са остваривањем права из добровољног здравственог осигурања.²⁹⁶ Уз то, често долази до недоумица када је у питању осигурање живота са покрићем за случај настанка теже болести, које се сврстава у категорију животних осигурања. Осигурање живота са покрићем за случај настанка теже болести, поред тога што омогућава штедњу и материјалну сигурност осигураника и његове породице, обезбеђује и значајна финансијска средства у заштити код настанка болести. Ова врста осигурања живота пружа свеобухватнију заштиту у односу на добровољно здравствено осигурање.

Закључујемо да је уговор о осигурању живота *sui generis* и да обухвата компоненте различитих уговора.

---

²⁹⁴ Закон о здравственом осигурању (Службени гласник РС, бр. 25/2019), чл. 10, тач. 2.

²⁹⁵ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 715.

²⁹⁶ Закон о здравственом осигурању, чл. 10, тач. 20.

ГЛАВА IV

БИТНИ ЕЛЕМЕНТИ УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА

1. Уопштено о битним елементима уговора о осигурању живота

Како би уговор био закључен, неопходно је да се постигне сагласност уговорних страна по питању битних елемената уговора, односно састојака који су битни по природи посла. Битни елементи одређеног уговора представљају услов настанка и валидности тог правног посла. Уколико се не постигне сагласност воља уговорних страна по питању битних елемената уговора, нема уговорног односа, а аналогно томе ни настанка права и обавеза уговорних страна. Када се говори о битним елементима „по природи посла”, они могу бити својствени самој природи уговора, а када се говори о „законом одређеним битним елементима”, могу бити прописани правним актом (најчешће законом) којим се уређује та област. Након дефинисања појма уговора о осигурању живота, уочили смо следеће битне елементе: ризик, осигурани случај, предмет осигурања, премија осигурања и осигурана свота.

2. Ризик код уговора о осигурању живота

Генерално посматрано, под ризиком се иницијално подразумева одређена опасност, неизвесност, губитак, неки будући неизвештан догађај, који може имати различите нежељене исходе. Ризици леже у непотпуним информацијама о карактеристикама будућих догађаја (стања) или току будућих дешавања. Феномен ризика прожима практично сва подручја људског живота и утиче на велики број економских, политичких, социолошких, филозофских и технолошких питања и проблематичних области. У погледу димензија ризика, може се направити разлика између узрока ризика (узрочна димензија) и ефеката ризика (коначна димензија). У коначној димензији ризика, фокус је на економским последицама ризика.²⁹⁷

---

²⁹⁷ P. Albrecht in B. F. Wagner, *nav. delo*, 2017, преузето 15.6.2022. године са <https://www.versicherungsmagazin.de/lexikon/risiko-1946407.html>

2.1. Битни елементи ризика у осигурању живота

Ризик (енгл. *risk*, нем. *Risiko (Wagnis)*) је битни елемент уговора о осигурању живота за који су везане обавезе осигуравача и осигураника. Појам ризика треба да обухвати све елементе. Ризик треба разграничити од других битних елемената уговора о осигурању живота, а поготово од осигураног случаја и предмета осигурања.

Као правни појам, ризик представља могућност наступања неизвесног догађаја који не зависи од искључиве воље заинтересованих лица и чије је осигурање допуштено законом, јавним поретком и моралом. У нашем праву је појам ризика дефинисан у чл. 898 ст. 1 ЗОО, али погрешно носи назив „осигурани случај”. Према њему, осигурани ризик је догађај с обзиром на који се закључује осигурање (осигурани случај), који мора бити будући, неизвесан и независан од искључиве воље уговарача. Наводећи елементе осигураног случаја, ЗОО заправо одређује елементе ризика.²⁹⁸ Закон је поставио извесне услове које један догађај мора да испуњава да би био обухваћен осигурањем: а) мора бити могућ; б) мора бити неизвесан; в) мора бити независан од искључиве воље осигураника или уговарача осигурања; д) мора бити допуштен; њ) мора бити будући догађај. Правни појам ризика је дефинисан у Преднацрту Грађанског законика према којем је ризик обухваћен осигурањем (осигурани ризик) будући, неизвесан и независан од искључиве воље уговарача осигурања или осигураника.²⁹⁹

Искључења или ограничења ризика у вези са покрићем које пружа осигурање живота могу бити: а) законом одређена и б) уговорена. Закон о облигационим односима садржи следећа искључења из покрића осигурања живота: самоубиство осигураника, намерно убиство осигураника, намерно проузроковање несрећног случаја³⁰⁰ и ратне операције. У наведеним случајевима подразумева безусловно искључење обавезе осигуравача, јер се ради о императивним одредбама. У тим ситуацијама ризик није могуће покрити осигурањем. Уговором о осигурању за случај смрти или од последица несрећног случаја могу бити искључени из осигурања и други ризици.³⁰¹ Та законска

---

²⁹⁸ У немачком праву ризик мора испуњавати следећих пет критеријума: случајност, јасноћа, проценљивост, независност и величина ризика (*Größe*). Р. Hartmann, *Grenzen der Versicherbarkeit*, Peter Lang D., Bern, 2018, s. 111.

²⁹⁹ Вид. Преднацрт Грађанског законика, чл. 1287.

³⁰⁰ С обзиром на то да су предмет овог рада искључени ризици из покрића уговора о осигурања живота, а не и уговора о осигурању од несрећног случаја, овде наведени ризик неће бити предмет разматрања.

³⁰¹ ЗОО, чл. 953.

одредба о искључивању појединих ризика из осигурања омогућава да се одредбама уговора или условима осигурања предвиде и други искључени ризици, што се у пракси и чини. На пример, условима осигурања редовно је искључен ризик смрти осигураника настао извршењем смртне казне по судској одлуци.³⁰²

У уговору о осигурању одредбе о искључењу морају бити јасне, недвосмислене и написане тако да буду уочљиве (нпр. другом врстом слова, бојом). Да би била ваљана, клаузула о искључењу мора се позивати на прецизна правила или догађаје који се не могу тумачити двосмислено, како би уговарач исто схватио простим тумачењем уговора.³⁰³

2.1.1. Могућност наступања догађаја

Осигурање се може односити само на догађај који се може десити. Ризик који се не може десити не може бити обухваћен осигурањем.³⁰⁴ Треба разликовати да ли се немогућност наступања појавила пре или након закључења уговора о осигурању. Уговор о осигурању је ништава ако је у часу његовог закључивања већ настао осигурани случај, или је био у настајању, или је било извесно да ће наступити или ако је већ тада престала могућност да он настане.³⁰⁵ Још у римском праву важило је правило *Impossibilium nulla obligatio* (ништава је она обавеза која је немогућа). Са стајалишта обавеза уговорних страна треба разликовати апсолутну немогућност и релативну немогућност у конкретном случају. Апсолутно немогућ је онај догађај који се ни под којим условима не може догодити (ризик смрти лица које је већ умрло). Релативна немогућност постоји када је догађај сам по себи могућ, али се не може догодити у оквиру односа уговорних страна.³⁰⁶

2.1.2. Неизвесност наступања догађаја

Неизвесност не постоји када је ризик наступио пре закључења уговора, када више нема могућности да се ризик оствари, када је ризик у остваривању у часу закључења уговора или када према редовном току ствари предстоји остварење ризика.³⁰⁷ Захтев да

---

³⁰² D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, str. 354.

³⁰³ M. Ćurković, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, str. 122.

³⁰⁴ И. Јанковец, З. Миладиновић, *нав. дело*, стр. 64.

³⁰⁵ Општи услови за осигурање живота *Wiener Städtische osiguranje a.d.o* од 6.5.2020. године, чл. 13, ст. 1.

³⁰⁶ В. Јакаша, *Pravo osiguranja*, str. 115.

³⁰⁷ В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, стр. 26.

осигурани ризик буде неизвестан испуњен је: 1) када се не зна да ли ће и када догађај наступити (*dies incertus an incertus quando*); 2) када је извесно да ће догађај наступити, али не и када (*dies certus an incertus quando*)³⁰⁸; 3) када се не зна да ли ће догађај наступити али знамо када³⁰⁹ (*dies incertus an, certus quando*).³¹⁰

Овај елемент ризика повезује се са алеаторним карактером уговора. Код осигурања живота неизвесност се огледа у ком тренутку ће наступити догађај.

2.1.3. Независност од искључиве воље заинтересованих лица

Овде се мисли да воља заинтересованих лица није допринела наступању осигураног случаја. Одмах се намеће питање ко се сматра заинтересованим лицима. Према чл. 898 ст. 1 ЗОО то је уговарач осигурања, а према чл. 1287 Преднацрта Грађанског законика то су уговарач осигурања и осигураник.³¹¹ Мислимо да ову одредбу треба допунити навођењем корисника осигурања. Једна од битних особина уговора о осигурању живота је алеаторност. Наведена одлика може бити ограничена или потпуно искључена ако на остварење осигураног ризика утиче воља лица које би остварило одређену корист наведеним остварењем ризика (уговарач осигурања, осигураник и корисник осигурања). На тај начин се негира и елемент неизвесности осигураног ризика. Намерно проузроковање остварења осигураног ризика не ствара обавезу осигуравача да исплати осигурану своту. Остварењем осигураног ризика у грубој непажњи и обичној непажњи постоји обавеза осигуравача на исплату осигуране своте, што зависи од конкретног уговарања.³¹²

2.1.4. Допуштеност ризика

Имајући у виду да је уговор који је противан принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима ништав, самим тим и ризик који је противан принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима је ништав.³¹³ Овде треба направити

---

³⁰⁸ Нпр. смрт осигураника.

³⁰⁹ Нпр. ако осигураник доживи 65. годину живота.

³¹⁰ V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, Narodne novine, Zagreb, 2014, str. 1476.

³¹¹ У судској пракси Републике Словеније смо наишли на интересантно образложење једне судске пресуде чији Облигациони законик у чл. 922 говори о независности ризика од искључиве воље добављача (на исти начин регулисано као код нас), да је сврха такве одредбе искључење самоповређивања, намерног наносења штете, самоубиства итд. Могућа непажња осигураника, нехат, пропуштање мера безбедности итд. немају утицаја на обавезу туженог (осигуравајуће друштво) да исплати накнаду за осигурање, као што је првостепени суд већ правилно утврдио. *Višje sodišče v Ljubljani, VSL sodba II Ср 1059/2014.*, преузето са https://sodisce.si/znanje/sodna_praksa/visja_sodisca/2015081111386540/

³¹² V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, str. 1478.

³¹³ Вид. ЗОО, чл. 103, ст. 1.

разлику између недопуштених и искључених ризика. Наиме, недопуштен ризик не може бити покривен осигурањем, јер је противан принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима, а искључени ризици су они чије је осигурање допуштено, али су на основу диспозитивне законске одредбе, путем правила осигурања или уговорних правила, искључени из покрића осигурања.³¹⁴

2.2. Ризици искључени законом из покрића код уговора о осигурању живота³¹⁵

Као што је већ наведено, ризици могу бити искључени из покрића у осигурању живота уговором или самим законом.

2.2.1. Самоубиство осигураника

Ризик самоубиства³¹⁶ се у многим правима искључује законом (нпр. у француском, немачком, италијанском, пољском и мађарском праву). Самоубиство је догађај, који је супротан јавном поретку, друштвено штетан и морално неприхватљив. Осим тога, самоубиство садржи вољни елемент, што је супротно суштини појма ризика (зависи од искључиве воље заинтересованог лица).

У упоредноправним системима чини се разлика између самоубиства извршеног у свесном стању, тј. од стране лица које је способно да слободно одлучује и доноси промишљену одлуку и самоубиства извршеног од лица које није у стању да управља својом вољом „ако се самоубиство изврши у стању у коме је због нарушеног менталног здравља искључено својевољно деловање.“³¹⁷ У систему по коме се из осигурања

Осигурани случај мора бити будући, неизвештан и независан од искључиве воље уговарача, па ако је у тренутку склапања уговора о осигурању случај већ настао, онда је уговор о осигурању ништав...уговор о осигурању између страна склопљен је ...када је тужилац примио понуде туженога, а не...када је тужилац прихватио понуду туженога за закључивање животног осигурања с уделом у добити. С обзиром на неспорну чињеницу да је у међувремену...тужилац задобио повреде, због којих тражи исплату уговорене своте, произлази да се осигурани случај догодио пре склапања уговора о осигурању. Зато тужилац нема право на исплату осигуране своте јер је у тренутку склапања уговора о осигурању живота између страна већ настао осигурани случај. Споменути уговори о осигурању су ништави...ВСПХ, Рев. х 454/09-2, од 24.3.2012. В. Матијевић, *Осигурање-судска пракса*, Libertin naklada, Ријека, 2014, стр. 180-181.

³¹⁴ В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, стр. 30.

³¹⁵ Део овог поглавља објављен је у: Д. Глушац, *Искључени ризици из покрића у осигурању живота, Међународни научни скуп „Слобода пружања услуга и правна сигурност“*, Правни факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2019, стр. 309-320.

³¹⁶ Ово искључење има корене још из времена када су центлмени који би упали у финансијске тешкоће, чинили самоубиства и на тај начин збрињавали породице.

³¹⁷ То самоубиство стари немачки Закон о осигурању је звао *Selbstmord*. Према пар. 161 ст. 2 немачког Закона о уговору о осигурању самоубиство почињено без слободне воље, у стању неурачунљивости, под утицајем психичких поремећаја и болесних политичких стања, које се зове *Selbsttötung* је осигуран ризик.

искључује само свесно самоубиство основна тешкоћа је у практичној примени, јер је тешко доказати када је самоубиство почињено у свесном или несвесном стању.

Други сматрају да је одлучан период у коме се самоубиство може догодити: искључено је из осигурања само оно које се догоди у предвиђено време после закључења уговора. Ово се заснива на схватању да лице које би евентуално закључило осигурање у намери да самоубиством прибави другоме корист, не би могло након одређеног времена хладнокрвно остати при својој одлуци, јер таква одлука обично произлази из тренутних непромишљених поступака.³¹⁸

Закон о облигационим односима не разликује више врста самоубистава. Уговором о осигурању за случај смрти није обухваћен ризик самоубиства ако се десио у првој години осигурања. У том случају осигуравач није обавезан исплатити осигурану своту, па ни прикупљену математичку резерву. Рок од једне године је оно минимално време у којем треба исказати вољно психички однос осигураног лица према таквом чину и његову евентуалну намеру да самоубиством покуша да оствари неку корист. Сматра се да су прикупљена средства математичке резерве³¹⁹ у првој години мала и да нису релевантна за обавезу осигуравача.³²⁰

Надаље, ако се самоубиство догодило у року од три године од дана закључења уговора, осигуравач није дужан да исплати кориснику осигурану своту, него само математичку резерву уговора.³²¹ Рок од три године сматра се довољним за формирање математичке резерве из дела уплаћених премија осигурања живота (тзв. штедна компонента уговора о осигурању живота).³²² Након истека рока од три године од

Немачки Закон о уговору о осигурању из 2008. дозвољава странкама да рок од три године уговором могу повећати. М. Ćurković, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, str. 127.

³¹⁸ Б. Т. Благојевић, В. Круљ, *Коментар закона о облигационим односима 2*, Савремена администрација, Београд, 1983, стр. 2039.

³¹⁹ Резерве осигурања и математичке резерве осигурања живота образују се из техничке премије осигурања, на начин утврђен општим условима осигурања, односно општим актом осигуравача и служе за измирење обавеза према осигураницима.

³²⁰ D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, str. 355.

³²¹ Вид. ЗОО, чл. 949, ст. 2.

³²² Један брачни пар је узео кредит 5.3.1990. године и закључио уговор о осигурању ради враћања кредита у случају смрти или инвалидитета. Услови који су им уручени предвиђају искључење гаранције осигуравача ако до самоубиства дође у прве две године осигурања. Супруг је извршио самоубиство 19.3.1991. године. Позивом на уговор о осигурању осигуравач је одбио платити штету полазећи од тога да осигурање почиње деловати од дана стављања кредита на располагање корисницима, а то је био 25.4.1990. Апелациони суд је пресудио да је осигуравач дужан исплатити штету, јер члан L 132-7 Осигуравачевог кодекса не спомињу датум стављања на располагање кредита. Одлука Апелационог суда је укинута.

склапања уговора, ризик самоубиства постаје покривен ризик и постоји обавеза осигуравача на исплату осигуране своте.³²³ Хрватски Закон о обвезним односима омогућио је скраћење времена каренце, тако што може да се уговори повољнија одредба за осигураника.³²⁴ Наш ЗОО не садржи ову одредбу. Ово је изузетно комплексан и садржајан ризик и свакако да заслужује више пажње у правној теорији.³²⁵ У српском праву о осигурању живота би требало, према узору на немачко право, предвидети обавезу осигуравача на покриће ризика у случају када је осигураник извршио самоубиство у стању где је његово свесно деловање искључено због нарушеног менталног здравља.³²⁶

2.2.2. Намерно убиство осигураника

Разлози за искључење овог ризика леже у његовој супротности правним и моралним нормама. Осигуравач се ослобађа обавезе да кориснику осигурања исплати осигурану своту у случају намерног убиства осигураника, али је дужан, ако су дотле биле уплаћене бар три годишње премије³²⁷, да уговарачу осигурања исплати математичку резерву уговора. Ако је уговарач и осигураник, та исплата се врши његовим наследницима.³²⁸ Намерно убиство је истовремено и кривично дело.³²⁹ Овде није

Касациони суд сматра да Осигуравачев кодекс не забрањује странкама уговарање датум а почетка осигуравачеве гаранције. (Француски грађански суд, I грађанско одељење, 27.5.1998., бр. 955 D, обј. L'Argus бр. 6587.)

³²³ V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, стр. 1595.

³²⁴ Вид. Хрватски Закон о обвезним односима, чл. 973. ст. 2.

³²⁵ Овде се поставља питање на коме је терет доказа. Поводом узимања кредита зајмопримац је 31.5.1986. године закључио уговор о осигурању живота за случај смрти. 14.10.1987. починио је самоубиство. Осигуравач је одбио исплатити осигурану своту. Апелациони суд је стао на стајалиште да је, према члану L 132-7 Кодекса осигурања, удовица преминулог (као корисница осигурања) дужна доказати да преминули није био свестан свог чина и да није си намерно одузео живот. Како то није успела доказати, осигуравач није у обавези платити осигурану своту. Међутим, Касациони суд је укинуо пресуду: терет доказа да је осигураник свесно и вољно починио самоубиство, кроз прве две године трајања осигурања, лежи на осигуравачу. Како он није успео доказати наведене елементе, не може се позвати на искључење ризика. (Француски грађански суд, I грађанско одељење, бр. одл. 1745P, , обј. L'Argus, 8.11.1996.)

³²⁶ С. Јовановић, Законска ограничења и искључења ризика у европском и српском праву приватног осигурања, *Зборник радова: Модерно право осигурања: текућа питања и трендови*, Палић, 2014, стр. 283.

³²⁷ Према пар. 162 ст. 1 немачког Закона о уговору о осигурању осигуравач није обавезан да плати накнаду ако осигураник противправном радњом намерно проузрокује смрт осигураног лица.

³²⁸ Вид. ЗОО, чл. 950. Исту одредбу садржи и Преднацрт Грађанског законика (чл. 1373). Међутим, правној теорији се предлаже да избрише реч *намерно* а после речи *смрт осигураника* прецизирати *са умишљајем*.

³²⁹ Иако се у америчким филмовима често дешавају сцене убиства ради добијања осигуране своте, таквих примера има у стварном животу. Нпр. Olga Rutterschmidt i Helen Golay оптужене су за убиство два бескућника - Kennet McDavid 2005. године i Paul Vados 1999. године, у чију корист су неколико година раније закључиле уговор о осигурању живота. План је почео када су се две жене спријатељиле са бескућницима. Жене су сместили двојицу бескућника у станове, а затим су чекале одређено време пре него су убиле мушкарце како би избегле сумњу. Rutterschmidt и Golay добиле су више од 5,7 милиона долара у преварама за животно осигурање од смрти двојице мушкараца. Rutterschmidt и Golat су осуђене за убиство 2008. године и обе су добиле доживотне казне у затвору без могућности условног отпуста. 15

потребна осуђујућа пресуда да би ризик био искључен. Изречена пресуда везује и грађански суд у погледу кривичног дела (овде се мисли и на осуђујућу и на ослобађајућу пресуду). У ситуацији када пресуда није донета (на пример, још није ни подигнута оптужница), осигуравач може свим доказним средствима пред грађанским судом да утврђује учињено дело. Корисник осигурања може при томе бити извршилац дела или саучесник.³³⁰ Још једно питање се отвара код овог искључења. Шта се дешава у ситуацији када има више корисника, а само један корисник је убица тј. како извршити поделу математичке резерве? Иако ЗОО не садржи изричиту одредбу о томе, ипак постоји мишљење да треба применити правило ЗОО, које се односи на осигурање за случај смрти без одређеног корисника, што значи да ће део осигуране своте који би припао недостојном кориснику-убици припасти имовини уговарача осигурања.³³¹

2.2.3. Ратне операције (ратни ризици)

Основна карактеристика ратних операција је абнормалност и непредвидивост. Ратне операције³³² имају као последицу смрт или повреду телесног интегритета осигуране особе. Осигуравач у таквим околностима неће бити дужан да исплати осигурани износ осигуранику, односно, кориснику осигурања. Ипак, ово не значи да су све смртне последице за време рата последице ратних операција. Мора да постоји узрочна веза између смрти осигураника и самих ратних операција. Општим условима осигурања осигуравачи често проширују искључење ризика и на догађаје попут тероризма, немира, побуна, политичких ризика и сл. Овакво проширење искључења ризика је правно ваљано због тога што према ЗОО уговором о осигурању могу из осигуравачевог покрића бити искључени и други ризици.³³³ Ако је смрт осигураника проузрокована ратним операцијама, осигуравач, ако нешто друго није уговорено, није дужан исплатити кориснику осигурану своту, али је дужан исплатити му математичку резерву из уговора.³³⁴ Када погледамо природу норми ове врсте искључења, видимо да су у питању диспозитивне норме, што значи да стране могу и другачије уговорити, односно уговором о осигурању живота може бити покривен и ризик ратних операција, али се за то плаћа и виша премија.

Cases of High Profile Murders to Commit Life Insurance Fraud, преузето 1.6.2021. године са <http://www.lifeinsurancequotes.net/blog/page/6/>

³³⁰ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 478.

³³¹ М. Ћурковић, *Уговор о осигурању особа-живот, незгода, здравствено*, стр. 128.

³³² У чл. 1350 Преднацрта Грађанског законика користи се адекватнији термин „ратни ризици”.

³³³ V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, стр. 1598.

³³⁴ ЗОО, чл. 952, ст. 1.

У нашем ЗОО нису дефинисани рат и ратни ризик, већ је то на уговору о осигурању или судовима у поједином конкретном случају. Међутим, рат и ратни догађаји, у контексту осигурања, не морају бити једнаки појму рата према међународном јавном праву (објава рата, преговори, крај рата). Рат је сваки догађај повезан са масовном употребом оружја, што доводи до знатног повећања опасности настанка штета. Ратне операције су такође правни стандард чији ће садржај бити одређен од случаја до случаја. Сигурно је да у ратне операције спада свака активност зараћених страна, као што су напади, заседе, потапања, запаљења итд.³³⁵ У ЗОО нису јасно дефинисани ни ратни ризик ни ратне операције, нити је одређено колико времена мора проћи од појаве ратне операције да би се такав ризик сматрао искљученим. Ово је посебно значајно у вези са експлозијом давно постављених мина.³³⁶ Искључење ратног ризика из чл. 952 ст. 1 ЗОО који се односи на уговор о осигурању живота, разликује се од искључења из чл. 931 ЗОО који се односи на имовинска осигурања. Наиме, према чл. 931 ЗОО, осигуравач није дужан накнадити штете проузроковане ратним операцијама или побунама, осим ако је друкчије уговорено. Код уговора о осигурању живота искључен је *ex lege* само ризик рата, а не и ризик побуне. То значи да остали с ратом повезани ризици морају бити у условима посебно набројани као искључења. Терет доказа код свих искључених ризика је свакако на осигуравачу.

2.3. Искључење ризика путем правила осигурања или појединачних уговорних одредби

Уговорним странама се дозвољава да уговором о осигурању за случај смрти искључе из осигурања и други ризици.³³⁷ Код осталих уговора о осигурању, као код осигурања доживљења, такве слободе нема. Наиме, у пракси се код ове врсте осигурања не уговара да осигуравач у одређеним случајевима неће исплатити осигуранику осигурану своту, иако је осигураник доживео уговорену старост.³³⁸ Условима о осигурању за случај смрти могу бити искључени из уговора о осигурању случајеви као што су: гажење, судар, удар каквим предметом или о какав предмет, удар електричне

---

³³⁵ М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, стр. 123.

³³⁶ *Je li riječka mina ratni rizik isključen iz osiguranja*, preuzeto 1.5.2023. godine sa <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?22090>

³³⁷ ЗОО, чл. 953.

³³⁸ С. Перовић, Д. Стојановић, *Коментар Закона о облигационим односима*, Правни факултет Крагујевац-Културни центар Горњи Милановац, Крагујевац, 1980, стр. 919.

струје или грома, пад, оклизнуће, сурвавање итд.³³⁹ Код наших осигураваача наилазимо на искључења ризика, на пример, при управљању возилима за вожњу на земљи, у ваздуху или на води без прописане службене исправе која даје овлашћење возачу за управљање и вожњу том врстом и типом возила.³⁴⁰ Такође, јављају се искључења ризика приликом обављања делатности у својству војног пилота, пилота хеликоптера или посебног пилота (нпр. летача змајем, возача балона, возача моторног змаја, скакача падобраном). Затим, услед бављења опасним, односно екстремним, нетрадиционалним спортовима и/или активностима код којих постоји изузетно велика опасност за живот и здравље осигураника, а одвијају се у екстремним условима као што то су лед, снег, блато, велике висине или дубине. Подразумева се обавезна употреба заштитне опреме или средстава за њихово обављање („wingsui” летење односно летење у оделу са крилима, бејс џампинг, скајдајвинг, фристајл и/или фрирајд скијање или бордање, истраживање и/или роњење на дубинама преко 30 метара и/или под ледом и/или кроз подводне пећине, спортско и/или слободно пењање, пењање по стенама, пењање по леду и слично). Искључења ризика појављују се и приликом учествовања на такмичењима у вожњи или на тренинзима у возилима за вожњу на земљи, у ваздуху или на води, као и код природне катастрофе и елементарне непогоде (вулканске ерупције, земљотреса, поплаве и сл.).³⁴¹

Одредбе чл. 953 ЗОО којом се дозвољава уговорим странама да уговором о осигурању за случај смрти искључе из осигурања и друге ризике је последица принципа добровољности обима покрића осигураних ризика према којем уговорне стране споразумно уговарају обухват покрића па и могућа искључења ризика. Искључење ризика мора бити прецизно дефинисано на недвосмислен начин.

3. Осигурани случај код уговора о осигурању живота

Појам осигураног случаја (енгл. *insured event, insured loss*, нем. *Versicherungsfall*) углавном није дефинисан у законодавствима, јер је за сваку врсту осигурања карактеристичан одређени осигурани случај.

---

³³⁹ Тероризам, као најмодернија и масовнија појава, иако се не може сматрати новим ризиком, после напада на светски трговински центар 11.9.2001. године, све чешће је уговорно искључен ризик осигурања, јер је неопходна сарадња бројних осигураваача и реосигураваача. Више у: Р. Rosanda, Terorizam i rizici životnog osiguranja, *Svijet osiguranja*, br. 3/2004, str. 60.

³⁴⁰ Општи услови за осигурање живота Сава осигурања од 23.1.2017. године, чл. 13 ст. 1 тач. б.

³⁴¹ Општи услови за осигурање живота *Wiener Städtische osiguranje a.d.o* од 6.5.2020. године, чл. 12.

3.1. Појам и начин одређивања осигураног случаја код уговора о осигурању живота

Осигурани случај настаје реализацијом осигураног ризика у току трајања осигуравајућег покрића. Док се не оствари осигурани случај, не може да се изврши исплата осигуране своте. Иако је један од најбитнијих појмова у праву осигурања, наш ЗОО га не дефинише.³⁴² Заправо, ЗОО погрешно означава и дефинише осигурни ризик као осигурани случај. Преднацрт Грађанског законика наводи да осигурани случај јесте догађај³⁴³ који настаје остварењем осигураног ризика. Штавише, законодавац и неки аутори у правној теорији често поистовећују појмове осигурани случај и ризик. Појам осигураног случаја је најчешће дефинисан у полиси или у општим и посебним условима осигурања. Код уговора о осигурању живота осигурани случајеви су одређене животне ситуације (смрт). Осигурани случај може бити промена одређеног стања или продужење постојећег стања, као нпр. доживљење одређене животне доби. Осигурани случај представља скуп чињеница, које за последицу имају исплате осигуране своте. Наступањем осигураног случаја настаје обавеза осигуравача *in concreto*. Поред настанка наведене обавезе, остваривање осигураног случаја може утицати на трајање, тј. престанак уговора. Код уговора о осигурању живота наступањем смрти као осигураног случаја престаје уговор о осигурању. Исто као и код уговора о осигурању живота, за случај доживљења, када осигураник доживи одређену доб, престаје уговор о осигурању.³⁴⁴ Ипак, свакако истичемо да је настанком осигураног случаја осигураник обавезан да пријави наступање осигураног случаја и околности под којима је наступио.³⁴⁵

Хрватски Закон о обвезним односима из 2005. године је изменио пређашњу дефиницију (која је била као у нашем ЗОО) због непрецизности и непримењивости. Осигурани случај је догађај проузрокован осигураним ризиком.³⁴⁶ Осигурани ризик је неизвестан догађај, а осигурани случај остварени догађај. Мора да постоји узрочна веза између осигураног ризика и наступања одређеног догађаја као осигураног случаја. Код осигурања лица осигурани случај је догађај спрам којег је закључен уговор о осигурању:

---

³⁴² Дефиницију не садржи ни немачки Закон о уговору о осигурању.

³⁴³ Преднацрт Грађанског законика, чл. 1288. ст. 1.

Било је предлога да се употреби појам „последница“.

³⁴⁴ V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, Narodne novine, 2014, str. 1474.

³⁴⁵ У немачком праву се говори о дужности осигураника да обавештава, пружа информације и пружа доказе (документовани докази) - *Anzeigepflicht, Auskunftspflicht und Nachweispflicht (Belegpflicht) des Versicherungsnehmers*.

³⁴⁶ Хрватски Закон о обвезним односима, чл. 922, ст. 1)

смрт, доживљење одређене доби итд. У ситуацији проглашења нестале особе умрлом, настанак обавезе осигуравача везује се за правоснажну одлуку надлежног тела којом се осигураник проглашава умрлим.³⁴⁷

Уговор о осигурању је ништав³⁴⁸ ако је у тренутку његовог склапања већ настао осигурани случај, или је тај био у наступању, или је било извесно да ће наступити, или је већ тада била престала могућност да он настане.³⁴⁹ У осигурању живота може бити извесно наступање осигураног случаја, али је непознато време настанка, тј. не само време него и који осигурани случај ће наступити (мешовито осигурање).

3.1.1. Време и место остваривања осигураног случаја код уговора о осигурању живота

Питање времена настанка осигураног случаја појављује се код осигураних случајева који представљају промену постојећег стања. Осигурани случај се мора остварити у току трајања уговора. Код промене стања проблем је да ли ће се сматрати да је осигурани случај наступио у месту и времену настанка последице и узрока³⁵⁰. Сматра се да је у том случају релевантан узрок. Осигуравач преузима штетне последице ризика, а ризик настаје онда када наступи узрок, без обзира на чињеницу када се и где последица догодила.³⁵¹ У праву осигурања важи принцип недељивости осигураног случаја (у погледу времена и места наступања осигураног случаја). Обавеза осигуравача постоји без обзира на то да ли је догађај настао до истека осигурања или касније. Осигурањем је покривено и оно што се десило после истека осигурања ако се узрок-осигурани ризик остварио пре тога.³⁵²

---

³⁴⁷ V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, str. 1472.

³⁴⁸ Ако не би постојала могућност наступања осигураног случаја нема ни ризика за осигуравача, а уговор о осигурању би у том случају био ништав, чак и у случају делимичне немогућности наступања осигураног случаја. Могућност наступања осигураног случаја услов је постојања осигурања. В. Јовановић, *нав. дело*, стр. 34.

³⁴⁹ Хрватски Закон о обвезним односима, чл. 922 ст. 2.

³⁵⁰ Неки аутори сматрају да се код осигураних случајева код којих је релевантан узрок штете поставља питање да ли је штета настала из узрока који је или није покривен осигурањем. Зато се разликују два решења: принцип најближег узрока (*causa proxima*)- за осигуравача је релевантан најближи узрок којим је проузрокована штета и принцип даљњег узрока (*causa remota*). На темељу тог начела осигуравач је одговоран за штету, ако је она последица било ког узрока, који се може подвести под осигуравачеву обавезу. В. Јакаша, *Pravo osiguranja*, str. 189.

³⁵¹ В. Јакаша, *Pravo osiguranja*, str. 186.

³⁵² Z. Česić i dr., *Komentar Zakona o obveznim odnoima*, RRIF-plus, Zagreb, 2005, str.1374.

3.1.2. Доказивање наступања осигураног случаја

Овде се примењује начело сношења ризика, а то значи да је на осигуранику или неком другом кориснику да докаже све правно релевантне чињенице из којих произлази право на осигурану своту.³⁵³ Осигураник или корисник осигурања треба да докаже: а) постојање осигуравајућег покрића, б) да је наступио осигурани случај, тј. да се догађај који је наступио односи на ризик који је покривен осигурањем. Осигураник, односно корисник осигурања обавезан је да достави доказе (полису осигурања, записнике, изјаве сведока итд.) којима ће се утврдити све релевантне чињенице, на основу којих ће осигуравач донети одлуку о исплати осигуране своте.

3.1.3. Најчешће врсте осигураних случајева код уговора о осигурању живота

Свака врста осигурања има своје специфичне осигуране случајеве, па се не може много тога уопштено навести ни овде код осигурања живота.

Осигурани случај у осигурању живота је догађај у вези са којим је закључен уговор о осигурању: смрт, доживљење одређеног броја година, наступање неког догађаја (венчање, рођење детета итд.).

Код осигурања живота осигурани случај настаје смрћу или наступањем неког другог догађаја наведеног у условима осигурања. Осигурани случај не мора увек да буде промена постојећег стања, већ може да буде и продужење постојећег стања, као нпр. доживљење одређене доби или одређеног догађаја.³⁵⁴ Док је у одштетним осигурањима наступање осигураног случаја неизвесно, код осигурања живота, остварење осигураног случаја може бити извесно, али је неизвесно који ће и када наступити осигурани случај.

У правном смислу, смрт се дефинише као правно признат прекид живота неке особе. То је ситуација када престају сви витални знаци живота.

Када се осигурани случај односи на доживљење одређене доби може се рећи да није наступила никаква штета, већ је у питању само продужење постојећег стања.

---

³⁵³ Странка која тврди да има неко право, сноси терет доказивања чињенице која је битна за настанак или остваривање права, ако законом није другачије прописано (ЗПП, чл. 231, ст. 2).

³⁵⁴ V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, str. 1470.

Као што смо већ споменули, осигурањем живота могу да буду покривени и „позитивни” тј. „срећни” догађаји у животу одређеног лица. Када је у питању осигурање за случај венчања, осигурана свота биће исплаћена осигуранику када до наступања осигураног случаја (склапања брака) дође у одређеном временском раздобљу, нпр. између 20. и 30. године живота. Слична је ситуација и када су осигурањем покривени догађаји као што су рођење детета, упис на високошколску установу итд.

Више о овим осигураним случајевима говорићемо у глави VIII, посвећеној врстама уговора о осигурању живота.

4. Предмет осигурања живота

У правној теорији се врши разликовање између предмета осигурања и предмета уговора о осигурању. Тако би код осигурања лица предмет осигурања било осигурано лице, заправо лице на коме се реализује осигурани ризик.³⁵⁵ Предмет уговора о осигурању је оно што чини предмет обавеза осигуравача и осигураника: премије и накнаде из осигурања, односно друга чинидба осигуравача уколико је битан услов посла по природи или по вољи страна.³⁵⁶

Предмет осигурања (енгл. *insured subject matter*, нем. *Versicherungsgegenstand*) је битни елемент уговора и од његовог постојања и непостојања зависи судбина уговора.³⁵⁷ У законима налазимо одговор на питање шта је предмет осигурања, али још чешће у општим условима осигурања. Веома је важно да се у полиси изврши индивидуализација предмета осигурања (нпр. достави име и презиме), и то на основу података које уговарач осигурања доставља осигуравачу у целини или делимично. Овде долази до изражаја начело добре вере, јер осигуравачу не морају бити познате све релевантне околности за индивидуализацију предмета осигурања. У случају спора између страна о индивидуализацији предмета осигурања нису меродавни само они подаци који су унети у полису, већ се ти подаци могу доказивати и на други начин.³⁵⁸

---

³⁵⁵ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 180.

³⁵⁶ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 179.

³⁵⁷ Н. Николић, *Уговор о осигурању*, докторска дисертација, стр. 45.

³⁵⁸ В. Јакаша, *Право осигурања*, стр. 76.

Постоји више различитих стајалишта о предмету уговора о осигурању. Према једном стајалишту предмет уговора осигурању је осигурљив интерес.³⁵⁹ Према њима под осигурањем треба посматрати узајамно покривање једне случајне, предвидљиве потребе између многобројних домаћинстава угрожених истом опасношћу, чијим наступањем за њих може бити проузрокована штета. Услед тога, интерес да се та потреба избегне или покрије осигурањем избија у први план. Посматрано правно и економски, ово постоји и код осигурања лица, а самим тим је и код ове врсте осигурања интерес предмет осигурања. Према другима осигуравајући интерес код осигурања живота је веза моралног карактера између уговарача осигурања и осигураника тј. лица од чијег живота, здравља и телесног интегритета зависи извршење осигуравачеве обавезе.³⁶⁰ Према другима предмет уговора о осигурању је ризик. Треба имати на уму да на основу ризика настаје обавеза осигуравача, а не и предмет осигурања. Потом, јавља се мишљење да је предмет уговора осигурања обавезе страна. Према том стајалишту предмет осигурања би била уговарачева обавеза да плати премију, а с друге стране осигуравачева обавеза исплате осигуране своте. Ипак, треба разликовати предмет односа између страна од права и обавеза које у вези с тим предметом настају између страна.³⁶¹ Постоји и теорија према којој је предмет осигурања ствар или особа на коју се осигурање односи. Према овој теорији предмет уговора је лично добро (живот, здравље итд.). Језичким тумачењем чл. 943 ст. 1 ЗОО можемо закључити да је наш ЗОО као предмет осигурања прихватио живот осигураника.

Предмет осигурања треба разликовати од осигураног случаја. Предмет осигурања је објект, и то особа, а осигурани случај је смрт (промена постојећег стања), односно доживљавање одређене доби (продужење постојећег стања).³⁶² У зависности од тога да ли је предмет осигурања економско или лично добро, вршимо поделу на осигурања имовине и осигурања лица. Осигуравач преузима имовинске последице губитка личног добра, тј. пружа економску помоћ у моменту када буду уништена лична добра.³⁶³

---

³⁵⁹ Осигурљив интерес је онај који је правно допуштено осигурати, а осигурани је онај осигурљив интерес који је конкретно осигуран. В. Јакаша, *Pravo osiguranja*, str. 175.

³⁶⁰ Н. Николић, *Уговор о осигурању*, докторска дисертација, Београд, 1957, стр. 50.

³⁶¹ В. Јакаша, *Pravo osiguranja*, str. 145.

³⁶² В. Јакаша, *Pravo osiguranja*, str. 186.

³⁶³ Rajher, *Obščestveno-istoričeski tipi strahovanja*, Moskva 1941, str. 204. према Н. Николић, *Уговор о осигурању*, докторска дисертација, стр. 52.

Лична добра која могу бити предмет осигурања су: живот, здравље и/или телесни интегритет физичких лица. Када се говори о животу као предмету осигурања, не мисли се само на физичко постојање лица, већ и на одређене догађаје у животу тог лица, без обзира на то да ли су они срећни или несрећни (осигурање поводом позитивних и негативних догађаја). У вези с тим, врши се класификација на уговор о осигурању живота за случај смрти, уговор о осигурању живота за случај доживљења или броја година или неког догађаја (венчања, рођења детета итд.). Што се тиче осигурања живота за случај смрти, разликујемо осигурање сопственог или туђег живота. Ако се осигурање односи на случај смрти неког трећег, за пуноважност уговора потребна је писмена сагласност дата у полиси или у одвојеном писмену, приликом потписивања полисе, са назначењем осигуране своте.³⁶⁴ Сагласност је потребна у овом случају, јер се осигурава живот трећег лица као његово лично добро. Надаље, физичко лице чији је живот предмет осигурања може бити истовремено осигурано и за случај смрти и за случај доживљења (мешовито осигурање живота). Коначно, постоји могућност да два или више различитих предмета осигурања могу бити покривени једним уговором о осигурању. Таква ситуација у осигурању живота постоји код уговора о колективном и уговора о узајамном осигурању, о којима ће бити више речи у делу о појединим врстама уговора о осигурању живота.

5. Премија осигурања код уговора о осигурању живота³⁶⁵

Премија (енгл. *premium*, нем. *Prämie*) осигурања је износ који осигураник, односно уговарач осигурања плаћа осигуравачу за ризик који он преузима закључивањем уговора о осигурању.³⁶⁶ Из угла технике осигурања, премија је вредност осигураног ризика.

Висина премије зависи од степена и врсте ризика који осигуравач преузима и за сваког осигураника се одређује у складу са тарифним системом осигуравача.³⁶⁷ Висину премије споразумно утврђују осигуравач и уговарач осигурања, на основу података у

---

³⁶⁴ ЗОО, чл. 946, ст. 3.

³⁶⁵ Део овог поглавља објављен је у: Д. Глушац, Премија осигурања живота и Covid-19, *Трендови у пословању*, бр. 2/2022, стр. 45-51.

³⁶⁶ А. Тасић, *Основи осигурања*, Привредно-финансијски водич, Београд, 1976, стр. 627.

³⁶⁷ *Од чега зависи висина премије и којом динамиком могу да је плаћам?* преузето 1.9.2022. године са <https://www.otposiguranje.rs/najcesca-pitanja/koliko-iznosi-najniza-godisnja-premija-i-koji-su-nacini-placanja-premije/>

понуди, година живота, пола³⁶⁸, приступне старости осигураника, трајања осигурања³⁶⁹ и сл. Како је уговор о осигурању живота делимично адхезиони уговор, уговарачу осигурања остаје само да прихвати или не закључење уговора по предложеној тарифи.³⁷⁰ Тарифа није део уговора о осигурању живота, па премија коју уговара осигуравач, односно његов заступник, и уговарач осигурања има предност у односу на премију одређену у тарифи осигуравајућег друштва.³⁷¹ Посматрано из угла осигуравача, премија се састоји из неколико елемената.

Укупна (брuto) премија састоји се од нето премије и режијског додатка. Режијски додаток служи за покриће трошкова пословања осигуравајуће компаније. Нето премија се састоји из техничке премије и додатка за превентиву. Додатак за превентиву образује фонд превентиве који служи за спречавање и смањивање штета код несрећних случајева.³⁷²

Према Закону о осигурању, премија осигурања састоји се од функционалне премије и режијског додатка. Функционална премија састоји се од техничке премије, а може да садржи и допринос за превентиву ако је урачунат у премију осигурања. Генерално, техничка премија код осигурања живота састоји се из два дела: ризико-премија је довољна за покриће ризика, односно за исплате за смртне случајеве, док се штедна премија издваја у фонд математичке резерве, служећи за обезбеђење исплата осигураних свота при истеку осигурања.³⁷³

5.1. Врсте премије

Неопходно је направити разлику између природне премије, ризико премије и штедне премије.

---

³⁶⁸ Дана 1. марта 2011. године Европски суд правде (C-236/09 Association belge des Consommateurs Test-Achats и др.) донео је одлуку да од 21.12.2012. године различите тарифе за мушкарце и жене нису дозвољене. После тог датума осигуравачи више не смеју да користе чиниоце пола за рачунање премије. Такође и Европска комисија издала саопштење којом је чл. 5 ст. 2 Директиве 2004/113 ставила ван снаге, јер је та одредба омогућавала одступање од начела једнаког поступања према женама и мушкарцима. К. Pärli, Verbot geschlechtsspezifischer Prämien bei Versicherungsverträgen: Urteil des Europäischen Gerichtshofes vom 1. März 2011, Rs C-236/09 (Vorabentscheidungsverfahren), *HAVE Haftung und Versicherung*, Nr. 2/2011, s. 153.

³⁶⁹ Општи услови за осигурање живота *Wiener Städtische osiguranje a.d.o* од 6.5.2020. године, чл. 6 ст. 1.

³⁷⁰ В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, стр. 55.

³⁷¹ М. Džidić, М. Ćurković, *Pravo osiguranja*, Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru, Mostar, 2017, стр. 321.

³⁷² Ј. Кочовић, П. Шуледић, Т. Ракоњац-Антић, *Осигурање*, Економски факултет у Београду, 2010, стр. 99.

³⁷³ Н. Жарковић, *нав. дело*, стр. 81.

Природна премија је премија осигурања живота за једну годину. Каже се да је природна премија заправо ризико премија за једну годину. Природна премија расте са бројем година старости, па је значајна разлика у висини ове премије на почетку и на крају периода плаћања. Иако је примена природне премије математички оправдана, сматра се да је непрактична, па се у пракси, по правилу, израчунава просечна премија која је иста за цело трајање осигурања. Просечна премија је увек изражена за читав низ година у једном, обично сталном износу, са доживотним или привременим плаћањем. За разлику од природне премије, која је у првим годинама осигурања значајно нижа у односу на касније године осигурања, просечна премија је виша у првим годинама у односу на природну премију, а нижа у каснијим годинама трајања осигурања.³⁷⁴

Ризико премија је намењена за покриће ризика и једнака је очекиваној вредности исплата по уговору о осигурању. Осигуравајућа компанија од наплаћене нето премије користи само ризико премије за покриће ризика, а штедну премију одваја у фонд математичке резерве. Штедна премија служи за надокнаду осигураних свота у годинама које следе и формира се из вишка преко стварне потребне ризико премије. Карактеристична је за осигурање живота, у коме је ризик са годинама све већи и у коме би, према начелу сразмерне премије са ризиком, она са годинама требало да буде све већа и већа. Штедна премија служи за временско изравнање ризика.³⁷⁵ Она се дели на премију сигурности и математичку премију. Из додатка за премију сигурности формира се резерва сигурности, која је гарант солвентности осигуравача према осигураницима. Из додатка за математичку премију формира се математичка резерва.³⁷⁶ Њена средства имају карактер штедних улога и воде се на посебном рачуну.³⁷⁷

Врсте премије могу се поделити и у зависности од тога да ли се премија плаћа једнократно или сукцесивно.³⁷⁸ У том смислу, разликујемо текућу премију или мизу. Текућа премија се углавном плаћа сукцесивно, и то по правилу годишње, код

---

³⁷⁴ Н. Жарковић, *нав. дело*, стр. 80.

³⁷⁵ Ј. Кочовић, П. Шулејић, Т. Ракоњац-Антић, *Осигурање*, стр. 100.

³⁷⁶ О математичкој резерви више у поглављу посвећеном обавези осигуравача на формирање математичке резерве.

³⁷⁷ Кочовић, П. Шулејић, Т. Ракоњац-Антић, *Осигурање*, стр. 100.

³⁷⁸ У немачком праву разликује се једнократна и текућа премија, текућа се дели на прву и накнадну премију. У складу с тим постоје посебна детаљна правила о плаћању ових премија. Р. Schimikowski, *нав. дело*, р. 91.

дугорочних осигурања. Миза премија је она премија која се уплаћује одједном, за цео период осигурања.

Такође, премија може бити недељива и дељива. Ако би осигуравач имао право на преостали део премије и након што дође до престанка осигурања, ради се о недељивој премији.³⁷⁹ Да би дошло до примене начела дељивости, потребно је да је период осигуравајућег покрића почео да тече и да предмет осигурања престане да буде изложен осигураном ризику услед догађаја који не представља осигурани случај.³⁸⁰ Као аргумент у прилог дељивости премије износи се да трајање осигурања утиче на висину премије и да је зато могуће вршити процењивање *pro rata temporis*. Поред тога, осигурање је синалгаматичан правни посао, па ако би осигуравач примио премију и за период који не покрива осигурањем, он би се богатио без основа.³⁸¹

У нашем праву је прихваћен принцип дељивости премије, што видимо у чл. 909 ст. 3 ЗОО. Ако се осигурани случај догодио пре него што је утврђена нетачност или непотпуност пријаве, или после тога али пре раскида уговора, односно пре постизања споразума о повећању премије, накнада се смањује у сразмери између стопе плаћених премија и стопе премија које би требало платити према стварном ризику. Значи, осигуравач је дужан да врати део премије у случају када је раскинут уговор о осигурању из разлога у наведеном члану. У случају стечаја уговарача осигурања, осигурање се наставља, али свака страна има право да раскине уговор о осигурању у року од три месеца од отварања стечаја. Такав случај подразумева да стечајној маси уговарача припада део плаћене премије који одговара преосталом времену осигурања.³⁸²

---

³⁷⁹ И. Јанковец, З. Миладиновић, *нав. дело*, стр. 77.

У прошлости је било више супротстављених ставова у прилог и против дељивости премије. У прилог недељивости премије истичу се пре свега технички разлози. Осигуравач је калкулисао са фиксним премијама и није могао да води рачуна о непредвиђеним престанцима ризика пре истека рока осигурања, док је наступање осигураног случаја рачунато према рачуну вероватноће. Према начелу дељивости премије, ако се исто посматра са техничке стране осигурања, престанком осигурања пре рока и шансе за остварење ризика се смањују. Више у: В. Јовановић, *нав. дело*, стр. 40.

³⁸⁰ В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, стр. 59.

³⁸¹ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 108.

³⁸² ЗОО, чл. 923, ст. 1.

5.2. Начини одређивања премије осигурања живота

Плаћање премије се врши било осигуравачу, било заступнику.³⁸³ Разликујемо два поступка када је у питању одређивање премије³⁸⁴ у осигурању:

- Поступак садашње вредности (овде се примењује општи образац: садашња вредност премије=садашња вредност обавезе + садашња вредност трошкова).
- Поступак испитивања добитка (за одређени ценовник премија подешавају се приходне и расходне ставке, долази се до жељеног добитка у одређеном временском распону).³⁸⁵

Висина премије зависи од неколико елемената, и то: вероватноће настанка осигураног случаја (утврђује се на темељу таблица смртности, односне годишње стопе смртности), висине осигураних свота (однос премије и осигуране своте), приступне доби осигураника (разлика између календарске године у којој се закључује осигурање и календарске године у којој је осигураник рођен), трајања уговора (по принципу да дуже трајање значи мању премију), начина плаћања (одједанпут или у ратама), трошкова спровођења послова осигурања, укалкулисане стопе добити-профита итд.³⁸⁶ Премија осигурања живота зависи од три рачунске основице: од смртности, од камата и од трошкова. Основно начело калкулације премије у животним осигурањима је начело еквиваленције, према којем очекиване исплате осигуравача и очекиване уплате уговарача осигурања морају бити једнаке.³⁸⁷

Поставља се питање шта се дешава у случају неслагања уговорене премије и оне наведене у правилима осигурања. Овде ће се применити она премија која је уговорена. Ако се докаже да је унесена премија на штету уговарача осигурања, уговарач има право да захтева примену општих правила осигурања. Међутим, ако је премија одређена на

---

³⁸³ Осигуравајућа друштва нуде различите могућности плаћања: онлајн плаћања рата платним картицама плаћање премије путем трајног налога и плаћање премије платним картицама у пословницама. *Начини плаћања*, преузето 1.6.2021. са <https://www.uniq.rs/UNIQA/58/Kontakt-i-usluge/Nacini-placanja> Интересантно је да је Аха осигурање понудило могућност плаћања премије у биткоинима. Увидели су да је пандемија коронавируса убрзала дигиталну трансформацију и појачала интересовање за криптовалуте. *Bitcoin als neue Zahlungsoption*, преузето 1.6.2021. са <https://www.axa.ch/de/ueber-axa/blog/trend/bitcoin-kryptowaehrung-zahlungsmoeglichkeiten.html>

³⁸⁴ Обрачунавање премије предмет је интересовања економиста, математичара и актуара.

³⁸⁵ М. Лисов, Н. Жарковић, *Економске и техничке основе осигурања*, Факултет техничких наука, Нови Сад, 2010, стр. 181-182.

³⁸⁶ М. Ћурковић, *Уговор о осигурању особа-живот, незгода, здравствено*, стр. 108.

³⁸⁷ S. Andrijašević, *Životna osiguranja i upravljanje portfoliom životnih osiguranja*, *Економски преглед*, br. 5-6/1999, str. 568.

основу нетачно пријављених околности о тежини ризика или прећуткивања значајних околности, примењују се одређене законске одредбе.³⁸⁸ Интересантан је и став старије судске праксе да ако у уговору није наведена висина премије, или осигуравач није уз уговор приложио тарифу премије, осигураник није обавезан несразмерном премијом, чак и ако је у уговору наведено да премију плати по тарифи осигуравача.³⁸⁹

У првим годинама осигурања премија није у складу са начелом пропорционалности. Код осигурања лица ризик се током година повећава и да би се избегло плаћање варијабилне премије осигурања, премија је у првим годинама већа, чиме се формира фонд математичке резерве.³⁹⁰

5.3. Време, место, и начин плаћања премије код уговора о осигурању живота

Премија се плаћа у уговореним роковима, а ако треба да се исплати одједном, плаћа се приликом закључења уговора.³⁹¹ Уговарачи се могу споразумети и тако да премија доспева за плаћање касније. Општим и посебним условима осигурања се детаљније регулише плаћање премије. Што се тиче нашег права, ЗОО не садржи одредбе да ли се плаћање премије врши приликом потписивања полисе осигурања или листа покрића или чак у краћем року после закључења уговора.

Према пар. 33 ст. 1 немачког Закона о уговору о осигурању осигураник је дужан да плати једнократну премију или, ако су уговорене текуће премије, прву премију одмах након истека рока од 14 дана по пријему полисе осигурања. Када је у питању време, место и начин плаћања премије, код уговора о осигурању живота примењују се општа правила ЗОО о испуњењу обавеза. Ако се плаћање врши посредством банке или друге организације код које се води рачун повериоца, сматраће се, уколико уговорне стране нису друкчије одредиле, да је дуг измирен када банци, односно организацији код које се води рачун, стигне новчана дознака у корист повериоца или налог (вирман) дужникове банке, односно организације да одобри рачуну повериоца износ означен у налогу.³⁹² У складу са општим правилима ЗОО, уговарач осигурања може исплатити премију и пре

---

³⁸⁸ Види поглавље 9.1.1.1. Обавеза пријављивања околности значајних за оцену ризика.

³⁸⁹ ВПС, Сл. 2649/68, од 25. 3.1969, ЗСО, XIV/2-223 преузето из С. Јовановић, Премија осигурања неживотних грана, *Ревизија за право осигурања*, бр. 4/2007, стр. 25.

³⁹⁰ Исто..

³⁹¹ ЗОО, чл. 912, ст. 2.

³⁹² ЗОО, чл. 318, ст. 1.

рока.³⁹³ Још једно отворено питање је да ли осигуравач има обавезу да подсећа или опомиње уговарача осигурања на доспелост плаћање премије. Мишљење је да о томе сам уговарач осигурања или друго заинтересовано лице треба да води рачуна.³⁹⁴ Премија је факултативна обавеза код уговора о осигурању живота. Због специфичности уговора о осигурању живота, одредбе о престанку уговора о осигурању због неплаћања премије се не примењују.

Премија се може плаћати месечно, квартално, полугодишње, годишње и једнократно, у зависности од тога како је уговорено.³⁹⁵ Уговарач осигурања дужан је платити премију осигурања, али је осигуравач дужан примити исплату премије од сваког лица које има правни интерес да она буде плаћена.³⁹⁶ Овде се поставља питање ко има интерес за плаћање премије. Претпоставља се да су то: корисник осигурања, наследници, повериоци код ризико осигурања живота уз одобрени кредит и други. Сматра се да би неплаћање премије могло угрозити њихова права из уговора о осигурању. О последицама неплаћања премије говорићемо више у глави која је посвећена обавезама уговарача осигурања.

Место плаћања премије је место у коме уговарач осигурања има своје седиште, односно пребивалиште, ако уговором није одређено неко друго место.³⁹⁷ Захтев осигуравача да уговарачу осигурања плати премију у месту различитом од онога које је наведено у уговору значило би да осигуравач преузима и трошкове и ризик плаћања у том другом месту.³⁹⁸

6. Осигурана свота (свота) код уговора о осигурању живота

Осигурана свота (енгл. *sum insured*, нем. *Versicherungssumme*) је износ који плаћа осигуравач када се оствари осигурани случај. Код осигурања живота осигурана свота је битан елемент уговора. У осигурању лица користи се термин „осигурана свота”, а у осигурању имовине у употреби је термин „свота осигурања”. У хрватском праву уведен је термин „накнада” и тај појам обухвата, како накнаду из осигурања код имовинских осигурања, тако и осигурану своту код животних осигурања. У нашим прописима је и

---

³⁹³ ЗОО, чл. 398, ст. 3.

³⁹⁴ С. Јовановић, Премија осигурања неживотних грана, стр. 25.

³⁹⁵ Општи услови за осигурање живота *Дунав осигурања а.д.о.* од 1.1.2020. године, чл. 8, ст 3.

³⁹⁶ ЗОО, чл. 912, ст. 1.

³⁹⁷ ЗОО, чл. 912, ст. 3.

³⁹⁸ М. Ћурковић, *Уговор о осигурању особа-живот, незгода, здравствено*, Инженјерски биро, Загреб, 2009, стр. 111.

даље присутна конфузија у коришћењу појмова, па тако у ЗОО налазимо појмове „уговорена или осигурана свота”, а у општим условима осигурања среће се појам „осигурана свота”. Неки аутори сматрају да је појам „осигурана свота” заједнички појам за осигурање лица и осигурање имовине, с тим да се појам „осигурана свота” користи у осигурању лица, а појам „свота осигурања” у осигурању имовине.³⁹⁹ Разлика између осигурани своте и своте осигурања огледа се у томе што је осигурана свота, према ЗОО, уговором унапред одређена, док је свота осигурања одређена законом или уговором о осигурању и представља горњу границу обавезе осигураваача.⁴⁰⁰ Код осигурања живота осигурана свота се одређује према апстрактним критеријумима, заправо са вредношћу неке будуће потребе која се може само претпоставити и која је превиђена околностима случаја.⁴⁰¹

Једно од значајних питања које је постојало у прошлости је било валоризација људског потенцијала. Наиме, валоризација обухвата људска бића која тешко можемо измерити на темељу критеријума примењених за валоризацију материјалних капиталних добара. Валоризацији се супротстављају и различита етичка и осећајна разматрања. Вредност људског потенцијала не може бити узета као основа за одређивање осигурани своте у осигурању живота.⁴⁰²

Осигурана свота мора бити наведена у полиси осигурања живота као битан елемент уговора. Уговорена осигурана свота обавезује обе уговорне стране. Као што је већ наведено, док осигурање имовине има одштетно обележје, дотле осигурање живота спада у неодштетна осигурања. Као критеријум за утврђивање осигурани своте не узима се висина могуће штете као у осигурању имовине, већ је осигураваач обавезан исплатити осигурану своту када се остваре уговором предвиђене чињенице (смрт, доживљење...)⁴⁰³. У уговорима о осигурању лица (осигурање живота и осигурање од несрећног случаја) висина осигурани своте, коју је осигураваач дужан исплатити кад наступи осигурани случај, утврђује се у полиси према споразуму уговорних страна.⁴⁰⁴ Осигураник стиче

---

³⁹⁹ В. Чоловић, Примена правила имовинског осигурања на осигурање од последица несрећног случаја, *Правна ријеч*, бр. 32/2012, стр. 196.

⁴⁰⁰ Д. Мркшић, Свота осигурања и накнада штете, *Правни живот*, бр. 11/1995, стр. 500.

⁴⁰¹ М. Глинтић, *Правна природа права на исплату осигурани своте код осигурања лица*, Правни факултет у Београду, Београд, 2019, стр. 67, 138.

⁴⁰² И. Вински, Н. Николић, М. Трифуновић, *Осигурање лица*, Заједница осигурања имовине и лица „Дунав“, 1978, стр. 29-36.

⁴⁰³ D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, str. 335.

⁴⁰⁴ ЗОО, чл. 942.

право на исплату осигуране своте када наступи осигурани случај без обавезе да доказује штету коју је претрпео и њену висину.⁴⁰⁵ Као разлог наводи се да осигурана свота није ни у каквој вези са висином претрпљене штете.

---

⁴⁰⁵ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 468.

ГЛАВА V

ЗАКЉУЧИВАЊЕ УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА И ПОЛИСА ОСИГУРАЊА

1. Понуда и понудиоци код уговора о осигурању живота

Понуда је предлог за закључење уговора учињен одређеном лицу, који садржи све битне састојке уговора тако да би се његовим прихватањем могао закључити уговор.⁴⁰⁶ Лице које чини понуду назива се понудилац, а лице коме је понуда упућена понуђени.⁴⁰⁷ На склапање уговора о осигурању примењују се општа правила облигационог права (од чл. 26 до чл. 45 ЗОО) и посебна правила (чл. 901 ЗОО).⁴⁰⁸

У улози понудиоца може да се нађе уговарач осигурања, осигураник или осигуравач, односно његов заступник.

Свака уговорна страна има могућност да иницира закључење уговора и да буде у својству понудиоца. По правилу се у улози понудиоца налази будући осигураник. До закључења уговора може доћи не само тако што будући осигураник одлази осигуравачу и предлаже закључење уговора него и тако што заступник осигуравача посећује будуће осигуранике, упознаје их са условима осигурања и позива их да закључе уговор.⁴⁰⁹ У нашем праву, према чл. 901 ЗОО, језичким тумачењем претпоставља се да ће понуду упутити осигураници: „Писмена понуда учињена осигуравачу за закључење уговора о осигурању везује понудиоца.” Општи услови осигурања такође полазе од тога да је осигураник понудилац: „Понуђач је лице које подноси писмену понуду осигуравачу за закључење уговора о осигурању живота.”⁴¹⁰ Из претходно наведеног закључује се да се општи услови осигурања не могу сматрати као општа понуда за закључење уговора. Приказивање и предаја општих услова осигурања не представљају понуду зато што се у њима позива осигураник да поднесе понуду. Затим, посебни типски услови углавном, и

---

⁴⁰⁶ ЗОО, чл. 32, ст. 1.

⁴⁰⁷ С. Перовић, *Облигационо право*, стр. 266.

⁴⁰⁸ И у немачком праву се на уговор о осигурању живота примењују правила немачког Грађанског законика (BGB) и то од пар. 116-145.

⁴⁰⁹ П. Шулерић, *Право осигурања*, стр. 182.

⁴¹⁰ Општи услови за осигурање живота *ОТР осигурања а.д.о.* Београд од 29.4.2021. године, чл. 1, ст. 4.

то они одштампани на полиси, остављају довољно места за споразумевања о разним, по правилу, битним елементима уговора о осигурању.⁴¹¹

Осигуравач се налази у улози понудиоца када је примио понуду од осигураника, али је није прихватио у потпуности, већ ју је измењену вратио евентуалном осигуранику. У тој ситуацији се сматра да није прихваћена понуда, већ да је учињена нова, и то од лица коме је понуда била упућена. Према општим правилима ЗОО о закључењу уговора, која могу да се примене и на уговор о осигурању живота, осигуравач је понудилац када учини предлог за закључивање уговора неодређеном броју лица.⁴¹² Предлог мора да садржи све битне елементе будућег уговора о осигурању. Поред тога, осигуравач може учинити понуду осигуранику на његов позив. Заправо, осигураник пошаље захтев осигуравачу да му достави прецизну понуду за склапање уговора. Слање каталога, ценовника, тарифа и других обавештења, као и огласи учињени путем штампе, летака, радија, телевизије или на неки други начин, не представљају понуду за закључење уговора, него само позив да се учини понуда под објављеним условима.⁴¹³

Из свега наведеног извлачи се закључак да се осигуравач може наћи у улози понудиоца у следећим ситуацијама: а) када шаље модификован или закасни одговор (прихват) на примљену понуду; б) када учини општу понуду за закључење уговора неодређеном броју лица, која садржи битне састојке уговора о осигурању и в) када на позив неког лица поднесе понуду за закључење уговора.⁴¹⁴

1.1. Садржај понуде код уговора о осигурању живота

Да би се одређена изјава воље могла сматрати понудом, мора бити учињена слободно. Затим, мора да буде озбиљна⁴¹⁵, да садржи битне елементе, да буде сачињена у одређеној форми ако је то потребно или се захтева за одређену врсту уговора.⁴¹⁶ Понуда мора бити потпуна, јасна и комплетна.⁴¹⁷ Као што смо објаснили у претходној

---

⁴¹¹ П. Шулерић, *Право осигурања*, стр. 182.

Општи услови осигурања не садрже све битне елементе уговора о осигурању и зато они представљају позив за давање понуде, а не општу понуду.

⁴¹² Вид. ЗОО, чл. 33.

⁴¹³ ЗОО, чл. 35, ст. 1.

⁴¹⁴ ЗОО, чл. 41, ст. 1; ЗОО, чл. 43, ст. 1; ЗОО, чл. 33.

⁴¹⁵ ЗОО, чл. 28, ст. 2.

⁴¹⁶ Од понуде треба разликовати просто тражење информација, које не обавезује ни осигураника ни осигуравача.

⁴¹⁷ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 300.

глави, битни елементи уговора о осигурању живота су: осигурани ризик, осигурани случај, предмет осигурања, премија и осигурана свота. Осим ових елемената, уговарачи могу условити пуноважност уговора потребном сагласношћу о неким другим елементима. Такви елементи представљају битне елементе уговора по вољи самих страна. Тада понуда мора да садржи и те елементе.⁴¹⁸

1.2. Дејство понуде код уговора о осигурању живота

Понудилац је везан понудом, изузев ако је своју обавезу да одржи понуду искључио или ако то искључење произлази из околности посла.⁴¹⁹ Понуда се може опозвати само ако је понуђени примио опозив пре пријема понуде или истовремено са њом.⁴²⁰ Понуда учињена присутном лицу сматра се одбијеном ако није прихваћена без одлагања, изузев ако из околности произлази да понуђеном припада изврстан рок за размишљање.⁴²¹ Понуда учињена телефоном, телепринтером или непосредном радио-везом сматра се као понуда присутном лицу.⁴²² Понуда у којој је одређен рок за њено прихватање обавезује понудиоца до истека тог рока.⁴²³ Понуда учињена одсутном лицу, у којој није одређен рок за прихватање, везује понудиоца за време које је редовно потребно да понуда стигне понуђеноме, да је овај размотри, о њој одлучи и да одговор о прихватању стигне понудиоцу.⁴²⁴

---

⁴¹⁸ В. Марјански, *Уговор о осигурању*, стр. 135.

⁴¹⁹ ЗОО, чл. 36, ст. 1.

⁴²⁰ ЗОО, чл. 36, ст. 2.

За разлику од нашег ЗОО немачки Закон о уговору о осигурању садржи детаљна правила о опозиву понуде код уговора о осигурању живота у пар. 8 и 152. Рок за опозив износи 30 дана. Рок за опозив почиње да тече у тренутку када је осигураник добио следеће документе у писаној форми: 1. полису осигурања и услове уговора, укључујући опште услове осигурања, као и остале информације и 2. јасно формулисану поуку о праву на опозив и правним последицама опозива, у којој су осигуранику јасно објашњена његова права која одговарају захтевима изабраног комуникационог средства, и која садржи име и услужну адресу лица коме се изјављује опозив, као и упутство о почетку рока.

⁴²¹ ЗОО, чл. 40, ст. 1.

⁴²² ЗОО, чл. 40, ст. 2. Користећи предности модерних технологија закључење уговора о осигурању путем Интернета је у порасту. Услови осигурања се налазе на интернет сајту и заинтересовано лице на тај начин може да се упозна са садржином. Закључење уговора врши се давањем одговора на одређена питања постављена лицима која су заинтересована за закључење уговора. Још једно питање које се поставља је да ли је осигуравач испунио обавезу на претходно обавештавање, ако услови осигурања нису доступни на сајту или ако јесу, да ли се захтева да се укаже на њихову примену. Када се не може закључити који услови се примењују на уговор, у судској пракси се примењују стандардни услови на тржишту осигурања. Ј. Пак, *Право осигурања*, стр. 208.

⁴²³ ЗОО, чл. 37, ст. 1. У пар. 147 BGB прави се разлика између понуде учињене присутном лицу, која мора бити одмах прихваћена, а понуда учињена одсутном лицу може се прихватити само до тренутка у којем понудилац, према редовним околностима, може очекивати пријем одговора.

⁴²⁴ ЗОО, чл. 37, ст. 4.

2. Прихват понуде за закључење уговора о осигурању живота

Понуда треба да буде прихваћена од стране понуђеног лица у року који је остављен за прихватање или који из околности конкретног случаја произлази у одређеној форми. Такође, треба да буде прихваћена од стране осигуравача или осигураника у зависности од тога ко се од њих налази у улози понуђеног. Потом, потребно је да се понуда прихвати благовремено и да из ње произлази јасна намера да се уговор закључи (да је озбиљна). Код уговора о осигурању прихватањем понуде се може сматрати и плаћање премије, чиме долази до склапања уговора.⁴²⁵ У вези са овим, поставља се питање да ли се понуда може прихватити ћутањем понуђеног. Ћутање понуђеног не значи прихватање понуде.⁴²⁶ Постоје изузеци када се може закључити да је ћутањем прихваћена понуда и то се дешава, према општим правилима облигационог права, кад понуђени стоји у сталној пословној вези с понудиоцем. Сматра се да је понуђени прихватио понуду ако је није одмах или у остављеном року одбио.⁴²⁷ Треба истаћи да се у праву осигурања прави разлика у зависности од тога ко је у својству понуђеног. У том смислу, када је осигуравач у својству понуђеног, његово ћутање има значај прихватања понуде, а када је осигураник у том својству, ћутање нема значај прихватања понуде.⁴²⁸ Специјална правила важе за право осигурања у погледу времена за које је понудилац везан понудом. Ако осигуравач у року, који је у писменој понуди учинио уговарач осигурања, а који је краћи од осам или тридесет дана или је дужи и неодређен, не одбије понуду која не одступа од услова под којима он врши предложено осигурање, сматраће се да је прихватио понуду и да је уговор закључен.⁴²⁹ У тој ситуацији се уговор сматра склопљеним када је понуда приспела осигуравачу.⁴³⁰ Ови рокови имају функцију да осигуравачу оставе на располагању неко време да испита понуду и да размисли да ли ће закључити уговор о осигурању (*spatium deliberandi*). Одређивање максималног рока има функцију да отклони неизвесност будућем уговарачу осигурања да ли ће се уопште закључити уговор о осигурању.

---

⁴²⁵ И. Јанковец, З. Миладиновић, *нав. дело*, стр. 277.

⁴²⁶ ЗОО, чл. 42, ст. 1.

⁴²⁷ ЗОО, чл. 42 ст. 3.

⁴²⁸ П. Шулeјић, *Право осигурања*, стр. 186.

⁴²⁹ ЗОО, чл. 901, ст. 2 и чл. 901, ст. 3. Одредбе нашег ЗОО иду у корист уговарача осигурања, док према правилима немачког закона ако осигуравач у одређеном року не одговори на понуду сматра се да је није прихватио.

⁴³⁰ ЗОО, чл. 901, ст. 4.

2.1. Садржина и својства прихватање понуде

Изјава о прихватању мора бити учињена у писаној форми, осим када је општим условима осигурања прописано да се не захтева писана форма уговора. Прихват понуде мора бити садржајно сагласан с понудом, иначе ће се сматрати новом понудом.

2.2. Рок за прихватање понуде

Ако осигуравач у року од осам дана не одбије понуду која одступа од услова под којима он врши предложено осигурање, сматраће се да је прихватио понуду и да је уговор закључен.⁴³¹ Писмена понуда, учињена осигуравачу за закључење уговора о осигурању, везује понудиоца ако он није одредио краћи рок, за време од осам дана од дана кад је понуда прispела осигуравачу, а ако је потребан лекарски преглед, онда за време од тридесет дана.⁴³² Изјава о прихватању треба да је благовремено дата. Ово значи да понуђени треба да се изјасни у року који му је остављен од стране понудиоца. У супротном, дужан је да одмах одговори ако су стране присутне, односно у оном истом року у коме је везан понудилац својом понудом.⁴³³

2.3. Форма понуде и прихвата понуде

Према ЗОО понуда се може учинити у писаној или усменој форми. Понуда уговора за чије закључење закон захтева посебну форму обавезује понудиоца само ако је учињена у тој форми.⁴³⁴ Према другом гледишту уговор о осигурању се може закључити и усменом понудом осигуравачу у складу са општим правилима о закључењу уговора ћутањем, када су уговарачи у сталном пословном односу.⁴³⁵ Према трећем гледишту и усмена понуда осигураника осигуравачу, а и осигуравачева осигураннику може довести до закључења уговора о осигурању у складу са општим правилима ЗОО (чл. 26-45 ЗОО). Сматра се да и друго и треће гледиште није прихваћено у пракси осигурања лица.⁴³⁶ Преднацрт Грађанског законика предвиђа консензуални карактер уговора о осигурању, па самим тим и понуде за закључење уговора о осигурању. Када уговарачи потпишу полису осигурања или листу покрића, склопљен је уговор о

---

⁴³¹ Вид. ЗОО, чл. 901, ст. 3

⁴³² ЗОО, чл. 901, ст. 2.

⁴³³ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 188.

⁴³⁴ ЗОО, чл. 38, ст. 1.

⁴³⁵ Вид. ЗОО, чл. 42 ст. 3.

⁴³⁶ Ј. Славнић, *Закључење уговора о осигурању и примена услова осигурања у пракси*, стр. 433.

осигурању.⁴³⁷ Тренутак потписивања полисе или листа покрића сматра се тренутком склапања уговора, па из тога произлази да је писана форма потребна за правну ваљаност уговора (*forma ad solemnitatem*).

Према хрватском Закону о обвезним односима уговор о осигурању је консензуалан уговор. Прописано је да је уговор о осигурању склопљен када је понуда о осигурању прихваћена.⁴³⁸ Изузетак је уговор о осигурању особа, који је склопљен кад стране потпишу полису осигурања.⁴³⁹

Прихват понуде је изјава воље или радња којом прималац понуде читава прихватање понуде у циљу закључења уговора.⁴⁴⁰ Прихват понуде може да се чини у слободној форми, изјавама или конклюдентним радњама. Имајући у виду чл. 38 ЗОО, када закон захтева посебну форму за закључење уговора, то важи и за понуду и за прихват понуде. У ситуацији када се за закључење уговора о осигурању (живота) захтева писана форма, као у чл. 901 ЗОО, прихватање понуде мора да буде у писаном облику. Уз то, уговорници могу да одреде и неку другу форму, нпр. могу условима осигурања бити предвиђени случајеви у којима уговорни однос настаје самим плаћањем премије. О законским решењима питања да ли неодговарање на понуду за закључење уговора о осигурању обавезује понуђеног писали смо у оквиру поднаслова 2.

3. Тренутак закључења уговора о осигурању живота

Тренутак закључења уговора важан је из више разлога.⁴⁴¹ Од овог тренутка уговор може почети да производи своја правна дејства, а осигураник може сносити последице нетачне пријаве о важним околностима или намерног пропуштања пријаве

---

⁴³⁷ ЗОО, чл. 901, ст. 1.

⁴³⁸ Вид. Хрватски Закона о обвезним односима, чл. 925, ст. 1.

⁴³⁹ Вид. Хрватски Закона о обвезним односима, чл. 925, ст. 3.

⁴⁴⁰ М. Vuković, *Obvezno pravo*, knjiga II, Školska knjiga, Zagreb, 1964, str. 101.

⁴⁴¹ И у немачком праву се разликује формални од почетак важења уговора о осигурању (тренутак закључења уговора) и материјални почетак заштите осигурања. Према пар. 10 немачког Закона о уговора о осигурању, осигурање почиње да тече од дана закључења уговора. У циљу избегавања различитих злоупотреба пар. 2 немачког Закона уговора о осигурању је регулисано осигурање са повратним дејством. Иако то није изричито наглашено и у чл. 898 ст. 3 ЗОО је регулисано осигурање са повратним дејством самим тим што је ако је уговорено да ће осигурањем бити обухваћен одређен период који претходи закључењу уговора, уговор ће бити ништав само ако је у часу његовог закључења заинтересованој страни било познато да се осигурани случај већ догодио, односно да је већ тада била престала могућност да се он догоди.

важних околности за процену ризика.⁴⁴² Према општим правилима ЗОО уговор је закључен оног часа кад понудилац прими изјаву понуђеног да прихвата понуду.⁴⁴³ ЗОО предвиђа посебна правила за закључење уговора о осигурању. Уговор о осигурању је закључен кад уговарачи потпишу полису осигурања или листу покрића.⁴⁴⁴ Ако се уговор закључује ћутањем осигуравача, тј. његовим неодговарањем на понуду, уговор се сматра закљученим у моменту када је понуда приспела осигуравачу (теорија пријема).⁴⁴⁵ Закон је овде одступио од форме уговора и омогућио да условима осигурања могу бити предвиђени случајеви у којима уговорни однос из осигурања настаје самим плаћањем премије.⁴⁴⁶ Ако се премија плаћа на рате, биће довољно да се уплати прва рата. Уговор о осигурању се сматра закљученим када понудилац прими изјаву понуђеног да прихвата његову понуду (теорија прихвата).⁴⁴⁷ Најзад, ако то стране предвиде, што је у интересу осигураника, могуће је сматрати да је уговор закључен у моменту давања изјаве о прихвату од стране осигуравача (теорија слања).

4. Форма закључења уговора о осигурању живота

Правило о закључењу уговора потписивањем исправе о осигурању је конкретизација општег правила о закључењу уговора састављањем писане исправе. Захтев писане форме је испуњен и ако стране измеђају писма или се споразумеју телепринтером или неким другим средством, које омогућава да се са извесношћу утврде садржина и давалац изјаве.⁴⁴⁸ Одступање од правила ЗОО, према којима уговор о осигурању треба да буде закључен у форми полисе или листе покрића, може бити учињено на основу чл. 900 ст. 2. Овде се наводи да је одступање од принудних одредби, уколико није забрањено овим или којим другим законом, допуштено само ако је у несумњивом интересу осигураника. У ЗОО је прописано да уговор о осигурању, закључен потписивањем исправе о осигурању од стране уговарача, има значај квалификаторне форме уговора *ad solemnitatem* и од ње се може одступити у два доле објашњена случаја.⁴⁴⁹

---

⁴⁴² Н. Николић, Постанак уговора о осигурању, *Осигурање и привреда*, бр. 2/1980, стр. 15.

⁴⁴³ ЗОО, чл. 31, ст. 1.

⁴⁴⁴ ЗОО, чл. 901, ст. 1.

⁴⁴⁵ ЗОО, чл. 901, ст. 3.

⁴⁴⁶ ЗОО, чл. 903.

⁴⁴⁷ ЗОО, чл. 31, ст. 1 и чл. 39, ст. 1.

⁴⁴⁸ ЗОО, чл. 72, ст. 4.

⁴⁴⁹ Ј. Славнић, Закључење уговора о осигурању и примена услова осигурања у пракси, стр. 428.

Уговор о осигурању је закључен кад уговарачи потпишу полису осигурања или листу покрића.⁴⁵⁰ Полиса осигурања је обавезна форма склапања уговора (*forma ad solemnitatem*).⁴⁵¹ Писана форма се односи и на све касније измене и допуне уговора. Ако је осигуравачу учињена писмена понуда за закључење уговора са свим потребним елементима, а он је у року од осам дана, односно тридесет дана ако је потребан лекарски преглед, не одбије, сматраће се да је прихватио понуду и да је уговор закључен.⁴⁵² Условима осигурања може бити предвиђено да уговор настаје самим плаћањем премије (реална форма уговора). То је у ЗОО регулисано у члану 903, који носи назив „Осигурање без полисе”. Наслов члана не одговара садржају одредбе. Из њега произлази да уговорни однос настаје плаћањем премије. Међутим, као што смо претходно навели, према чл. 901 ст. 2 и 3 ЗОО, уговор о осигурању се закључује без полисе. Закључујемо да је за примену овог члана потребно да то буде предвиђено условима осигурања и да уговор настаје конклюдентном радњом: плаћањем премије. Још један од начина одступања од захтева да уговор буде сачињен у писаној форми је примена члана 900 ст. 2. У складу са овим чланом, одступање од осталих одредаба, уколико није забрањено наведеним или било којим другим законом, допуштено је само ако је у несумњивом интересу осигураника. То значи да се одступање од захтева да уговор буде закључен у писаној форми може учинити само ако је у несумњивом интересу осигураника.

---

⁴⁵⁰ ЗОО, чл. 901, ст. 1.

⁴⁵¹ Преднацрт Грађанског законика је унео принцип неформалности у закључивању уговора, али га је задржао код осигурање лица: Изузетно од неформалног карактера уговора о осигурању, уговор о осигурању лица закључен је када стране потпишу полису осигурања (чл. 1297). У немачком праву прихваћен је консензуални карактер уговора о осигурању, али осигуравач има обавезу да преда писану исправу (пар. 3 Закона о уговору о осигурању).

⁴⁵² Вид. ЗОО, чл. 901, ст. 2 и 3.

Уговор о осигурању је закључен ако осигуравач није одбио у року од осам дана пријема, писмену понуду осигураника која не одступа од услова осигурања, па је осигураник дужан платити премију осигурања, иако није потписана полиса осигурања.

Из образложења: „Правилно је првостепени суд закључио да је тужени дужан платити наведени износ, јер је међу странама закључен уговор о осигурању. То јасно произлази из одредаба чл. 901. ст. 2, 3 и 4 ЗОО. У чл. 901 ст. 2 прописано је да писмена понуда учињена осигуравачу за закључење уговора о осигурању, веже понуђача, ако он није одредио краћи рок за време од осам дана од дана када је понуда приспела осигуравачу, а ако је потребан лекарски преглед, тада за време од тридесет дана. У ст. 3 наведеног члана прописано је да ако осигуравач у том року не одбије понуду која не одступа од услова под којима он врши предложено осигурање, сматра ће се да је прихватио понуду и да је уговор закључен. У том случају, у смислу ст. 4. тог члана, уговор се сматра закљученим када је понуда пристигла осигуравачу. Одредбе чл. 901, ст. 3 и 4 ЗОО представљају изузетак у односу на одредбе ст. 1. истог члана, по којима се уговор о осигурању сматра закљученим када уговарачи потпишу полису осигурања или лист покрића, па није од значаја што у овом случају странке нису потписале полису осигурања. Ради тога је тужени дужан платити премију осигурања по наведеном уговору у смисли чл. 912 ЗОО.“ ВcБиХ, Пж-486/86 од 22.6.1987. В. Matijević, Ponuda za osiguranje, *Hrvatska pravna revija*, veljača 2003, str. 21.

На основу правила о конвалидацији, уговор за чије се закључење захтева писана форма сматра се пуноважним иако није закључен у тој форми ако су уговорне стране извршиле, у целини или у претежном делу, обавезе које из њега настају, осим ако из циља због кога је форма прописана очигледно не произлази нешто друго.⁴⁵³

Као што је приказано, принцип формалности у ЗОО је донекле ограничен. Добре особине формалности код уговора о осигурању су заштитна функција форме⁴⁵⁴ и доказна функција форме. Мана формалног карактера уговора о осигурању је то што форма представља препреку потреби хитног прибављања покрића.⁴⁵⁵

5. Закључење уговора у име другог без овлашћења

Као и у другим правним пословима, код осигурања је могућа примена облигационоправног института: пословодство без налога. Ко закључи уговор о осигурању у име другог, без његовог овлашћења, одговара осигуравачу за обавезе из уговора све док га онај у чије је име уговор закључен не одобри.⁴⁵⁶ За лице које закључи уговор о осигурању у име другог, а није за то овлашћено, каже се да је закључило уговор без овлашћења. То лице се у правној литератури често назива *falsus procurator* (лажни пуномоћник). Из ове одредбе произилази да је уговор закључен и да је најзначајнија обавеза неовлашћеног заступника плаћање премије осигуравачу. Иако није страна у уговору, он је обвезник плаћања премије. Онај ко без овлашћења закључи уговор, одговара за обавезе из уговора све док га онај у чије име уговор закључен не одобри. Према одредби ЗОО заинтересовани може одобрити уговор и пошто се догодио осигурани случај.⁴⁵⁷ То је у складу са правом да накнадно одобрени уговор вреди од тренутка кад је закључен (*ex tunc*). У ситуацији када онај у чије име је уговор о осигурању неовлашћено закључен накнадно одобри уговор, он постаје уговорна страна.

---

⁴⁵³ Вид. ЗОО, чл. 73.

⁴⁵⁴ Поједини аутори сматрају да ако би у наше право требало увести принцип консензуалности (али да поједине врсте осигурања као што је осигурање живота остану формални уговори) формализам би био надокнађен детаљним одредбама о обавезама понудиоца и осигуравача у предговорној фази и фази закључења уговора. Више у: Ј. Славнић, Закључивање уговора о осигурању према Нацрту Општег референтног оквира за европско уговорно право осигурања: прилог расправи о регулисању уговора о осигурању у новом Грађанском законнику Србије, *Зборник радова „Интеграција (Права) осигурања Србије у европски (ЕУ) систем осигурања“*, Палић, 2009, стр. 351.

⁴⁵⁵ П. Шулерић, Предлози за регулисање уговора о осигурању у Грађанском законнику Србије који се односе на закључивање уговора, *Зборник радова „Европски пут и права осигурања Србије, посебно уговора о осигурању“*, Палић, 2008, стр. 264.

⁴⁵⁶ ЗОО, чл. 904, ст. 1.

⁴⁵⁷ ЗОО, чл. 904, ст. 2.

Ономе у чије је име неовлашћено закључен уговор о осигурању припадају права из осигурања и дужан је осигуравачу плаћати премију, а онај износ премије који је осигуравачу платио неовлашћени заступник дужан је заступнику платити.⁴⁵⁸

Ако је одобрење одбијено, уговарач осигурања дугује премију за период осигурања у коме је осигуравач обавештен о одбијању одобрења.⁴⁵⁹ Остаје спорно питање последице у случају да онај у чије је име неовлашћено закључен уговор о осигурању не одобри уговор, а у међувремену се догоди осигурани случај. Он га може одобрити и након што се догодио осигурани случај, али то није дужан.⁴⁶⁰ Пословођа без налога не одговара за обавезе из осигурања, а обавестио је осигуравача да иступа без овлашћења у име и за рачун другог.⁴⁶¹

6. Почетак дејства уговора о осигурању живота

Технички почетак дејства уговора везује се за тренутак обавезивања уговарача осигурања да плати премију осигурања.⁴⁶² Материјални почетак дејства везује се за тренутак почетка постојања осигуравајућег покрића (осигуравајуће заштите). Код уговора о осигурању живота утврђује се специфичан период који се назива каренца. У већини случајева почетак дејства осигуравајућег покрића настаје у тренутку плаћања премије или у одређеном тренутку касније. Уговарач осигурања, по принципу откупа (*Einlöschungsprinzip*), плаћањем премије „откупљује” почетак дејства осигуравајућег покрића.⁴⁶³ Проширена откупна клаузула одступа од строгости принципа откупа и омогућава да осигуравајуће покриће почне од тренутка закључења уговора ако премија на захтев осигуравача одмах или у оквиру одређеног временског периода буде плаћена. Могуће је да осигуравач осигуранику пружи тзв. привремено осигуравајуће покриће. Привремено осигуравајуће покриће (принцип раздвајања-*Trennungsprinzip*) је објашњено у делу посвећеном листу покрића. Привремено осигуравајуће покриће разликује се од осигуравајућег покрића са тзв. повратним дејством (*Rückwärtsversicherungsvertrag*). Код уговора са повратним дејством постоји само један

---

⁴⁵⁸ I. Bukljaš, B. Vizner, *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima*, knjiga 4, Riječka tiskara, Rijeka, 1979, str. 2593.

⁴⁵⁹ Вид. ЗОО, чл. 904, ст. 3.

⁴⁶⁰ I. Bukljaš, B. Vizner, *nav. delo*, str. 2594.

⁴⁶¹ ЗОО, чл. 904, ст. 4.

⁴⁶² P. Schimikowski, *Versicherungsvertragsrecht*, C.H.BECK, München, 2004, p. 60.

⁴⁶³ В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, стр. 141.

уговорни однос, што доводи до успостављања осигуравајућег покрића за период који је претходио формалном закључењу уговора о осигурању.⁴⁶⁴ Предуслов за правно дејство уговора о осигурању са повратним дејством је да уговорним странама није било познато да се осигурани случај већ догодио или да ће се у будућности догодити.⁴⁶⁵

Међутим, ако је уговорено да ће осигурањем бити обухваћен одређен период који претходи закључењу уговора, уговор ће бити ништав само ако је у часу његовог закључења заинтересованој страни било познато да се осигурани случај већ догодио, односно да је већ тада била престала могућност да се он догоди.⁴⁶⁶

Када уговор о осигурању не садржи правила о почетку постојања осигуравајућег покрића, примениће се одговарајуће диспозитивне одредбе закона. У случају да друкчије није уговорено, уговор о осигурању производи своје дејство почев од двадесет четвртог часа дана који је у полиси означен као дан почетка трајања осигурања, па све до свршетка последњег дана рока за који је осигурање уговорено.⁴⁶⁷ Ако је уговорено да се премија плаћа приликом закључења уговора, обавеза осигуравача да исплати накнаду или своту одређену уговором почиње наредног дана од дана уплате премије.⁴⁶⁸

7. Полиса осигурања живота

Полиса осигурања (енгл. *insurance policy*, нем. *Versicherungspolice*) је једна од најзначајнијих исправа у осигурању. Свакако да је полиса најзначајније доказно средство о постојању уговора и делу садржине закљученог уговора, као и обавезна форма уговора о осигурању која условљава његову пуноважност,⁴⁶⁹

7.1. Појам и издавање полисе осигурања живота

Наше право, као и право у другим упоредноправним системима, не познаје дефиницију полисе осигурања. У нашем праву полиса је форма о закљученом уговору о

---

⁴⁶⁴ В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, стр. 142.

⁴⁶⁵ *Rückwärtsversicherung*, преузето 4.6.2023. године са <https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/rueckwaertsversicherung-43861>

⁴⁶⁶ ЗОО, чл. 898, ст. 3.

⁴⁶⁷ ЗОО, чл. 922, ст. 1.

⁴⁶⁸ ЗОО, чл. 913, ст. 1.

⁴⁶⁹ В. Марјански, *Функције полисе осигурања*, *Правни живот*, бр. 12/2009, стр. 879.

осигурању.⁴⁷⁰ Према њему уговор је закључен када уговорне стране потпишу полису или лист покрића. Када се полиса појављује као форма (*ad solemnitatem*), на њу се примењују општа правила облигационог права о формалним уговорима (од чл. 68-72 ЗОО).⁴⁷¹ За разлику од ЗОО, у Преднацрту Грађанског законика је прецизирано да о закљученом уговору о осигурању осигуравач треба без одлагања уговорној страни осигурања предати уредно састављену и потписану полису осигурања или неку другу исправу о осигурању (лист покрића и др).⁴⁷²

У хрватском праву осигуравач има обавезу предаје уредно испуњене и потписане полисе осигурања уговарачу осигурања.⁴⁷³ Немачки Закон о уговору о осигурању наводи да осигуравач мора предати уговарачу осигурања полису у облику писане исправе.⁴⁷⁴ Неиздавање полисе не повлачи за собом санкције за осигуравача као неважност уговора о осигурању.

Полиса осигурања се издаје у два или три примерка⁴⁷⁵ који се предају уговарачу осигурања док осигуравач задржава копије полисе.⁴⁷⁶ Ако је полиса осигурања издата у више примерака, изражава се став да би осигуравач требало да испуни обавезу оном имаоцу полисе осигурања који учини вероватним своје право на исплату осигуране своте у складу с полисом осигурања. Када изврши ту исплату, осигуравач је ослобођен исплате осигуране своте и по другим полисама.⁴⁷⁷ Ако су обе уговорне стране потписале полису коју је припремио осигуравач, она обавезује обе стране и тек у неким случајевима је могуће побити њен садржај. У неким правним системима је прописан рок за приговор (обично месец дана) ако полиса осигурања одступа од понуде или закљученог уговора.⁴⁷⁸

---

⁴⁷⁰ Потписивањем полисе осигурања закључен је уговор о осигурању, а тиме је настала и обавеза плаћања премије осигурања по истом. Решење Привредног апелационог суда, Пж. 12837/2010 од 1.9.2011.

⁴⁷¹ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 195.

⁴⁷² Вид. Преднацрт Грађанског законика, чл. 1303 ст. 1.

⁴⁷³ Вид. Хрватски Закон о обвезним односима, чл. 925, ст. 2.

⁴⁷⁴ Вид. Немачки Закон о уговору о осигурању, пар. 3 ст. 1.

⁴⁷⁵ Више: П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 192-193.

Заправо полиса се, по правилу издаје у једном оригиналном примерку, који се предају уговарачу осигурања, док копије задржава осигуравач.

⁴⁷⁶ Према чл. 1303, ст. 7 Преднацрта Грађанског законика полиса може бити издата и у електронској форми и садржавати механички потпис.

⁴⁷⁷ V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, стр. 1488.

⁴⁷⁸ Вид. Немачки Закон о уговору о осигурању, пар. 5.

7.2. Састојци полисе осигурања живота

У полиси осигурања живота морају бити наведени следећи подаци: уговорне стране, осигурано лице, ризик обухваћен осигурањем, трајање осигурања и период покрића, свота осигурања⁴⁷⁹, премија или допринос, датум издања полисе и потписи уговорених страна.⁴⁸⁰ Потом, извршење обавезе осигуравача, да упозори уговарача осигурања да су општи и посебни услови осигурања саставни део уговора и преда му њихов текст, мора бити констатовано на полиси.⁴⁸¹ У обавезне елементе полисе законодавац је сврстао и потписе уговорних страна. Потписом полисе осигурања уговорне стране изражавају сагласност на садржај полисе, али и на садржај уговора. Из овога следи субјективни интерес заинтересоване стране да поседује доказ да је полиса потписана. То значи да треба потписати онолико оригиналних полиса колико има уговорних страна.⁴⁸²

Поред састојака које мора имати свака полиса, у полиси осигурања живота морају бити назначени: име и презиме лица на чији се живот односи осигурање, датум његовог рођења и догађај или рок од кога зависи настанак права да се захтева исплата осигуране своте.⁴⁸³ Име и презиме може се односити на уговарача осигурања или на треће лице. Податак који се односи на године живота је овде изузетно важан, јер произлазе одређене правне последице у случају нетачне пријаве старости осигураника. У полиси такође мора бити наведен догађај (доживљење, смрт итд.) ради којег се склапа уговор о осигурању. Поред осталог, морају бити наведени: услови под којима уговарач може захтевати исплату њене откупне вредности⁴⁸⁴, услови давања предужја, могућност да се износ примљен на име предужја врати осигуравачу, висина каматне стопе, али и последице неплаћања доспеле камате, како је одређено условима осигурања⁴⁸⁵. Осим наведених елемената, полиса осигурања може садржати и друге уговорне састојке, као нпр. рок за

---

⁴⁷⁹ Код осигурања живота, за разлику од имовинских осигурања (видети ЗОО, чл. 934, ст. 5), мора бити наведена осигурана свота, јер код осигурања живота људски живот нема вредност, па си осигурана свота мора утврдити уговором. Није потребно дословно тумачити одредбу да се осигурана свота мора унети у полису и биће довољно да се полиса позива на правила осигурања. *Nekoliko napomena na propise Zakona o obveznim odnosima koji se odnose na osiguranje, Osiguranje i privreda*, br. 10/1979, str. 24.

⁴⁸⁰ ЗОО, чл. 902, ст. 1.

⁴⁸¹ ЗОО, чл. 902, ст. 4.

⁴⁸² Н. Ivanišević, *Odras Zakona o obveznim odnosima na praksu osiguranja osoba, Osiguranje i privreda*, br. 1/1980, str. 25.

⁴⁸³ ЗОО, чл. 943, ст. 1.

⁴⁸⁴ Вид. ЗОО, чл. 954, ст. 2.

⁴⁸⁵ Вид. ЗОО, чл. 955, ст. 4.

плаћање премије, име корисника осигурања и друга питања законом дозвољена. Према Преднацрту Грађанског законика садржај полисе осигурање је проширен, па тако у полиси морају бити наведени: уговорне стране, односно осигурано лице, означање корисника осигурања, ризик обухваћен осигурањем, трајање осигурања и период покрића, свота осигурања или да је осигурање неограничено, премија или допринос, датум издавања полисе и потписи уговорних страна, учешће осигураника односно корисника у расподели добити код осигурања живота, меродавно право које се примењује на уговор ако се на уговор не примењује право Републике Србије, назив и адреса надзорног органа надлежног за контролу осигуравача и другог органа коме се могу упутити приговори у вези са уговором о осигурању.⁴⁸⁶ Разлог проширења круга битних елемената произлази из хармонизације са правом ЕУ. Полиса осигурања тако добија улогу средства информисања осигураника.⁴⁸⁷ Као примедба оваквој формулацији норме износи се то што она мора да садржи потписе обе уговорне стране, део који се односи на меродавно право, а да је требало предвидети и од када покриће почиње да делује. Замерке се односе и на напомену о условима за прећутно продужење, услове и начин пријаве осигураног случаја, рок за исплату накнаде из осигурања, рок застарелости итд.⁴⁸⁸

7.3. Врсте полисе осигурања живота

У пракси постоји велики број врста осигурања, па самим тим и различите поделе полиса осигурања. Према броју лица на које се односе полисе се деле на индивидуалне и колективне полисе. Индивидуалном полисом сматра се полиса за појединачно осигурање лица. Колективна полиса се издаје за колективно осигурање и ту се наводи посебан списак у који се уносе имена осигураних лица.

Ако се осигуравач и осигураник тако договоре, полиса се може издати и као хартија од вредности. Као таква хартија, полиса може гласити на одређено лице, по наредби или на доносиоца.⁴⁸⁹ Закон о облигационим односима прописује да код

---

⁴⁸⁶ Преднацрт Грађанског законика, чл. 1303 ст. 2.

⁴⁸⁷ П. Шулетић, Предлози за регулисање уговора о осигурању у Грађанском законнику Србије који се односе на закључивање уговора, стр. 271.

⁴⁸⁸ Н. Петровић-Томић, Преднацрт Грађанског законика Србије, друга књига, облигациони односи-примедбе на Главу XLVI: Уговор о осигурању, стр. 202.

⁴⁸⁹ ЗОО, чл. 902, ст. 6.

осигурања живота полиса може гласити на одређено лице или по наредби, али не може гласити на доносиоца.⁴⁹⁰

Полиса на име је полиса где је осигураник поименично означен. То може бити уговарач осигурања или неко друго лице. Полисом по наредби осигураник се одређује по наредби уговарача осигурања или осигураника. Полиса по наредби преноси се индосаментом. Ова врста полисе примењује се у имовинским осигурањима. Полиса за рачун кога се тиче је полиса за рачун треће неодређене особе. Њена правна својства су иста као и код полисе на доносиоце.⁴⁹¹ Полиса осигурања живота у нашем праву може гласити на име или по наредби. Она се може преносити само пуним индосаментом, уз обавезно назначење имена корисника, датума индосирања и уз потпис индосанта.⁴⁹²

Према могућности преношења права из уговора о осигурању полисе могу бити преносиве, код којих постоји могућност преношења права из уговора о осигурању на другу особу, док код непреносивих полиса та могућност није допуштена.

Према опасностима/ризицима који се покривају осигурањем имамо две врсте полиса: полиса осигурања свих ризика и полиса осигурања именованих ризика.

Постоје и опште полисе осигурања и посебне полисе осигурања. Опште полисе осигурања су израђене за скупину осигурања на којима се могу закључивати осигурања за више врста осигурања (нпр. разне врсте полиса за осигурање живота).⁴⁹³

7.4. Пренос полисе осигурања живота

Полиса осигурања живота може гласити на одређено лице или по наредби, али не може гласити на доносиоца.⁴⁹⁴ Код осигурања живота она је везана за конкретно лице, па је у супротности са природом и сврхом тог осигурања, те интересима уговорних страна да се преноси из руке у руку. Зато у осигурању живота нема практичног значаја

---

⁴⁹⁰ ЗОО, чл. 943, ст. 2.

⁴⁹¹ Z. Ćesić i dr., *nav. delo*, str. 1392.

⁴⁹² Вид. ЗОО, чл. 943, ст. 3.

⁴⁹³ М. Bijelić, *Osiguranje i reosiguranje*, Tectus, Zagreb, 2002, str. 132.

⁴⁹⁴ ЗОО, чл. 943, ст. 2.

да се примењује полиса на доносиоца.⁴⁹⁵ Полиса по наредби преноси се индосаментом. За пуноважност индосамента полисе по наредби потребно је да садржи име корисника, датум индосирања и потпис индосанта.⁴⁹⁶ Закон о облигационим односима забрањује бланко индосамент у погледу преноса полисе по наредби у осигурању живота, штитећи на тај начине интересе корисника.⁴⁹⁷ За пренос полисе осигурања живота не захтева се постојање осигурљивог интереса, па се полиса може пренети на било које лице.⁴⁹⁸ Индосамент је изјава корисника осигурања којом он своја права из полисе преноси на другу особу. Када у полиси осигурања није наведено по чијој је наредби одређен корисник, сматра се да је одређен по наредби уговарача осигурања, односно осигураника, ако је он наведен у полиси уз уговарача.⁴⁹⁹ За пуноважност индосамента није потребна сагласност осигуравача нити је потребно обавестити га о томе. Осигураник из полисе по наредби је оно лице које се осигуравачу легитимише непрекидним низом индосамента.⁵⁰⁰ Полиса на име уобичајено се преноси цесијом. Полиса на име није хартија од вредности (као што иначе нису полисе осигурања), па се одредбе Закона о облигационим односима о начину преноса права из хартија од вредности на име из чл. 242 ст. 3 ЗОО не могу применити на ту полису.⁵⁰¹

У вези са овом темом је и питање истицања приговора, па се приговори осигуравача могу односити на: а) уговор о осигурању, б) садржај полисе осигурања. У случају преноса полисе важи да је осигуравач овлашћен кориснику осигурања ставити све оне приговоре из основног посла, које би могао ставити и уговарачу осигурања. Приговоре које осигуравач има према уговарачу осигурања изван уговора о осигурању живота не може истаћи према кориснику осигурања.⁵⁰² Преносом полисе могу се остварити различити економски циљеви, и то тако што се нпр. индосаментом полиса може заложити, па се затим може користити за добијање кредита у банци итд.

---

⁴⁹⁵ Према 6 : 478 .§ ст. 2 Мађарског грађанског законика из 2013. године корисник код осигурања живота може бити и ималац полисе на доносиоца.

⁴⁹⁶ ЗОО, чл. 943, ст. 3.

⁴⁹⁷ D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, str. 340.

⁴⁹⁸ D. Pavić, *Prijenos ugovora o osiguranju, Hrvatska pravna revija*, ožujak 2005, str. 43.

⁴⁹⁹ D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, str. 341.

⁵⁰⁰ D. Pavić, *Prijenos ugovora o osiguranju*, str. 41.

⁵⁰¹ Исто..

⁵⁰² M. Ćurković, *Ugovor o osiguranju, Novi Zakon o obveznim odnosima: najznačajnije izmjene, novi instituti*, str. 212.

7.5. Залагање полисе осигурања живота

Полиса осигурања живота може бити дата у залогу.⁵⁰³ Заложно право произлази из права располагања правима из закљученог уговора све до наступања осигураног случаја.

7.5.1. Закључење уговора о залози полисе осигурања живота

Закључењем уговора о залози полисе осигурања живота стиче се заложно право на полиси. Полиса се даје у залогу најчешће ради?? обезбеђења кредитног дуга.⁵⁰⁴ То може бити било која полиса осигурања живота, а најчешће је то полиса осигурања за цели живот. Поверилац, у чију је корист заложена полиса осигурања, прихватањем полисе изражава своју сагласност на одредбу о користи из осигурања и она постаје неопозива. Све док не наступи осигурани случај, полису осигурања може заложити уговарач осигурања. Када уговарач осигурања изгуби право на опозив корисника, полису може од тог тренутка заложити и корисник осигурања.⁵⁰⁵ Корисник и пре наступања осигураног случаја може уз писану сагласност уговарача осигурања да пренесе на другога своје право на осигурану своту. Према правилу *argumentum a maiori ad minus* (ко може мање може и више), сматра се да може да конституише и заложно право на полиси.⁵⁰⁶ Поставља се питање шта се дешава ако има више корисника. Сматра се да нема препрека да се свакоме кориснику призна ово право, за његов део осигуране своте.⁵⁰⁷ Заложни поверилац може да врши обавезе свог дужника (нпр. да плати премију

---

⁵⁰³ ЗОО, чл. 956, ст. 1.

⁵⁰⁴ 1993. женска особа оснива привредно друштво ИП и отвара жиро рачун код банке Ц. 26.11.1993. банка Ц издаје јемство за трговачко друштво ИП. 12.9.1997. банка Ц одобрава кредит трговачком друштву ИП. за осигурање кредита захтева заснивање заложног права на полисама осигурања живота брачних партнера. 15.1.2003. трговачко друштво упада у новчане проблеме и бива ликвидирано. Банка Ц активира заложно право на полисама осигурања живота. Апелациони суд у Ренеу одбија тужбени захтев банке, уз образложење да се у конкретном случају примењује чл. 1415 Грађанског законика тако да супруг није могао заложити полисе осигурања, без изричите сагласности супруге, јер су уговоре о животном осигурању уплаћивали заједнички. Касациони суд је поништио ову пресуду уз образложење да се ова одредба не може применити у случају залагања уговора о животном осигурању, јер се у конкретном случају ради о стварном јемству, а не о личном ангажману. Француски касациони суд, 1. грађански одељак, 20.2.2007, одл. бр. 242 F-P+B; обј. у L'Argus de L'Assurance – HORS SÉRIE, 2007, стр. 38.

⁵⁰⁵ D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, стр. 365.

Ако је одређивање корисника постало неопозиво (ЗОО, чл. 959, ст. 2), уговарач осигурања може заложити полису само уз сагласност корисника. Ово се јавља зато што корисник има сопствено право према осигуравачу на осигурану своту (ЗОО, чл. 960, ст. 2). Изузетно, осигуравач би могао заложити полису и без сагласности неопозивог корисника ако су испуњени услови под којима уговарач осигурања може опозвати и таквог корисника (ЗОО, чл. 959, ст. 3). Више у: С. Перовић, Д. Стојановић, *Коментар Закона о облигационим односима*, стр. 926.

⁵⁰⁶ Б. Т. Благојевић, В. Круљ, *нав. дело*, стр. 2048.

⁵⁰⁷ Nekoliko napomena na propise Zakona o obveznim odnosima koji se odnose na osiguranje, *Osiguranje i privreda*, br. 10/1979, стр. 29.

осигурања) да би сачувао своја права. Ако дође до осигураног случаја, заложни поверилац може да наплати износ предвиђен у полиси.

7.5.2. Дејство уговора о залози полисе осигурања живота

Залагање полисе има дејство према осигуравачу само ако је писмено обавештен да је полиса заложена одређеном повериоцу.⁵⁰⁸ Ово правило је значајно када је у питању полиса која гласи на име. Општи услови осигурања често садрже одредбу да осигуравач мора да буде обавештен да је полиса заложена пре настанка осигураног случаја. Кад полиса гласи по наредби, залагање се врши индосаментом.⁵⁰⁹ За пуноважност индосамента потребно је да он садржи име корисника, датум индосирања и потпис индосанта.⁵¹⁰ Потом, заложни поверилац полису уговарача осигурања може откупити ако потраживање, ради чијег је осигурања дата залога, не буде намирено о доспелости.⁵¹¹ Још једно питање које се поставља је да ли осигуравач има право да истиче приговоре заложном повериоцу. Тако, према једном делу теорије, осигуравач може заложном повериоцу и сваком другом кориснику да истиче све приговоре и губитак права.⁵¹² Ипак, не може заложни поверилац имати више права него корисник. Може се, међутим, догодити да потраживање заложног повериоца и потраживање осигураника из осигурања доспевају у исто време. Тада би заложни поверилац имао директну тужбу према осигуравачу, којом би наплатио своје обезбеђено потраживање пре других поверилаца осигураника.⁵¹³

7.5.3. Примена полисе као инструмента обезбеђења

У ситуацији када је полиса заложена код више поверилаца, они ће се наплаћивати према редоследу настанка њиховог заложног права. Заложни поверилац, када стекне право на осигурану своту, може директном тужбом да се обрати осигуравачу пре других

---

⁵⁰⁸ ЗОО, чл. 956, ст. 2.

⁵⁰⁹ ЗОО, чл. 956, ст. 3.

Од преноса полисе индосаментом треба разликовати винкулацију, јер се винкулацијом не преносе обележја осигураника, предмет уступања је искључиво право на наплату надокнаде из осигурања у случају настанка штете, а не права и обавезе из уговора уопштено. М. Markov, *Prava ugovaratelja osiguranja života prije nastupa osiguranog slučaja*, *Osiguranje*, br. 10/1997, str. 27.

⁵¹⁰ ЗОО, чл. 943, ст. 3.

⁵¹¹ ЗОО, чл. 954, ст. 4.

⁵¹² Б. Т. Благојевић, В. Круљ, *нав. дело*, стр. 2048.

⁵¹³ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 484.

поверилаца осигураника, а остали повериоци могу да претендују само на вишак преко износа потраживања заложног повериоца.⁵¹⁴

7.6. Функције полисе осигурања живота

Пре свега, полиса осигурања је доказно средство постојања уговора о осигурању и дела његове садржине. Потом, полиса може представљати и легитимациону исправу, али тако да гласи на име (поверилац је познат). Полиса редовно има и функцију исправе о дугу и служи повериоцу као доказ о постојању дуга. Надаље, полиса се може појавити као форма уговора о осигурању у ситуацији када закон то захтева, или када уговорне стране то уговоре. Иако према споразуму уговарача полиса може гласити на одређено лице, по наредби или на доносиоца,⁵¹⁵ не признају јој се сва својства хартије од вредности, па ћемо излагање о функцијама полисе започети разликама између хартија од вредности и полисе.

Разлике између хартија од вредности и полисе су:

а) Захтев за исплату накнаде из осигурања не заснива се на полиси осигурања него на уговору о осигурању (непостојање конститутивности права). Код свотних осигурања не тражи се постојање осигураног интереса на страни имаоца полисе, па се она може преносити и пре наступања осигураног случаја.⁵¹⁶ Међутим, и ту постоје одређена ограничења. Своје право на осигурану своту корисник може пренети на другог и пре осигураног случаја, али му је зато потребан писмени пристанак уговарача осигурања, у коме мора бити наведено име лица на које се право преноси. Ако се осигурање односи на живот неког другог лица, потребан је исти такав пристанак и тог лица.⁵¹⁷

С обзиром на то да у полиси није инкорпорисано право на исплату осигуране своте, њеним евентуалним уништењем или губитком не спроводи се поступак амортизације.

---

⁵¹⁴ Исто.

⁵¹⁵ ЗОО, чл. 902, ст. 6.

⁵¹⁶ В. Марјански, Функције полисе осигурања, стр. 889.

⁵¹⁷ ЗОО, чл. 962.

Потом, код појединих хартија од вредности издавалац може према имаоцу истицати само приговоре који произлазе из хартија од вредности, док код полисе осигурања издавалац полисе може истаћи уговарачу осигурања или неком трећем законитом имаоцу полисе и приговоре изван полисе.

Као што смо споменули, полиса осигурања живота у нашем праву може гласити на име или по наредби. Међутим, полиса осигурања живота не може гласити на доносиоца. Такође, уговарач осигурања има право на откуп полисе. Ако он затражи исплату откупне вредности полисе, права корисника и било којег другог имаоца полисе на осигурану своту престају. Уговарач осигурања може, уз одређене изузетке, опозвати одредбе полисе којом се корист из осигурања додељује одређеном лицу. Код хартија од вредности не постоји ова могућност. Законитог имаоца хартија од вредности нико не може лишити права из хартија.⁵¹⁸

Сличности између хартија од вредности и полисе су у облицима преноса. Осигурана свота је фиксно одређена и меродавна за уговорне стране, независно од интереса и висине штете.

б) Полиса је доказно средство постојања и садржине закљученог уговора о осигурању, тј. доказ о закљученом уговору о осигурању (*forma ad probationem*). Свакако треба имати на уму да се уговор о осигурању може доказивати и другим средствима (нпр. сведоцима и другим исправама).⁵¹⁹ Што се тиче садржине уговора, полиса није једини доказ о садржини уговора о осигурању, зато што су права и обавезе уговорних страна садржане у другим изворима права: општим и посебним условима осигурања, пословним обичајима, узансама итд.⁵²⁰ Пуноважне су доцније усмене допуне о споредним тачкама, о којима у формалном уговору није ништа речено, уколико то није противно циљу ради кога је форма прописана.⁵²¹ Пуноважне су и усмене погодбе којима се смањују или олакшавају обавезе једне или друге стране ако је посебна форма прописана само у интересу уговорних страна.⁵²² Уговор за чије је закључење уговорена

---

⁵¹⁸ В. Марјански, Функције полисе осигурања, стр. 890.

⁵¹⁹ Подацима у полиси доказује се садржај закљученог уговора о осигурању, али се садржај тог уговора може доказивати и другим доказним средствима. ВсХ, Рев-1074/87 од 18.5.1988.

⁵²⁰ В. Марјански, Функције полисе осигурања, стр. 880.

⁵²¹ ЗОО, чл. 67, ст. 3.

⁵²² ЗОО, чл. 67, ст. 4.

посебна форма може бити раскинут, допуњен или на други начин измењен и неформалним споразумом.⁵²³

в) Полиса осигурања такође по својој природи представља легитимациону исправу, али ону која гласи на име, јер је познат поверилац.⁵²⁴ Лице које има захтев према осигуравачу легитимише се полисом осигурања. У полису може бити унета легитимациона клаузула која јој придодаје тзв. квазинегоцијалну функцију. То значи да се обавеза из исправе, уместо лицу које је назначено на тој исправе, може испунити са ослобађајућим дејством и лицу које она својом наредбом одреди или другом законитом имаоцу исправе. Испуњењем обавезе савесном и законитом имаоцу полисе, осигуравач се ослобађа и своје обавезе.⁵²⁵ Осигуравач има право испитати поседује ли ималац полисе право на исплату осигуране своте, односно ималац је дужан доказати то своје право. Ималац полисе може бити уговарач осигурања, осигураник, корисник осигурања и друго лице. Можемо закључити да ималац полисе осигурања не изводи своје право из чињенице поседовања полисе, него из чињенице да има својство осигураника или корисника осигурања.⁵²⁶ Као што је већ истакнуто, у осигурању живота полиса не може да гласи на доносиоца.

г) Полиса има функцију исправе о дугу. Такође, може бити уговорено да ће осигуравач извршити своју престацију само уз предају полисе и она је тада тзв. квалификована исправа о дугу и има значај за обе уговорне стране.⁵²⁷ Лице које тражи исплату на основу уговора о осигурању живота, дужно је да чим наступи уговором предвиђени случај поднесе полису и ако је потребно доказ о последњој уплаћеној рати премије.⁵²⁸ Из овог произлази да осигуравач може да одложи плаћање док му се полиса не поднесе, тј. судска одлука о амортизацији ако је полиса нестала.⁵²⁹ Када је у питању доказивање садржине уговора о осигурању, важна је чињеница да је полиса доказ о извршеној престацији на исплату премије, или њеног дела. Један од важних података

---

⁵²³ ЗОО, чл. 69, ст. 2.

⁵²⁴ В. Марјански, *Функције полисе осигурања*, стр. 883.

⁵²⁵ *Исто*.

⁵²⁶ V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, стр. 1488.

⁵²⁷ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 196.

⁵²⁸ Н. Николић, *Значај полисе за наплату потраживања од осигурача*, *Осигурање*, бр. 9-10/1958, стр. 23.

⁵²⁹ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 196.

које осигуравач обавезно констатује на полису је да је она плаћена, односно да је исплаћена једна од рата премије.⁵³⁰

д) Полиса може да се третира као форма о закљученом уговору о осигурању на основу закона или када стране то уговоре. Према ЗОО то је чл. 901 ст. 1, који истиче да је уговор о осигурању закључен кад уговарачи потпишу полису осигурања или листу покрића. Већ смо истакли да је полиса осигурања обавезна форма склапања уговора (*forma ad solemnitatem*) и на њу се примењују општа правила облигационог права о форми (чл. 68, 70, 71, 72 ЗОО итд.). Полиса мора садржати све прописане елементе (погледати поднаслов „Састојци полисе осигурања живота”). У случају недостатака неког од елемената полисе, био би ништав уговор о осигурању као последица непоштовања форме.

У страниј литератури налазимо да полиса има следеће функције: испуњење законског правила о издавању документа о закљученом уговору (*Gesetzeserfüllung*), информативну функцију о садржини уговора (*Informationsfunktion*), функцију документације, јер се користи за трајно бележење и прикупљање информација (*Dokumentationsfunktion*), средство доказа права и дужности у случају спора (*Beweisfunktion*), функцију потврде о пријему уговора о осигурању (*Annahmeerklärung*) и функцију легитимационе исправе, јер уговарач осигурања може одредити корисника као доносиоца (*Legitimationspapier, hinkendes Inhaberpapier*).⁵³¹

7.7. Неслагање између садржине полисе и понуде осигурања

Још једна ситуација која може да се јави у пракси је да полиса одступа од садржине постигнутог споразума или понуде. Имајући у виду да се за закључење уговора о осигурању захтева посебна форма,⁵³² примењују се одређена општа правила облигационог права. Ако је уговор закључен у посебној форми, било на основу закона било по вољи страна, важи само оно што је у тој форми изражено.⁵³³ Ипак, биће пуноважне истовремене усмене погодбе о споредним тачкама, о којима у формалном уговору није ништа речено, уколико нису у супротности са његовом садржином или ако

---

⁵³⁰ Ј. Славнић, Правна природа полисе осигурања у југословенском праву, *Анали Правног факултета*, бр. 4/1989, стр. 339.

⁵³¹ F. Wieser, *Versicherungsvertragsrecht*, LexisNexis, Viena, 2015, s. 70.

⁵³² Вид. ЗОО, чл. 901, ст. 1.

⁵³³ ЗОО, чл. 71, ст. 1.

нису противне циљу због кога је форма прописана.⁵³⁴ Пуноважне су и истовремене усмене погодбе којима се смањују или олакшавају обавезе једне или обе стране ако је посебна форма прописана само у интересу уговорних страна.⁵³⁵

Преднацрт Грађанског законика садржи детаљне одредбе у чл. 1305 о неслагању између постигнутог споразума или понуде осигурања и садржине полисе. У случају да се садржај полисе разликује од уговореног, такве разлике ће се сматрати као да су уговорене од тренутка издавања полисе осигурања, и то под условом да уговарач осигурања није упутио писмени приговор у року од месец дана после пријема предметне полисе осигурања и под условом да га је осигурач информисао о тим разликама, као и о његовом праву да уложи приговор.⁵³⁶ Обавезу обавештавања уговарача осигурања осигуравач извршава писменим путем или напоменом на првој страни полисе осигурања, написаној на такав начин да се напомена очигледно разликује од осталих делова полисе, како би се лако могла уочити.⁵³⁷ Осигуравач уговарачу осигурања мора издати и посебан штампани образац (спесимен) напомене о праву на приговор.⁵³⁸ Ако осигуравач не информиса уговарача осигурања о његовом праву по овом члану или му не достави горе описан образац напомене о праву на приговор, измене уговора не обавезују уговарача осигурања и сматраће се да је уговор закључен у складу са условима садржаним у понуди за осигурање.⁵³⁹

7.8. Тумачење полисе

Појму тумачења је подједнако важно посветити пажњу ради утврђивања смисла и значаја полисе. Циљ тумачења полисе је да се сазна права воља оног ко је издао полису. Тумачење је одређивање смисла изјављене воље. Што се тиче тумачења полисе, примењују се општа правила облигационог права о тумачењу уговора. Примењује се начело *in dubio contra assecuratorem* тј. да се нејасноће полисе тумаче у корист уговарача осигурања, односно осигураника. Када имамо више примерака полисе, меродаван је онај који се налази код уговарача осигурања.

---

⁵³⁴ ЗОО, чл. 71, ст. 2.

⁵³⁵ ЗОО, чл. 71, ст. 3.

⁵³⁶ Преднацрт Грађанског законика, чл. 1305, ст. 1.

⁵³⁷ Преднацрт Грађанског законика, чл. 1305, ст. 2.

⁵³⁸ Преднацрт Грађанског законика, чл. 1305, ст. 3.

⁵³⁹ Преднацрт Грађанског законика, чл. 1305, ст. 4.

Док се у тумачењу општих услова осигурања примењује објективна метода тумачења, дотле се у тумачењу полисе осигурања примењује тзв. субјективна метода тумачења. Према законским одредбама, у случају неслагања неке одредбе општих или посебних услова и неке одредбе полисе, примениће се одредбе полисе, а у случају неслагања неке штампане одредбе полисе и неке њене рукописне одредбе, примениће се ова последња.⁵⁴⁰ Овакво законско решење произлази из претпоставке да су стране посебним правилима дале предност зато што су та правила временски сачињена касније. Зато, за разлику од унапред и апстрактно сročених општих услова, посебни услови осигурања имају значење непосредно изражене воље уговорних страна.⁵⁴¹ На крају, нејасне одредбе се тумаче у корист уговарача осигурања (*in dubio contra assecuratorem*).

7.9. Лист покрића

Лист покрића (енгл. *cover note*, нем. *Deckungszusage*) је исправа о закљученом уговору о осигурању, која привремено замењује полису осигурања. У листу покрића се морају навести битни елементи уговора о осигурању. У правној литератури се сматра да решење, према коме у листу покрића треба да буду наведени сви битни елементи уговора о осигурању, у потпуној мери поништава функцију тог листа и да га зато осигуравачи не издају.⁵⁴² Издавање листа покрића обавља се у ситуацијама када је потребно дуже временско раздобље за издавање полисе осигурања, односно када још нису познати сви битни елементи потребни за издавање полисе, а уговарачу осигурања треба писана потврда о закљученом уговору о осигурању. Та исправа обично важи кратко, углавном не дуже од месец дана, све док се не прикупе сви потребни подаци за састављање полисе. Лист покрића престаје издавањем полисе осигурања.⁵⁴³ Издавање осигуравајуће полисе означава престанак потврде о покрићу. Лист покрића обавезује обе уговорне стране. Према Преднацрту Грађанског законика лист покрића има две функције: доказ о закљученом уговору о осигурању и доказ о привременом покрићу. Издавањем листа покрића осигураник добија одмах заштиту из осигурања, а осигуравач добија право на премију.⁵⁴⁴ Нашем листу покрића најсличније је привремено покриће-привремена заштита осигурања (*Vorläufige Deckung*). Привремено покриће ствара самостални

---

⁵⁴⁰ ЗОО, чл. 902, ст. 5.

⁵⁴¹ Z. Ćesić i dr., *nav. delo*, str. 1392.

⁵⁴² С. Јовановић, Премија осигурања неживотних грана, стр. 24.

⁵⁴³ М. Ćurak, D. Јakovčević, *Osiguranje i rizici*, RRF Plus, Zagreb, 2007, str. 173.

⁵⁴⁴ П. Шулејић, Предлози за регулисање уговора о осигурању у Грађанском законик у Србије који се односе на закључивање уговора, стр. 277.

правни однос, који по правилу претходи закључењу уговора.⁵⁴⁵ Уговор о привременој заштити престаје најкасније у тренутку у којем, након закључења главног уговора од стране осигураника или неког другог уговора о привременој заштити, почиње заштита осигурања исте врсте.

7.10. Потврда или сертификат о осигурању

Потврда или сертификат о осигурању (енгл. *certificate of insurance*) је исправа о закљученом уговору о осигурању, која замењује полису осигурања. Ова потврда је истовремено и доказно средство о постојању и садржини уговора о осигурању и вреди током целог трајања осигурања. Наш ЗОО говори о полиси и другим исправама о осигурању, а не само о листу покрића. Потврда о осигурању, за разлику од листа покрића важи за време целокупног трајања осигурања.

---

⁵⁴⁵P. Schimikowski, *nav. delo*, p. 62.

ГЛАВА VI

СУБЈЕКТИ ПРАВНОГ ОДНОСА КОЈИ СЕ УСПОСТАВЉА УГОВОРМ О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА

1. Уводне напомене

У правном односу осигурања, поред осигуравача и уговарача осигурања, јављају се и други субјекти: осигураник, осигурано лице и корисник осигурања. Сви ови субјекти имају различит правни положај и улогу у осигурању. Као додатан проблем јавља се неуједначеност терминологије у ЗОО и у теорији и пракси.

2. Осигуравач

Осигуравач је уговорна страна из уговора о осигурању, која се на основу уговара обавезује да ће, ако се деси догађај који представља осигурани случај, исплатити осигуранику или кориснику осигурања осигурану своту. У ЗОО усвојен је израз „осигуравач” који ћемо и ми користити.⁵⁴⁶ Осигуравач у праву Републике Србије може бити друштво за осигурање и друштво за узајамно осигурање. Закон о облигационим односима користи термин „осигуравач” и тада се мисли на уговорну страну из уговора о осигурању, а у Закону о осигурању се употребљава термин „друштво за осигурање” и односи се на правни положај осигуравача. Осигуравајуће друштво је привредно друштво које преузима ризик, уз наплату премије осигурања. Оно се често означава као осигуравач и углавном се овако дефинише у материјалном праву. Друштво за осигурање се оснива као акционарско друштво или као друштво за узајамно осигурање, а друштво за реосигурање се оснива само као акционарско друштво.⁵⁴⁷ Једно акционарско друштво за осигурање не може истовремено обављати и послове животних и послове неживотних осигурања.⁵⁴⁸ Акционарско друштво за осигурање може обављати послове једне врсте осигурања или послове више врста осигурања у оквиру исте групе осигурања, као и послове заступања у осигурању.⁵⁴⁹ Зато кажемо да важи специјализација делатности осигуравајућих друштава. Друштво за осигурање може обављати послове само оних

---

⁵⁴⁶ У Речнику српског језика налази се и израз „осигурач” који користи и професор Предраг Шулејић.

⁵⁴⁷ ЗОО, чл. 20, ст. 4.

⁵⁴⁸ ЗОО, чл. 24, ст. 1.

⁵⁴⁹ ЗОО, чл. 24, ст. 2.

врста осигурања за које је добило дозволу Народне банке Србије.⁵⁵⁰ То значи да је у нашем праву примењен систем дозволе при оснивању осигуравајућег (привредног) друштва, јер надлежни орган мора издати дозволу ако су испуњени прописани законски услови. Друштво за осигурање је дужно да обезбеђује континуирану ликвидност, да благовремено исплаћује накнаде штета и извршава друге обавезе, као и да с тим у вези предузима све неопходне мере.⁵⁵¹ Друштво за осигурање које обавља послове животних осигурања дужно је да обезбеди расположиву маргину солвентности најмање у висини захтеване маргине солвентности прописане ЗОО.⁵⁵²

3. Уговарач осигурања

Пре свега, важно је извршити разлику између појмова уговарача осигурања, осигураника и осигураног лица. Често их и законодавац не употребљава правилно, па се тако у пракси јавља још већа забуна.⁵⁵³

Уговарач осигурања може бити правно или физичко лице. То је лице које са осигуравачем закључује уговор о осигурању и плаћа премију. У ЗОО се заправо под уговарачем осигурања сматра сауговарач осигуравача. Када иступа у своје име и за свој рачун, он је у исто време и осигураник. Уговарач осигурања није увек и осигураник. Према ЗОО може се закључити и осигурање за туђи рачун или за рачун кога се тиче. Код осигурања за туђи рачун или за рачун кога се тиче, обавезу плаћања премије и остале обавезе из уговора дужан је да испуни уговарач осигурања, али он не може вршити права из осигурања, чак и када држи полису, без пристанка лица чији је интерес осигуран и коме она припадају.⁵⁵⁴

Само ако уговарач иступа у своје име, а за рачун неког трећег лица (осигураник), користи се термин „уговарач осигурања”. То ствара разлику у односу на случај када уговор закључује осигураник.⁵⁵⁵

---

⁵⁵⁰ ЗОО, чл. 20, ст. 3.

⁵⁵¹ ЗОО, чл. 146, ст. 1.

⁵⁵² ЗОО, чл. 127, ст. 1.

⁵⁵³ Због осигурања у корист трећег лица у ЗОО се осигураник назива уговарачем осигурања, а израз „осигураник” се користи за треће лице, као корисника личног осигурања. Н. Јовановић, В. Радовић, М. Радовић, *Трговинско право*, стр. 434.

⁵⁵⁴ ЗОО, чл. 905, ст. 1.

⁵⁵⁵ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 153.

4. Осигураник

Осигураник је лице на чији се живот осигурање односи. Осигураник може бити сам уговарач осигурања или треће лице. Ако осигураник и уговарач осигурања нису иста лица, за правну ваљаност уговора потребна је писана сагласност осигураника. Да би одређено лице могло имати статус осигураника, односно да би могло бити уговарач осигурања, неопходно је да испуњава законски услов у погледу пословне способности.⁵⁵⁶ Код осигурања живота осигураник је онај чија су лична добра изложена ризику. Може се десити да ризику буде изложена и друга личност (ризик смрти се може односити и на друга лица као што је супружник или родитељи осигураника).⁵⁵⁷ Код осигурања лица не захтева се постојање интереса на страни осигураника за закључење уговора о осигурању. Ако анализирамо дефиницију уговора о осигурању из ЗОО⁵⁵⁸ уговарач осигурања је лице које се обавезује да плати премију, а осигураник је лице које има право на накнаду ако се оствари осигурани случај. У осигурању живота законодавац под појмом осигураник сматра лице чији је живот осигуран, што је заправо осигурано лице.

С обзиром на то ко је осигураник, разликују се уговор о осигурању властитог живота, где је уговарач осигурања уједно и осигурано лице и уговор о осигурању живота трећег лица, где се осигурано лице разликује од уговарача осигурања. Код закључења овог уговора потребна је писана сагласност осигураног лица.

5. Корисник осигурања и осигурано лице

Корисник осигурања је лице које има права из уговора о осигурању (у случају смрти осигураника) и коме је осигуравач дужан исплатити осигурану своту. У тој ситуацији полиса осигурања је винкулирана.⁵⁵⁹ Лице у чију је корист осигурање закључено у осигурању лица, назива се „корисник”. У вези са изразом „корисник”, који је за наш рад од посебног значаја, користе се у страном праву различити изрази.⁵⁶⁰ Тако,

---

⁵⁵⁶ И. Јанковец, З. Миладиновић, *нав. дело*, стр. 13.

⁵⁵⁷ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 155.

⁵⁵⁸ Вид. ЗОО, чл. 897.

⁵⁵⁹ Пример винкулације када полиса животног осигурања служи као обезбеђење за стамбени кредит, Више у: В. Рамљак, *Право осигурања*, Мате, Загреб, 2018, стр. 6.

⁵⁶⁰ Данас у свету положај корисника осигурања, поред норми права осигурања, одређује се и инструментима других грана права, као што су, на пример: облигационо право (уговор у корист трећег, уговор за туђ рачун), трговинско право (имовина предузећа, стечај и ликвидација), наследно право

Немачки закон о уговору о осигурању говори о *Bezugsberechtigung*⁵⁶¹, а за исти појам Швајцарски закон о осигурању употребљава термин *der Begünstigte*.⁵⁶² Када је уговор о осигурању закључен у сопствено име и за сопствени рачун, уговарач осигурања, осигураник и корисник осигурања су иста лица. Овде истичемо теоријски став који подразумева да називе уговарача осигурања и корисника⁵⁶³ осигурања треба употребљавати само када је реч о уговору у корист трећег.⁵⁶⁴ Да би различита лица могла да се појаве као корисници осигурања из правног односа у чијем заснивању она нису учествовала, нужно је да постоје одређени правни инструменти, који омогућавају њихово укључивање у поменуте правне односе.

Уговор о осигурању у корист трећег лица је детаљно објашњен у глави VIII овог рада.

Осигурано лице је оно лице коме треба да се догоди осигурани случај (смрт, доживљење одређене старости) иако то лице није закључило уговор о осигурању и није обвезник плаћања премија. На пример, муж (уговарач осигурања) осигурава живот своје супруге (осигураног лица) у корист детета (корисника).⁵⁶⁵ Ово лице треба разликовати од осигураника, јер му понекад не припадају права из уговора о осигурању. Осигурано лице може бити у својству уговарача осигурања. Када то лице закључује уговор у своје име и за свој рачун, оно је истовремено и осигураник зато што му припадају права из осигурања. Најзад, познајемо и ситуацију када то лице може да одреди корисника, што је уобичејено случај код уговора о осигурању за случај смрти.⁵⁶⁶

Овде говоримо о лицу чија су лична добра предмет осигурања, и то живот, телесни интегритет или здравље. Само се физичко лице може наћи у својству осигураног лица, јер не постоје лична добра правних лица. Осигурано лице не мора имати својство

(наслеђивање осигураника), стварно право (супституција предмета хипотеке) и др. П. Шулејић, Правни положај корисника осигурања, *Правни живот: часопис за правну теорију и праксу*, број 10/1998, стр. 949.

⁵⁶¹ Немачки Закон о уговору о осигурању, пар. 159.

⁵⁶² Bundesgesetz über den Versicherungsvertrag (Versicherungsvertragsgesetz, VVG) vom 2. April 1908 (Stand am 1. Januar 2022), Kurztit. und Abkürzung eingefügt durch Ziff. I des BG vom 17. Dez. 2004, in Kraft seit 1. Jan. 2006 (AS 2005 5245; BB1 2003 3789).

⁵⁶³ Закон о облигационим односима у одређеним случајевима, међутим употребљава термин „осигураник“ за лице на чији се живот осигурање односи, чиме се ствара забуна. У том смислу у Нацрту су учињени одређени предлози. П. Шулејић, *Уговор о осигурању у Преднацрту Грађанског законика Србије од 2010. године*, Зборник радова: Европске (ЕУ) реформе у праву осигурања Србије, XI Саветовање, стр. 182.

⁵⁶⁴ Д. Мркшић, З. Петровић, К. Иванчевић, *Право осигурања*, Привредна академија, Нови Сад, 2006, стр. 91.

⁵⁶⁵ В. Јовановић, *Осигурање у привреди*, стр. 59.

⁵⁶⁶ В. Марјански, *Уговор о осигурању*, стр. 164.

ни уговарача осигурања, ни осигураника.⁵⁶⁷ Како би се избегле шпекулативне радње, законским одредбама су предвиђени услови који морају бити испуњени када се закључује уговор о осигурању трећег лица.⁵⁶⁸ Тако је предвиђено да ако се осигурање односи на случај смрти неког трећег, за пуноважност уговора потребна је његова писмена сагласност дата у полиси или у одвојеном писмену, приликом потписивања полисе, са назначењем осигуранике своте.⁵⁶⁹ Исто тако, ЗОО прописује и услове за осигурање малолетних лица и лица лишених пословне способности. Ништаво је осигурање за случај смрти трећег лица млађег од четрнаест година, као и лица потпуно лишеног пословне способности, па је осигуравач дужан вратити уговарачу осигурања све премије примљене по основу таквог уговора.⁵⁷⁰ За пуноважност осигурања за случај смрти трећег лица старијег од четрнаест година, потребна је писмена сагласност његовог законског заступника, као и писмена сагласност сваког осигураног лица.⁵⁷¹

---

⁵⁶⁷ В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, стр. 163.

⁵⁶⁸ И. Јанковец, З. Миладиновић, *нав. дело*, стр. 14.

⁵⁶⁹ Вид. ЗОО, чл. 946, ст. 3.

⁵⁷⁰ ЗОО, чл. 947, ст. 1.

⁵⁷¹ ЗОО, чл. 947, ст. 2.

ГЛАВА VII

ВРСТЕ УГОВОРА О ОСИГУРАЊА ЖИВОТА

1. Уводне напомене

Уговор о осигурању живота може се класификовати према различитим критеријумима. Свака класификација доприноси бољем разумевању појединих врста, а самим тим и права и обавеза, који се заснивају тим уговорима. Разврставање уговора о осигурању живота посебно је важно са становишта примене и формулисања законских и аутономних извора права, стручног проучавања, обрачуна пословних резултата и др. Устаљене врсте уговора о осигурању живота спроводе се већ неколико векова, а растуће потребе осигураника допринеле су да се последњих деценија развију новији видови уговора о осигурању живота. Под њима подразумевамо како надградњу старијих облика, тако и појаву нових врста које захтевају концизан, аналитичан и систематски приступ. Ради лакше примене правних норми и техника осигурања у теорији и пракси животног осигурања, направљене су поделе осигурања живота према различитим критеријумима. Различите поделе имају за циљ да допринесу бољем разумевању њених врста и да олакшају проучавање осигурања живота. Поделе којима ћемо се бавити су настале као резултат историјског развоја осигурања, економских промена и друштвеног прогреса, што је захтевало нова правна правила и техничка решења. Такође, напомињемо да за многе врсте осигурања не постоји законска дефиниција, па је зато потребно анализирати опште и посебне услове осигурања.

2. Врсте осигурања живота према Закону о осигурању

Према савременој номенклатури из Закона о осигурању, а у складу са директивама о животном осигурању, усвојена је подела на животна и неживотна осигурања и утврђене су подврсте животних и неживотних осигурања. Под осигурањем живота подразумевају се класична осигурања као што су: осигурање живота за случај доживљења, осигурање живота за случај смрти, осигурање живота за случај смрти и доживљења и осигурање живота с повратом премије.⁵⁷² С обзиром на то да је у законској подели рентно осигурање уведено као посебна категорија у односу на осигурање живота,

---

⁵⁷² ЗО, чл. 8, тач. 1. Више о овим врстама осигурања живота у наставку овог поглавља.

произлази да је то посебна врста осигурања у односу на осигурање живота.⁵⁷³ Потом, све врсте осигурања живота се могу закључити као инвестициона животна осигурања.⁵⁷⁴ Закон о осигурању дефинише и тонтине осигурање, а у наставку рада ћемо покушати да одговоримо да ли су тонтине врста животног или врста узајамног осигурања.⁵⁷⁵ Закон као облике животних осигурања наводи осигурање за случај венчања и рођења и осигурања капитализацијом исплате⁵⁷⁶, које се заснива на актуарским обрачунима и у коме осигураник као замену за једнократну или периодичну уплату премије прима исплате у одређеној висини у одређеном периоду.⁵⁷⁷

3. Врсте осигурања живота према ризику обухваћеним осигурањем

Према ризику обухваћеним осигурањем животна осигурања се деле на:

- Осигурање живота за случај смрти
- Осигурање живота за случај доживљења (одређеног броја година или одређеног догађаја)
- Мешовито осигурање живота које покрива ризик смрти и доживљења заједно

3.1. Осигурање живота за случај смрти

Уговор о осигурању за случај смрти (енгл. нем. *Lebensversicherung auf den Todesfall*) је најстарија врста осигурања, код којег се осигуравач обавезује да исплати осигурану своту у случају смрти осигураног лица, а уговарач се обавезује да плаћа премију осигурања. Најзначајнија обележја осигурања за случај смрти су: 1. покрива само ризик смрти осигураника; 2. ради се о осигурању без елемената штедње; 3. ради се о правом „ризико” осигурању; 4. најчешћа сврха је додатно средство обезбеђења за поврат кредита⁵⁷⁸ и као инструмент заштите породице; 5. са протеком времена већа је вероватноћа наступања осигураног случаја; 6. откуп и капитализација осигурања нису дозвољени. Код осигурања живота за случај смрти ризик је *certus an* (сви људи умиру), али се његова неизвесност огледа у *incertus quando* (не зна се када ће смрт наступити).⁵⁷⁹ Код овог осигурања трајање уговора је временски ограничено. Ако осигурано лице

⁵⁷³ ЗО, чл. 8, тач. 3. О рентном осигурању више у делу рада 7.7.1. Рентно осигурање.

⁵⁷⁴ ЗО, чл. 8, тач. 5.

⁵⁷⁵ ЗО, чл. 8 тач. 6.

⁵⁷⁶ ЗО, чл. 8 тач. 2.

⁵⁷⁷ ЗО, чл. 8 тач. 7.

⁵⁷⁸ V. Barbir, Osiguranje života-osiguranje i štednja, *Pravo i porezi*, br. 8/2011, str. 38.

⁵⁷⁹ M. Ćurković, Ugovor o životnom osiguranju, *Pravo u gospodarstvu*, br. 11/12, 1996, str. 1027.

доживи уговорени рок, неће бити исплаћена осигурана свота и осигуравач задржава уплаћене премије. С обзиром на то да ризико осигурање живота не садржи штедну компоненту, осигуравач исплаћује само уговорену осигурану своту, а не и учешће у добити.⁵⁸⁰ На основу разликованих обележја, могуће је установити различите врсте уговора о осигурању живота за случај смрти.

3.1.1. Варијанте осигурања живота за случај смрти према временском тренутку наступања смрти

Према начину одређивања временског тренутка у ком мора наступити смрт лица на чији живот се осигурање односи, осигурање живота за случај смрти се дели на осигурање за цео живот и осигурање за случај смрти с одређеним роком трајањем тзв. привремено осигурање.

3.1.1.1. Осигурање на цео живот

Ова врста осигурања код које је уговор закључен за цео живот (нем. *die lebenslängliche Todesfallversicherung*) је заправо доживотно осигурање за случај смрти. Код ове врсте осигурања осигуравач је дужан исплатити осигурану своту без обзира на то кад смрт наступи. Из тог разлога је код овог осигурања премија виша него код „правог ризико осигурања живота”. Могуће је уговорити једнократно плаћање премије, до уговореног тренутка (нпр. пензионисања) или до краја живота. Главна обележја овог модалитета су фиксна осигурана свота, фиксна премија и могућност откупа полисе у току трајања осигурања.⁵⁸¹ Најчешћа примена овог осигурања у иностранству је плаћање трошкова сахране или финансирање пореза на наследство.⁵⁸² У упоредном праву сусрећемо и случај да се осигуравач обавезује да ће платити осигурану своту само ако осигурано лице умре након што наврши 100 година.⁵⁸³

---

⁵⁸⁰ Д. Мркшић, О. Узелац, Нови тип уговора о ризико осигурању живота, *Накнада штете, безбедност саобраћаја и обавезно осигурање*, Златибор, 2009, стр. 164.

⁵⁸¹ Д. Мркшић, З. Петровић, К. Иванчевић, *нав. дело*, стр. 267.

⁵⁸² *Lebensversicherung: Informationen zu den verschiedenen Formen*, преузето 12.2.2023. године са <https://unternehmer.de/finanzen-steuern/44882-lebensversicherung-informationen-zu-den-verschiedenen-formen>

⁵⁸³ V. Kurzendörfer, *Einführung in die Lebensversicherung*, VVW GmbH, Karlsruhe, 2000, p. 9.

3.1.1.2. Осигурање за случај смрти с одређеним роком трајања, тзв. привремено осигурање

Код осигурања за случај смрти с одређеним роком трајања (нем. *Risikolebensversicherung, temporäre Todesfallversicherung*) осигурана свота је платива по смрти осигураника, уз услов да се смрт догодила у уговореном временском периоду. Уколико је у тренутку истека уговора осигурано лице још живо, обавеза осигуравача престаје, а уплаћене премије осигуравач задржава. За разлику од осигурања за цео живот које има елементе штедње, привремено осигурање живота нема штедни карактер. Оно се закључује најчешће без удела у добити, а премије су релативно мале у односу на уговорену осигурану своту.⁵⁸⁴ Једна од „мана” ове врсте осигурања за осигураника је то што ако до истека времена наведеног у полиси не наступи смрт, осигуравач задржава премије. Ова врста уговора се још назива и осигурање изгубљеног капитала или осигурање са неповратним премијама (франц. *assurance à fonds perdus*).⁵⁸⁵ Ово осигурање, по правилу, служи за обезбеђење кредита, за покриће потраживања повериоца, за заштиту лица која су уложила велика средства у посао⁵⁸⁶ или за обезбеђење деце током школовања.

Како би се обезбедила додатна заштита у случају да се не оствари ризик, јер осигурано лице није умрло до утврђеног датума, предвиђена је могућност уношења клаузуле о контраосигурању. На овај начин осигуравач се обавезује да уговарачу осигурања или његовим наследницима врати износ примљених премија, умањен за евентуалне трошкове осигуравача.⁵⁸⁷

3.1.2. Варијанте осигурања живота за случај смрти према висини осигуране своте

Према висини осигуране своте током уговореног периода осигурања живота осигурање за случај смрти дели се на осигурање живота за случај смрти осигураника са константним осигураним свотама, осигурање живота за случај смрти осигураника са

---

⁵⁸⁴ I. Andrijanić, K. Klasić, *Tehnike osiguranja i reosiguranja*, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2002, str. 82.

⁵⁸⁵ A. Bagur, *L'assurance privée face à la dépendance*, *Retraite et société*, No. 2/2003, pp. 48.

⁵⁸⁶ Д. Мркшић, З. Петровић, К. Иванчевић, *нав. дело*, стр. 267.

⁵⁸⁷ *Controassicurazione*, преузето 12.2.2023. године са <https://www.6sicuro.it/glossario-assicurazioni/controassicurazione/>

опадајућим осигураним свотама и осигурање живота за случај смрти осигураника са растућим осигураним свотама.

3.1.2.1. Осигурање живота за случај смрти осигураника са константним осигураним свотама

Осигурање живота за случај смрти осигураника са константним осигураним свотама (нем. *Risikolebensversicherung konstanter Versicherungssumme*) значи да износ који се исплаћује у случају смрти остаје исти током целог периода. У том смислу нема разлике да ли осигураник умре у првој години или након неколико година. Ова варијанта се препоручује ради обезбеђења блиских лица.⁵⁸⁸ Уколико се у току трајања уговора утврди да се потреба за нивоом осигуравајуће заштите смањила, могуће је одрећи се дела осигуране своте – са повољнијим премијама.⁵⁸⁹

3.1.2.2. Осигурање живота за случај смрти осигураника са опадајућим осигураним свотама

Код осигурања живота за случај смрти осигураника са опадајућим осигураним свотама (нем. *Risikolebensversicherung fallender Versicherungssumme*) сваке године се смањује осигурана свота за одређени износ (линеарно се смањује). Важно је знати да овде сваке године пада само осигурана свота док премија коју треба платити за животно осигурање остаје иста.⁵⁹⁰ Ово је погодна опција за све чије се финансијске обавезе временом смањују, нпр. када је у питању осигурање живота ради обезбеђења кредита.⁵⁹¹ Уколико наступи осигурани случај, осигуравач је у обавези да кориснику осигурања исплати уговорену осигурану своту која је једнака остатку главнице кредита према ануитетном плану који је саставни део уговора о осигурању.⁵⁹² Код ове врсте осигурања

---

⁵⁸⁸ *Konstante Versicherungssumme*, преузето 1.6.2021. године са

<https://durchblicker.at/lebensversicherung/ratgeber/konstante-versicherungssumme-lebensversicherung>

⁵⁸⁹ *Risikolebensversicherung: Feste oder fallende Versicherungssumme?* преузето 1.6.2021. године са <https://www.procontra-online.de/artikel/date/2020/10/risikolebensversicherung-feste-oder-fallende-versicherungssumme/>

⁵⁹⁰ *Risikolebensversicherung mit gleichbleibendem Beitrag*, преузето 1.6.2021. године са <https://www.verti.de/lebensversicherung/risikolebensversicherung/gleichbleibender-beitrag/>

⁵⁹¹ *Risikolebensversicherung: Das Wichtigste kurz erklärt*, преузето 1.6.2021. године са <https://www.zurich.de/de-de/privatkunden/vorsorge-und-vermoegen/hinterbliebenenabsicherung/risikoleben-komfort>

⁵⁹² Допунски услови за осигурање живота само за случај смрти осигураника са опадајућим осигураним свотама Wiener Städtische osiguranje a.d.o. од 27.1.2014. године, чл. 5 ст. 1.

уобичајено је да се премија не плаћа током целог трајања уговора, већ током прве половине или током прве 2/3 трајања осигурања.⁵⁹³

3.1.2.3. Осигурање живота за случај смрти осигураника са растућим осигураним свотама

С обзиром на то да осигурање живота за случај смрти осигураника са растућим осигураним свотама (нем. *Risikolebensversicherung steigender Versicherungssumme*) представља осигурање са већом динамиком, осигурана свота се усклађује навише једном годишње у фиксном проценту. Ова врста осигурања има за циљ да осигура заштиту ближњих, што одговара развоју животног стандарда осигураног лица.⁵⁹⁴ Осигуравајуће друштво сваке године шаље обавештење осигуранику о повећању премије и повећању осигуране своте. Нови лекарски преглед осигураног лица није потребан сваке године приликом повећања премије и осигуране своте. Ова варијанта осигурања је погодна за случај повећања животних трошкова или инфлације.

3. 1.3. Други модалитети осигурања живота за случај смрти

Други модалитети осигурања живота за случај смрти су различите варијанте постојећих облика осигурања живота. Из разнолике понуде осигурања живота за случај смрти издвојили смо следеће варијанте: осигурање за случај надживљења, осигурање на два живота и ризико осигурање живота корисника кредита.

3.1.3.1. Осигурање за случај надживљења

Код осигурања за случај надживљења (нем. *Überlebensversicherung*) осигуравач ће исплатити осигурану своту за случај смрти осигураника, само ако корисник надживи осигураника. Карактеристично за ову врсту осигурања је да ако корисник не надживи осигураника, после смрти осигураника обавеза осигуравача не постоји ни према наследницима уговарача, ни према наследницима корисника, и уговор престаје.⁵⁹⁵ У овом случају осигуравач задржава плаћене премије. Ово је врста осигурања на цео живот, које је закључено под условом. Овакав модалитет осигурања је погодно средство

---

⁵⁹³ *Linear fallende Versicherungssumme*, преузето 14.2.2023. године са <https://durchblicker.at/lebensversicherung/ratgeber/linear-fallende-versicherungssumme-lebensversicherung>

⁵⁹⁴ *Risikolebensversicherungen mit steigenden Versicherungssummen*, преузето 1.6.2021. године са <https://www.risikolebensversicherung.com/wie-hoch-sollte-die-versicherungssumme-sein/>

⁵⁹⁵ Ј. Пак, *Право осигурања*, стр. 304.

заштите деце са посебним потребама и лица са инвалидитетом након смрти родитеља односно старатеља.

3.1.3.2. Осигурање на два живота

Код ове врсте осигурања уговор се закључује на живот два лица (нем. *Versicherung auf verbundenes Leben*), а осигуравач исплаћује осигурану своту једном осигуранику за случај смрти другог осигураника. Поставља се питање шта се дешава ако оба осигураника изгубе живот истовремено. Тада се осигурана свота исплаћује кориснику, а ако корисник није одређен, наследницима. Овде може да се уговори и ситуација да ће осигуравач исплатити осигурану своту и ако оба осигураника доживе одређени тренутак. Тада је реч о мешовитом осигурању живота.⁵⁹⁶ Ову врсту осигурања могу да закључе како нпр. брачни партнери тако и пословни партнери. Још једна карактеристика овог уговора је да се не може поделити у два засебна уговора. Може се уговор о осигурању (уз сагласност другог осигураника) отказати и тада престаје уговор о осигурању. Иако неки сматрају да је ова врста осигурања повољнија, то није увек тако, јер ако је нпр. један партнер пушач, не само да он мора да плати знатно већу премију од непушача него и премија постаје знатно већа за обоје.⁵⁹⁷

3.1.3.3. Ризико осигурање живота корисника кредита

Често се јавља и осигурање живота корисника кредита (нем. *Risikolebensversicherung*) као средство обезбеђења извршења обавезе из уговора о кредиту.⁵⁹⁸ Ова врста осигурања живота заузима значајно место у портфељу осигуравајућих друштва. Експанзија кредитних активности у окружењу, али и код нас, довела је до распрострањености ризико осигурања живота корисника кредита.⁵⁹⁹

---

⁵⁹⁶ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 644.

⁵⁹⁷ *Den Partner richtig absichern*, преузето 1.6.2021. године са <https://www.finanztip.de/risikolebensversicherung/verbundene-lebensversicherung/>

⁵⁹⁸ Као средство обезбеђења кредита служи и осигурање способности враћања кредита. Овим уговором гарантује се бонитет осигураника и његова платежна способност. Н. Петровић-Томић, *Уговор о осигурању способности враћања кредита*, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2/2017, стр. 93. Уговором о осигурању способности враћања кредита осигуравач се обавезује према банци као уговарачу осигурања да ће испунити обавезе корисника кредита (осигураника) из уговора о кредиту у случају да исти није способан испунити због настанка осигураног случаја који доводи до трајне или привремене неспособности враћања рате кредита. L. Belanić, *Ugovor o osiguranju sposobnosti vraćanja kredita prema uslovima osiguranja hrvatskih društava za osiguranje, kritika i prijedlozi reforme u poredbenom pravu*, *Evropska revija za pravo osiguranja*, бр. 1/2012, бр. 70.

⁵⁹⁹ Д. Мркшић, Г. Томашевић-Дражић, *Полиса осигурања живота у функцији добијања комерцијалних кредита*, *Саветовање Осигурање у сусрет процесу придруживања Србије и Црне Горе Европској унији*, Палић, 12-14. априла 2006, стр. 178.

Уговором о осигурању живота за случај смрти корисника кредита, осигуравач преузима обавезу да у случају смрти корисника осигураника (кредитног дужника у току трајања осигурања), исплати кориснику осигурања (банци) осигурану своту или њен део.⁶⁰⁰ Банци, која је закључила уговор о кредиту са осигураником у случају наступања осигураног случаја исплаћује се осигурана свота односно њен део. Све изнад тог износа исплаћује се лицу које је у полиси одређено за корисника осигурања. Овај уговор не штити само банку од ризика неизмирења обавезе по основу кредита, већ има и улогу финансијског заштитника породице осигураника. Таквим уговором осигурава се само ризик смрти осигураника. Код ове полисе осигурања као корисник у случају смрти осигураника одређује се банка-давалац кредита у висини остатка главног дуга, а највише до износа уговорене осигуране своте. У току трајања осигурања уговарач осигурања не може да промени корисника осигурања без сагласности даваоца кредита.⁶⁰¹ Ова полиса осигурања служи као инструмент обезбеђења кредита. Премија осигурања зависи од осигуране своте, приступне старости, трајања осигурања и начина плаћања.

Премије су код овог осигурања ниже, јер оно не укључује штедну компоненту.⁶⁰² Према динамици плаћања премије, разликује се осигурање кредита за случај смрти корисника кредита са једнократном уплатом премије и осигурање са годишњом уплатом премије. Код осигурања живота за случај смрти корисника кредита са једнократном уплатом премије уговорена осигурана свота једнака је висини одобреног кредита и непроменљива је током трајања осигурања. Код осигурања живота за случај смрти корисника кредита са годишњом уплатом премије осигурана свота се мења током трајања осигурања у складу са ануитетним планом отплате кредита.⁶⁰³ Висина осигуране своте одговара висини преосталог износа основног дуга кредита у складу са оригиналним ануитетним планом. У случају да је осигурана свота изнад тог износа у тренутку наступања осигураног случаја, разлика се исплаћује именованим

---

⁶⁰⁰ У вези са овом врстом уговора истичемо значај Закона о заштити корисника финансијских услуга (Службени гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014) који нормира у појединим одредбама уговор о осигурању као средство обезбеђења отплате кредита.

⁶⁰¹ Посебни услови осигурања живота корисника кредита LV 81102/00 *Grawe* осигурања, чл. 14.

⁶⁰² *Осигурање живота корисника кредита*, преузето 22.2.2023. године са <https://www.triglav.rs/osiguranja/fizicka-lica/zivot/vise-o-zivotnom-osiguranju/zivotno-osiguranje-korisnika-kredita>

⁶⁰³ Д. Мркшић, Г. Томашевић-Дражић, Полиса осигурања живота у функцији добијања комерцијалних кредита, стр. 181.

корисницима.⁶⁰⁴ Премија у почетку незнатно расте зато што се године старости повећају, па самим тим и вероватноћа смртности, а и висина остатка главног дуга спорије опада у току прве половине периода трајања осигурања.⁶⁰⁵ Осигурана свота прати ануитетни план отплате кредита, те и у другој половини периода трајања осигурања премија осигурања опада.⁶⁰⁶ Код ове врсте осигурања није могуће захтевати откуп полисе и извршити капитализацију осигурања. Ако корисник осигурања већ има закључен уговор о осигурању живота, независно од уговора о кредиту, он има и могућност да полису винкулира у корист банке, односно да уступи право на исплату осигуране своте. Банка може да одреди услове под којима ће прихватити полису, која је издата од стране неког другог осигуравајућег друштва.⁶⁰⁷ Винкулацијом полисе у корист банке обезбеђује се банка за враћање одобреног кредита у случају смрти корисника кредита. Осим што штити банку од ризика неподмирења обавеза по основу датог кредита, у случају смрти корисника кредита, ова врста осигурања има значајну улогу и као финансијски заштитник породице након смрти осигураника.⁶⁰⁸

3.2. Осигурање за случај доживљења (одређеног броја година или одређеног догађаја)

Осигурање за случај доживљења (нем. *Erlebensfallversicherung*) је врста осигурања код које осигурани случај настаје када осигурано лице доживи одређени број година или одређени догађај. Тада настаје обавеза осигуравача да исплати осигурану своту и то чешће у виду ренте, а не капитала.⁶⁰⁹ Циљ овог осигурања није непосредно обезбеђење ближњих, већ се постиже збрињавање у старости кроз исплату осигуране своте/ренте.⁶¹⁰ Нето једнократна премија за осигурање доживљења по јединици осигуране своте једнака је помноженој вероватноћи доживљења уговорене године и садашње вредности једне новчане јединице за период располагања средствима уз

---

⁶⁰⁴ *Животно осигурање корисника кредита – променљива рата премије*, преузето 22.2.2023. године са <https://www.ddor.rs/zivotno-osiguranje-korisnika-kredita-promenljiva-rata-premije/>

⁶⁰⁵ Д. Мркшић, Г. Томашевић-Дражић, Полиса осигурања живота у функцији добијања комерцијалних кредита, стр. 182.

⁶⁰⁶ *Животно осигурање корисника кредита – променљива рата премије*, преузето 22.2.2023. године са <https://www.ddor.rs/zivotno-osiguranje-korisnika-kredita-promenljiva-rata-premije/>

⁶⁰⁷ М. Kuballa, *Darlehens- und Restschuldversicherungsvertrag als verbundene Verträge*, Freien Universität Berlin, 2013, s. 24. у М. Глинтић, Основне карактеристике осигурања живота корисника кредита, *Право и привреда*, бр. 3/2020, стр. 239.

⁶⁰⁸ Т. Klunić, *Osiguranje života za slučaj smrti kao instrument osiguranja stambenih kredita, Zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne konferencije „Dani hrvatskog osiguranja“*, Zagreb, 2014, str. 195.

⁶⁰⁹ Када осигуравач исплаћује осигурану своту одједном ради се о осигурању капитала.

⁶¹⁰ М. Werber, G. Winter, *Grundzüge des Versicherungsvertragsrechts*, C.F. MüLLER Juristischer Verlag, Heidelberg, 1986, s. 62.

одређену каматну стопу.⁶¹¹ Ова врста осигурања омогућава осигуранику да планском штедњом отклони ризик дуговечности услед смањене могућности зарађивања. Осигурањем живота за случај доживљења могу се осигурати лица старости од 14. до 75. година. Ово осигурање истиче најкасније у години у којој осигураник пуни 85 година. Трајање осигурања може бити од 5 до 25 година.⁶¹²

Претходно наведене чињенице упућују на то да је неизвесност догађаја потпуна (*incertus an*). Код осигурања за случај доживљења ризик се смањује током времена, како се смањује вероватноћа доживљења. Ова врста осигурања се разликује од осигурања живота за случај смрти по начину обрачуна премије. Здравствено стање осигураног лица овде није битно, а самоубиство као ризик је ирелевантно.⁶¹³ Ако осигураник умре пре рока назначеног у уговору, престају осигуравачеве обавезе, а наследници не могу да траже поврат уплаћених премија. У пракси наилазимо на решење по коме се осигуравач обавезује да ће исплаћивати осигурану своту у виду ренте, од тренутка одласка у пензију до смрти уговарача осигурања.

С обзиром на врсту ризика који се покрива овим модалитетом осигурања, поред осигурања за доживљење одређених година, правни системи познају и осигурање за доживљење тзв. „срећних” односно „позитивних” догађаја, као што су венчање (ступање у брак), рођење детета, школовање итд. Код осигурања за случај венчања осигурана свота се исплаћује ако корисник осигурања ступи у брак нпр. између двадесете и тридесете године живота. Код овог облика осигурања могуће је уговорити и исплату осигуране своте у случају смрти уговарача осигурања, али тек након ступања у брак детета или када напуни одређене године живота.⁶¹⁴ На сличан начин функционише и осигурање за случај рођења детета.⁶¹⁵ Осигурање за случај венчања и рођења детета је врста осигурања која пружа заштиту и финансијску сигурност у важним животним тренуцима. Општи услови осигурања познају и осигурање за случај школовања, тј. уписа на високошколску установу. Уговарачи осигурања су најчешће родитељи, који по

---

⁶¹¹ М. Ћурак, D. Јаковчевић, *nav. delo*, str. 244.

⁶¹² *Осигурање за случај доживљења*, преузето 1.6.2021. године са <https://www.triglav.rs/osiguranja/fizicka-lica/zivotno-osiguranje/osiguranje-za-slucuj-dozivljenja>

⁶¹³ М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgodna, zdravstveno*, str. 154.

⁶¹⁴ V. Kurzendorfer, *nav. delo*, p. 99.

⁶¹⁵ *Друге врсте животних осигурања - модели за свакога*, преузето 1.5.2023. године са <https://ersteznali.rs/poglavlje/druge-vrste-zivotnih-osiguranja-modeli-za-svakoga>

рођењу детета закључују осигурање како би на време обезбедили средства за школарину за упис на високошколску установу.

Према начину на који је уређена обавеза осигуравача, осигурање за случај доживљења се дели на осигурање одложене исплате осигуране своте и осигурање доживотне ренте.

3.2.1. Осигурање одложене исплате осигуране своте

Код осигурања одложене⁶¹⁶ исплате осигуране своте осигуравач је дужан да исплати осигурану своту осигурања ако је осигурано лице живо у одређеном тренутку. Овде је покривен само ризик доживљења одређеног броја година и зато се осигурана свота исплаћује након истека тог броја година од датума закључења уговора или када осигураник напуни одређени број година. Осигуравач задржава уплаћене премије ако осигурано лице умре пре уговором одређеног датума. Уплата премије од стране осигураника може бити једнократна или периодична. У случају смрти осигураног лица пре истека уговора, осигуравач задржава уплаћене премије, осим ако је уговорено контраосигурање. У том случају корисник осигурања има право на исплату осигуране своте. Ова врста осигурања (иначе веома ретка у пракси) погодна је за оне који немају наследнике,⁶¹⁷ а желе да се обезбеде у старости.

3.2.2. Осигурање доживотне ренте

Код осигурања доживотне ренте осигуравач плаћа кориснику ренту до краја живота, с тим да обавеза почиње одмах након закључења уговора или касније.⁶¹⁸ Обично се уговара плаћање ренте од момента одласка у пензију уговарача осигурања до његове смрти. Ако уговарач осигурања умре пре истека уговором предвиђеног рока, осигуравач задржава до тада плаћене премије. Ако уговарач осигурања једнократно плати премију осигурања за цео период трајања осигурања, осигуравач може исплаћивати ренту одмах по закључењу уговора (висина ренте је једнака камати на одређену премију). Када осигураник умре пре истека уговора, премија се може исплатити и наследницима

---

⁶¹⁶ Према почетку исплате ренте разликујемо непосредну ренту, када исплата ренте започиње одмах након потпуне уплате премије и одложену ренту, када је почетак исплате ренте одложен за уговорено време након потпуне уплате премије. S. Andrijašević, *nav. delo*, str. 563.

⁶¹⁷ *Contrats en cas de vie en assurance vie*, преузето 16.2.2023. године са <https://www.adetef.fr/assurance-vie/contrats-cas-de-vie.html>

⁶¹⁸ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 646.

(умањена за трошкове осигуравача).⁶¹⁹ Ово осигурање је погодно за обезбеђење сигурних прихода до краја живота.

3.3. Мешовито осигурање

Мешовито осигурање покрива две врсте ризика (смрт и доживљење). Уговором о осигурању живота за случај смрти и доживљења⁶²⁰ (нем. *Gemischte Lebensversicherung*), осигурање покрива случај смрти и случај доживљења одређеног броја година осигураника. У пракси се такође користи термин мешовито осигурање живота, које је познато још и под називом осигурање капитала. Управо из разлога што су покривена та два ризика, ово осигурање је најзаступљеније у Европи. Таквим осигурањем је покривен ризик смрти, без обзира да ли је она настала као последица болести или услед несрећног случаја. Такође, покривен је ризик доживљења, па се осигурању додаје нова функција-шtedња. Основна обележја ове врсте осигурања су: истовремено су покривена два ризика - ризик смрти и ризик доживљења; трајање осигурања је на одређено време, уговара се најчешће фиксни износ премије и осигуране своте, премија осигурања зависи од осигуране своте, трајања осигурања, пола осигураника (жене, мушкарци), приступне доби осигураника, начина плаћање премије, здравља, занимања, обећава се учествовање осигураника тј. корисника у добити осигуравача, омогућен је откуп и капитализација уговора о осигурању, омогућено је одобравање позајмице по полиси (предујма) и полиса осигурања се може дати у залог.⁶²¹ Ови уговори се најчешће закључују на трајање од 25 до 30 година. У мешовитом осигурању живота техничка премија има двоструку функцију, па је тако један њен део намењен за покриће ризика смрти (ризико премија), а други део за покриће ризика доживљења (шtedна премија). На почетку осигурања ризико премија је већа, а шtedна премија мања. Током трајања осигурања ризико премија је све мања, а шtedна премија расте.⁶²² Услови осигурања који су договорени на почетку осигурања се не могу мењати у току трајања осигурања. У случају финансијских проблема, уговарач може закључити мировање полисе до највише годину дана у било

---

⁶¹⁹ Ј. Пак, *Право осигурања*, стр. 306.

⁶²⁰ Поједини аутори сматрају да се овде ради о два правно независна осигурања, једном за случај смрти, а другом за случај доживљења. Тако истичу да се пре ради о алтернативном него о мешовитом осигурању живота. М. Picard, А. Besson *Les assurances terrestres en droit français. Le contrat d'assurance*, Paris, 1964. у А. Пак, *Осигурање живота у упоредном праву, Парнични и извршни поступак, накнада штете и осигурање*, Будва, 2006, стр. 409.

⁶²¹ V. Barbir, *нав. дело*, стр. 38.

⁶²² М. Markov, *Osnovne značajke mješovitog osiguranja života, Osiguranje*, br. 5-6/1996, str. 4.

ком тренутку трајања осигурања.⁶²³ Овим модалитетом осигурања циљ је обезбедити се за старију доб, а истовремено обезбедити и сигурност за наследнике у случају смрти. Иако код ове врсте осигурања извесно долази до исплате осигуране своте, алеаторност се огледа у томе што се у тренутку закључењу уговора не зна трајање уговора. Такође, не зна се који ће осигурани случај наступити, коме ће бити исплаћена осигурана свота, висина осигуране своте, као и колика ће бити осигурана свота.

Посебан модел мешовитог осигурања је осигурање са утврђеним роком исплате (нем. *Termfixversicherung*) код кога је одређено време за исплату осигуране своте. Фиксни датум такође означава крај уговора и предвиђен је у уговору о осигурању уз напомену „*term-fix*”. Осигурана свота се исплаћује на одређени дан без обзира да ли је уговарач осигурања још увек жив или не. Ако је осигураник жив у тренутку доспећа, осигурана свота ће бити исплаћена осигуранику, а ако је преминуо, корисницима осигурања.

Циљ ове врсте осигурања је обезбедити децу када одрасту за неке догађаје за које је потребно издвојити већу своту новца, као што је образовање, мираз, склапање брака, али и за друге догађаје. То значи да премију плаћају родитељи или баке и деке.⁶²⁴

Доживотно осигурање је врста мешовитог осигурања живота код кога је покривен и ризик смрти и ризик доживљења 100. године. Његова основна обележја су: трајање осигурања је углавном неодређено (једино је одређено код доживљења 100. године када се каже да уговор „матурира”). Код ове врсте осигурања практикује се плаћање премија током целог трајања осигурања. Потом је углавном немогуће да осигураник располаже осигураном сумом, јер врло мало људи доживи 100. Годину. Заправо, уговарач осигурања овим хоће да обезбеди корисника.⁶²⁵ Из овога закључујемо да се доживотно осигурање разликује од осигурања за случај смрти и доживљења у погледу трајања осигурања, у могућностима располагања осигураном свотом и у погледу временског раздобља плаћања премије.

---

⁶²³ М. Ћурак, Д. Јаковчевић, *нав. дело*, стр. 150.

⁶²⁴ *Termfixversicherung*, преузето 1.6.2021. године са <https://www.finanzprofit.de/termfixversicherung.html>

⁶²⁵ V. Barbir, *нав. дело*, стр. 38.

4. Врсте уговора о осигурању живота према броју лица обухваћених уговором

Индивидуално осигурање живота је такво осигурање код кога се за сваког појединог осигураника закључује посебан уговор.⁶²⁶ Уговором о индивидуалном осигурању живота је обухваћен један или ређе више живота, као што је случај код узајамног осигурања. За сваког осигураника се закључује посебан уговор о осигурању. Још једна карактеристика индивидуалног осигурања јесте да је осигурано лице одређено појединачно навођењем имена и презимена.

Колективно осигурање је оно осигурање код кога је једним јединственим уговором осигурано више лица. Предност колективних осигурања у односу на индивидуална је да за мању премију и уз повољније услове већи број лица добија одговарајућу заштиту. Поред наведеног, треба направити разлику између колективног и групног осигурања према броју обухваћених лица, односно њиховој припадности одређеној скупини. Групно осигурање (кумулативно осигурање) је заправо заједница осигураника (горња граница је углавном 20 осигураника), али премија зависи о статусу сваког од њих.⁶²⁷ Код колективног осигурања велики број осигураних лица припада једној заједници (нпр. привредном друштву, синдикату итд.). За колективна и групна осигурања предвиђена су одређена одступања од општих услова осигурања те није потребан лекарски преглед, а предвиђа се и укидање каренце, могућност накнадног осигурања нових чланова заједнице, замена осигураних лица, већа динамика плаћања премија и сл.⁶²⁸ Колективним осигурањем живота осигурава се јасно дефинисана група људи. Сврха овог приступа је да обезбеди овој скупини повољне услове (смањене премије и помоћни трошкови, као и поједностављено извршење уговора).⁶²⁹ За постојање уговора о колективном осигурању потребно је да постоји један јединствени уговор и множина личних добара, тј. лица. Правна дејства уговорног односа између уговарача осигурања и осигуравача протежу се и на лица која нису учествовала у

---

⁶²⁶ Д. Мркшић, З. Петровић, К. Иванчевић, *нав. дело*, 267.

⁶²⁷ Осигурава се одређена група лица (нпр. чланови удружења, савеза, привредног друштва итд.). Група лица је постојећи скуп људи код кога постоји елемент извесне устаљености и обнављања. То не може бити група која се ујединила само са циљем закључења уговора о осигурању. Више у: П. Шулејић, *Право осигурања*, 1973, стр. 65.

⁶²⁸ М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstvenost*. 156.

⁶²⁹ М. Werber, G. Winter, *нав. дело*, s. 63.

његовом закључењу (осигураника или корисника осигурања).⁶³⁰ Колективно осигурање је заправо осигурање туђег ризика (*Fremdversicherung*) код којег уговарач осигурања није осигураник, јер су осигураници она лица чији је живот осигуран. Како је то кумулативно осигурање већег броја лица, осигуравач извршава своју обавезу према сваком осигуранику.⁶³¹ Колективно осигурање може да се закључи као осигурање живота за случај смрти, за случај доживљења и као мешовито осигурање. Када је у питању колективно осигурање туђих живота за случај смрти, важи систем оквирног тј. глобалног уговора о колективном осигурању, тј. уговор производи дејства тек давањем пристанка од стране осигураника, и то у прописаној форми.⁶³² Уговарач осигурања има обавезу плаћања премије,⁶³³ а осигурану своту осигуравач је дужан да исплати непосредно осигуранику.

5. Тонтине осигурање

Тонтине осигурање је облик животног осигурања код којег се осигурана свота после смрти једног од уговорних чланова ризичне заједнице уплаћује у корист преживелих чланова.⁶³⁴ После смрти члана, његов део се дели на преживеле и исти поступак се понавља све док не преостане један члан тонтине. Тонтине нема за циљ покривање ризика, већ искључиво учешће њених преживелих чланова у дистрибуцији капитала.⁶³⁵ Закон о осигурању Републике Србије предвиђа постојање овог института, и то само у једној одредби. ЗО дефинише тонтине осигурање као осигурање у коме се осигураници договарају да ће заједнички капитализовати, односно финансирати своје доприносе које улажу у фонд и да ће тако капитализовану имовину поделити између оних осигураника који доживе одређену старост, као и између наследника умрлих осигураника.⁶³⁶ Ни у једној другој одредби се ЗО не бави овом врстом осигурања. Тонтине осигурање представља посебан облик животног осигурања, које у себи садржи елементе рентног и пензијског осигурања. Основни елементи тонтине осигурања су:

---

⁶³⁰ В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању живота*, стр. 115.

⁶³¹ В. Сокал, *Осигурање у корист трећег лица*, Институт за упоредно право, Београд, 1976, стр. 123.

⁶³² ЗОО, чл. 943, ст. 3: Ако се осигурање односи на случај смрти неког трећег, за пуноважност уговора потребна је његова писмена сагласност дата у полиси или у одвојеном писмену, приликом потписивања полисе, са назначењем осигуране своте.

⁶³³ Премија може бити намирена како из средстава средстава уговарача осигурања нпр. привредног друштва, јавног предузећа итд. За материјалне трошкове или из фонда за зараде запослених.

⁶³⁴ М. Ћурак, Д. Јаковчевић, *nav. delo*, стр. 153.

⁶³⁵ Ј. Славнић, С. Јовановић, Производи осигурања без елемента ризика у осигурању лица, *Правни живот*, бр. 11/2008, стр. 866.

⁶³⁶ ЗО, чл. 8, тач. 6.

уплата доприноса (премија); заједничка капитализација уплаћених доприноса, подела капитализоване имовине између оних осигураника који достигну одређену старосну доб, односно између наследника умрлих осигураника.⁶³⁷ Тонтине је регулисано и Директивом 2002/83/ЕЗ о усклађивању закона, подзаконских аката и управних прописа која се односи на животно осигурање. Тонтине је према Директиви 2002/83/ЕЗ врста животног осигурања код кога се оснивају удружења чланова ради заједничкога капитализирања властитих доприноса и касније расподеле акумулираних средстава преживелим члановима односно наследницима умрлих чланова.⁶³⁸

6. Врсте уговора о осигурању живота према начину закључивања уговора

Осигурање живота се може уговорити са лекарским прегледом или без лекарског прегледа. Осигурање са лекарским прегледом се закључује на основу лекарског извештаја који се подноси на обрасцу осигуравача и оцене лекара осигуравача о здравственој подобности осигураника за пријем у осигурање.⁶³⁹ Ова врста осигурања је уобичајена када је у питању уговарање великих осигураних свота. Код неких врста осигурања живота (пре свега код ризико осигурања живота корисника кредита) захтева се лекарски преглед⁶⁴⁰ или испуњавање упитника о здравственом стању због процене ризика, односно здравственог стања осигураника. Ово има утицај на висину премије осигурања, као и на исплату осигуране своте у случају настанка осигураног случаја.⁶⁴¹ Уговором о осигурању живота за случај смрти (ризико осигурање), закљученим без лекарског прегледа, осигуравач се обавезује да исплати кориснику осигурања: а) 50% од осигуране своте ако смрт осигураника наступи услед болести у току првих 6 месеци трајања осигурања, б) целу осигурану своту ако смрт осигураника наступи услед болести после 6 месеци од почетка трајања осигурања.⁶⁴² Код уговора о осигурању живота са лекарским прегледом, осигуравач се обавезује да исплати кориснику осигурања целу осигурану своту ако смрт осигураника наступи услед болести, без обзира на трајање осигурања.⁶⁴³

---

⁶³⁷ В. Чоловић, Основне карактеристике тонтине осигурања, *Право и привреда*, бр. 3/2021, стр. 269 и 281.

⁶³⁸ Директива 2002/83/ЕЗ, чл. 2, ст. 2, тач. а.

⁶³⁹ Д. Мркшић, О. Узелац, Нови тип уговора о ризико осигурању живота, *Накнада штете, безбедност саобраћаја и обавезно осигурање*, Златибор, 2009, стр. 162.

⁶⁴⁰ Лекарски преглед углавном подразумева општи медицински преглед, тест оптерећења, ЕКГ, биохемијске анализе крви и урина, тест на вирус ХИВ-а, хепатитиса Б и хепатитиса Ц.

⁶⁴¹ *Обавезно животно осигурање уз стамбени кредит*, преузето 1.6.2023. године са <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/030321/030321-vest10.html>

⁶⁴² Општи услови за осигурање живота *Дунав осигурања а.д.о.* од 1.1.2020. године, чл. 14, тач. 1.

⁶⁴³ Општи услови за осигурање живота *Дунав осигурања а.д.о.* од 1.1.2020. године, чл. 14, тач. 5.

7. Врсте уговора о осигурању живота према начину исплате осигуране своте

Према начину исплате, осигурана свота може бити плаћена у једнократном износу (осигурање капитала) или у облику ренте. Осигурање капитала је исплата осигуране своте одједном. Код осигурања капитала постоји могућност претварања осигуране своте у ренту.⁶⁴⁴

7.1. Осигурање капитала

Ако се осигурана свота исплаћује у једнократном износу, ради се о осигурању капитала. Осигурање капитала се јавља код осигурања за случај смрти или за случај доживљења.

7.2. Рентна осигурања

Рентно осигурање је врста осигурања живота којим се покрива периодична исплата уговорених износа осигуранику кроз одређено раздобље или до краја живота.⁶⁴⁵ Интересантно је да неки аутори сматрају да је рентно осигурање засебна врста осигурања, док други сматрају да је посебна врста осигурања живота, а трећи га поистовећују са добровољним пензијским осигурањем.⁶⁴⁶ Код осигурања ренте корисник је најчешће осигурано лице. Исплативост рентних осигурања темељи се на ризику смрти, односно полу и доби осигураника, те на капитализацији штедне компоненте уплаћених премија. Зато постоји обавеза осигуравача да обрачунава математичку резерву за премијске приходе рентних осигурања.⁶⁴⁷

Ренте се могу поделити према различитим критеријумима:

- 1) Врсте ренте према трајању исплате су: доживотна рента, која траје до смрти осигураника, привремена, која је уговорена на одређено време и вечна рента, која је без временског ограничења, и то највише до уговорених камата. Код привремене

---

⁶⁴⁴ М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, str. 158.

⁶⁴⁵ S. Andrijašević, A. Radić, *Upravljanje portfeljom životnih osiguraja*, Svijet osiguranja, br. 3/1999, str. 37.

⁶⁴⁶ M. von der Schulenberg, U. Lohse, *Versicherungsökonomik: ein Leitfaden für Studium und Praxis*, VVW Verlag, Karlsruhe, 2005, 117-129., према М. Глинтић, *Правна природа права на исплату осигуране своте код осигурања лица*, стр. 33.

⁶⁴⁷ М. Ћурак, D. Jakovčević, *nav. delo*, str. 150.

ренте мора се јасно дефинисати у ком тренутку престаје рента. На пример, ако је закључена ради школовања детета, престаје завршетком школовања.

- 2) Према почетку примања исплате врсте ренте су: непосредна и одложена

Код непосредне доживотне ренте (нем. *sofort beginnende Rente*), кориснику се исплаћује осигурани износ до краја живота са месечном исплатом. Исплата уговореног износа почиње одмах након уплате премије.⁶⁴⁸

Код одложене ренте (нем. *aufgeschobene Rente*) почетак исплате је одложен до уговореног рока након уплате премије. Рента, која се назива старосна рента, започиње када се достигне одређени тренутак, у пракси, по правилу најмање око 65. године живота. Обавезе осигуравача су условне у случају одложене ренте, јер осигурано лице може умрети пре почетка ренте. Осигураник мора платити једнократну премију или текућу премију.⁶⁴⁹

- 3) У зависности од тога кога обезбеђује, осигурана рента може бити: лична када је осигураник прима лично и рента у корист трећих лица – ренту примају корисници осигурања који су одређени у уговору.
- 4) Рента се према раздобљу исплате може уговорити с плаћањем на почетку (пренумерандо) или на крају (постнумерандо). Постнумерандо рента је због камате нешто виша. Код постнумерандо премије може се уговорити право пропорције, па је тада осигуравач обавезан платити пропорционални део ренте за оно време колико је осигураник живео у том раздобљу. Када то не би било уговорено, корисник не би имао право на део ренте.⁶⁵⁰
- 5) Стипендијска рента је одложена привремена лична рента са утврђеним почетком исплате ренте, најчешће када осигураник напуни 18 или 19 година односно кад почне са студијама. Трајање исплате ренте је прецизно одређено.⁶⁵¹

---

⁶⁴⁸ М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, str. 158.

⁶⁴⁹ Исто..

⁶⁵⁰ S. Andrijašević, A. Radić, *нав. дело*, str. 37.

⁶⁵¹ Б. Павловић, Стипендијска рента, *YuInfo*, Копаоник, 2006, стр. 4.

8. Допунска осигурања уз осигурање живота

Допунско осигурање од последица несрећног случаја, једно је од најчешћих осигурања, које се закључује уз осигурање живота. Несрећним случајем сматра се сваки изненадни и од воље осигураника независни догађај који, делујући углавном споља и нагло на тело осигураника, има за последицу његову смрт, потпуни или делимични инвалидитет, пролазну неспособност за рад или нарушење здравља које захтева лекарску помоћ.⁶⁵² Лица која имају уговорено осигурање живота, могу се осигурати и од последица несрећног случаја, и то од трајног губитка опште радне способности (инвалидитет) и нарушавања здравља које захтева болничко лечење (болничка накнада).⁶⁵³

Осигурање породичних прихода треба да омогући пристојан животни стандард за време неспособности за рад. Најчешће се исплаћује месечна исплата у проценту од уговорене своте основног осигурања живота, а пример је уговорено осигурање прихода у висини 1% уговорене осигуране своте (20000 евра), тада ће осигураник у случају неспособности за рад добити ту месечно 200 евра.⁶⁵⁴

9. Уговор о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове⁶⁵⁵

Уговор о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове (енг. *unit-linked insurance*) први пут је понуђен у Холандији, а потом и у Великој Британији 60-тих година, што је с једне стране проузроковано тадашњом високом инфлацијом и великим променама на тржишту хартија од вредности, а с друге стране са повећаном конкуренцијом кроз друге финансијске производе. У Немачкој је уведен 1970. године, али све до средине 90-тих без значајнијег помињања.⁶⁵⁶ Код ове врсте осигурања уговарач осигурања остварује и добит активним учешћем у улагању премије осигурања.⁶⁵⁷ Уговор о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове представља

---

⁶⁵² Посебни услови за допунско осигурање лица од последица несрећног случаја (незгоде) уз осигурање живота *Wiener Städtische osiguranje a.d.o.* од 6.5.2020. године, чл. 3, ст. 1.

⁶⁵³ Посебни услови за допунско осигурање лица од последица несрећног случаја (незгоде) уз осигурање живота *Wiener Städtische osiguranje a.d.o.* од 6.5.2020. године, чл. 4.

⁶⁵⁴ N. Mašić, *Životno osiguranje*, Naklada autora, 2008, str. 61.

⁶⁵⁵ Део овог поднасловa објављен је у раду: Д. Глушац, Регулисање уговора о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове, *Међународни научни скуп „Услуге и права корисника“*, Правни факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2020, стр. 319-330.

⁶⁵⁶ M. Schalk, *Die fondsgebundene Lebensversicherung*, LexisNexis, Wien, 2009, s. 20.

⁶⁵⁷ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 648.

такву врсту осигурања живота којом уговарач осигурања остварује заштиту од ризика смрти или доживљења као и одређену добит активним учешћем у улагању премије осигурања.⁶⁵⁸

Код овог вида осигурања живота, осим што су сачуване погодности животних осигурања, осигураним лицима нуди се могућност да део плаћене премије осигурања (математичке резерве) улажу у инвестиционе јединице инвестиционих фондова. Осигуравач не може располагати премијом како жели него је мора пласирати у куповину квота у одређеном фонду у складу са објављеним програмом. Финансијски аспект ове врсте осигурања је повезан с фондовима, док демографски аспект (смрт, доживљење) остаје осигуравачу. Ово се манифестује кроз исплату кориснику осигурања одређеног броја фондовских јединица или неког минималног износа, нпр. повраћајем уплаћених премија осигурања.⁶⁵⁹ Сама срж овог уговора је да кроз прилику за повећањем капитала уговарач осигурања преузме ризик повезан са пословањем фондова. У овим уговорима, обавеза осигуравача није одређена у износу у тренутку закључења уговора о осигурању живота, већ зависи од променљиве референтне вредности која се мења у временском периоду од уплате премије до исплате накнаде.⁶⁶⁰

Код ове врсте осигурања долази до формирање издвојених рачуна. Један део наплаћене премије служи за покриће трошкова спровођења осигурања и обезбеђење заштите од ризика смртности, а други део премије се изваја на посебне рачуне. Ови рачуни подељени су на инвестиционе јединице, као што је случај са улагањима у инвестиционе фондове, због чега је ова врста осигурања и добила име. Уговарач осигурања има слободу да сам одабере и распореди своја средства међу понуђеним фондовима, пратећи резултате улагања, и да по потреби мења удео у сваком фонду. На пример, могуће је прећи из растућег фонда тј. фонда у чијем се портфељу пласмана налазе хартије од вредности са тенденцијом снажног раста у фонд обвезница или фонд акција најбољих компанија, тзв. *blue chip* акција. Осигурана свота зависи од резултата улагања у одабраном фонду, при чему је гарантована минимална осигурана свота за

---

⁶⁵⁸ Исто.

⁶⁵⁹ М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, str. 159.

⁶⁶⁰ М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, str. 160.

случај смрти осигурана путем одређеног удела премије који се користи за покриће ризика смртности.⁶⁶¹

У основне карактеристике осигурања живота везаном уз инвестиционе фондове убрајају се:

- удели су у власништву осигуравача;
- осигуравач има сва права у вези с тим уделима, укључујући управљачка и имовинска права;
- директно учешће уговарача осигурања у управљању тим уделима инвестиционог фонда је забрањено. Ипак, уговарач има право избора инвестиционог фонда, као и права по тзв. арбитражној клаузули у случају улагања у више фондова;
- с обзиром на природу овог уговора, уговарач осигурања има право на годишње информисање о структури фонда и његовом управљању.⁶⁶²

9.1. Правна природа уговора о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове

Иако се још увек расправља о правној природи уговора о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове, ако је одговор да су то прави уговори о осигурању живота, онда се и на такве уговоре о осигурању односи све оно што се односи и на класичне уговоре о осигурању живота, с посебним нагласком на обавезе осигуравача да информиса уговарача осигурања и да посао инвестирања обавља транспарентно. Другим речима, заштити таквих осигураника мора се посветити потпуна пажња законодаваца и надзорних тела осигурања.

Пре свега то су прави уговори о осигурању живота, и складу с тим треба применити правила о обавези информисања уговарача осигурања и обављању транспарентно инвестиционих активности. Другим речима, законодавци и надзорна тела осигурања морају посветити потпуну пажњу заштити таквих осигураника.

---

⁶⁶¹ В. Његомир, *Осигурање*, Ortomedics book, Нови Сад, 2011, стр. 336.

⁶⁶² J. Bigot, P. Baillot, J. Kullmann, L. Mayaux, , *Traité de droit des assurances*, Les assurances de personnes Tome 4, L.G.D.J., Paris, s. 486. Према Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 650. И чл. 82, ст. 2, тач. 4 ЗО предвиђено је да је друштво за осигурање дужно да, пре закључења уговора о осигурању, обавести уговарача осигурања најмање код осигурања везаних за јединице инвестиционих фондова - о томе ко сноси инвестициони ризик, дефиницији инвестиционих јединица за које су везане накнаде и о проспекту инвестиционог фонда, а нарочито о структури улагања, потом и да обавести уговарача осигурања за време важења уговора о осигурању о променама наведених података и одредбама закона које се на исте односе.

Правна природа уговора о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове подразумева постојање два правна односа: интерни (унутарњи) и екстерни (вањски). Унутарњи однос подразумева однос између осигураваача и уговараача осигурања који се темељи на уговору о осигурању живота. Међутим, овај однос има посебан карактер јер је грађанскоправна основа тог односа темељена на уговору о налогу.

Када је у питању спољни однос, то је веза између осигураваача и инвестиционог фонда која настаје када осигураваач изврши налог уговараача осигурања. Када извршава овај налог, осигураваач делује у своје име, а за рачун уговараача осигурања, што значи да закључени правни посао улагања у јединице инвестиционог фонда представља правни посао осигураваача у односу на трећа лица. Код ове врсте уговора, осигураваач на основу уговора о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове је дужан да све користи остварене по основу извршеног налога уговараача осигурања пренесе на уговараача осигурања.

У нашем ЗО изричито су прописана животна осигурања везана за јединице инвестиционих фондова као посебна врсту осигурања живота.⁶⁶³ Уговор о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове је уговор добре вере. Ово подразумева да се на овај уговор примењује начело савесности и поштења. То значи да су уговорне стране при извршавању својих права и обавеза из уговора о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове дужне поступати поштено и савесно, с циљем спречавања злоупотребе права те поступања противних духу закона и општим моралним схватањима.⁶⁶⁴

Уговор о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове, попут класичних уговора о осигурању живота, јесте двостранообавезни (синалагматични) правни посао. Основна обавеза уговараача осигурања је плаћање премије осигурања, а осигураваача исплата осигуране своте зависне о вредности јединица инвестиционог фонда у који је уложена премија.⁶⁶⁵

---

⁶⁶³ ЗО, чл 8, тач. 5.

⁶⁶⁴ В. Preložnjak, *Pravna priroda ugovora o osiguranju života vezanog uz investicijske fondove*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, br. 3/2011, str. 1006.

⁶⁶⁵ Исто.

Алеаторност уговора о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове подразумева да уговарач осигурања сноси сав ризик улагања премије осигурања. Добит код овог уговора након настанка осигураног случаја зависи о вредности јединица изабраног инвестиционог фонда. На крају ово је и формални уговор, као и теретни уговор, јер уговарач осигурања има обавезу плаћања премије осигурања. Општи је закључак да је уговор о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове сложени уговор о осигурању живота у којем су уједно сачуване и карактеристике класичнога осигурања живота. Од класичног осигурања живота се разликује по облигационоправним обележјима уговора о налогу, јер се осигуравач налази у улози налогопримца.⁶⁶⁶

9.2. Врсте уговора о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове

Код уговора о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове су могуће разне комбинације:

а) да цео ризик инвестиције сноси уговарач осигурања (*unit linked pure* полисе), за који неки сматрају да се и не може сматрати уговором о осигурању живота, јер могу очекивани капитал свести на нулу;) б) да га сноси делимично (*partial guaranteed units* полисе); ц) да му осигуравач гарантује одређени принос (*guaranteed units linked* полисе) итд.

Неке варијанте врсте осигурања за случај смрти нуде чак могућност исплате вредности удела у имовини фонда уместо осигуране своте. Даље, могуће је уговорити посебан начин исплате за случај прекида осигурања, а то може бити вредност према стању удела у инвестиционом фонду, уместо обрачуна по концепту математичке резерве.⁶⁶⁷

Осим заштите за случај смрти, осигуравајућа друштва при креирању ових врста осигурања нуде велики број додатних осигурања за случај умањења радне способности, тешких болести и сл. Додатним покрићима се уговарачима осигурања пружа потпуна

---

⁶⁶⁶ Више у: В. Preložnjak, *nav. delo*, str. 1005-1008.

⁶⁶⁷ М. Ćurak, D. Jakovčević, *nav. delo*, str. 153.

заштита у случају наступања догађаја који могу утицати на смањење њихових прихода или повећање трошкова (нпр. смањење зараде због боловања или престанка рада, или повећање трошкова лечења због наступања тешке болести и промена животних навика).⁶⁶⁸

Иако је осигурање живота везаном уз инвестиционе јединице најзаступљенији на тржишту осигурања живота развијених држава, у Републици Србији је због неатрактивног тржишта инвестиционих фондова, ова врста осигурања недовољно заступљена. Додатни разлог је што је улагање у инвестиционе фондове углавном оптерећено великим падовима вредности инвестиционе јединице за време светске економске кризе.⁶⁶⁹ Ово не имплицира да не треба узети у значај ову врсту уговора о осигурању живота и све њене погодности.

---

⁶⁶⁸ *Животна осигурања везана за инвестиционе јединице: другачија стратегија улагања*, преузето 15.4.2020. године са <https://bif.rs/2016/07/zivotna-osiguranja-vezana-za-investicione-jedinice-drugacija-strategija-ulaganja/>

⁶⁶⁹ Б. Павловић, *Време је за Unit-link!*, преузето 15.4.2020. године са <https://brankopavlovic.rs/documentation/kolumnanov2015.pdf>

ГЛАВА VIII

УГОВОР О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА У КОРИСТ ТРЕЋЕГ ЛИЦА⁶⁷⁰

1. Појам уговора о осигурању живота у корист трећег лица

Под појмом осигурања у корист трећег лица подразумевамо уговор о осигурању живота којим се осигуравач обавезује уговарачу осигурања да ће осигурану своту исплатити лицу које он одреди. Особа коју уговарач осигурања одреди стиче својство корисника осигурања, што значи да му припадају права из уговора о осигурању живота. Сопствени живот човека има највишу вредност. Та вредност није проценљива у новцу. Исто тако је за неку особу непроценљива вредност његових родитеља, деце, супружника и других блиских сродника. Основна разлика између осигурања живота са означањем корисника и осигурања без означања корисника састоји се у томе што у првом случају осигурана свота не улази у заоставштину осигуравача осигурања, већ припада само кориснику који се може обратити непосредном тужбом осигуравачу, док у другом случају она улази у имовину уговарача и дели судбину његове остале имовине.⁶⁷¹ Корисник своје овлашћење да захтева извршење чинидбе стиче под одложним условом (ако наступи осигурани случај). Овакво решење је сагласно правилу које важи код уговора у корист трећег, где корисник такође стиче право чији су обим и садржина одређени уговором на основу кога је настало, те чија ваљаност исто тако зависи од пуноважности закљученог уговора.⁶⁷²

У Преднацрту Грађанског законика осигурање живота у корист трећег лица регулисано је на потпуно идентичан начин као у ЗОО. Ипак, истакнути су ставови да се речи „осигурање живота” замене речима „животно осигурање” као у Закону о осигурању. Животно осигурање је шири појам и обухвата осигурање живота, рентно осигурање, пензијско осигурање итд.⁶⁷³

---

⁶⁷⁰ Део овог поглавља објављен је у раду: Д. Глушац, Специфичности одређивања корисника код уговора о осигурању живота у корист трећег лица, *Међународни научни скуп „Савремени правни промет и услуге*, 2018, стр. 301-318.

⁶⁷¹ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 487.

⁶⁷² В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању живота*, стр. 156.

⁶⁷³ *Јавна расправа о Преднацрту грађанског законика*, преузето 1.6.2021. године са <https://aks.org.rs/aks/wp->

2. О уговору у корист трећег

Развој права у корист трећег захвата период од скоро 2000 година. Очигледно да је било потребно много времена да се измени строго правило римског права које није допуштало уговарање права за другога, тј. да су уговори у корист трећег без дејства.⁶⁷⁴ Почев од друге половине XIX века, потребе правног промета захтевале су могућност уговарања у корист трећих и свакако да је та могућност данас општеприхваћена у упоредном праву. Уговор у корист трећег је такав уговор код кога се један уговорник (промитент) обавезује према другом уговорнику (стипуланту) да ће извршити одређену престацију у корист неког трећег лица (бенефицијара). Треће лице стиче из уговора право да самостално и непосредно захтева извршење престације у своју корист иако оно у акту закључења уговора није учествовало нити је било путем заступника представљено. Треће лице може изјавити да не прихвата право, које му из уговора припада. У таквом случају то право припада стипуланту, ако нешто друго није уговорено или не произлази из природе посла.⁶⁷⁵ Облигација заснована уговором у корист трећег специфична је по свом дејству, јер подразумева троструки правни однос и то између: а) стипуланта и промитента; б) стипуланта и корисника; в) промитента и корисника.⁶⁷⁶

У нашем законодавству, све до кодификације грађанског и облигационог права у виду ЗОО ова материја није била регулисана.⁶⁷⁷ Посматрано на нивоу целокупног уговорног права, може се закључити да се уговори у корист трећег лица (ЗОО, чл. 149 - 152) углавном јављају у облику уговора о осигурању живота у корист трећег лица. У ствари, сви ови уговори задржавају своју правну природу и особине, само што им се додаје клаузула „у корист трећег”, која даје право кориснику да захтева од промитента испуњење уговором предвиђене обавезе. Осигурање живота у корист трећег лица је опширно уређено Одсеком 4, Одељка 3, Главе XXVII ЗОО (чл. 957 - 965).⁶⁷⁸ Код осигурања за случај смрти, осигуравач по наступању осигураног случаја исплаћује

<content/uploads/2017/05/%D0%A1%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%95%D0%9C%D0%90%D0%A2%D0%98%D0%97%D0%90%D0%A6%D0%98%D0%88%D0%90-09-05-2017.doc>

⁶⁷⁴ А. Маленица, *Римско право*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2008, стр. 198.

⁶⁷⁵ С. Перовић, *Облигационо право*, Службени лист СФРЈ, Београд, 1986, стр. 438.

⁶⁷⁶ О. Антић, *Правна природа уговора у корист трећег лица*, *Правни живот*, бр. 11/2007, стр. 747.

⁶⁷⁷ Таквих одредби није било ни до 6. априла 1941. године, јер Српски грађански законик, који је важио у Србији и Македонији, није садржавао одредбе о уговору у корист трећег.

⁶⁷⁸ Решења из Закона о облигационим односима садржала је и Скица за Законик о облигационим односима коју је сачинио Михаило Константиновић. Видети: чланове 934-942. М. Константиновић, *Облигације и уговори, скица за Законик о облигацијама и уговорима*, Службени лист СРЈ, Београд, 1996, стр. 313-316.

осигурану своту лицу које је уговарач осигурања означио као корисника осигурања. У неким правима може се уговорати осигурање у корист трећег само за случај смрти. Код нас нема оваквих ограничења: оно се може појавити и за случај смрти и за случај доживљења.⁶⁷⁹ С обзиром на то да, одредбе ЗОО о осигурању делују као *lex specialis*, често уопште нема потребе да се суд позива на одредбе уговора у корист трећег, поготово што је уговор о осигурању у корист трећег лица врло детаљно регулисан.

3. Опште напомене о одређивању корисника

Према ЗОО одређивање корисника може извршити само уговарач осигурања. То је строго лично право уговарача осигурања, исто као што су строго лична права уговарача осигурања и право на откуп или предујам. Одређивање корисника представља посебан начин на који уговарач осигурања може располагати правима из осигурања живота. За одређивање корисника није потребна сагласност осигуравача, али га је потребно обавестити о кориснику. Повериоци или законски наследници уговарача осигурања не могу одредити корисника осигурања из уговора о осигурању живота који је закључио уговарач (аналогном применом одредбе из чл. 959 ЗОО). Корисник може бити одређен већ приликом закључења уговора о осигурању живота. Тада се он означава у полиси осигурања.⁶⁸⁰ Корисник може бити одређен и после закључења уговора, неким доцнијим правним послом (додатком уз полису, на пример).⁶⁸¹ Закон о облигационим односима предвиђа да одређивање корисника уговарач осигурања изврши својим тестаментом⁶⁸². Ако се корисник именује у тестаменту, та изјава има значење уговора у корист трећег, а не значење последње изјаве воље. С тим у вези, одређивање корисника

---

⁶⁷⁹ Потписивањем полисе између уговарача осигурања и осигураника са осигуравачем, уз одређивање осигураника и као корисника осигурања за случај доживљења, закључен је између уговорних страна уговор о осигурању живота у корист трећег. Пресуда Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине број 070-0-Рев-08-001178 од 26.01.2010. године.

⁶⁸⁰ Име корисника осигурања и датум рођења су обавезни елементи уговора о осигурању. Видети: Ј. Селимовић, Уговор о осигурању живота, *Зборник радова Економског факултета у Сарајеву*, бр. 28/2008, стр. 322.

⁶⁸¹ С. Перовић, Д. Стојановић, *Коментар Закона о облигационим односима*, Правни факултет Крагујевац-Културни центар Горњи Милановац, 1980, стр. 927.

⁶⁸² Када је реч о корисницима који се одређују тестаментом, може се јавити и проблем у случају да постоји тестамент у коме је предвиђено да осигурана свота припада једном лицу, а у полиси осигурања је наведено друго лице. Поставља се питање да ли треба поштовати вољу оставиоца изражену у тестаменту или ону изражену у уговору о осигурању. Уколико је корисник одређен пре него што је састављен тестамент, може се сматрати да је уговарач осигурања-оставилац опозвао корисника, па ће се осигурана свота исплатити према последњој вољи уговарача. Супротно томе, уколико је корисник одређен након састављања тестаamenta, може се сматрати да је оставилац променио мишљење о томе коме треба да се исплати осигурана свота. Има оправдања да је меродавна само воља оставиоца без обзира на време састављања тестаamenta. Више у: Ј. Пак, *Право осигурања*, стр. 303.

осигурања у тестаменту нема значење посла *mortis causa*. Дакле, ако се корисник одрекне наследства, такво одрицање неће имати учинак на изјаву о одређивању корисника осигурања.⁶⁸³ Именовање корисника неким другим правним послом наследног, породичног или облигационог права може да изазове непревиђене ситуације на које се примењују одговарајућа правила ових грана права, а тек супсидијарно правила из закона којима се регулише уговор о осигурању живота у корист трећих лица.⁶⁸⁴ Уговарач осигурања може извршити одређивање корисника све до тренутка наступања осигураног случаја.⁶⁸⁵ Мада ЗОО у том погледу није изричит, треба закључити да изјава уговарача осигурања којом он одређује корисника мора бити учињена у писаној форми. Овакав закључак произлази из члана 901 ЗОО, према којем уговори о осигурању, а то значи и уговори о осигурању живота, морају да имају писану форму, и чл. 67 ст. 2 ЗОО, према којем измене и допуне уговора који има писану форму могу бити извршене у писаној форми. Ако се осигурање односи на живот неког другог лица, за одређивање корисника потребна је и његова писмена сагласност.⁶⁸⁶ Свакако да корисник има право да одбије именовање, јер нико не може бити принуђен да да сагласност. Корисник може бити одређен по имену⁶⁸⁷ или одредив. То може да буде физичко или правно лице. Заправо, корисник може да буде свако лице које има правну способност. Наше право не тражи да за осигурање живота трећег лица постоји некакав интерес⁶⁸⁸ или однос, нпр. родбински, између уговарача осигурања и корисника осигурања.⁶⁸⁹ То решење је данас у упоредном праву доминантно и узима се као општеприхваћено. Када је корисник

---

⁶⁸³ V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, str. 1606.

⁶⁸⁴ Ј. Славнић, С. Јовановић, Законско регулисање осигурања живота у корист трећег лица у савременим европским правима и у праву Србије, *Правни живот*, бр. 11/2015, стр. 141.

⁶⁸⁵ Исто..

⁶⁸⁶ ЗОО, чл. 957, ст. 2.

⁶⁸⁷ Тужитељка је бивша супруга умрлог Б.П. од рака (1999. године), а тужена је његова удовица. Године 1976. закључио је ондашњи послодавац преминулог Б.П., за њега уговор о осигурању живота. Као корисници осигурања за случај смрти одређени су супруга Г.Р. (тужитељка) и ћерка Д.Р., свака по 50%. Тужитељка се 1983. развела од покојног Б.П. Он се након тога оженио туженом. До смрти није било промене корисника осигурања. Како је након смрти Б.П. и тужена од осигураваача затражила исплату осигураних свота, осигураваач је целокупну осигурану своту од 150175 ДМ предао суду на судски поступак. У међувремену, међу парничним странкама постало је неспорно да је ћерка корисник осигурања 50%. Овом тужбом, тужитељица је тражила исплату преосталих 50% осигураних свота. И првостепени, и након њега другостепени суд одлучили су у корист тужитељице. Уговор о осигурању живота представља у правном смислу уговор у корист трећег. Тужитељица је постала корисник 50% осигураних свота. То њено право није опозвано до смрти осигураника, а након његове смрти више није ни могло бити опозвано, и она је постала пуноправни корисник осигурања.

Виши суд у Хаму, пресуда од 13.03.2002., бр. 20 У 6/01, обј. у *Versicherungsrecht* бр. 33, од 20. новембра 2002.

⁶⁸⁸ У енглеском праву лице које закључује уговор о осигурању живота мора имати „осигурљив интерес“ у односу на живот осигураника. Ако тај интерес не постоји, уговор ће бити апсолутно ништав. „Life Assurance“, у *Insurance Disputes*, Informa Law, second edition, London, 2003, p. 671.

⁶⁸⁹ D. Pavić, *Interes osiguranja*, str. 451.

одређен по имену, нема тешкоћа у погледу његовог утврђивања. Ипак, тај начин одређивања корисника може да проузрокује проблеме, јер се мењају животне околности од значаја за односе између уговарача и корисника.⁶⁹⁰ Сматрамо да је подесније одређивање корисника уопштеним изразом, као што су: деца, потомци, брачни друг, наследници⁶⁹¹ и слично.⁶⁹² Корисник може да буде и дете уговарача осигурања, које се родило после закључења уговора о осигурању,⁶⁹³ или брачни друг уговарача осигурања са којим је уговарач осигурања склопио брак после закључења уговора о осигурању.⁶⁹⁴ Корист намењена супругу припада лицу које је било у браку са уговарачем осигурања у часу његове смрти. Поставља се питање шта се дешава када је развод брака у току у моменту наступања осигураног случаја, те се по неким схватањима узима у обзир по чијој тужби је покренута бракоразводна парница.⁶⁹⁵ Наступањем осигураног случаја корисник осигурања стиче право да се непосредно обрати осигуравачу за исплату осигураних свота. Његово право је самостално и настало је на основу уговора у корист трећег.⁶⁹⁶ Међутим, осигуравач треба да буде обавештен о кориснику осигурања.⁶⁹⁷ Осигуравач мора бити упознат са личношћу повериоца да би он на несумњив начин знао коме треба да исплати осигурану своту. То је у складу са начелом добре вере у осигурању.

---

⁶⁹⁰ Уговор о осигурању живота – одређивање корисника осигурања – права неименованих корисника
Супруг чија је супруга преминула 14. августа 1967. и сам је умро 27. августа 2000, остављајући као наследнике четворо деце. Двоје од њих су потраживали исплату осигураних свота по основу четири уговора о осигурању живота потписана од стране покојника у корист двоје других, брата и сестре. Апелациони суд у Нансију одбио је њихов тужбени захтев јер је сматрао да уговори о осигурању живота као предмет обавезе имају исплату осигураних свота у корист осигураника у случају доживљења, или у случају смрти осигураника тј. исплату осигураних свота у корист корисника осигурања. С обзиром на то да покојник - осигураник није њих двоје именовао као кориснике, Апелациони суд је закључио да немају право на корист из уговора о осигурању и да одређивање корисника осигурања мора бити јасно назначено у самом уговору. Апелациони су у Нансију, 1. грађански одсек, 6. јун 2006. године

⁶⁹¹ Уколико се за кориснике означе „наследници“, наследници се на корист позивају независно од остварења права на оставинску масу и независно од карактера наследничке изјаве (позитивне или негативне). Њихово означавање као „наследници“ у овом случају служи сврси прецизног одређења њиховог идентитета и процењује се према општим правилима о наслеђивању. Видети: С. Јоцовић, Уговори у корист трећих лица у осигурању, *Зборник радова: Саветовање Осигурање у светлу новог законодавства*, Палић, 14-17. април 2005, стр. 283.

⁶⁹² Б. Т. Благојевић, В. Круљ, *нав. дело*, стр. 2051.

⁶⁹³ Овде се примењује познато правило римског права „*nasciturus pro iam nato habetur*“. Корисник не мора да постоји у моменту закључења уговора, али је битно да постоји у моменту његове доспелости, тј. у моменту осигураног случаја. *Исто*.

⁶⁹⁴ Више у: Ж. Лукић, *нав. дело*, стр. 105.

⁶⁹⁵ Б. Т. Благојевић, В. Круљ, *нав. дело*, стр. 2052.

⁶⁹⁶ Право корисника је акцесорне природе и постоји само ако постоји уговор о осигурању.

⁶⁹⁷ И. Јанковец, З. Миладиновић, *нав. дело*, стр. 433.

Уговарач осигурања за живота може уговором о осигурању, или на други писани начин, укључујући и тестаментом да одреди како ће се извршити подела између његове деце, потомака и уопште наследника, као на пример, да једном именованом наследнику остави 50%, а осталима остатак на једнаке делове.⁶⁹⁸ Ако уговарач осигурања није одредио како ће се извршити подела осигуране своте између више корисника, важе два правила.⁶⁹⁹ Прво, ако су за кориснике одређени наследници, право на осигурану своту имају она лица која су у тренутку смрти осигураника имала својство његових наследника,⁷⁰⁰ и то свако од њих има право на онај део осигуране своте који одговара његовом наследничком делу. Друго, у свим осталим случајевима, кад је за кориснике одређено више лица осигурана свота се дели између њих на једнаке делове.⁷⁰¹

4. Опозивање одредбе о одређивању корисника

Уговарач осигурања има право да у уговору о осигурању живота одреди лице које ће бити корисник осигурања, односно које ће када наступи смрт уговарача осигурања наплатити осигурану своту осигурања. Лице које је означено као корисник не мора да буде упознато да је одређено за корисника осигурања.⁷⁰² Уговарач осигурања може да мења одредбу у уговору о осигурању живота, којом је одредио неко лице као корисника. То је његово искључиво право, и то право не могу вршити ни његови повериоци, ни његови законски наследници. Уговарач осигурања може, уз одређене изузетке, опозвати одредбу полисе⁷⁰³ којом се корист из осигурања додељује одређеном лицу.

⁷⁰⁴4.1. Право опозива

Одређивање корисника осигурања може вршити само уговарач осигурања. Исто тако, према ЗОО опозивање корисника је строго лично право уговарача осигурања.⁷⁰⁵

---

⁶⁹⁸ Д. Вељковић, *нав. дело*, стр. 1129.

⁶⁹⁹ ЗОО, чл. 958.

⁷⁰⁰ И у немачком праву се у случајевима кад је уговорено да ће осигуравач исплатити осигурану своту наследницима осигураника, без ближег прецизирања, сматра да су корисници она лица која су у тренутку смрти осигураника позвана на наслеђе, и то сразмерно њиховим наследничким деловима. Немачки Закон о уговору о осигурању, пар. 167 ст. 2.

⁷⁰¹ Решење које наш ЗОО пружа познато је и у неким другим правима, као на пример немачки Закон о уговору о осигурању, пар. 161 ст. 1.

⁷⁰² Д. Вељковић, *нав. дело*, стр. 1129.

⁷⁰³ Код хартија од вредности овакве могућности не постоје. Законитог имаоца хартије од вредности нико не може лишити права из хартије. Више у: В. Марјански, *Функције полисе осигурања живота*, стр. 890.

⁷⁰⁴ Вид. ЗОО, чл. 957. ст. 1.

⁷⁰⁵ Познат је случај из француске судске праксе, када је уговарач осигурања пре смрти опозвао кориснике осигурања (супругу са којом је и даље законски био у браку и две ћерке), и као новог корисника навео жену са којом је живео у ванбрачној заједници. Апелациони суд усвојио је захтев супруге и ћерке и

Изричито је одређено да повериоци и законски наследници уговарача осигурања немају право на опозивање корисника. Како се одређивање корисника врши у писаној форми, сматра се да је и изјава о опозивању корисника пуноважна само ако је такође учињена у писаној форми.⁷⁰⁶ Исто тако, пошто је у случајевима кад се осигурање односи на живот неког другог лица, а не уговарача осигурања неопходна сагласност таквог осигураника⁷⁰⁷ треба закључити да уговарач осигурања ни опозивање тако одређеног осигураника не може извршити без сагласности осигураника.⁷⁰⁸ Насупрот мишљењу да опозив треба да се врши сагласном вољом уговорних страна (јер је њиховом сагласношћу ово право и унето у уговор), преовлађује схватање, које полази од строго личног и једностраног права⁷⁰⁹ одређивања корисника (видети чл. 957 ЗОО), према коме право опозива треба признати само уговарачу осигурања.⁷¹⁰ Пуноважност опозивања није условљена обавештавањем и пристанком корисника који се опозива, нити обавештавањем осигуравача о томе. Међутим, да би опозив производио дејство у односу на осигуравача, он мора бити пријављен у писаном облику. У супротном, осигуравач се може ослободити обавезе исплатом осигуране своте ранијем кориснику.⁷¹¹ Опозив може бити и делимичан када се уз већ одређеног корисника именује још један или више корисника. У том случају треба тачно одредити њихово учествовање у расподели осигуране своте, јер се у противном дели на једнаке делове.⁷¹²

поништио њихов опозив, и именовање новог корисника (жене са којом је живео у ванбрачној заједници) уз образложење да је именовање новог корисника условљено одржавањем ванбрачне заједнице. Касациони суд је укинуо предметну пресуду, са образложењем да је неопходно претходно утврдити праву вољу супруга, његово имовинско стање, оно што је оставио у брачно наследство, те се не може говорити о неморалности његовог чина само на основу чињенице да је нови корисник жена са којом је живео у ванбрачној заједници. Француски касациони суд, 3. грађанско одељење, 25. јануар 2005., бр. 202 F-P+V.

⁷⁰⁶ Налазимо и супротно становиште да се корисник може опозвати изричито, изјавом о опозиву или на посредан начин, именовањем новог корисника. То се може учинити и на било који други начин којим се јасно изражава намера уговарача осигурања опозвати именованог корисника. Видети: П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 494.

⁷⁰⁷ Вид. ЗОО, чл. 957. ст. 2.

⁷⁰⁸ С. Перовић, Д. Стојановић, *Коментар Закона о облигационим односима*, Правни факултет Крагујевац-Културни центар Горњи Милановац, Крагујевац, 1980, стр. 930.

⁷⁰⁹ Располагање правима у вези с уговореним осигурањем живота посебна је привилегија уговарача осигурања. D. Sever, *Korisnik osiguranja – osoba na koju se polica osiguranja odnosi iako nije ugovorna strana*, преузето 1.6.2021. године са <http://www.iusinfo.hr/DailyContent/Topical.aspx?id=15033>

⁷¹⁰ Б. Т. Благојевић, В. Круљ, *нав. дело*, стр. 2053.

⁷¹¹ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 494.

⁷¹² М. Markov, *Ugovor o osiguranju života u korist treće osobe-korisnika osiguranja, Osiguranje*, br. 1-2/1998, str. 7.

4.2. Престанак права опозива

Уговарач осигурања може вршити право опозивања корисника само до оног тренутка док корисник не изјави⁷¹³ да прима корист која је за њега уговорена.⁷¹⁴ Кад је корисник на било који начин изјавио да прихвата право на осигурану своту, одређивање корисника је по правилу неопозиво. Такав корисник стиче према осигуравачу сопствено право на осигурану своту, и то од тренутка закључења уговора о осигурању, без обзира када је изјавио да прихвата корист из уговора о осигурању.⁷¹⁵ Прихват може бити кроз неке радње, као што је случај када корисник настави плаћати премију уместо уговарача осигурања или из писма које је корисник упутио осигуравачу, уз напомену да је уговор о осигурању састављен у његову корист.⁷¹⁶ У немачком праву, право опозива зависи од тога да ли је именовање корисника одређено као опозиво или неопозиво. Како је слобода уговарања у начелу дозвољена уговором, може бити одређено да се право дато трећем не може мењати, тј. да је право трећем неопозиво. То је чак повољније за трећег. Неопозиво одређивање корисника правно се може окарактерисати као одрицање од права на опозив.⁷¹⁷ У новом хрватском Закону о обвезним односима изричито је наведено да ће бити ништава изјава према којој је одређивање корисника осигурања неопозиво.⁷¹⁸ Одредба наведеног члана уклања сумњу у том погледу: изјава о именовању корисника биће ништава, а сам уговор остаје на снази (делимична ништавост уговора - члан 324 Закона о обвезним односима).⁷¹⁹

4.3. Изузетак од правила о неопозивости именовања корисника

Уговарач осигурања може опозвати одредбу о користи и кад је одређивање корисника постало неопозиво, уколико је корисник покушао убиство осигураника (тзв. случај декаденце корисника). Овај изузетак важи без обзира на то да ли је корист из уговора о осигурању живота додељена уз накнаду или без накнаде. Овде се може поставити питање рока у коме се може вршити опозив, као и случаја када су уговарач и

---

⁷¹³ Изјава корисника о прихватању користи из уговора може бити дата у свако време до опозивања: дакле, у моменту одређивања корисника, после овог момента, па чак и после смрти уговарача (осигурани случај). Више у: Б. Т. Благојевић, В. Круљ, *нав. дело*, стр. 2054.

⁷¹⁴ ЗОО, чл. 959, ст. 2.

⁷¹⁵ Вид. ЗОО, чл. 960. ст. 2.

⁷¹⁶ Касациони суд Француске, I грађанско одељење, 29. јун 1999.

⁷¹⁷ В. Сокал, *Осигурање у корист трећег лица*, стр. 103.

⁷¹⁸ Хрватски Закон о обвезним односима, чл. 983, ст. 5.

⁷¹⁹ Н. Момчиновић, *Ugovor o osiguranju: Bitne izmjene koje donosi novi Zakon o obveznim odnosima, Pravo u gospodarstvu*, br. 6/2005, str. 142.

осигурано лице различита лица. Наш ЗОО није по овом питању јасан и прецизан.⁷²⁰ Закон о облигационим односима пре свега нема уједначену терминологију (тако се, на пример, овде говори о смрти осигураника,⁷²¹ а потом о смрти уговарача осигурања⁷²²). Као што смо већ рекли, опозивање је лично право уговарача. Што се осигураника (осигураног лица) тиче, према ЗОО потребна је његова писана сагласност за одређивање корисника, а како он може и да повуче своју сагласност, аутоматски би нестао услов за заснивање уговора, а тиме и корист за треће лице.⁷²³ Уговарач може опозвати одредбу о користи и после изјаве корисника да је прима ако је корисник покушао убиство осигураника. У случају да је корист додељена без накнаде, за опозивање важе и одредбе о опозивању поклона.⁷²⁴ Сматра се да ова одредба може да изазове бројне спорове у пракси. Поставља се питање зашто би се опозив везивао само за покушај убиства, а и правила која важе за опозив поклона су доста неодређена. Ако је уговарач осигурања преминуо, а корисник се није изјаснио да ли прихвата корист која је за њега уговорена, при чему изјава уговарача осигурања о одређивању корисника није постала неопозива, наследници уговарача осигурања је ипак не могу опозвати. Кад се догоди осигурани случај, они само могу позвати корисника да се изјасни, с тим што ће ако се корисник не изјасни сматрати да је одбио да прихвати осигурану своту. У таквом случају осигурана свота ће припасти наследницима уговарача осигурања.⁷²⁵

---

⁷²⁰ Б. Т. Благојевић, В. Круљ, *нав. дело*, стр. 2054.

⁷²¹ Вид. ЗОО, чл. 959, ст. 3.

⁷²² Вид. ЗОО, чл. 959, ст. 4.

⁷²³ Б. Т. Благојевић, В. Круљ, *нав. дело*, стр. 2055.

⁷²⁴ Вид. ЗОО, чл. 959, ст. 3.

Код опозива одредбе о одређивању корисника, ако је корист додељена без накнаде, примењују се правила о опозиву поклона, а поклон се може опозвати: а) због оскудице, тј. Ако је поклондавац, односно у овом случају уговарач осигурања, накнадно толико осиромашао да се више не може издржавати, због чега својом полисом осигурања може располагати на други начин, који му обезбеђује потребно издржавање; б) због незахвалности поклонпримца, у овом случају корисника осигурања, ако га вређа, туче, покуша или изврши кривично дело према уговарачу осигурања; в) због накнадно рођене деце, тј. ако се уговарачу осигурања после закључења уговора и одређивања корисника осигурања, родило дете; г) ако је брак разведен или поништен, а уговарач осигурања је раније као корисника одредио супругу, односно супругу, и сл.

Постоји груба незахвалност кад се поклонпримац (унук) према поклондавцу, која је тешко болесна у доби од 91 године, односи на врло увредљив начин, уз физичке претње, кад је не посећује и не поздравља нити на други начин исказује пажњу и поштовање. ВСРХ, Рев-126/02 од 02.06.2004. (Избор одлука ВСРХ 1/05 одл. бр. 60.) цитирано према В. Матијевић, *Osiguranje života u korist treće osobe, Osiguranje: časopis za teoriju i praksu osiguranja*, стр. 82. преузето са <http://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?7527>

Да ли би суд поремећене односе између родитеља и детета, какви су између И.Р.-а и његове кћерке, сматрао грубом незахвалношћу, зависи о конкретной процени ситуације. Није довољна изјава оца да би „... радије да корисник буде његов пас, који му је сигурно захвалан...“. Успут, пас не може бити именован корисником из уговора о осигурању живота, јер Закон каже да корисником може бити именована само особа, а пас није особа. М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju života u korist nezahvalne kćeri*, преузето 1.6.2021. године са <http://www2.burza.com.hr/novac/osiguranje/2003/10/031009-ugovor-o-osiguranju-zivota-u-korist-nezahvalne-kceri>

⁷²⁵ Вид. ЗОО, чл. 964.

4.4. Одбијање корисника

Корисник уговора о осигурању не може наметнуто да прихвати да буде корисник. Сматра се да је корисник одбио намењену му корист ако се после смрти уговарача осигурања на позив његових наследника не изјасни у року од месец дана да је прима.⁷²⁶ То је *praesumptio iuris et de iure*. Ако је осигурана свота на наведени начин одбијена, она припада имовини уговарача осигурања (стипуланта).

5. Осигурање за случај смрти без одређеног корисника

У односима осигурања живота одређивање корисника је врло важно правно питање. Ако уговарач осигурања за случај смрти не одреди корисника, или ако одредба о одређивању корисника остане без дејства због опозивања, или због одбијања одређеног лица, или из ког другог узрока, а уговарач осигурања не одреди другог корисника, осигурана свота припада имовини уговарача осигурања и као њен део прелази са осталим његовим правима на његове наследнике.⁷²⁷ Ако је уговарач осигурања преминуо, а није одредио корисника, осигурана свота представља део његове имовине. Зато она заједно са осталим деловима наследне масе припада његовим наследницима.⁷²⁸ Када су уговарач и осигураник (осигурано лице) исто лице, онда је осигурани случај смрт уговарача, па је логично да се само његови наследници могу појавити са захтевом према осигуравачу. Ако је уговарач различито лице у односу на осигураника, првобитно он има право на осигурану своту јер може још доста времена проћи док се над његовом имовином не отвори наследни поступак.⁷²⁹ Кад је уговарач осигурања одредио више корисника, па само неки од њих не желе или не могу да приме осигурану своту, права осталих корисника остају непромењена. Што се тиче дела осигуране своте који би припао таквим корисницима који не желе или не могу да захтевају од осигуравача исплату, треба правити разлику између две могуће ситуације. Прво, ако је уговарач осигурања одредио више корисника али није одредио њихове делове у осигураној своти, део оног корисника који је одбио да прими корист сразмерно се распоређује на остале

---

⁷²⁶ ЗОО, чл. 959, ст. 4.

⁷²⁷ ЗОО, чл. 964.

⁷²⁸ Постоји становиште да ова одредба није у складу са стајалиштем закона да се осигурана свота одвоји од оставинске масе. То међу осталим значи да ће се осигурана свота делити међу наследницима према наследном праву и да ће постојати право на нужни део у којем ће осигурана свота бити обухваћена заједно са осталом оставиочевом имовином. ⁷²⁸ В. Јакаша, *Pravo osiguranja*, str. 412.

⁷²⁹ С. Перовић, *Коментар Закона о облигационим односима*, стр. 1573.

кориснике.⁷³⁰ Друго, ако је уговарач осигурања одредио више корисника са тачно одређеним уделитема у осигураној своти, део оног корисника који је одбио да прими корист припада наследницима уговарача осигурања, односно самом уговарачу осигурања.⁷³¹

Закон о облигационим односима изједначава случај када одређени корисник умре пре смрти осигураног лица са случајем осигурања без одређеног корисника. Ако уговарач осигурања за случај смрти не одреди корисника, или ако одредба о одређивању корисника остане без дејства због опозивања, или због одбијања одређеног лица, или из ког другог узрока, а уговарач осигурања не одреди другог корисника, осигурана свота припада имовини уговарача осигурања и као њен део прелази са осталим његовим правима на његове наследнике.⁷³²

6. Сопствено и непосредно право корисника

Уговором у корист трећег корисник стиче сопствено и непосредно право да захтева извршење чинидбе од промитента. Кад неко уговори у своје име потраживање у корист трећег, трећи стиче сопствено и непосредно право према дужнику, ако није што друго уговорено или не произлази из околности посла.⁷³³ У односима према осигуравачу корисник је оригинални поверилац. Пошто је право корисника на осигурану своту његово право, осигурана свота не улази у заоставштину уговарача осигурања.⁷³⁴ Наследници уговарача осигурања немају никаква права у вези са осигураном свотом. Тако, на пример, повериоци умрлог уговарача осигурања немају право захтевати да им се из осигуране своте исплате њихова потраживања. То следи из околности да у часу смрти уговарач осигурања није ни имао право на осигурану своту, јер је то право пренео на другога. Према томе, оно што у часу смрти није имао не може наследним правом прећи на другога.⁷³⁵ Осигурана свота припада и лицу које се одрекло наслеђа. Због тога што је право на осигурану своту сопствено право корисника, евентуална изјава корисника да се одриче наслеђа не значи да се одрекао и права на осигурану своту.⁷³⁶

---

⁷³⁰ В. Сокал, *Осигурање у корист трећег лица*, стр. 118.

⁷³¹ С. Перовић, Д. Стојановић, *Коментар Закона о облигационим односима*, стр. 938.

⁷³² Вид. ЗОО, чл. 964.

⁷³³ ЗОО, чл. 149, ст. 1.

⁷³⁴ Вид. ЗОО, чл. 960, ст. 1. У овом члану поткрала се лекторска грешка. Уместо „њихови наследници“ очигледно треба да пише „његови наследници“.

⁷³⁵ В. Јакаша, *Pravo osiguranja*, стр. 410.

⁷³⁶ Вид. ЗОО, чл. 960, ст. 3.

Будући да осигурана свота не улази у оставинску масу, логично је да одрицање од наслеђа не обухвата и одрицање од осигуране своте.⁷³⁷ Ово је последица примене принципа раздвајања осигуране своте и оставинске масе. Зато не постоји право законских наследника на нужни део из осигуране своте. Осигурана свота припада само кориснику који је одређен уговором, полисом или другом исправом.⁷³⁸

Обавеза осигуравача према кориснику има основу у уговору о осигурању који је осигуравач закључио са уговарачем осигурања.⁷³⁹ Због тога осигуравач може према кориснику истицати све приговоре које је могао да истиче према уговарачу осигурања.⁷⁴⁰ Такви су сви приговори који имају за темељ начело *exceptio non adimpleti contractus*.⁷⁴¹ То би у уговору о осигурању живота у корист трећег могли бити следећи приговори: искључења ризика, неплаћања премије осигурања, непријављивање околности од значаја за оцену ризика итд. Корисник из уговора о осигурању живота у корист трећег лица има непосредно право према осигуравачу у том смислу што може непосредно⁷⁴² од осигуравача захтевати исплату осигуране своте, мада није учествовао у закључивању уговора.⁷⁴³ Уместо једнократне осигуране своте, корисник осигурања може одлучити да се исплата осигуране своте врши у облику ренте. Одлуку о начину исплате осигуране своте, корисник осигурања или уговарач осигурања може да донесе било када у периоду до доспећа исплате, тј. док осигурана свота не буде исплаћена, и то како за целокупну осигурану своту тако и за само један њен део. Висина ренте одређује се према условима, тарифама и таблицама смртности које важе на дан доспећа осигуране своте.⁷⁴⁴ Међутим, да би корисник имао право да изабере начин исплате осигуране своте, потребно је да се изјаснио да прихвата одредбу о користи. Није од значаја како је било извршено одређивање корисника и када је корисник прихватио корист.⁷⁴⁵

---

⁷³⁷ В. Јакаша, *Pravo osiguranja*, str. 411.

⁷³⁸ D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, str. 374.

⁷³⁹ С. Перовић, Д. Стојановић, *Коментар Закона о облигационим односима*, стр. 934.

⁷⁴⁰ Вид. ЗОО, чл. 921, ст. 1.

⁷⁴¹ А. Huseinbegović, *Osiguranje lica-Životno osiguranje, osiguranje od posljedica nezgode*, Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru, Mostar, 2008, str. 153.

⁷⁴² Корисник непосредно на основу уговора и полисе осигурања по свом праву (а не посредством признатог му права наслеђа иза смрти осигураника) стиче право на осигурану своту.

⁷⁴³ ЗОО, чл. 960, ст. 2.

⁷⁴⁴ Општи услови за осигурање живота *Generali a.d.o.* од 10.6.2009. године, чл. 31.

⁷⁴⁵ Вид. ЗОО, чл. 960, ст. 1.

7. Повериоци уговарача осигурања и осигураника

Повериоци уговарача осигурања и осигураника немају никако право на осигурану своту уговорену за корисника.⁷⁴⁶ Ако је кориснику признато сопствено право на осигурану своту и ако осигурана свота не улази у заоставштину уговарача осигурања, онда је разумљиво да повериоци уговарача осигурања не могу имати никаква права у вези са осигураном свотом.

Ипак, ако су премије које је уплатио уговарач осигурања биле несразмерно велике према његовим могућностима у часу кад су биле уплаћене, његови повериоци могу захтевати да им се преда део премија који премаши његове могућности ако су испуњени услови под којима повериоци имају право на побијање дужникових правних радњи.⁷⁴⁷ Ово је комплексно питање, јер се уплаћивање премија осигурања везује за несразмерност⁷⁴⁸ према могућностима уговарача осигурања. Уговарач осигурања обично уговара висину плаћања премије према својим могућностима. Уколико се може сматрати да је нанета штета повериоцима уговарача осигурања, повериоци имају право да захтевају од корисника осигурања да им накнади део премија који прелази реалне имовинске могућности уговарача осигурања. У том случају извршиће се делимично побијање правних радњи уговарача осигурања према општим правилима које важе за побијање дужникових правних радњи.⁷⁴⁹ Да би путем тужбе поверилац могао да оствари одређена права према дужнику, потребно је да буду испуњени следећи услови: да је поверилац оштећен, тј. да је уговарач осигурања плаћао велике премије иако његове могућности то нису дозвољавале и тако довео повериоца до немогућности да наплати своје потраживање. Затим, да је уговарач осигурања плаћањем великих премија које су несразмерне са његовим могућностима био свестан да уговарањем и плаћањем великих износа премије осигурања доводи своје повериоце у немогућност да се наплате, као и да је корисник осигурања знао или морао знати за такву несавесну радњу уговарача осигурања.⁷⁵⁰ Када се тужбом утврди да је уговор о осигурању без правног дејства, из разлога који су напред наведени, издваја се део из осигуране своте који по наведеном

---

⁷⁴⁶ ЗОО, чл. 961, ст. 1.

⁷⁴⁷ ЗОО, чл. 961, ст. 2.

⁷⁴⁸ Тако су судови прогласили премију „очигледно превисоком“ кад је она износила $\frac{3}{4}$ вредности некретнина које је уговарач осигурања једино поседовао, или премију која је била равна петогодишњој пензији. М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, str. 138.

⁷⁴⁹ Вид. ЗОО, чл. 280-285.

⁷⁵⁰ Д. Вељковић, *нав. дело*, стр. 1130-1131.

основу не би припао кориснику осигурања, те се тај износ досуђује повериоцу уговарача осигурања, који он наплаћује од осигуравача. Терет доказивања је на повериоцима.⁷⁵¹

8. Уступање осигуране своте

Поверилац може свако своје потраживање пренети на треће лице.⁷⁵² Појављују се случајеви у којима и пре осигураног случаја корисник осигурања жели да пренесе своје будуће потраживање на осигурану своту на неко треће лице, а треће лице на то пристаје. Зато је одређено да корисник може пренети право на осигурану своту и пре наступања осигураног случаја.⁷⁵³ У случају да је уговарач осигурања уговорио осигурање на живот неког другог лица, које се сматра осигураником, у том случају је потребан и пристанак тог лица ако корисник осигурања жели да пренесе на друго лице своја права на осигурану своту, а пре наступања осигураног случаја.

Пренос права из уговора о осигурању корисник остварује цесијом. Цесија је уговор између цедента (корисник из уговора о осигурању живота) и цесионара (нови корисник на кога се преноси корист из уговора о осигурању живота) о преносу права. Осигуравач мора бити обавештен о томе да је извршено уступање осигуране своте.⁷⁵⁴ У том погледу примењују се правила о уступању потраживања.⁷⁵⁵ То значи да за пуноважност уступања осигуране своте није потребан пристанак осигуравача, ако је наступио осигурани случај.

Полиса осигурања живота најчешће гласи на име одређеног лица. Зато је у овом члану ЗОО реч о уступању осигуране своте. Ако полиса гласи по наредби,⁷⁵⁶ пренос права на осигурану своту са ранијег на новог корисника може се извршити и индосаментом.⁷⁵⁷ Да би индосамент био пуноважан, потребно је да садржи име

---

⁷⁵¹ D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, str. 376.

⁷⁵² Вид. ЗОО, чл. 436.

⁷⁵³ Вид. ЗОО, чл. 962. Своје право на осигурану своту може корисник пренети на другога и пре осигураног случаја, али му је зато потребан писмени пристанак уговарача осигурања, у коме мора бити наведено име лица на које се право преноси, а ако се осигурање односи на живот неког другог лица, потребан је исти такав пристанак и тог лица.

⁷⁵⁴ С. Перовић, Д. Стојановић, *Коментар Закона о облигационим односима*, стр. 936.

⁷⁵⁵ Вид. ЗОО, чл. 438 ст. 1.

⁷⁵⁶ Вид. ЗОО, чл. 943, ст. 2.

⁷⁵⁷ Исто..

корисника, да је датиран и да је потписан од индосанта.⁷⁵⁸ Нови корисник има сопствено и непосредно право на осигурану своту од самог закључења уговора о осигурању.⁷⁵⁹

9. Смрт корисника осигурања пре доспелости осигуране главнице или ренте

Корисник може преминути пре него што настане обавеза на исплату осигуране своте. У таквом случају поставља се питање коме припада осигурана свота коју је уговарач осигурања био наменио кориснику. Ако је одређивање корисника било извршено у таквим околностима да уговарач осигурања за то није примио никакву накнаду у случају смрти корисника његови наследници не ступају на његово место у погледу права на осигурану своту. Овако постављена одредба је изузетак од општих начела наследног права, према којима би право корисника осигурања требало прећи на његове наследнике. Законска одредба да под наведеним условима корист из осигурања припада „имовини уговарача осигурања”⁷⁶⁰ доводе до закључка да он има право захтевати исплату осигуране своте.⁷⁶¹ Корист из осигурања припада уговарачу осигурања, као да је корист уговорио за себе односно за своје наследнике.⁷⁶² Супротно, ако је уговарач осигурања одредио једно лице за корисника осигурања због тога што је за то примио одређену накнаду, па то лице умре пре него што се догодио осигурани случај, треба сматрати да на место корисника ступају његови наследници

10. Савесна исплата осигуране своте неовлашћеном лицу

Међу уговорним странама мора постојати коректност, савесност и поштење у извршавању уговорних обавеза. Кад осигуравач исплати осигурану своту лицу које би на њу имало право да уговарач осигурања није одредио корисника, он се ослобађа обавезе из уговора о осигурању ако у часу извршене исплате није знао нити је могао знати да је корисник одређен тестаментом, или неким другим актом који му није достављен, а корисник има право да захтева враћање од лица које је примило осигурану своту.⁷⁶³ Овај члан ЗОО има начелни карактер, али је практично посматрано поље његове примене доста уско. Важност овог члана ЗОО долази до изражаја кад је одређивање корисника или промену корисника уговарач осигурања извршио

---

⁷⁵⁸ В. Сокал, *Осигурање у корист трећег лица*, стр. 154.

⁷⁵⁹ ЗОО, чл. 960 ст. 2.

⁷⁶⁰ ЗОО, чл. 963.

⁷⁶¹ В. Јакаша, *Pravo osiguranja*, стр. 411.

⁷⁶² Z. Ćesić i dr., *nav. delo*, стр. 1514.

⁷⁶³ ЗОО, чл. 965. ст. 1.

тестаментом. Те чињенице осигуравачу могу остати непознате, тј. врло често и остају непознате.⁷⁶⁴ Осигуравач не мора да буде обавештен о томе да је уговарач осигурања опозвао корисника. Међутим, ако је осигуравач извршио исплату осигуране своте опозваном кориснику, јер није знао нити је могао знати за опозивање извршена исплата је пуноважна.⁷⁶⁵ Прави корисник после исплате осигуране своте неовлашћеном лицу може од њега захтевати повраћај који му припада. То је и у складу са општим правилом о стицању без основа и на тај начин се штити савесни осигуравач.

---

⁷⁶⁴ С. Перовић, Д. Стојановић, *Коментар Закона о облигационим односима*, стр. 939.

⁷⁶⁵ ЗОО, чл. 965 ст. 2.

ГЛАВА IX

ОБАВЕЗЕ УГОВОРНИХ СТРАНА КОД УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА

1. Обавезе уговарача осигурања

У правном односу осигурања обавезе имају и уговарач осигурања и осигуравач. Имајући у виду да је тај однос трајан, постоје и различите обавезе с обзиром на поједине моменте у току самог односа. Те обавезе се деле на обавезе које се предузимају приликом закључења уговора о осигурању живота, током трајања уговора о осигурању живота и након наступања осигураног случаја. Из односа осигурања настају узајамна права и обавезе за осигуравача и уговарача осигурања с обзиром на то да обавезама једне уговорне стране одговарају права друге и обрнуто. У даљем тексту ће бити обрађена права и обавезе уговорних страна.

1.1. Обавезе које се предузимају приликом закључења уговора о осигурању живота

Као што смо већ нагласили, уговор о осигурању живота је уговор добре вере и на њега се примењују начела савесности и поштења и поштовања захтеване пажње. Зато у законским одредбама, као и у општим условима осигурања, постоји обавеза уговарача осигурања да пријави околности од значаја за оцену ризика. Плаћање премије на почетку периода осигурања је такође једна од основних обавеза из уговора о осигурању живота.

1.1.1. Обавеза пријављивања околности значајних за оцену ризика

Осигуравач доноси одлуку о преузимању ризика у покриће и о висини премије осигурања на темељу уговарачевих података. Ти подаци су обично садржани у понуди. По правилу, понуда се сачињава у писаном облику на обрасцу осигуравача и садржи битне елементе уговора о осигурању.⁷⁶⁶ Осигуравач може захтевати попуњен упитник⁷⁶⁷ о здравственом стању осигураника. Понуђач уговора је дужан да у понуди наведе

---

⁷⁶⁶ Вид. Општи услови за осигурање живота *Wiener Städtische osiguranja a.d.o.* Београд од 6.5.2020, чл. 3, ст. 1.

⁷⁶⁷ Медицински упитник (изјава о здравственом стању осигураника) је формулар са питањима која се односе на здравствено стање и животне навике осигураника, који попуњава и потписује осигураник (Општи услови за осигурање живота *ОТР осигурања а.д.о.* Београд од 29.4.2021. године, чл. 1, ст. 2, тач. 10).

истините податке о својим годинама старости и здравственом стању.⁷⁶⁸ То су подаци познати само уговарачу осигурања и осигуравач при закључењу уговора те податке узима у доброј вери. Према начелу савесности и поштења, уговарачу осигурања није дозвољено да ради добијања погодности приликом закључења уговора прећути чињенице које су му биле познате на штету друге уговорне стране. На тај начин би осигуравач био доведен у заблуду у погледу чињеница релевантних за закључење уговора.⁷⁶⁹

Осигуравач може бити доведен у заблуду због а) прећуткивања стварног чињеничног стања и/или б) нетачног приказивања чињеница.⁷⁷⁰ Уговарач осигурања⁷⁷¹ дужан је пријавити осигуравачу приликом закључења уговора све околности које су од значаја за оцену ризика, а које су му познате или му нису могле остати непознате.⁷⁷² Претпоставка је да су све важне околности садржане у упитнику,⁷⁷³ а на осигуравачу је да доказује⁷⁷⁴ да је према специфичним околностима и начелу савесности уговарач осигурања требало да пријави и неке друге податке, ван оних из упитника.⁷⁷⁵ У тој ситуацији осигуравач може прихватити или одбити понуду за закључење уговора.⁷⁷⁶ Овде синтагма „све околности” подразумева чињенице које су важне приликом закључења уговора за оцену тежине ризика и оне које су важне за доношење одлуке о склапању уговора. ЗОО не познаје критеријуме на основу којих се може проценити да ли је околност значајна или није. Околности од значаја за оцену ризика су одговори на писана питања у понуди за осигурање.⁷⁷⁷ Према пар. 16 ст. 1 немачког Закона о уговору

---

⁷⁶⁸ Општи услови за осигурање живота *ОТР осигурања а.д.о.* Београд од 29.4.2021. године, чл. 3, ст. 4.

⁷⁶⁹ *Z. Ćesić i dr., nav. delo, str. 1402.*

⁷⁷⁰ *Исто.*

⁷⁷¹ Одредбе о последицама нетачне пријаве или прећуткивања околности од значаја за оцену ризика примењују се и у случајевима осигурања закључених у име и за рачун другога, или у корист трећег ако су ова лица знала за нетачност пријаве или прећуткивање околности од значаја за оцену ризика (ЗОО, чл. 910). Суштина проширења одредби је у спречавању злоупотреба у ситуацијама када би само уговарач био обавезан, а не зна све околности од значаја за оцену ризика.

⁷⁷² ЗОО, чл. 907. Уговарач осигурања је дужан обавестити осигуравача и о променама ризика у смислу покрића осигурања. О правним последицама неиспуњења обавезе више у наставку рада.

⁷⁷³ Према чл. 16 аустријског Закона о уговору о осигурању у случају када уговарач писмено испуњава образац који му је дао осигуравач и при томе не одговори на питање које му није изричито постављено, уговор се не може поништити, осим ако се ради о намерној нетачности/прећуткивању.

⁷⁷⁴ Код уговора о осигурању живота са лекарским прегледом, лекар се сматра „помоћником” осигуравача и зато пропуст лекара иде на штету осигуравача.

⁷⁷⁵ Више у: В. Јовановић, *нав. дело*, стр. 84.

⁷⁷⁶ У вези са овако постављеном слободом осигуравача постоје супротна стајалишта. Према једнима слобода би осигуравачу омогућила да арбитарно обавља селекцију ризика, док према другима на посао осигурања утиче тржиште, те осигуравачу треба омогућити да спречи негативну селекцију ризика. Види: М. Džidić, М. Ćurković, *нав. дело*, стр. 173.

⁷⁷⁷ Општи услови за осигурање живота *Wiener Städtische osiguranje а.д.о.* Београд од 6.5.2020. године, чл. 9, ст. 2

о осигурању, у случају недоумице, битном се сматра свака она околност за коју је осигуравач изричито и писано поставио захтев. Уз то, важним околностима се сматрају и оне које нису обухваћене упитником, а произлазе из опште дужности информисања. Даље је потребно одговорити на то шта се подразумева под чињеницама које „нису могле остати непознате”, јер ЗОО не садржи детаљније обавештење. Та синтагма је објашњена у чл. 480 ст. 2 ЗОО, где се сматра да нису могли остати непознати купцу они недостаци које би брижљиво лице са просечним знањем и искуством лица истог занимања и струке као купац могло лако опазити при уобичајеном прегледу ствари. Иако се у ЗОО наводи као „обавеза приликом закључења уговора”, ипак закључујемо да је она предуговорне природе и мора бити извршена пре закључења уговора.

Обавеза осигураника на пријављивање свих околности значајних за процену ризика последица је чињенице да је уговор о осигурању живота по својој природи уговор *uberrimae fidei*.⁷⁷⁸ Уговор *uberrimae fidei* је уговор према коме једна уговорна страна има прелиминарну обавезу да другој страни открије релевантне чињенице које се тичу предмета уговора.⁷⁷⁹ Начело *uberrimae fidei* има своју пуну примену у обавези уговарача осигурања на пријаву свих околности значајних за оцену ризика. Утемељена је на претпоставци да осигураник има предност у информацијама у односу на осигуравача.⁷⁸⁰

1.1.1.1. Намерна нетачна пријава или прећуткивање

Нетачна пријава (енгл. *misrepresentation*) је давање изјава које нису у складу са чињеницама.⁷⁸¹ Ако је уговарач осигурања намерно учинио нетачну пријаву, или намерно прећутао неку околност такве природе да осигуравач не би закључио уговор да је знао за право стање ствари, осигуравач може захтевати поништење уговора.⁷⁸² Постојање ове обавезе уговарача осигурања правда се и путем теорије заблуде, према којој ако је уговарач прећутао неку важну чињеницу о ризику или ју је нетачно пријавио, узроковао је мањкавост у сагласности воље осигуравача доводећи га у заблуду.⁷⁸³ Овде се поставља питање шта се дешава ако се ради о намерној нетачности или непотпуности

⁷⁷⁸ Више о правној природи уговора погледајте у глави III овог рада.

⁷⁷⁹ *A Dictionary of Law*, Oxford University Press, 2003, p. 513.

⁷⁸⁰ В. Стојиљковић, *нав. дело*, стр. 490.

⁷⁸¹ *What is 'Misrepresentation'*, преузето 14.5.2022. године са <https://economictimes.indiatimes.com/definition/misrepresentation>

⁷⁸² ЗОО, чл. 908, ст. 1

⁷⁸³ М. Ћурковић, *Уговор о осигурању=обавеза информирања о значајним околностима*, *Осигурање*, 2005, стр. 37.

пријаве значајних околности, а околност је таква да не би утицала на одлуку да закључи уговор, али би утицала на услове под којима би уговор био склопљен. Да ли би осигуравач и у овој ситуацији могао да затражи поништење уговора? Ако према чл. 909 ст. 1 ЗОО он има право избора између раскида уговора о осигурању и повећања премије осигурања сразмерно већем ризику, сматра се да се то може признати и у случају када се ради о намерној нетачној или непотпуној пријави, а чињеница која није пријављена је такве природе да би само утицала на услове осигурања и висину премије.⁷⁸⁴

У случају поништења уговора из наведених разлога, осигуравач задржава наплаћене премије и има право захтевати исплату премије за период осигурања у коме је затражио поништење уговора.⁷⁸⁵ Хрватски Закон о обвезним односима је увео да је осигуравач дужан исплатити осигурнину ако се осигурани случај догоди до дана подношења захтева за поништење, и то без захтева за умањење. Сматра се да је ова одредба супротна начелу савесности и поштења. Ово решење је чак јединствено и у поређењу са другим правним системима. Ова одредба омогућава преварно понашање уговарача осигурања и остаје нејасно амнестирање некоректног понашања уговарача који намерно не пријави или прећути важне околности за оцену ризика.⁷⁸⁶ Према чл. 21 аустријског Закона о уговору о осигурању, одустане ли осигуравач од уговора након што је настао осигурани случај, ипак остаје његова обавеза на плаћање осигурнине ако околност, с обзиром на коју је и повређена дужност пријављивања, није утицала на настанак осигураног случаја и обим осигуравачеве обавезе на плаћање.

Осигуравачево право да захтева поништење уговора о осигурању⁷⁸⁷ престаје ако он у року од три месеца од дана сазнања за нетачност пријаве или за прећуткивање не

---

⁷⁸⁴ М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, str. 102.

⁷⁸⁵ Вид. ЗОО, чл. 908, ст. 2.

Поставља се питање да ли осигуравач има право тражити поврат исплаћених накнада на основу поништеног уговора. С обзиром на то да поништење делује *ex tunc* и у складу са чл. 119, ст. 1 ЗОО, сматра се да осигуравач има то право.

⁷⁸⁶ М. Ћурковић, *Obaveze stranaka iz ugovora o osiguranju, Ugovor o osiguranju prema novom ZOO*, 2005, str. 35.

⁷⁸⁷ На основу овако утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је закључио да је сада пок. ПП боловао од шећерне болести у тренутку закључења уговора о осигурања живота, да му је то било познато и да није дао тачне одговоре приликом попуњавања понуде за осигурање. Како тужени није тражио поништај уговора о осигурању у року прописаном чланом 908. став ЗОО-а, то је уговор је конвалидиран и производи правно дејство. Сматрајући да је чл. 12. став 2. општих услова за осигурање живота извршено недозвољено одступање од императивног начина одређивања услова осигурања у смислу чл. 900 ЗОО, то је примењујући ову одредбу тужени тужиоцима ускратио право на исплату уговорене своте осигурања за случај смрти. Смрћу уговарача осигурања, дана 14. 1. 2012. године, наступио је осигурани случај. Како је уговор остао на снази, то су тужиоци као корисници осигурања стекли право да захтевају исплату

изјави уговарачу осигурања да намерава користити то право.⁷⁸⁸ Када протекне три месеца, престаје право да се захтева поништење уговора јер је у питању преклузивни рок. Ову непрецизну одредбу треба тумачити тако да осигуравач може у року од три месеца од дана сазнања тражити поништење уговора.⁷⁸⁹

Закључујемо, да би осигуравач успео са тужбеним захтевом за поништење уговора потребно је да: 1) докаже неистиност и/или непотпуност пријаве, 2) докаже да је нетачно или непотпуно пријављена околност значајна за оцену ризика, 3) докаже да је

осигуране своте од 5807,80 евра. Првостепени суд је, позивајући се на чл. 395. у вези са чл. 414. ЗОО-а, обавезао туженог да тужиоцима солидарно исплати овај износ у динарској противвредности по средњем курсу НБС на дан исплате, а досудио је и камату на овај износ, почев од дана подношења тужбе па до исплате у складу са чланом 277. у вези са чланом 324. ЗОО-а.

Апелациони суд сматра да је првостепени суд на потпуно и правилно утврђено чињенично стање погрешно применио материјално право када је усвојио тужбени захтев и ставом првим изреке обавезао туженог да тужиоцима солидарно накнади премију осигурања.

Осигуравач је тек после смрти уговарача сазнао да је уговарач прећутао и дао погрешне податке од значаја за закључење уговора о осигурању. Осигуравач није тражио ништавост уговора, нити је уговор раскинут, где би у конкретном случају било места примени чл. 12. ст. 8. Општих услова, исплатом смањене осигуране своте чији би износ представљао сразмеру између плаћене премије и премије коју би требало платити према стварном ризику. Међутим, у току поступка, тужиоци на ту околност нису предложили извођење доказа, а другостепени суд не може да на главној расправи изводи доказе које странке нису предложиле, а могле су да их предложе до закључења припремног рочишта или на првом рочишту за главну расправу. Како ја на тужиоцима терет доказивања правног основа и висине дуга, односно висине осигуране своте која им припада, а нису доказали висину премије која би им припала применом чл. 12. ст. 8. Општих услова, то у смислу чл. 231. ЗПП-а није било места доношењу одлуке којом би се делимично усвојио тужбени захтев у смислу цитиране одредбе.

Пресуда Апелационог суда у Београду, Гж. 5632/17 од 10. 1. 2019.

⁷⁸⁸ ЗОО, чл. 908 ст. 3.

Да је осигуравач знао за намерно прећуткивање тешке болести (цироза јетре) уговарача осигурања, која је након склапања уговора и проузроковала његову смрт, не би пристао склопити уговор о животном осигурању. Ако осигуравач због тога није затражио (у судском поступку) поништење уговора, не ослобађа се обавезе исплате уговорене накнаде. Жупанијски суд у Бјеловару, Gž-1987/2011-2 од 17.11.2011.

Уговор о осигурању живота је ништав, а тиме и полиса осигурања, уколико уговарач осигурања намерно осигуравачу да нетачну пријаву за осигурање живота. Предмет спора је да ли је правно ваљан уговор о осигурању живота који је склопила сада пок. К. Ј. са тужиоцем, а темељем којег је издана полиса осигурања о животу. Током поступка, на темељу медицинске документације је утврђено да је сада пок. К. Ј. пре склапања уговора о осигурању била тешки срчани болесник, да је имала карцином материце и да је операцијом одстрањена јој целокупна материца, а осим тога да је после тога ишла и на зрачење. Исто тако је утврђено да је сада пок. К. Ј. намерно учинила нетачну пријаву за осигурање живота, јер је на изричит упит да ли је имала или има какву болест, повреду, операцију и када, одговорила да то није никада имала. На питање да ли се лечила радиоактивним зрачењем, такође је у понуди за осигурање живота одговорила да се никада није лечила радиоактивним зрачењем. Осим тога, у понуди за осигурање живота стоји да је уговарач осигурања дужан предочити и расположиву медицинску документацију у вези са својим здравственим стањем, што она није приложила иако је с њоме очито располагала, будући се та медицинска документација налази у спису на листу 10 – 28 списка. С обзиром на тако утврђено чињенично стање, суд првог степена је заузео становиште да је предметни уговор о осигурању живота К. Ј. ништав, а тиме и речена полиса осигурања. Жупанијски суд у Вараждину, Gž.1618/04-2 од 9.9.2003.

⁷⁸⁹ Н. Николић, Обавеза уговарача осигурања при закључењу уговора о осигурању, *Осигурање и привреда*, бр. 7-8/1983, стр. 49.

уговарач намерно прећутао или нетачно пријавио значајну околност,⁷⁹⁰ 4) да поштује прописане рокове, да у року од три месеца од дана сазнања изјави уговарачу да намерава тражити поништење уговора, а да у року од годину дана (субјективни рок за подношење тужбе за поништај), односно три године (објективни рок за подношење тужбе за поништај) од сазнања за разлог рушљивости, (у складу са чл. 117 ЗОО) подносе тужбу. Поништити уговор може само суд по тужби осигуравача (*querella nulitatis*).⁷⁹¹

1.1.1.2. Ненамерна нетачност или непотпуност пријаве

Непотпуна пријава (енгл. *non disclosure*) постоји када је уговарач осигурања пропустио дати неку релевантну информацију⁷⁹² или према ЗОО прећутао неку околност. Ако је уговарач осигурања учинио нетачну пријаву или је пропустио дати дужно обавештење, а то није учинио намерно, осигуравач може, по свом избору, у року од месец дана од сазнања за нетачност или непотпуност пријаве, изјавити да раскида уговор или предложити повећање премије сразмерно већем ризику.⁷⁹³ Одредбе овог члана се односе на околности које су биле битне на доношење одлуке о склапању уговора о осигурању живота.

Уговор у том случају престаје по истеку четрнаест дана од тренутка када је осигуравач своју изјаву о раскиду саопштио уговарачу осигурања, а у случају осигуравачевог предлога да се премија повећа, раскид наступа по самом закону ако уговарач осигурања не прихвати предлог у року од четрнаест дана од када га је примио.⁷⁹⁴ У оба случаја раскид делује само за убудуће, *pro futuro*. Како се осигуравачу оставља избор између две могућности, претпоставља се да ће он раскинути уговор у оним случајевима када је ненамерна нетачност пријаве такве природе да он не би

---

⁷⁹⁰ Нижестепени суд у Француској пропустио је да утврди ко је аутор лажног упитника - осигураник или његова супруга. Ако је аутор лажне изјаве супруга осигураника, уговор неће бити ништав, будући да се претпоставља да би аутор требао бити осигураник, као особа која има примарни интерес да евентуално лажира процену ризика. Уколико се у поновљеном поступку докаже да је осигураник тај који је осигуравачу прећутио или злоупотребио одређене околности значајне за оцену ризика због којих осигуравач не би склопио уговор о осигурању, да је за њих знао, уговор ће бити ништав. Француски касациони суд, 2. грађанско одељење, 7.7.2005., бр. 535 F-D, обј. у L'Argus de L'Assurance-HORS SÉRIE, март 2006.

⁷⁹¹ М. Ćurković, Ugovor o osiguranju=obaveza informiranja o značajnim okolnostima, Izlaganje sa XVII savjetovanja pravnika u Opatiji, 6-8. novembra 2002. godine, *Osiguranje*, 2003, str. 38.

⁷⁹² *Insight in depth: underinsurance, misrepresentation and non-disclosure*, преузео 15.5.2022. године са <https://www.financial-ombudsman.org.uk/data-insight/insight/insight-in-depth-underinsurance-misrepresentation-non-disclosure>

⁷⁹³ ЗОО, чл. 909, ст. 1.

⁷⁹⁴ ЗОО, чл. 909, ст. 2.

склопио уговор да је знао за право стање ствари. Ако је у питању нека друга, мање значајна околност, осигуравач ће предложити уговарачу осигурања одговарајуће повећање премије, које тече од почетка осигурања, односно предложиће смањење осигуране своте у складу са плаћеном премијом.⁷⁹⁵

У случају раскида, осигуравач је дужан вратити део премије који отпада на време до краја периода осигурања.⁷⁹⁶ Овде је примењено начело дељивости премије (*pro rata temporis*). Примећујемо да ЗОО нема посебне одредбе за ситуацију ако се ради о намерној нетачној или непотпуној пријави околности, а осигуравач би се ипак одлучио на склапање уговора под другачијим условима. У том случају би се иста могла третирати као када се ради о ненамерној нетачној пријави околности и према томе применити односна законска правила.

Ако се осигурани случај догодио пре него што је утврђена нетачност или непотпуност пријаве, или после тога али пре раскида уговора, односно пре постизања споразума о повећању премије, накнада се смањује у⁷⁹⁷ сразмери између стопе плаћених премија и стопе премија које би требало платити према стварном ризику.⁷⁹⁸ Разлог смањења осигуране своте је плаћање премије према ризику који је осигуравач оценио према околностима које му је саопштио уговарач осигурања. Како тежина ризика није правилно оцењена, последица је нижа премија од оне која одговара стварној тежини ризика. Зато ни његова обавеза не може бити једнака као и у случајевима када је примио премију која одговара стварном ризику.⁷⁹⁹

1.1.1.3. Случајеви у којима се осигуравач не може позивати на нетачност или непотпуност пријаве

Осигуравач коме су у часу закључења уговора биле познате или му нису могле остати непознате околности⁸⁰⁰ које су од значаја за оцену ризика, а које је уговарач

---

⁷⁹⁵ М. Markov, Posljedice neispunjenja obveza prijavljivanja okolnosti značajnih za ocjenu rizika u osiguranju života, osiguranje, *Osiguranje*, br. 9/1998, str. 11.

⁷⁹⁶ ЗОО, чл. 909, ст. 3.

⁷⁹⁷ V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, str. 1510.

⁷⁹⁸ ЗОО, чл. 909 ст. 4.

⁷⁹⁹ М. Ćurković, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, 2009, str. 107.

⁸⁰⁰ Недоумицу изазива на који начин се може утврдити, које околности нису могле остати непознате осигуравачу. Трговачки суд у Загребу је у решењу од 11.3.2008. и бр. XLIX Р 5882/2007 од 8.5.2008. (необјављена), у којима је суд, утврдивши неспорну чињеницу да уговарачи осигурања, који су били уједно и осигураници, нису осигуравачу рекли истинито чињенично стање (висок крвни притисак,

осигурања нетачно пријавио или прећутао, не може се позивати на нетачност пријаве или прећуткивања.⁸⁰¹ Ту спадају општепознате чињенице, а потом оне које је сазнао на други начин или преко заступника, јер се знање заступника сматра знањем осигураваача.⁸⁰² Осигураваач који зна стварно чињенично стање не може се позивати на нетачност или непотпуност пријаве, у складу са начелом савесности и поштења. Терет доказивања чињенице да су околности познате осигураваачу, односно да му нису могле остати непознате је на осигуранику.⁸⁰³

Исто важи у случају кад је осигураваач сазнао за те околности за време трајања осигурања, а није се користио законским овлашћењима.⁸⁰⁴ Некоришћењем свог права је конвалидирао уговор. Конвалидација уговора може да се изврши и конклюдентним радњама нпр. наплатом премије чак и пре рока у којем се осигураваач може користити својим правом.

1.1.2. Обавеза пријављивања старости осигураника

Код уговора о осигурању живота приступна доб, тј. године живота осигураника у тренутку закључења уговора о осигурању, основна је и најважнија околност за оцену ризика јер о њој, као и о дужини трајања осигурања, зависи и висина саме премије коју је осигураваач дужан редовно плаћати осигураваачу. Приступна старост утврђује се тако што се од године склапања уговора о осигурању одбије година рођења осигуране особе. О приступној старости зависи и висина премије.⁸⁰⁵

За нетачне пријаве година живота у уговорима о осигурању живота важе следећа правила:

1) Уговор о осигурању живота је ништав, и осигураваач је дужан у сваком случају вратити све примљене премије,⁸⁰⁶ ако су приликом његовог закључења нетачно

последича смрти због инфаркта и у другом случају облитеративна атеросклероза, коронарна болест и дијабетес), заузео стајалиште да се осигураваач не може позивати на ништавост уговора због тога што осигураници нису пријавили потпуно и истинито чињенично стање, јер су болести од којих су у тренутку склапања уговора боловали чињенице које је осигураваач пропустио утврдити, а могао је то учинити и посебно прегледати свакога наставника. Види: М. Džidić, М. Ćurković, *op.cit.*, str. 180.

⁸⁰¹ ЗОО, чл. 911, ст. 1.

⁸⁰² Осигураваач се не може позивати на ништавост уговора о осигурању ако је његов агент или запослени знао за намерну нетачност у изјавама уговараача осигурања. Француски касациони суд, одлука бр. 941. од 19.05.1999., обј. у L'Argus бр. 6638.

⁸⁰³ В. Стојиљковић, *нав. дело*, стр. 496.

⁸⁰⁴ ЗОО, чл. 911, ст. 2.

⁸⁰⁵ М. Ćurković, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, str. 107.

⁸⁰⁶ Осигураваач је дужан вратити бруто премију, без обзира на то што је имао одређених трошкова око закључења уговора.

пријављене године живота осигураника, а његове стварне године живота прелазе границу до које осигуравач по својим условима и тарифама врши осигурање живота. У том случају уговор је ништав *ex lege* и на ништавост се може позвати свака заинтересована страна. Самим тим што је осигуравач дужан вратити све примљене премије, прави се разлика између правних последица нетачне пријаве околности од значаја за оцену ризика у осигурању живота и другим врстама осигурања.

2) Ако је нетачно пријављено да осигураник има мање година, а његове стварне године живота не прелазе границу до које осигуравач врши осигурање живота,⁸⁰⁷ уговор је пуноважан, а осигурана свота се смањује у сразмери уговорене премије и премије предвиђене за осигурање живота лица осигураникових година.

3) Кад осигураник има мање година него што је пријављено приликом закључења уговора, премија се смањује на одговарајући износ, а осигуравач је дужан вратити разлику између примљених премија и премија на које има право.⁸⁰⁸ Ова специјална правила су значајна јер се не прави разлика између савесног и несавесног поступања осигураника, а последица ништавости је повраћај у пређашње стање. Поништај уговора због нетачно пријављених година живота могуће је кроз све време трајања уговора, па чак и након истека уговора о осигурању живота.

1.1.3. Обавеза плаћања прве премије осигурања

Премија представља цену услуге коју осигуравач пружа уговарачу осигурања.⁸⁰⁹ Премија осигурања се плаћа приликом закључења уговора о осигурању или у кратком року по закључењу.⁸¹⁰ За уплату прве премије се углавном везује почетак обавезе осигуравача, али се може догодити да уговорне стране уговоре плаћање премије као реалну форму уговора. У пракси се прва премија плаћа приликом уручења полисе или друге исправе о осигурању.⁸¹¹

---

⁸⁰⁷ Данас осигуравачи општим условима осигурања прописују да осигурана лица могу имати и 75 (седамдесет пет) година живота у моменту престанка важења уговора о осигурању.

⁸⁰⁸ ЗОО, чл. 944.

⁸⁰⁹ Ј. Кочовић, П. Шулејић, *Осигурање*, ЦИД, Београд, 2002, стр. 68.

⁸¹⁰ Место, време и начин плаћање премије детаљније се објашњава у глави IV поднаслову 4 „Премија код уговора о осигурању живота”, јер је премија осигурања један од битних елемената уговора о осигурању живота, па ако се стране нису споразумеле о премији, уговор није ни настао.

⁸¹¹ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 228.

Ако уговарач осигурања живота не плати неку премију о доспелости, осигуравач нема право да њену исплату тражи судским⁸¹² путем.⁸¹³ Овде напомињемо да овде није реч о природној облигацији, јер неплаћање премије доводи до одређених правних последица, које не престају евентуалним каснијим добровољним плаћањем премије. Ово се дешава зато што уговор о осигурању живота има сличности са уговором о улогу на штедњу, па неплаћање премије штети самом осигуранику, тј. нико се не може присилити да врши даље уплате. По правилу, уговор о осигурању живота је дугорочан, а током времена се може променити економска ситуација уговарача осигурања, па се сматра правичним допустити уговарачу да слободно одлучи да ли ће плаћати премију или не. Ипак, последице неплаћања премије могу довести до раскида уговора или смањења осигуране своте, али осигуравач нема право захтевати наплату премије тужбом или поступком извршења.⁸¹⁴

Нису исте последице у случају неплаћања премије код уговора о осигурању живота који се закључује за цео живот осигураника и уговора о осигурању живота на одређено време.

а) Правне последице у случају неплаћања премије код уговора о осигурању живота који се закључује за цео живот осигураника

Ако уговарач осигурања на позив осигуравача, који му мора бити достављен препорученим писмом, не исплати доспелу премију у року одређеном у том писму, а који не може бити краћи од месец дана, рачунајући од када му је писмо уручено, нити то учини које друго заинтересовано лице, осигуравач може само, ако су дотле плаћене бар три годишње премије,⁸¹⁵ изјавити уговарачу осигурања да смањује осигурану своту

---

⁸¹² Престанак плаћања премије доводи до раскида уговора о осигурању живота, јер осигуравач не може судским путем да принуди осигураника да убудуће плаћа премије. (према пресуди Врховног суда Србије, Прев. 330/96).

⁸¹³ ЗОО, чл. 945, ст. 1.

Изузетак налазимо у италијанском праву, где осигуравач може судским путем наплатити премију осигурања коју му уговарач осигурања дугује за прву годину. То се правда тиме да је уговарач имао одређене трошкове у вези са склапањем уговора о осигурању живота и да то компензира наплатом премије за прву годину осигурања. М. Ćurković, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, str. 112.

⁸¹⁴ V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, str. 1587.

⁸¹⁵ Откупна вредност осигурања представља минимум испод којег се не може умањити осигурана свота у случају неплаћања премије (након плаћања бар три годишње премије) код редукције осигуране своте у смислу члана 945, ст. 2 ЗОО. Уговарач осигурања има право на откуп осигурања само у случају доживотног осигурања, а не и код уговора о осигурању живота закључених на одређено време. Одлука Врховног суда Србије, Прев. 742/97.

на износ откупне вредности осигурања, а у супротном случају да раскида уговор.⁸¹⁶ Према мишљењу неких аутора, спорна је изјава осигуравача, јер до смањења осигуране своте долази аутоматски и на тај начин се заштићује право уговарача осигурања на штедни део премије акумулиран у математичкој резерви.⁸¹⁷ Право на смањење осигуране своте (право на капитализацију) се заснива на прикупљеној математичкој резерви и везано је за трајање уговора и плаћену премију. До капитализације долази аутоматски и на овај начин је заштићено право уговарача осигурања на део премије који је садржан у математичкој резерви. Ово право има како уговарач осигурања тако и корисник осигурања.

Раскид уговора наступа *ex lege*, тј. изјава осигуравача има само деклараторни значај.⁸¹⁸ Како смо већ напоменули да се од императивних норми ЗОО може одступити, ако је у изричитом интересу осигураника, тада осигуравачи могу својим условима време од три годишње неплаћене премије смањити на две или на једну годину.⁸¹⁹

б) Правне последице неисплате премије код уговора о осигурању живота на одређено време

Код ове врсте уговора не долази до формирања математичке резерве. Зато су последице и услови исти као код уговора о осигурању живота који се закључује за цео живот осигураника у случају када нису плаћене три годишње премије осигурања.⁸²⁰

1.2. Обавезе које се предузимају током трајања уговора о осигурању живота

Као што смо већ напоменули, уговор о осигурању живота је сукцесиван уговор (уговор са трајним извршењем обавеза). Из те карактеристике произлазе и обавезе током трајања уговора о осигурању живота.

1.2.1 Обавештавање осигуравача о променама ризика

Током трајања уговора о осигурању живота, ризик који је обухваћен осигурањем може се променити у смислу повећања или смањења опасности. Осигуравач не може да

---

⁸¹⁶ ЗОО, чл. 945, ст. 2.

⁸¹⁷ М. Ћурковић, *Ugovor o životnom osiguranju, Pravo u gospodarstvu*, br. 11/12, 1996, str. 1032.

⁸¹⁸ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 657.

⁸¹⁹ М. Дžидић, М. Ћурковић, *nav. delo*, str. 329.

⁸²⁰ В. Марјански, *Уговор о осигурању*, стр. 214.

буде „натеран да држи уговор у животу” под условима различитим од првобитно уговорених.

1.2.1.1. Правне последице у случају повећања ризика

Уговарач осигурања дужан је, кад је у питању осигурање лица, само ако је ризик повећан због тога што је осигурано лице променило занимање, обавестити осигуравача о свакој промени околности која може бити од значаја за оцену ризика.⁸²¹ Дакле, повећањем ризика сматра се само промена занимања осигураног лица, а не представља нпр. и промена здравственога стања. Постоје и други случајеви повећања ризика, а не само промена занимања, имајући у виду да се поред свог занимања одређено лице може бавити и другим уобичајеним делатностима, нпр. возити аутомобил, бавити се спортовима који не представљају посебну опасност и сл. Међутим, то не важи за посебно опасне делатности као што су падобранство, алпинизам под тешким околностима итд. Стога, осигуравач мора да изричито искључи из покривања осигуравајућег покрића ове делатности у полиси или правилима осигурања.⁸²²

С обзиром на то да је практично пре реч о дужностима осигураника него уговарача осигурања, све обавезе уговарача се односе и на осигураника. Он је дужан да без одлагања обавести осигуравача о повећању ризика ако је ризик повећан неким његовим поступком, а ако се повећање ризика догодило без његовог учешћа, он је дужан да га обавести у року од четрнаест дана од кад је за то сазнао.⁸²³ Уговарач осигурања дужан је обавестити осигуравача само о оним промењеним околностима које су значајне за оцену ризика и за које су знали или морали знати. За оцену када ће се сматрати да је уговарач осигурања знао или морао знати за неку околност аналогно се може променити тумачење чл. 907 ЗОО о дужности пријављивања.⁸²⁴

Ако је повећање ризика толико да осигуравач не би закључио уговор да је такво стање постојало у часу његовог закључења, он може раскинути уговор.⁸²⁵ Међутим, ако је повећање ризика толико да би осигуравач закључио уговор само уз већу премију да је

---

⁸²¹ ЗОО, чл. 914, ст. 1.

⁸²² Nekoliko napomena na propise Zakona o obveznim odnosima koji se odnose na osiguranje, *Osiguranje i privreda*, br. 8/1979, str. 24.

⁸²³ ЗОО, чл. 914, ст. 2.

⁸²⁴ Z. Ćesić i dr., *nav. delo*, str. 1417.

⁸²⁵ ЗОО, чл. 914, ст. 3.

такво стање постојало у часу закључења уговора, он може⁸²⁶ уговарачу осигурања предложити нову стопу премије.⁸²⁷ Поставља се питање од ког датума осигуравач има право на повећану премију, те би у складу са усвојеном праксом имао право на повећану премију од дана повећања ризика.⁸²⁸ Ако уговарач осигурања не пристане на нову стопу премије у року од четрнаест дана од пријема предлога нове стопе, уговор престаје по самом закону.⁸²⁹

Ипак, уговор остаје на снази и осигуравач се више не може користити овлашћењима да предложи уговарачу осигурања нову стопу премије или да раскине уговор ако не искористи та овлашћења у року од месец дана од кад је на било који начин сазнао за повећање ризика, или ако још пре истека тога рока на неки начин покаже да пристаје на продужење уговора (ако прими премију, исплати осигурану своту за осигурани случај који се десио после тог повећања и сл.).⁸³⁰

Ако се осигурани случај догоди пре него што је осигуравач обавештен о повећању ризика или пошто је обавештен о повећању ризика, али пре него што је уговор раскинуо или постигао споразум са уговарачем осигурања о повећању премије, накнада се смањује у сразмери између плаћених премија и премија које би требало платити према повећаном ризику.⁸³¹ Овом одредбом су обухваћене две ситуације: а) осигурани случај се оствари пре него што је осигуравач обавештен о повећању ризика; б) осигурани случај се оствари након што је осигуравач обавештен о повећању ризика, али пре него што је уговор раскинуо или постигао споразум о повећању премије. У ове две ситуације осигуравач је носио ризик за мању премију од оне коју је требало наплатити сразмерно тежини ризика. Правне последице су смањење осигуране своте у сразмери између плаћених премија и премија које би требало платити према повећаном ризику.⁸³²

---

⁸²⁶ Израз „може” значи да и не мора и да може остати при постојећем уговору.

⁸²⁷ ЗОО, чл. 914, ст. 4.

⁸²⁸ М. Džidić, М. Ćurković, *nav. delo*, str. 182.

⁸²⁹ ЗОО, чл. 914, ст. 5.

⁸³⁰ ЗОО, чл. 914, ст. 6.

⁸³¹ ЗОО, чл. 915.

⁸³² Z. Ćesić i dr., *nav. delo*, str. 1418.

1.2.1.2. Правне последице у случају смањења ризика

У случају кад се после закључења уговора о осигурању догодило смањење ризика, уговарач осигурања има право захтевати одговарајуће смањење премије, рачунајући од дана кад је о смањењу обавестио осигуравача.⁸³³ До смањења ризика долази ако су испуњени следећи услови: а) околност мора наступити док осигурање траје и није важан њен узрок настанка; б) последице наступања околности могу се огледати у смањењу могућности настанка осигураног случаја, делимична немогућност настанка осигураног случаја и околност мора значајно утицати на смањење ризика.⁸³⁴ Ако осигуравач не пристане на смањење премије, уговарач осигурања може раскинути уговор.⁸³⁵ С обзиром на то да ЗОО не говори у ком року уговарач осигурања то може учинити, сматрамо да треба применити рок од 14 дана као и када се догоди повећања ризика (чл. 914 ст 5 ЗОО). У случају раскида уговора, осигуравач је дужан вратити део премије уговарачу осигурања који се односи на део трајања уговора о осигурању који још није истекао. Ово право припада како уговарачу осигурања тако и осигуранику.

1.2.2. Обавеза плаћања наредних премија осигурања

Износ премије осигурања⁸³⁶ утврђује се унапред у облику тарифа, но тарифе нису саставни део уговора о осигурању⁸³⁷, па премија коју уговоре осигуравач тј. његов заступник и уговарач осигурања има предност над премијом одређеном тарифним системом осигуравајућег друштва.⁸³⁸ Премију је дужан платити уговарач осигурања, али осигуравач је дужан примити исплату премије од сваког лица које има правни интерес да она буде плаћена.⁸³⁹ То могу бити лица која имају правни интерес, нпр. корисник осигурања, наследници, повериоци код ризико осигурања живота везаног уз одобрени зајам, јер би неплаћањем премије била повређена и њихова права.⁸⁴⁰

---

⁸³³ ЗОО, чл. 916, ст. 1.

⁸³⁴ D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, str. 221.

⁸³⁵ ЗОО, чл. 916, ст. 2.

⁸³⁶ Место, време и начин плаћање премије детаљније се објашњава у глави IV поднаслову 5 „Премија код уговора о осигурању живота” и у овој глави у оквиру поднаслова „Обавеза плаћања прве премије осигурања”.

⁸³⁷ Заправо, тарифе су саставни део уговора уколико је уговорена њихова примена.

⁸³⁸ M. Džidić, M. Ćurković, *nav. delo*, str. 183.

⁸³⁹ ЗОО, чл. 912, ст. 1.

⁸⁴⁰ Осигуравач није дужан обавестити особу која има правни интерес да премија буде плаћена о неиспуњењу уговорне обавезе плаћања премије од стране уговарача осигурања. ВСПХ, Рев-748/2006-2 од 28.2.2007. В. Matijević, *Osiguranje-sudska praksa*, str. 93-95.

1.3. Обавеза која се предузима након наступања осигураног случаја

Када наступи осигурани случај, осигураник је дужан обавестити осигуравача или његовог заступника о томе да је наступио осигурани случај како би осигуравач могао да испуни своје обавезе. Ова обавеза, чак и када не би била прописана законом, произлази из природе осигуравајућег односа.

Осигураник је дужан, изузев у случају осигурања живота, обавестити осигуравача о наступању осигураног случаја најдаље у року од три дана од кад је то сазнао.⁸⁴¹ Према овој одредби, рок од три дана се не примењује на осигурање живота, јер осигурање живота не спада у одштетна осигурања. У том осигурању осигуравач не може претрпети штету због кашњења у обавештавању, јер је обавеза осигуравача фиксно одређена у исплати осигуране своте. Уз то, код осигурања живота време обавештавања нема улогу у доказивању настанка осигураног случаја.⁸⁴² Избор начина пријаве осигураног случаја осигуравачу или његовом заступнику је на осигуранику, који може обавестити осигуравача непосредно у просторијама осигуравајућег друштва, путем поште, телефоном или на неки други начин. Ова дужност терети осигураника, али ће сврха обавештавања бити постигнута и када осигуравача о догађају обавести неко други.

Код осигурања за случај доживљења ако уговарач осигурања доживи одређене године старости, довољно је да се обрати осигуравачу са исплатом осигуране своте или ренте. Код осигурања за случај смрти корисник је дужан да поднесе потврду о смрти осигураног лица и начину њеног настанка.⁸⁴³

Одредбе уговора о осигурању по којима осигураник губи право на своту осигурања ако не изврши неку од прописаних или уговорених обавеза су ништаве.⁸⁴⁴ *Ratio* ове одредбе ЗОО лежи у чињеници што губитак права на осигурану своту представља неку врсту приватне казне, која осигуравачима пружа могућност злоупотребе, те такво понашање осигуравача треба надзирати.⁸⁴⁵

---

⁸⁴¹ ЗОО, чл. 917, ст. 1.

⁸⁴² Z. Ćesić i dr., *nav. delo*, str. 1422.

⁸⁴³ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 658.

⁸⁴⁴ Вид. ЗОО, чл. 918.

⁸⁴⁵ В. Матијевић, *Ništetnost odredaba o gubitku prava osiguranika na osigurninu nakon nastupanja osiguranog slučaja, XXIX Savjetovanje „Aktuelnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse”*, Zagreb, 2014, str. 586.

У случају непријављивања осигураног случаја, санкција је накнада штете коју је осигуравач претрпео поступком осигураника. Поред обавезе пријављивања наступања осигураног случаја, општим условима осигурања предвиђена је и обавеза обавештавања осигуравача у виду достављања докумената, информација, доказа итд.⁸⁴⁶ Лице које тражи исплату по основу осигурања живота дужно је да осигуравачу поднесе захтев чим наступи осигурани случај. Уз захтев се подноси следећа документација:

1. полиса осигурања живота,
2. доказ о осигураниковом датуму рођења,
3. извод из матичне књиге умрлих, ако се ради о осигураниковој смрти.

Осигуравач има право да додатно захтева медицинске, службене и друге доказе, потребне за утврђивање осигураног случаја и висине накнаде по основу осигурања.⁸⁴⁷

2. Обавезе осигуравача

Те обавезе деле се на обавезе које се предузимају приликом закључења уговора о осигурању живота, током трајања уговора о осигурању живота и након наступања осигураног случаја.

2.1. Обавезе осигуравача код уговора о осигурању живота у моменту закључења уговора

Из осигурања као двостраног односа произлазе права и обавезе за осигуравача, с тим да су обавезе преовлађујуће, а права су углавном корелат дужности осигуравачеве противстранке.⁸⁴⁸ У моменту закључења уговора о осигурању живота осигуравач има обавезу обавештавања осигураника и да упозна осигураника са условима осигурања.

2.1.1. Обавеза обавештавања осигураника пре закључења уговора о осигурању живота⁸⁴⁹

Постоје различита размишљања о правном појму обавезе обавештавања. У правној литератури наилазимо на појмове „обавеза обавештавања” и „дужност

---

⁸⁴⁶ П. Шулерић, *Право осигурања*, стр. 238.

⁸⁴⁷ Општи услови за осигурање живота *Wiener Städtische osiguranje a.d.o.* Београд од 6.5.2020. године, чл. 17.

⁸⁴⁸ В. Јакаша, *Право осигурања*, стр. 229.

⁸⁴⁹ Део овог поглавља објављен је у: Д. Глушац, Обавезе осигуравача осигурања на предговорно обавештење уговарача осигурања”, *XVIII Међународна конференција „Трендови развоја земаља западног Балкана засновани на знању са посебним освртом на БИХ у процесу приступању ЕУ”*, Ур: Ј. Јусуфранић, М. Имамовић, Интернационални универзитет Травник, Универзитет Индонезија, Депок, Травник, 14-15. децембра 2018. године, стр. 374-380.

информисања”. У немачкој правној литератури се могу пронаћи појмови: *Auskunfts-, Informations-, Informationsschutzansprüche, Aufklärungs-, Hinweis, Anzeige-, Offenbarung-, Warn-* или *Mittelungspflicht*. У енглеској правној литератури под појмом обавезе обавештавања могу се пронаћи називи: *duty to disclose information (duty of disclosure)* или *duty to provide information (information duty)*.⁸⁵⁰ Ни у српском праву не постоји јасно термилошко и садржајно разграничење између обавезе обавештавања и дужности информисања. Законом о осигурању Републике Србије прописана обавеза је саветовање уговарача осигурања од стране осигуравача. Дужност саветовања има другачије значење и односи се на специфичну и индивидуалну ситуацију лица која жели да се осигура, узимајући у обзир његове потребе, жеље и финансијске могућности, а које је изнео осигуравачу. Супротно од дужности информисања, која може бити део предуговорног или уговорног карактера, дужност саветовања на страни осигуравача је искључиво уговорна.⁸⁵¹ Осигуравач има обавезу пружити довољно информација потрошачу услуга осигурања како би могао донети одлуку о томе да ли ће и који уговор о осигурању закључити. Обавеза информисања може имати своју сврху само заједно са обавезом саветовања уговарача осигурања,⁸⁵² јер он као слабија уговорна страна не може самостално да процени своја права и обавезе.⁸⁵³

Обавезу осигуравача осигурања да информише уговарача осигурања познаје и Преднацрт Грађанског законика Републике Србије.⁸⁵⁴ Потом, обавеза информисања,

---

⁸⁵⁰ А. Кеглевић, *Уговорно право осигурања - Обвеза обавештавања и заштита потрошача и домаћем, европском и поредбеном праву*, стр. 21.

⁸⁵¹ Н. Петровић Томић, *Заштита потрошача услуга осигурања: анализа и предлог унапређења регулаторног оквира*, стр. 204.

⁸⁵² Н. Петровић Томић, *Заштита потрошача услуга осигурања: анализа и предлог унапређења регулаторног оквира*, 2015, стр. 205.

⁸⁵³ Н. Петровић Томић, *Заштита потрошача услуга осигурања: анализа и предлог унапређења регулаторног оквира*, 2015, стр. 127.

⁸⁵⁴ У ЗОО постоји члан који носи наслов „Одговорност због пропуштања обавештавања” (вид. ЗОО, чл. 268). Према њему уговорна страна, која је дужна да обавести другу страну о чињеницама које су од утицаја на њихов међусобни однос, одговара за штету коју претрпи друга страна због тога што није била на време обавештена. Иако би се ова норма могла тумачити тако да постоји општа дужност обавештавања уговорних страна о важним чињеницама, остаје нејасно које су то чињенице и подаци. Како је осигурање комплексан правни однос, обвеза обавештавања може имати своју сврху само ако су законом јасно наведене околности о којима осигуравач треба да информише уговарача осигурања. Више у: Н. Петровић Томић, *Заштита потрошача услуга осигурања: анализа и предлог унапређења регулаторног оквира*, стр. 190.

Пре закључења уговора о осигурању, осигуравач је дужан да заинтересованој страни достави информације о: пословном имену и организационо-правном облику осигуравача, седишту друштва и пословне јединице која закључује уговор; општим условима осигурања, као и меродавном праву за уговор о осигурању; времену трајања уговора о осигурању; правилима и условима када се може одустати од уговора; висини премије осигурања, начину плаћања премије, висини доприноса, пореза и других

регулисана је и Законом о заштити потрошача Републике Србије и то чланом 12 „Дужност обавештавања пре закључења уговора”⁸⁵⁵.

Овај начин регулисања обавезе информисања је комплексан и захтеван како за осигуравајућа друштва тако и за осигуранике, као и за надзорне органе и суд, који надзиру поштовање ове обвезе. У том смислу, било би прикладније да се обавеза информисања пропише у једном закону, и то нпр. у Преднацрту Грађанског законика у

трошкова који се зарачунавају поред премије осигурања и укупном износу ових плаћања; року на који понуда везује понудиоца и телу које је надлежно за надзор над друштвом за осигурање.

У случају животног осигурања, уговорној страни се мора, поред наведених информација које се достављају у вези са уговорима који се закључују у свим врстама осигурања, саопштити као допунски следећи подаци о: основици и мерилима за учешће у добити; табелама откупне вредности полисе; правима на капитализацију уговора о животном осигурању и правима из таквог осигурања; пореском систему који се односи на наведену врсту осигурања.

Код уговора о животном осигурању везаном за јединицу инвестиционих фондова друштво за осигурање дужно је да, пре закључења уговора о осигурању, уз податке из претходна два става овог члана, уговорну страну писмено обавести о перспекту фонда, а нарочито о структури улагања.

Информације уговарачу, односно осигуранику, које се дају пре закључења уговора, као и у току трајања уговора о осигурању, достављају се у законом прописаној форми, на прегледан и разумљив начин. Ако осигуравач прекрши обавезу давања информација у смислу претходних ставова овог члана, осигураник (уговарач осигурања) има право да писменим путем раскине уговор у року од месец дана од дана када је сазнао за неиспуњење ове обавезе осигуравача, а најкасније у року од годину дана после закључења уговора о осигурању. У том случају осигураник има право на накнаду штете коју је претрпео због раскида уговора. (Преднацрта Грађанског законика, чл. 1298)

⁸⁵⁵ Закон о заштити потрошача, чл. 12, ст. 1. Трговац је дужан да, пре закључења уговора о продаји робе или пружању услуга, потрошача на јасан и разумљив начин на српском језику или језику националне мањине, у складу са законом, обавести о:

- 1) основним обележјима робе или услуге;
- 2) пословном имену, матичном броју, адреси седишта и броју телефона;
- 3) продајној цени или начину на који ће се продајна цена обрачунати ако се због природе робе или услуге продајна цена не може утврдити унапред, као и о свим додатним поштанским трошковима и трошковима транспорта и испоруке и могућности да се ти трошкови могу ставити потрошачу на терет;
- 4) начину плаћања, начину и року испоруке, начину извршења других уговорних обавеза;
- 5) постојању законске одговорности због несаобразности робе или услуге уговору;
- 6) начину изјављивања рекламације трговцу, а нарочито о месту пријема и начину поступања трговца по њима, као и условима који се односе на остваривање права потрошача по основу саобразности;
- 7) приликом понуде и продаје техничке робе о доступности резервних делова, потрошног материјала, прикључних апарата и сличних делова, техничког сервиса или одржавања и оправке за време и после престанка периода у којем одговара за несаобразност уговору, односно после престанка производње или увоза робе;
- 8) условима за раскидање уговора ако је закључен на неодређено време или ако се продужава аутоматски;
- 9) могућности вансудског решавања спорова.

У зависности од околности конкретног случаја и врсте робе или услуге трговац је дужан да пре закључења уговора потрошача обавести и о:

- 1) трајању уговора;
- 2) минималном трајању уговорних обавеза;
- 3) функционалности, укључујући и мере техничке заштите дигиталног садржаја;
- 4) релевантној интероперабилности дигиталног садржаја са хардвером и софтвером о којима трговац има сазнања или о којима се разумно може очекивати да има сазнања;
- 5) постојању и условима постпродајних услуга и гаранцијама.

оквиру главе којом се уређује уговор о осигурању, као што је то учињено у немачком праву Закону о уговору о осигурању.⁸⁵⁶

Осигуравачева предуговорна обавеза обавештавања уређена је чланом 82 Закона о осигурању. У питању је обавеза која је први пут регулисана ЗО из 2014. године. Садржајно, она је у облику законом прописане листе података о којима је осигуравач дужан обавестити уговарача осигурања пре закључења уговора. Реч је о информацијама које се могу класификовати у три групе података: 1. подаци који се односе на правну способност и правни статус осигуравача и на остале податке о уговорним странама; 2. подаци о појединим елементима уговора о осигурању; 3. подаци о повредама уговора и правним средствима, укључујући и начин решавања спорова.⁸⁵⁷ Закон о осигурању прописује да је, пре закључења уговора, друштво за осигурање дужно на прегледан и разумљив начин доставити уговарачу осигурања писано обавештење које садржи законом прописане податке.

Садржај обавештења изричито је уређен законом у облику таксативно наведених података (облик пописа). Друштво за осигурање је дужно да, пре закључења уговора о осигурању, обавести уговарача осигурања најмање о: 1. пословном имену, правној форми, седишту и адреси седишта друштва за осигурање с којим закључује уговор; 2. условима осигурања и праву које се примењује на уговор о осигурању; 3. времену важења уговора; 4. ризицима покривеним осигурањем и искључењима у вези с тим ризицима; 5. висини премије осигурања, начину плаћања премије осигурања, висини доприноса, пореза и других трошкова који се обрачунавају поред премије осигурања, као и о укупном износу плаћања; 6. праву на раскид уговора и условима за раскид, односно праву на одустанак од уговора; 7. року у коме понуда обавезује друштво за осигурање; 8. начину подношења и року прописаном за подношење одштетног захтева, односно за остваривање права по основу осигурања; 9. начину заштите његових права и интереса код друштва за осигурање; 10. називу, седишту и адреси органа надлежног за надзор над пословањем друштва за осигурање, као и о начину заштите његових права и

---

⁸⁵⁶ К. Иванчевић, Заштита корисника финансијске услуге осигурања при закључењу уговора на даљину у Србији, *Европска ревија за право осигурања*, бр. 1/2016, стр. 13.

⁸⁵⁷ А. Keglević, *Obaveza obavještavanja kao instrument zaštite potrošača s posebnim osvrtom na potrošački ugovor o osiguranju, Međunarodno savjetovanje: Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse*, Pravni fakultet u Mostaru, Mostar, 2012, стр. 425.

интереса код тог органа.⁸⁵⁸ У случају закључивања уговора о животном осигурању, обавештење из става 1. овог члана, поред информација из тог става, мора да садржи и информације: 1. о основици и критеријумима за учешће у добити и начину и роковима за исплату учешћа у добити; 2. о табели откупних вредности; 3. о условима за остваривање права на капитализацију уговора и правима из таквог осигурања; 4. код осигурања везаних за јединице инвестиционих фондова - о томе ко сноси инвестициони ризик, дефиницији инвестиционих јединица за које су везане накнаде и о проспекту инвестиционог фонда, а нарочито о структури улагања; 5. о пореским прописима који се односе на животно осигурање.⁸⁵⁹ Текст и садржај обавештења морају бити написани прегледно и разумљиво и састављени на српском језику.⁸⁶⁰ Друштво за осигурање је дужно да обавештавање изврши у писаној форми или на другом трајном носачу података који уговарачу осигурања, односно осигуранику омогућава да сачува податке, да тим подацима приступи и да их репродукује у неизмењеном облику у периоду који одговара сврси чувања.⁸⁶¹ Све информације, које друштво за осигурање саопштава потенцијалним уговарачима осигурања преко средстава јавног информисања, морају бити тачне, целовите и јасне. Такође, морају се заснивати на поузданим подацима и не смеју прикривати праву сврху таквог информисања, нити на било који начин доводити у заблуду примаоце тих информација.⁸⁶² Трошкове у вези са обавештавањем сноси друштво за осигурање.⁸⁶³ Циљ наведених одредби је: 1. обезбеђење права воље и равнотеже интереса уговорних страна; 2. осигурање транспарентности правног посла; 3. осигурање заштите уговорних страна.⁸⁶⁴ Ако је осигуравач доставио писано обавештење са свим информацијама уговарачу осигурања, он је заштићен од могућих будућих приговара уговарача осигурања да није био обавештен о некој околности која је садржана у писаном обавештењу.

Иако је ЗО статусни закон, он регулише ова питања. Овде се може поставити питање правне природе ове обавезе. Ако је у питању обавеза осигуравача, да ли ова област мора бити регулисана законом који регулише сва питања везана за пословање

---

⁸⁵⁸ ЗО, чл. 82, ст. 1.

⁸⁵⁹ ЗО, чл. 82, ст. 2.

⁸⁶⁰ ЗО, чл. 84, ст. 1.

⁸⁶¹ ЗО, чл. 84, ст. 2.

⁸⁶² ЗО, чл. 84, ст. 3.

⁸⁶³ ЗО, чл. 84, ст. 4.

⁸⁶⁴ А. Keglević, *Ugovorno pravo osiguranja - Obveza obavljanja i zaštita potrošača u domaćem, europskom i poredbenom pravu*, Školska knjiga, Zagreb, 2016, str. 231.

друштва за осигурање, или законом који регулише искључиво уговорне односе у области осигурања?⁸⁶⁵ Уговарач осигурања има легитимно очекивање да осигуравач настави и након закључења уговора да га информира о свим околностима за које има интерес да буде упознат са њима.⁸⁶⁶

2.1.2. Обавеза предаје услова осигурања и других докумената

Као што смо већ објаснили у једном од претходних делова рада (погледајте главу II поднаслов 3) осигуравач је дужан упозорити уговарача осигурања⁸⁶⁷ да су општи и посебни услови осигурања саставни део уговора и предати му њихов текст, ако ти услови нису штампани на самој полиси.⁸⁶⁸ Извршење обавезе из претходног става мора бити констатовано на полиси.⁸⁶⁹ У ситуацији када се уговор закључује преко заступника осигуравача, обавеза предаје услова осигурања је на заступнику, јер он ради у име и за рачун осигуравача.⁸⁷⁰ Када се уговор о осигурању закључује преко посредника, тада је осигуравач обавезан уручити услове осигурања посреднику, који, по правилу, наступа на страни будућег уговарача осигурања.⁸⁷¹

Да би се обезбедила примена претпоставке да су услови осигурања познати уговарачу осигурања у полиси осигурања могу бити наведени услови осигурања (назив и датум доношења) или могу бити одштампани на посебном листу или у посебној брошури која се предаје уговарачу осигурања или се услови осигурања штампају на полиси осигурања односно на полеђини полисе. Још неки од начина како осигуравач може испунити обавезу је и укључивање стандардних одредби услова у полису осигурања, упис свих или појединих клаузула из услова у полису осигурања итд.⁸⁷²

---

⁸⁶⁵ В. Чоловић, Обавеза обавештавања уговарача осигурања и осигураника као вид заштите потрошача, *Право и привреда*, бр. 4-6/2014, стр. 569.

⁸⁶⁶ J. Birds, *Bird's Modern insurance law*, Sweet & Maxwell, London, 2007, p. 216.

⁸⁶⁷ Осигуравач је обавезан предати опште и посебне услове осигурања уговарачу осигурања, а не и кориснику осигурања. Врховни суд Републике Хрватске, Рев- 701/83 од 18.1.1984.

⁸⁶⁸ ЗОО, чл. 902, ст. 3.

⁸⁶⁹ ЗОО, чл. 902, ст. 4.

⁸⁷⁰ Ово је у складу са ЗО, чл. 97, ст. 1.

⁸⁷¹ М. Džidić, М. Ćurković, *nav. delo*, стр. 56.

⁸⁷² V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, стр. 1458.

2.2. Обавезе осигураваача код уговора о осигурању живота у току трајања уговора о осигурању живота

У току трајања уговора о осигурању живота, осигураваач је дужан да информише уговараача осигурања, односно осигураника о чињеницама значајним за њихов међусобни однос, ствара и одржава резерве, заштити податке о личности осигураника, изврши откупну вредност полисе код уговора о осигурању живота који је закључен за цео живот осигураног лица и да на захтев осигураника изда дупликат полисе.

2.2.1. Обавеза обавештавања осигураника током трајања уговора о осигурању живота⁸⁷³

Осигуравачева уговорна обавеза обавештавања уређена је чланом 83 ЗО.⁸⁷⁴ У питању је обавеза која је први пут регулисана ЗО из 2014. године. Сврха обавезе обавештавања је да одржи уговор важећим од тренутка закључења па све до његовог испуњења. Када су у питању дугорочни уговори о осигурању, као што су уговори о осигурању живота, немогуће је да се околности које утичу на ризик не промене током времена. Стога је неопходно обезбедити механизам који ће омогућити одржавање уговора на снази, али истовремено ће омогућити и његове евентуалне измене и допуне те прилагођавање новонасталим околностима. Управо је путем обавезе обавештавања покушано постићи остварење таквог циља.⁸⁷⁵

Друштво за осигурање је дужно да, за време важења уговора о осигурању, писаним путем обавести уговараача осигурања о:

- 1) промени пословног имена, правне форме, седишта и адресе седишта друштва за осигурање с којим је закључен уговор,⁸⁷⁶
- 2) променама података, односно информација у вези са условима осигурања и праву које се примењује на уговор о осигурању, времену важења уговора, ризицима покривеним осигурањем и искључењима у вези с тим ризицима, висини премије осигурања, начину плаћања премије осигурања, висини доприноса, пореза и других трошкова који се

---

⁸⁷³ Део овог поглавља објављен је у: Д. Глушац, *Обавеза осигураваача на информисање корисника услуге осигурања током трајања уговора*, *XXI век - век услуга и услужног права*. Књ. 9, Ур: М. Мићовић, Правни факултет у Крагујевцу, Институт за правне и друштвене науке, 2018, стр. 101-111.

⁸⁷⁴ Обавезу осигураваача осигурања да информише уговараача осигурања познаје и Преднацрт Грађанског законика.

⁸⁷⁵ А. Keglević, *Ugovorno pravo osiguranja - Obveza obavještavanja i zaštita potrošača u domaćem, europskom i poredbenom pravu*, стр. 343.

⁸⁷⁶ На исти начин је регулисано и пар. 7 ст. 3 немачког Закона о уговору о осигурању.

обрачунавају поред премије осигурања, као и о укупном износу плаћања, праву на раскид уговора и условима за раскид, односно праву на одустанак од уговора и у случају закључивања уговора о животном осигурању⁸⁷⁷ о основици и критеријумима за учешће у добити и начину и роковима за исплату учешћа у добити⁸⁷⁸, о табели откупних вредности, о условима за остваривање права на капитализацију уговора и правима из таквог осигурања, код осигурања везаних за јединице инвестиционих фондова - о томе ко сноси инвестициони ризик, дефиницији инвестиционих јединица за које су везане накнаде и о проспекту инвестиционог фонда, а нарочито о структури улагања⁸⁷⁹ - у случају промене одредаба у закону које се односе на уговор о осигурању.⁸⁸⁰ Закон о осигурању је применио технику пописа података о којима треба послати обавештење. Сам садржај информација о којем треба обавестити уговарача осигурања можемо сврстати на информације које се односе на промене података о осигуравачу и информације које се односе на промену података о појединим елементима уговора о осигурању. Функција прва групе је очување транспарентности и јасноћу података. Нужно је обавестити уговарача осигурања о променама пословног имена, правне форме, седишта и адресе седишта друштва за осигурање како би уговарач осигурања у било ком тренутку знао ко је његов осигуравач и где је седиште. На тај начин се штити континуитет односа. Без обавештавања о променама тих података уговарач осигурања не би могао осигуравачу постављати питања о уговору и својим правима, обавештавати га о променама ризика или о наступу осигураног случаја те подносити захтеве ради остварења својих права. Друга група информација испуњава функцију одржавања

---

⁸⁷⁷ Обавештење о променама података посебно је важно у уговорима о животном осигурању које по правилу склапа на дуже време. Код њих постоји већи ризик наступања промена околности током његовог трајања. У хрватском праву је на нешто другачији начин регулисана ова обавеза: Кад у вези с понудом за склапање или склапањем уговора о животном осигурању, друштво за осигурање наведе информације о износивима потенцијалних исплата изнад и изван уговорених исплата, друштво за осигурање дужно је дати уговарачу осигурања пример израчуна могућих исплата након истека осигурања, примењујући основице за израчунавање премије с три различите каматне стопе. Наведено се не примењује на уговоре о животном осигурању за случај смрти. Друштво за осигурање дужно је обавестити уговарача осигурања на јасан и свеобухватан начин да је пример израчунавања само модел израчуна који се темељи на претпоставкама те да уговарач осигурања на темељу примера израчуна не може остварити никаква уговорна потраживања (Закон о осигурању Републике Хрватске (Народне новине, бр. 30/2015, 63/2020, 133/2020, чл. 381, ст. 2).

⁸⁷⁸ Ова обавеза је предвиђена и чланом 381 ст. 3 Закона о осигурању Републике Хрватске, али на значајно детаљнији начин: У случају осигурања са учешћем у добити друштво за осигурање дужно је обавестити уговарача осигурања једном годишње и у писаном облику о стању укупног осигуравачевог покрића, укључујући учешће у добити. Надаље, кад је друштво за осигурање навело информације о потенцијалном будућем развоју учешћа у добити, друштво за осигурање дужно је обавестити уговарача осигурања о разлици између оствареног учешћа у добити и података датих при склапању уговора.

⁸⁷⁹ У случају осигурања код којих уговарач осигурања сноси ризик улагања друштво за осигурање дужно је једном годишње писано обавестити уговарача осигурања о вредности имовине по полиси осигурања.

⁸⁸⁰ ЗО, чл. 83, ст. 1.

садржаја уговора који уговорне стране желе. Без обавештавања о променама битних елемената уговора настала би ситуација у којој су стране везане условима осигурања које нису уговориле и које можда заправо и не желе. Уговорна обавеза обавештавања омогућује прилагођавање уговора новим околностима или раскид уговора ако уговорне стране не желе даље бити њима везане. Међутим, овде није реч о обавештавању о било којим променама околности и самовољном мењању уговора како осигуравачу одговара. Уговорна обавеза обавештавања осигуравача односи се: 1. само на промене битних елемената уговора; 2. само на промене које су последица промене прописа или права уопштено.⁸⁸¹ То потпуно одговара општем начелу уговорног права *pacta sunt servanda*. Осигуравач не може да измени битне елементе уговора без сагласности уговарача осигурања.

Текст и садржај обавештења морају бити написани прегледно и разумљиво и састављени на српском језику.⁸⁸² Слично је регулисано и у немачком праву да саопштења која осигуравач дугује уговарачу осигурања морају бити јасна и саопштена на разумљив начин (нем. *klar und verständlich zu übermitteln*). Израз „на прегледан начин“ вероватно има сврху избегавања преоптерећења потрошача информацијама, што је све чешћа појава у пракси. С друге стране постоји схватање да је информација дата „разумљиво“ ако је сваки просечни потрошач може разумети и схватити.⁸⁸³ Друштво за осигурање је дужно да обавештавање изврши у писаној форми или на другом трајном носачу података⁸⁸⁴ који уговарачу осигурања, односно осигуранику омогућава да сачува податке, да тим подацима приступи и да их репродукује у неизмењеном облику у периоду који одговара сврси чувања.⁸⁸⁵ Циљ ове одредбе је заштита корисника услуга осигурања од непотребног и прекомерног коришћења сложеног техничког језика, што је

---

⁸⁸¹ А. Keglević, *Ugovorno pravo osiguranja - Obveza obavještavanja i zaštita potrošača u domaćem, europskom i poredbenom pravu*, str. 345.

⁸⁸² ЗО, чл. 84, ст. 1.

Закон о заштити потрошача, чл. 13, ст. 1: Трговац је дужан да пре закључења уговора о продаји робе или пружању услуга обавести потрошача на јасан и разумљив начин на српском језику и језику и писму националне мањине.

⁸⁸³ А. Keglević, *Ugovorno pravo osiguranja - Obveza obavještavanja i zaštita potrošača u domaćem, europskom i poredbenom pravu*, str. 355.

⁸⁸⁴ Очигледно је намера законодавца била изједначити писани облик са осталим трајним медијима. Према Закону о заштити потрошача трајни носач записа је сваки инструмент који омогућава потрошачу или трговцу да сачува податке који су им намењени, на начин да подаци остану доступни за будућу употребу током раздобља примереног сврси податка који омогућава непромењену репродукцију сачуваних података, као што су папир, електронска пошта, ЦД-РОМ, ДВД, меморијска картица и хард диск рачунара (Закон о заштити потрошача, чл. 5, тач. 44).

⁸⁸⁵ ЗО, чл. 84, ст. 2.

нажалост често присутно у формалним уговорима.⁸⁸⁶ У случају да пропусти да изврши обавештавање на напред наведени начин, осигуравач ће врло тешко оправдати чињеницу да му нису биле познате или су му остале непознате информације о којима је на основу закона био дужан писаним путем обавестити уговарача осигурања. Поред тога, осигуравач је професионалац и зато ће врло тешко оправдати да није знао информације које је законом био обавезан саопштити.⁸⁸⁷

2.2.2. Стварање и одржавање резерви осигурања

Имовину осигуравајућих друштава чине новчана средства, својина непокретних и покретних ствари, хартија од вредности и друга имовинска права.⁸⁸⁸ Средства осигурања друштва за осигурање, према ЗО чине:

- 1) средства техничких резерви;
- 2) средства гарантне резерве;
- 3) остала средства осигурања.⁸⁸⁹

Друштво за осигурање је дужно да, на крају обрачунског периода, образује, односно обрачуна техничке резерве довољне за покриће свих обавеза из уговора о осигурању, на начин и у роковима утврђеним овим законом.⁸⁹⁰ Премије осигурања се плаћају унапред, док осигуравачева заштита траје током одређеног будућег периода, Зато је важно унапред обликовати одређена средства у облику резерви која ће служити за извршење обавеза осигуравајућег друштва по уговорима о осигурању.⁸⁹¹ Друштво за осигурање, зависно од врста осигурања којима се бави, образује следеће техничке резерве:

- 1) резерве за преносне премије;
- 2) резерве за неистекле ризике;
- 3) резерве за бонусе и попусте;
- 4) резервисане штете;
- 5) математичку резерву;

---

⁸⁸⁶ В. Матијевић, *Обавеза информирања уговаратеља осигурања и заштите потрошаћа, Нови propisi iz osiguranja - Zakon o osiguranju i zakon o obavezanim osiguranjima u prometu*, Inženjerski biro, Zagreb, str. 89.

⁸⁸⁷ А. Кеглевић, *Ugovorno pravo osiguranja - Obveza obavještanja i zaštita potrošača u domaćem, europskom i poredbenom pravu*, str. 338.

⁸⁸⁸ В. Чоловић, *Осигуравајућа друштва (законодавство Србије, право ЕУ, упоредно право)*, Институт за упоредно право стр. 22.

⁸⁸⁹ ЗО, чл. 115, ст. 1.

⁸⁹⁰ ЗО, чл. 116, ст. 1.

⁸⁹¹ М. Ћурак, Д. Јаковчевић, *nav. delo*, str. 254.

б) резерву за осигурања код којих су осигураници прихватили да учествују у инвестиционом ризику;

7) резерве за изравнање ризика.⁸⁹²

Поред ових резерви, друштво за осигурање образује и друге техничке резерве - за очекиване будуће обавезе и ризике за које се не образује ниједна од техничких резерви из тог става.⁸⁹³ Техничке резерве се исказују по врстама осигурања, одвојено за животна и одвојено за неживотна осигурања.⁸⁹⁴

Друштво за осигурање техничке резерве обрачунава опрезно, поуздано и објективно, коришћењем начела актуарске струке, правила струке осигурања и одговарајућих података о карактеристикама портфеља осигурања и ризицима који се преузимају.⁸⁹⁵ При обрачуну техничких резерви друштво за осигурање узима у обзир права која осигураник или корисник осигурања може имати по основу уговора о осигурању, а нарочито накнаде у вези са закљученим уговорима о осигурању и њихово очекивано повећање.⁸⁹⁶ Друштво за осигурање је дужно да проверава да ли су техничке резерве довољне, односно адекватне за покриће свих обавеза из уговора о осигурању и да, на захтев Народне банке Србије, достави резултате те провере, као и документе и информације коришћене за обрачун адекватности техничких резерви. Народна банка Србије прописује критеријуме, начин и рокове обрачунавања техничких резерви.⁸⁹⁷ Друштво за осигурање је дужно да, ради трајног извршавања обавеза и подношења ризика у пословању, формира гарантну резерву, на начин прописан овим законом.⁸⁹⁸ Гарантну резерву чине примарни капитал и допунски капитал, умањени за одбитне ставке.⁸⁹⁹

Математичка резерва је техничка резерва друштва за осигурање намењена измиривању будућих обавеза по основу осигурања. Она се израчунава посебно за сваки уговор о осигурању живота, тако што се вредност обавезе исказује у време израчунавања

---

⁸⁹² ЗО, чл. 116, ст. 2.

⁸⁹³ ЗО, чл. 116, ст. 3.

⁸⁹⁴ ЗО, чл. 116, ст. 4.

⁸⁹⁵ ЗО, чл. 116, ст. 5.

⁸⁹⁶ ЗО, чл. 116, ст. 6.

⁸⁹⁷ ЗО, чл. 116, ст. 7.

⁸⁹⁸ ЗО, чл. 124, ст. 1.

⁸⁹⁹ ЗО, чл. 124, ст. 2.

математичке резерве. Математичка резерва спада у техничке резерве друштва за осигурање, а издвајање из премије за математичку резерву се сматра расходом осигуравајућег друштва. Одлуком о техничким резервама Народне банке Србије математичка⁹⁰⁰ резерва се, по правилу, обрачунава довољно опрезном актуарски признатом проспективном методом као разлика садашње вредности будућих обавеза друштва утврђених уговором и садашње вредности будућих уплата премије.⁹⁰¹ Ова обавеза, између осталог, укључује и учешће у добити на које у тренутку обрачуна уговарачи, осигураници и корисници осигурања имају индивидуално или колективно право, без обзира на то како је учешће у добити дефинисано и да ли је висина учешћа у добити гарантована.⁹⁰²

Уговор о осигурању живота се претежно закључује са дугогодишњим трајањем, те се зато предвиђа да ће осигураник плаћати средњу премију за цео осигурани период. Та премија је у почетку већа од премије коју би плаћао у првим годинама осигурања, а мања од премије коју би плаћао последњих година осигурања. На тај начин се формирају два дела премије и то први део, који се назива „ризико премија” и служи за покриће ризика у текућој години и други део, штедна премија, који служи за изравнање првог дела премије у току целог периода осигурања.⁹⁰³

Као последица формирања математичке резерва предвиђена су одређена права за време трајања уговора о осигурању живота: право на исплату математичке резерве у случају искључења ризика, право на откуп, предујам, редукција (снижење) осигуране своте и залагање полисе. Наведена права смо обрадили у овом раду.

2.2.3. Обавеза заштите података о личности⁹⁰⁴

Заштита података о личности је питање које се усклађује у процесу приступања Европској унији и у оквиру Поглавља 23 (Правосуђе и основна права), као и Поглавља 24 (Правда, слобода и безбедност). У циљу јачања и уједначавања заштите појединаца у

---

⁹⁰⁰ Службени гласник РС, бр. 42/2015 и 36/2017

⁹⁰¹ Одлука о техничким резервама Народне банке Србије, чл. 48

⁹⁰² Одлука о техничким резервама Народне банке Србије, чл. 49

⁹⁰³ П. Шулејић, Правна природа средстава математичке резерве у осигурању, *Право и привреда*, бр. 5-8/2006, стр. 772.

⁹⁰⁴ Део овог поглавља објављен је у: Д. Глушац, Србија и GDPR-докле смо стигли?, *XVI међународни научни скуп "Правнички дани - Проф. др Славко Царић"*, Ур: М. Царић, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, 26-28. септембра 2019. године, стр. 324-335.

вези са обрадом личних података унутар Европске уније и заштите кретања таквих података изван ЕУ, усвојена је нова Општа уредба о заштити података (GDPR) - Уредба (ЕУ) 2016/679 о заштити физичких лица у односу на обраду података о личности и о слободном кретању таквих података и о стављању Директиве 95/46/ЕЗ ван снаге⁹⁰⁵ од 27.04.2016. године која је ступила на снагу 25.5.2018. године. Иако се односи на енглески назив *General Data Protection Regulation*, *GDPR* је скраћеница коју ћемо користити у овом тексту, будући да је у том облику већ у широкој употреби код нас. Примарни циљ GDPR-а је заштита грађана и повратак контроле појединаца над њиховим личним подацима, као и стварање регулаторног окружења једноставнијег за међународно пословање. Процес усклађивања осигуравајућих друштава са GDPR је захтевао усвајање пословних стратегија и друге промене, које су пратили високи трошкови у циљу усклађивања организационе структуре, пословних процеса, ИТ и извештавања.⁹⁰⁶

У Србији је нови пропис о заштити података о личности усвојен у новембру 2018. године под називом Закон о заштити података о личности.⁹⁰⁷ Текст у највећој мери представља адаптирани превод *GDPR*-а као и тзв. Полицијске директиве (Директива ЕУ 2016/680 о заштити појединаца у вези с обрадом података о личности од стране надлежних органа у сврхе спречавања, истраге, откривања или прогона кривичних дела или извршавања кривичних санкција и о слободном кретању таквих података⁹⁰⁸) која уређује обраду података о личности од стране надлежних органа у вези са кривичним поступцима и претњама националној безбедности.

У складу са Законом о заштити података личности осигуравајућа друштва дужна су да ажурирају обавештења о приватности како би сва лица која долазе у контакт са осигуравајућем друштвом била упозната са сврхом и начином обраде својих личних података. Потом осигуравајућа друштва су дужна да именују лица за заштиту података

---

⁹⁰⁵Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation)

OJ L 119, 4.5.2016, p. 1–88

⁹⁰⁶ К. Томић, Утјецај GDPR регулирања заштите података на послове (ре)осигурања, *Зборник радова са XXI међународног научног скупа „Одговорност за штету, накнада штете и осигурање“*, Институт за упоредно право, Београд-Ваљево, 2018, стр. 415.

⁹⁰⁷ Службени гласник РС, бр. 87/2018

⁹⁰⁸ Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance) OJ L 119, 4.5.2016, p. 1–88

о личности. Осигуравајуће друштво прикупља и обрађује само оне податке о личности, укључујући и посебне врсте података о личности (биометријски подаци у циљу јединствене идентификације лица и подаци о здравственом стању), који су неопходни за: закључење, спровођење и извршење уговора о осигурању, за наплату потраживања по основу ових уговора, решавање захтева, контролу исплате осигуране своте као и решавање приговора, заштиту легитимних интереса осигуравајућег друштва, као и за испуњење правних обавеза осигуравајућег друштва. Обрада података о личности врши се и у сврху закључења уговора о осигурању коришћењем услуга интернет апликације (он-лине). Обрада посебних врста података о личности врши се на основу пристанка, односно на основу јасне потврдне радње за обраду података о личности, неопходних за закључење, спровођење и извршење уговора.⁹⁰⁹ Претпоставка за обраду личних података је постојање сагласности особе за коришћење личних података.

Осигуравајуће друштво обрађује податке о личности, у сврху заштите својих легитимних интереса: откривања и спречавања превара у осигурању, покушаја преваре у осигурању и других кривичних дела приликом закључења уговора о осигурању, решавања захтева у мирном или судском поступку; информисања о услугама осигуравајућег друштва – директно оглашавање, на основу јавно објављених података, о погодностима производа осигурања, истраживања тржишта и задовољства корисника.⁹¹⁰

У вези с прикупљањем и обрадом података о личности лице на које се подаци односе има следећа права:

- право на приступ личним подацима
- право на исправку и допуну података – нетачних и непотпуних података,
- право на анонимизацију/брисање података и право на ограничење обраде података – уз претходно испуњење законских услова,
- право на опозив пристанка – које не утиче на допуштеност обраде која је вршена на основу пристанка пре опозива,
- право на приговор на обраду,

---

⁹⁰⁹ *Обавештење о условима прикупљања и обраде података о личности Дунав осигурања*, преузето 24.6.2022. године са <https://www.dunav.com/uslovi-koriscentja/>

⁹¹⁰ *Исто..*

- право на подношење притужбе поверенику,
- право на пренос података,
- право да се не примењује одлука донета искључиво на основу аутоматизоване обраде укључујући и профилисање.⁹¹¹

Обрада нарочито осетљивих података о личности без слободно датог пристанка или законом прописаног основа представља прекршај који се кажњава.

2.2.4. Исплата откупне вредности полисе (код уговора о осигурању живота закљученог за цео живот)⁹¹²

Исплата откупне вредности полисе-откуп (енг. *surrender*, нем. *Rückkaufwert*) дефинише се као поступак прекида осигурања живота пре истека уговорног трајања осигурања, при коме осигуравач исплаћује откупну вредност полисе осигурања живота, односно откуп се дефинише као једностранни акт уговарача осигурања који доводи до престанка уговора о осигурању, или као реализација права уговарача осигурања као повериоца према математичкој резерви.⁹¹³ Откуп је право уговарача осигурања да тражи исплату (дела) индивидуалне математичке резерве по свом уговору о осигурању.⁹¹⁴ Откуп је као и друга два института уговора о осигурању живота-капитализација осигуранике своте и исплата предујма заснивају се на постојању математичке резерве. Повезаност математичке резерве с откупом предвиђа и Закон о осигурању.⁹¹⁵ Откуп је регулисан и ЗОО, али недовољно и штуро, због чега су осигуравачи обавезни да тај институт регулишу уговором о осигурању, тачније условима осигурања. Откуп је предвиђен само за неке врсте уговора о осигурању живота. Члан 954 ст. 1 ЗОО говори о уговору закљученом „за цео живот осигураника“. Појам баш и није потпуно јасан, па су га неки тумачили као уговор о осигурању без временског ограничења-доживотно осигурање. Закон о облигационим односима предвиђа право на откуп једино код осигурања живота закљученог за цео живот осигураника. Откупа нема код уговора о

⁹¹¹ Исто..

⁹¹² Део овог поглавља је објављен у: Д. Глушац, Исплата откупне вредности полисе, *XXI век - век услуга и услужног права. Књ. 11*, Правни факултет у Крагујевцу, Институт за правне и друштвене науке, 2020, стр. 85-93.

⁹¹³ F. Couilbault, *Les grands principes de l'assurance*, L'Argus de l'assurance, Paris, 2000, p. 391. према М. Ћурковић, Откуп полисе животног осигурања, *Хрватска правна ревија*, mart 2014, str. 18.

⁹¹⁴ Настаје дилема у вези с односом између два права, јер једно право искључује друго. Без сумње је да предност има право уговарача осигурања на откуп. Више у: М. Ћурковић, *Уговор о осигурању особа-живот, незгода, здравственост*. 114.

⁹¹⁵ ЗОО, чл. 133, ст. 2: Имовином из овог члана управља се одвојено од остале имовине, а она, поред облика уређених законом, може обухватити и предујмове до висине откупне вредности уговора о закљученом животном осигурању.

осигурању живота код којих се ради о незнатној математичкој резерви, као ни код уговора код којих не постоји извесност да ће осигурани случај уопште наступити и да ће уговорена свота бити исплаћена.⁹¹⁶ Такви су нпр. уговор само за ризик доживљења или краткорочно осигурање живота.⁹¹⁷ Право на откуп припада уговарачу осигурања. Уколико је уговарач осигурања платио најмање три годишње премије осигурања он може да захтева откупну вредност полисе. Ако не истакне овај захтев, а престане с даљим плаћањем премије, осигуравач једино може да смањи осигурану своту на износ откупне вредности полисе, али не може уговор да раскине и исплати откупну вредност уговарачу осигурања⁹¹⁸. Право избора између откупа полисе и смањења осигуране своте припада уговарачу осигурања, а не осигуравачу.⁹¹⁹ Право откупа је строго лично право уговарача осигурања. Уговарач осигурања се не може одрећи права на откуп, а супротна одредба би била ништава.⁹²⁰ Друга заинтересована лица немају ово право, те ЗОО изричито наводи повериоце уговарача осигурања и кориснике осигурања, као лица која немају право да захтевају откуп. Међутим, и у једном и у другом случају постоје изузеци: Поверилац коме је предата полиса у залогу може тражити откуп,⁹²¹ а од корисника чије је одређење постало неопозиво.⁹²² Повериоци немају право да захтевају откуп зато што су они лица која не припадају уговорним странама, па стога не могу да мењају услове уговора, јер то право припада само уговарачима. Уговарач осигурања може да врши право откупа све док (и само док) може да опозове одредбу о одређивању корисника. После тога, тј. после изјаве корисника да прима корист из уговора, када одређивање корисника постаје неопозиво, право откупа прелази на корисника.

Ако се посматра са правне стране, откуп је у ствари потпуни раскид уговора (у случају потпуног откупа) или делимични раскид уговора (у случају делимичног откупа). У питању је једностранни раскид уговора. Када је уговарач захтевао само делимични откуп, радиће се о делимичном раскиду уговора, те ће уговор у једном делу наставити да

---

⁹¹⁶ П. Шулејић, *Право осигурања*, Центар за публикације правног факултета у Београду, Београд, 2005, стр. 482.

⁹¹⁷ Овакво решење је прописано ради заштите интереса осигуравача где је неизвесно да ли ће ризик уопште наступити. Уговарачи осигурања некада и неоправдано и масовно (у случају криза или рата) врше откуп што доводи до поремећаја у финансијском планирању осигуравача, што би значило антиселекцију ризика. Више у: С. Перовић, *Коментар Закона о облигационим односима*, II књига, стр. 1561.

⁹¹⁸ ЗОО, чл. 945.

⁹¹⁹ С. Перовић, *Коментар Закона о облигационим односима*, II књига, стр. 1561.

⁹²⁰ D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, стр. 362.

⁹²¹ ЗОО, чл. 954, ст. 4.

⁹²² ЗОО, чл. 952, ст. 2 и ст. 3.

производи правна дејства.⁹²³ Сматра се да права и обавезе из уговора престају од тренутка захтева за откуп, а не од тренутка исплате откупне вредности полисе.⁹²⁴ То је важно уочити, јер ако би осигурани случај наступио након што је постављен захтев, а пре исплате, корисник не би имао право на осигурану своту, него само на износ откупне вредности полисе.⁹²⁵ Ако се после захтева за откуп, а пре исплате откупне вредности полисе, догоди осигурани случај, корисник нема право на осигурану своту, него само на износ откупне вредности полисе.⁹²⁶ Разлика у односу на редукцију своте осигурања огледа се у томе што редукција наступа *ex lege* чим се стекну законски услови, док је откуп лично право уговарача осигурања.⁹²⁷

Процедура откупа подразумева да уговарач осигурања односно корисник осигурања упуту захтев осигуравачу за исплату откупне вредности полисе осигурања, који се истовремено сматра и изјавом о раскиду уговора. Захтев за откуп треба бити постављен у писаној форми што прилази из одредби закна које предвиђају да је уговор о осигурању живота формалан и мора бити закључен у писаном облику.⁹²⁸ Треба приметити да је овај начин раскида специфичан управо по томе што за последицу има исплату математичке резерве формиране до дана упућивања изјаве.⁹²⁹ У полиси морају бити наведени услови под којима уговарач може захтевати исплату њене откупне вредности, као и начин како се та вредност израчунава, сагласно условима осигурања.⁹³⁰ При откупу се не исплаћује читав износ математичке резерве, него се он умањује за трошкове осигурања.⁹³¹ Сам ЗОО упућује у том погледу на услове осигурања. Из тога произлази да условима осигурања морају бити предвиђени услови и начин како се

---

⁹²³ Н. Петровић Томић, *Право осигурања*, стр. 672.

⁹²⁴ Према чл. 16 ст. 4 Општих услови за осигурање живота *Wiener Städtische osiguranje a.d.o* од 6.5.2020. године. Обавеза осигуравача код откупа осигурања престаје у 0.00 часова оног дана када је исплаћена откупна вредност.

⁹²⁵ П. Шулерић, *Право осигурања*, 2005, стр. 482.

⁹²⁶ Преднарт Грађанског законика Републике Србије, чл. 1377, ст. 5.

⁹²⁷ Н. Петровић Томић, *Право осигурања*, стр. 675.

⁹²⁸ V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, str. 1601.

⁹²⁹ O. Meixner, R. Steinbeck, , *Das neue Versicherungsvetragsrecht*, Verlag C.H. Beck, München, 2008, s. 198-197.

⁹³⁰ ЗОО, према чл. 954. ст. 2.

⁹³¹ Када уговарач осигурања има право на исплату откупне вредности полисе, пре наступања осигураног случаја, то му не даје право на исплату целокупног износа целог износа осигурања...с обзиром да је сагласном вољом страна дошло до исплате предујма и смањења своте осигурања...тужилац темељем уговора о осигурању и ризика који су обухваћени полисом нема право на исплату целе осигуране своте, јер се осигурани случај није ни догодио. ВСРХ, Рев-636/2006 од 11.7.2007. В. Matijević, *Osiguranje-sudska praksa*, str. 115-117.

обрачунава⁹³² износ за откуп. Осигуравачи у пракси редовно користе такву могућност и у условима осигурања прописују услове под којима врше откуп вредности полисе.⁹³³ У општим условима неких српских осигуравача налазимо да се исплата откупне вредности може захтевати само у следећим случајевима: исељење из земље, смрт корисника или члана уже породице, 100% трајни инвалидитет или губитак пословне способности или тежа болест осигураника, развод брака, непрекидна незапосленост уговарача осигурања за период дужи од 6 месеци.⁹³⁴ Откуп осигурања живота према одредбама ЗОО могућ је само у случају ако су плаћене барем три годишње премије, с тим да је у пракси наших осигуравача тај рок у доста случајева смањен на две године⁹³⁵, и то као погодност у корист уговарача осигурања, али и са сврхом да се осигуравачу омогући замена осигурања с новим осигурањем у што краћим роковима, а што је у времену деноминације домаће валуте било прихватљиво решење. Рок од две, односно три године за који мора бити плаћена премија да се стекне право откупа, је примерен тадашњим односима трошкова прибаве осигурања, цене ношења ризика смрти у том року, те прикупљеног штедног дела премије, који је иначе по износу, у краћим роковима од наведених, заправо безначајан.⁹³⁶

Уговарачу осигурања би при исплате откупне вредност полисе требало да припада и право на исплату добити коју је осигуравач остварио послујући с математичком резервом. Свакако, добит ће се исплатити под условом да је она остварена, ако оствареној добити мора осигуравач једном годишње писано обавестити

---

⁹³² Откупна вредност одговара капиталу за покриће осигурања који је обрачунат према признатим правилима математике осигурања, укључујући основе за обрачунавање премије за крај текућег периода осигурања; при отказу уговора откупна вредност одговара најмање износу капитала за покриће осигурања, који произлази из првих пет година трајања уговора, узимајући у обзир једнаку расподелу насталих трошкова закључења и продаје осигурања; не дира се у надзорна правила о највишем паушалу, обрачунатом према Цилмеровом методу. Осигуравач је дужан да осигуранику саопшти откупну вредност и обим у коме се она гарантује пре него што осигураник да изјаву о закључењу уговора; детаљнија регулатива је препуштена Уредби из пар. 7. ст. 2. Ако осигуравач има седиште у другој држави чланици Европске уније, или у другој држави чланици ЕУ, он за обрачунавање откупне вредности, уместо капитала за покриће осигурања, може употребити друге упоредиве вредносне износе који важе у овој држави. Немачки Закон о уговору о осигурању, пар. 169 ст. 3.

⁹³³ D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, str. 362.

⁹³⁴ Општи услови за осигурање живота *Сава осигурања* од 23.1.2017. године, чл. 15, ст. 2.

⁹³⁵ На захтев уговарача осигурања, осигуравач је дужан исплатити откупну вредност полисе према Табели откупних вредности, која је саставни део уговора о осигурању, ако је од почетка осигурања протекло најмање 2 године код уговореног трајања осигурања до 15 година, односно најмање 3 године код уговореног трајања осигурања дужег од 15 година и ако су за тај период плаћене премије осигурања (Општи услови за осигурање живота *Меркур осигурања* од 29.11.2013. године чл. 22, ст. 1).

⁹³⁶ M. Markov, *Prava ugovaratelja osiguranja života prije nastupa osiguranog slučaja*, str. 18.

уговарача осигурања.⁹³⁷ Нажалост, српски ЗОО не регулише право на евентуални принос по математичкој резерви код осигурања живота тако да је то препуштено осигуравачу. Сматрамо да уговарач осигурања има право на исплату остварене и обрачунате добити о којој је обавештен. Нажалост, овај институт у ЗОО није довољно прецизно регулисан, због чега у условима осигурања осигуравачи користе могућност уговарања неправичних решења на штету уговарача осигурања (условљавање права на откуп, умањење или искључење добити из математичке резерве код захтеваног откупа итд). Таква решења су врло често супротна духу уговора о осигурању живота (најчешће штедној варијанти), па би те клаузуле требало тумачити рестриктивно и у корист уговарача осигурања.

2.2.5. Радње у вези са полисом (издавање дупликата, амортизација полисе)

У уговору о осигурању уговорне стране стране могу да наведу број примерака полисе осигурања тј. поред оригинала и број копија. Проблем настаје у случају нестанка оригинала полисе осигурања. Несталу полису осигуравач замењује када му се поднесе правноснажна одлука којом је нестала оригинална полиса осигурања живота оглашена неважећом (амортизација).⁹³⁸ Осигуравач може одредити да се нестала полиса до одређене висине осигуране своте замени дупликатом и без судске одлуке о амортизацији.⁹³⁹ С обзиром на то да полиса осигурања живота може гласити на одређено лице или по наредби издавање дупликата полисе треба да буде једноставније без амортизацијског поступка.

2.3. Обавезе осигуравача код уговора о осигурању живота кад наступи осигурани случај

Најзначајнија обавеза када наступи осигурани случај је исплата осигуране своте. Могућност исплате предујма је такође једна од специфичних обавеза везана за осигурање живота.

---

⁹³⁷ V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, str. 1602.

⁹³⁸ Општи услови за осигурање живота *Wiener Städtische osiguranje a.d.o.* Београд од 6.5.2020. године, чл. 23, ст. 1.

⁹³⁹ Општи услови за осигурање живота *Wiener Städtische osiguranje a.d.o.* Београд од 6.5.2020. године, чл. 23, ст. 2.

2.3.1. Исплата осигуране своте

У случају настанка осигураног случаја код осигурања живота из осигурања се исплаћује накнада утврђена према осигураној своти, а не према претрпљеној штети. Правна основа осигуравачеве обавезе код ове врсте осигурања није претрпљена штета него околност да су се оствариле уговором превиђене чињенице, па је при утврђивању обавезе из осигурања претрпљена штета потпуно неважна чињеница. Ово је последица схватања да је људски живот материјално ненадокнадив и немогуће је израчунати новчану противвредност за губитак живота или телесно оштећење.⁹⁴⁰ Као што смо већ неколико пута напоменули осигурање има и штедну компоненту. Такође, код осигурања живота, за разлику од одштетних осигурања, осигуравач након исплате осигуране своте нема право суброгације, тј. нема право на потраживање према особи који је проузроковала осигурани случај. Код осигурања живота осигураник може остварити осигурану своту од више осигуравача, осигураник може кумулирати накнаду од осигуравача и особе одговорне за настанак штете, не примењује се начело вредности осигураног интереса (надосигурање, подосигурање, вишеструко осигурање, двоструко осигурање).⁹⁴¹ Осигурана свота не улази у заоставштину уговарача осигурања, због чега његови повериоци немају право на њу, осим ако је као поверилац одређен корисник осигурања.

Уз осигурану своту може бити уговорено учешће осигураника у расподели добитка оствареног у пословању средствима осигурања живота, тада се исплаћује и износ добити. Из обавезе осигуравача да пре закључења уговора о осигурању информисе осигуравача о основици и критеријумима за учешће у добити и начину и роковима за исплату учешћа у добити⁹⁴² и за време важења уговора о осигурању живота једном годишње обавести осигураника о стању учешћа у добити⁹⁴³ може се закључити да уговарач осигурања односно корисник има право на принос. Све остало препуштено је осигуравачу да одреди коју ће добит дати уговарачу осигурања или кориснику и под којим условима. Један од тих услова је и трајање уговора о осигурању до уговореног рока, што нпр. значи да се код откупа (који раскида уговор пре уговореног рока) не обрачунава и не исплаћује износ добити коју осигуравач оствари послујући с

---

⁹⁴⁰ D. Pavić, *Pravna narav osigurateljeve obveze na isplatu osigurnine*, *Osiguranje*, br. 12/1/2008, str. 68.

⁹⁴¹ Исто..

⁹⁴² ЗО, чл. 82, ст. 2, тач. 1.

⁹⁴³ ЗО, чл. 83, ст. 2.

математичком резервом уговарача осигурања.⁹⁴⁴ Право на учешће у добити се не остварује ако је закључено осигурање за случај смрти са одређеним трајањем (ризико осигурање) или допунско осигурање за случај смрти са одређеним трајањем (допунско ризико осигурање).⁹⁴⁵

Код осигурања лица може бити уговорена каренца (причек). Каренца означава да након закључења уговора о осигурању живота не постоји обавеза уговарача у одређеном периоду да исплати осигурану своту или ренту. Каренца се не уговора код осигурања за случај доживљења, а иначе период каренце зависи од тога да ли је закључен уговор са лекарским прегледом.

Осигуравач је дужан да по наступању осигураног случаја исплати осигурану своту у целини или један њен део у уговореном року који не може бити дужи од 14 дана од дана када је осигуравач обавештен да је наступио осигурани случај.⁹⁴⁶ У складу са овако формулисаним одредбом осигуравач не мора да зна да ли је осигурани случај и наступио, па према томе није ни дужан исплатити осигурану своту. О наступању осигураног случаја, осигуравач мора бити обавештен.⁹⁴⁷

Ако је за утврђивање обавезе осигуравача или њене висине потребно време, рок за исплату се, према одредбама ЗОО пролонгира за оно време које је потребно да се утврди обавеза осигуравача или њена висина.⁹⁴⁸ Због овако формулисане одредбе у свакодневном пословању могу се јавити потешкоће око могућности утврђивања доспелости обавезе осигурања на исплату осигуране своте. Стога је у хрватском Закону о обвезним односима предвиђено ново решење „у случају кад је за утврђивање постојања обавезе или висине обавезе потребно становито⁹⁴⁹ време осигуравач је дужан исплатити осигурнину одређену уговором у року од тридесет дана од дана примања одштетног захтева или га у истом року обавестити да његов захтев није основан“.⁹⁵⁰

---

⁹⁴⁴ М. Ћурковић, *Otkup police životnog osiguranja*, mart 2014, str. 21.

⁹⁴⁵ Општи услови за осигурање живота *Wiener Städtische osiguranje a.d.o.* Београд од 6.5.2020. године, чл. 22, ст. 5.

⁹⁴⁶ ЗОО, чл. 919, ст. 1.

⁹⁴⁷ В. Јакаша, *Nekoliko napomena na propise Zakona o obveznim odnosima koji se odnose na osiguranje, Osiguranje i privreda*, br. 9/1979, str. 3.

⁹⁴⁸ ЗОО, чл. 919, ст. 2.

⁹⁴⁹ Становито или одређено.

⁹⁵⁰ Хрватски Закон о обвезним односима, чл. 943, ст. 2.

У вези с тим је унета и битна новина у хрватском праву која ће индустрији осигурања донети могуће проблеме, а према којој ако осигуравач не испуни своју обавезу у предвиђеним роковима, дугује осигуранику затезне камате од дана примања обавештења о осигураном случају, као и накнаду штете која му је услед тога настала. Циљ ове одредбе је заштита осигураника о чијем захтеву осигуравач није изјаснио у прописаним временским роковима, а чији захтеви су на крају ипак били основани.⁹⁵¹ Што се тиче нашег права осигуравач који не изврши своју обавезу у року који је уговорен или прописан, дужан је, с обзиром на то да се ради о новчаној обавези исплатити осигуранику затезне камате.⁹⁵²

Ако износ осигуравачеве обавезе не буде утврђен у року одређеном у првом ставу овог члана, осигуравач је дужан, на захтев овлашћеног лица, исплатити износ неспорног дела своје обавезе на име предујма.⁹⁵³

2.3.2. Кумулирање накнаде и осигуране своте

Према ЗОО одредбе о кумулирању накнаде и осигуране своте се односе и на осигурање живота, што представља и један од основних принципа осигурања лица. Пре сагледавања питања кумулације у осигурању лица треба се осврнути на оно што је основно и битно за осигурање лица као врсту осигурања на оно што га опредељује и даје му место посебне врсте осигурања. Имајући у виду напред написано осигураник односно корисник осигурања који је примио осигурану своту задржава и право на накнаду од трећег лица које је одговорно за наступање осигураног случаја.⁹⁵⁴

У осигурању лица, осигуравач који је исплатио осигурану своту не може имати ни по ком основу право на накнаду од трећег лица одговорног за наступање осигураног случаја.⁹⁵⁵ Али ако је за утврђивање постојања осигуравачеве обавезе или њеног износа потребно извесно време, овај рок почиње тећи од дана када је утврђено постојање његове обавезе и њен износ.

---

⁹⁵¹ А. Кеглевић, *Zaštita osiguranika pojedinca kod ugovora o osiguranju-otvorena pitanja i dvojbe*, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilšta u Rijeci*, br. 1/2013, str. 231.

⁹⁵² Вид. ЗОО, чл. 277.

⁹⁵³ ЗОО, чл. 919, ст. 3.

⁹⁵⁴ С. Перовић, Д. Стојановић, *Коментар Закона о облигационим односима*, стр. 908.

⁹⁵⁵ ЗОО, чл. 948, ст. 1.

Овом одредбом се забрањује осигуравачу који је исплатио осигурану своту да се суброгира у права осигураника које он има према лицу одговорном за проузроковање осигураног случаја. Ово одредба је императивног карактера и искључено је свако одступање.

Право на накнаду од трећег лица одговорног за наступање осигураног случаја, припада осигуранику, односно кориснику, независно од његовог права на осигурану своту.⁹⁵⁶

2.3.3. Обавеза исплате предујма

На тражење уговарача осигурања живота закљученог за цео живот осигураника, може му осигуравач исплатити унапред део осигуране своте до висине откупне вредности полисе, који уговарач осигурања може вратити доцније.⁹⁵⁷ Предујам (енгл. *policy loan*, нем. *Policendarlehan*) је посебан облик кредита који осигуравач одобрава уговарач осигурања активних осигурања живота под одређеним условима, и то до висине њихове откупне вредности.⁹⁵⁸ Како се ради о једној врсти зајма⁹⁵⁹ ово право има само уговарач осигурања, али не и заложни поверилац као код откупа. Имајући у виду да је исплата предујма факултативна, остаје нејасно из ког разлога је ограничена висина предујма. Претпоставља се из разлога да се осигуравачи не би бавили кредитирањем. Осим тога, поставља се питање разлике између предујама и права на откуп. Предујам постоји само код осигурања живота закљученог за цео живот. Потом, уговор о осигурању наставља и даље да тече, уговарач не остаје без покрића као код откупа, односно са умањеним покрићем као код редукације, а осигуравач и даље прима премије.⁹⁶⁰

На примљени предујам уговарач осигурања дужан је плаћати одређену камату.⁹⁶¹ Ово значи да се предујам на који се плаћају и камате претвара у зајам чија је гаранција откупна вредност полисе животног осигурања.⁹⁶²

---

⁹⁵⁶ ЗОО, чл. 948, ст. 2.

⁹⁵⁷ ЗОО, чл. 955, ст. 1.

⁹⁵⁸ М. Markov, *Prava ugovaratelja osiguranja života prije nastupa osiguranog slučaja*, str. 29.

⁹⁵⁹ Оспорава се схватање које правну природу предујма види у уговор о зајму, јер код предујама не постоји обавеза да се врати примљени износ.

⁹⁶⁰ С. Перовић, *Коментар Закона о облигационим односима*, стр. 1562.

⁹⁶¹ ЗОО, чл. 955, ст. 2.

⁹⁶² М. Ćurković, *Ugovor o životnom osiguranju*, str. 1033.

Ако уговарач осигурања, међутим, задоцни са плаћањем доспеле камате, поступиће се као да је захтевао откуп.⁹⁶³ Овај став произлази из чињенице да је осигуравач ангажовао поверена му средства штедње на којима може настати штета, због неизвршавања уговорених обавеза од стране уговарача. Осигуравач ће обрачунати вредност откупа с датумом истека уговореног причекног рока, те ће од тако добијеног износа одбити износ предујма и осталих потраживања, а остатак исплатити уговарачу.⁹⁶⁴

У полиси осигурања морају бити наведени услови давања предујма, могућност да се износ примљен на име предујма врати осигуравачу, висина каматне стопе, последице неплаћања доспеле камате, како је одређено условима осигурања.⁹⁶⁵ Ову одредбу не треба тумачити да је давање предујма обавезно, већ да се услови давања предујма морају унети у полису ако то право осигуравач признаје уговарачу.

Ако износ осигуравачеве обавезе не буде утврђен у року од четрнаест дана, рачунајући од када је осигуравач добио обавештење да се осигурани случај догодио, осигуравач је дужан, на захтев овлашћеног лица, исплатити износ неспорног дела своје обавезе на име предујма.⁹⁶⁶ Дакле, у ситуацији када је утврђена основаност обавезе, али не и висина на захтев овлашћене обавезе (уговарача осигурања или корисника) осигуравач је дужан исплатити износ неспорног дела на име предујма. Иако ЗОО не одређује у ком року осигуравач мора исплатити предујам сматра се да како би то *per se analogiam* могао бити рок из чл. 919 ст. 1 ЗОО од 14 дана.⁹⁶⁷ Док је до сада обавеза на исплату предујма постојала на захтев овлашћеног лица, ако износ осигуравачеве обавезе не буде утврђен у законским роковима у чл. 943 ст. 3 новог хрватског Закона о обвезним односима ако износ осигуравачеве обавезе не буде утврђен у роковима одређеним, осигуравач је дужан без одгађања исплатити износ неспорног дела своје обавезе на име предујма.⁹⁶⁸

---

⁹⁶³ ЗОО, Чл. 955 ст. 3.

⁹⁶⁴ М. Markov, *Prava ugovaratelja osiguranja života prije nastupa osiguranog slučaja*, str. 23.

⁹⁶⁵ ЗОО, чл. 955, ст. 4.

⁹⁶⁶ ЗОО, чл. 919, ст. 3.

⁹⁶⁷ V. Gorenc, *Zakon o obveznim odnosima s komentarom*, str. 1169.

⁹⁶⁸ Према пар. 11 ст. 2 аустријског Закона о уговору о осигурању ако утврђивање обавезе осигуравача није окончано у року од једног месеца од дана пријаве случаја, уговарач осигурања може затражити исплату предујма у износу који ће осигуравач према стању ствари најмање морати платити.

3. Приговори осигуравача

С обзиром на то да је уговор о осигурању живота двостранообавезан (синалгматичан) уговор, осигуравача као дужник извршења имовинске обавезе има право да поднесе одговарајуће приговоре према повериоцима.⁹⁶⁹ Ако уговарач осигурања не испуни неку од обавеза: пријава околности значајних за оцену ризика или обавештавање осигуравача о повећању ризика док траје уговор о осигурању, а у међувремену наступи осигурани случај, то лице које их није испунило захтева исплату осигуране своте, осигуравач има право истаћи одређене приговоре уговарачу осигурања, али према другим лицима, која имају право на исплату осигуране своте.

Осигуравач може упутити приговоре а) уговарачу осигурања б) осигуранику в) кориснику. Ово из разлога, јер ова лица изводе своје право из уговора о осигурању који је закључио уговарач осигурања са осигуравачем, па не могу имати више права према осигуравачу него што би их имао уговарач осигурања.⁹⁷⁰ Осигуравач може поднети приговоре чији је основ подношења настао пре, тако и оне чији је основ истицања настао после наступања осигураног случаја.

Приговори чији је основ настао пре наступања осигураног случаја су приговор да нису пријављене све околности од значаја за оцену ризика и приговор да у време трајања осигурања није пријављено наступање повећање ризика. Приговори чији је основ настао после наступања осигураног случаја су приговор да није пријављено његово наступање.⁹⁷¹ Циљ приговора је да се обавеза осигуравача смањи или потпуно искључи због неиспуњења обавеза из уговора о осигурању или непоштовања законских односно уговорних одредби.⁹⁷²

---

⁹⁶⁹ В. Марјански, *Уговор о осигурању*, стр. 192.

⁹⁷⁰ V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, str. 1534.

⁹⁷¹ В. Марјански, *Уговор о осигурању*, стр. 193.

⁹⁷² V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, str. 1533.

ГЛАВА X

РОКОВИ ЗАСТАРЕЛОСТИ КОД УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА

1. Застарелост потраживања у осигурању

Специфичност уговора о осигурању у односу на друге уговоре, уочава се и код уговора о осигурању живота. Циљ ових одредби је боља заштита осигураника, с обзиром на посебна својства уговора о осигурању живота. Закон о облигационим односима на уопштен начин дефинише застарелост, па се та општа правила примењују и на уговор о осигурању, и на уговор о осигурању живота. Застарелост наступа кад протекне законом одређено време у коме је поверилац могао захтевати испуњење обавезе.⁹⁷³ Услед наступања застарелости потраживања, обавеза се обеснажује, јер постаје утужива само условно: уколико тужени дужник не истакне приговор застарелости, тражбина не престаје постојати; она постаје обеснажена само уколико дужник истакне приговор да је право повериоца застарело.⁹⁷⁴ Општа и посебна правила о застарелости се уопште не примењују у ситуацији када су у закону одређени рокови у којим треба да се подигне тужба или да се изврши одређена радња, нпр. захтев за раскид, за отказ уговора итд. под претњом губитка права.⁹⁷⁵ С обзиром на то да је уговор о осигурању живота уговор у којем се обе стране појављују као повериоци, потребно је сагледати обе правне ситуације, тј. рокове застарелости за уговарача осигурања или корисника осигурања према осигуравачу у осигурању живота и рокове застарелости потраживања осигуравача у осигурању живота. Законска правила о застарелости су императивна, па стране немају слободу уговарања краћих или дужих рокова од прописаних.⁹⁷⁶

2. Рокови застарелости за уговарача осигурања или корисника осигурања према осигуравачу у осигурању живота

Када је у питању застарелост потраживања уговарача осигурања или корисника, питање се пре свега односи на исплату осигуране своте. Поред општих рокова

---

⁹⁷³ ЗОО, чл. 360 ст. 2.

⁹⁷⁴ Ј. Радишић, *Облигационо право*, Нолит, Београд, 1979, стр. 303.

⁹⁷⁵ В. Марјански, *Уговор о осигурању*, стр. 247.

⁹⁷⁶ ЗОО, чл. 364.

застарелости, ЗОО прописује посебне рокове из односа осигурања. Посебном одредбом којом се институт застарелости односи искључиво на уговор о осигурању, законодавац је настојао да „уравнотежи” институт застарелости према специфичностима правних односа који се појављују у уговору о осигурању.⁹⁷⁷ Дужина рока застарелости уговарача осигурања, односно корисника према осигуравачу зависи од врсте осигурања. Потраживања уговарача осигурања, односно трећег лица из уговора о осигурању живота застаревају за пет, а из осталих уговора о осигурању за три године, рачунајући од првог дана после протекла календарске године у којој је потраживање настало.⁹⁷⁸ Субјективни рок застарелости код уговора о осигурању живота је пет година, а објективни рок десет година. Ово правило треба применити када заинтересовано лице употребом дужне пажње није могло сазнати за наступ осигураног случаја.⁹⁷⁹

Ако заинтересовано лице докаже да до дана одређеног у претходном ставу није знало да се осигурани случај догодио, застаревање почиње од дана кад је за то сазнало, с тим да у сваком случају потраживање застарева код осигурања живота за десет, а код осталих за пет година од дана одређеног у претходном ставу.⁹⁸⁰

3. Рокови застарелости потраживања осигуравача из уговора о осигурању

Потраживања осигуравача из уговора о осигурању застаревају за три године.⁹⁸¹ С обзиром на то да овде није прописан почетак рачунања рока, сматра се да почиње да тече првог дана после дана када је поверилац имао право да захтева испуњење обавезе.⁹⁸² Како је плаћање премије код уговора о осигурању живота факултативна обавеза, ова правила немају примену на осигурање живота.

---

⁹⁷⁷ В. Матијевић, *Rokovi zastare kod ugovora o osiguranju, časopis „Osiguranje“*, 2015, str. 20.

⁹⁷⁸ ЗОО, чл. 380, ст. 1.

⁹⁷⁹ В. Јакаша, *Pravo osiguranja*, str. 296.

⁹⁸⁰ ЗОО, чл. 380, ст. 2.

⁹⁸¹ ЗОО, чл. 380, ст. 3.

⁹⁸² П. Шулејић, *Застарелост потраживања из правних односа осигурања као предмет законског регулисања, Ревизија за право осигурања*, бр. 2/2009, стр. 17.

У судској пракси нашли смо следећу пресуду: Рок застарелости обавезе из осигурања рачуна се од првог дана после протекла календарске године у којој је потраживање настало али се наведена одредба односи само за потраживања уговарача осигурања, односно трећих лица из уговора о осигурању живота и осталих уговора о осигурању. За потраживања осигуравача осигурања (организације за осигурање) доспелост почиње да тече од дана доспелости полисе, односно од дана доспелости испостављених рачуна којима је фактурисан износ премије. Пресуда Привредног апелационог суда, Пж 1651/2014 од 10.6.2015. године

4. Почетак тока рока застарелости

Према општим правилима ЗОО застарелост почиње тећи првог дана после дана кад је поверилац имао право да захтева испуњење обавезе, ако законом за поједине случајеве није што друго прописано.⁹⁸³ Ако се обавеза састоји у томе да се нешто не учини, да се пропусти или трпи, застарелост почиње тећи првог дана после дана кад је дужник поступио противно обавези.⁹⁸⁴ Ако заинтересовано лице докаже да до дана одређеног у претходном ставу није знало да се осигурани случај догодио, застаривање почиње од дана кад је за то сазнало, с тим да у сваком случају потраживање застарива код осигурања живота за десет, а код осталих за пет година од првог дана после протекла календарске године у којој је потраживање настало.⁹⁸⁵ То конкретно значи да застарелост почиње тећи 1. јануара после протекла календарске године у којој је потраживање настало. Ово правило о застарелости полази од старог правила по коме: *contra non valenem agere non curit prescriptio*-застарелост не може да тече према лицу које није знало да је осигурани случај наступио, па према томе није ни могао да оствари своје право. Овде је интересантно зашто је законодавац посебно нагласио осигурање живота. Сматра се да је то из разлога неприхватања традиционалне поделе на осигурања лица и осигурања имовине. Самим тим што није споменуто осигурање од последица несрећног случаја, сматра се да на ту врсту осигурања треба применити посебна правила. Овако дугачким роком застарелости јавља се проблем прикупљања доказа због временског рока. Ипак, као разлог у прилог дужих рокова наводи се то што код осигурања живота корисник осигурања, тј. лице које се појављује као наследник у случају смрти осигураника, понекад и не зна да има то својство из уговора о осигурању живота. Овде корисник осигурања мора доказати да није знао да се догодио осигурани случај.

---

⁹⁸³ ЗОО, чл. 361, ст. 1.

⁹⁸⁴ ЗОО, чл. 362, ст. 2.

⁹⁸⁵ ЗОО, чл. 380, ст. 2.

У аустријском праву рок застарелости је годину дана и рачуна се од дана када је осигуравач одбио одштетни захтев осигураника. Према пар. 195 немачког Грађанског законика рок застарелости је три године, а према немачком Закону о уговору о осигурању почетак рока тече од тренутка у коме је осигураник добио осигуравачево писано обавештење о свом захтеву.

5. Питања која се тичу прекида застарелости код уговора о осигурању живота

Одређене околности могу утицати да се рок застарелости прекине, односно да застарелост не тече. Разлози и услови за прекид застарелости прописани су одредбама од чл. 387-393 ЗОО. С обзиром да одредбе ЗОО којима се уређују правни односи из уговора о осигурању не садрже посебна правила која би се примењивала на прекид застарелости из уговора о осигурању, примењују се општа правила.

Прекид застарелости је правни институт по коме застаревање које је почело да тече може бити прекинуто када наступе одређене околности. Прекидом застарелости време које је протекло прекида се одређеном радњом дужника или повериоца, а након тога застарелост почиње да тече изнова. У том случају, да би потраживање застарело, потребно је да протекне онолико времена колико је законом предвиђено за застарелост прекинутог потраживања.⁹⁸⁶ До прекида застарелости долази када дужник призна дуг. Признање дуга може се учинити не само изјавом повериоцу него и на посредан начин, као што су давање отплате, плаћање камате, давање обезбеђења.⁹⁸⁷ Застаревање се прекида подизањем тужбе и сваком другом повериочевом радњом предузетом против дужника пред судом или другим надлежним органом, у циљу утврђивања, обезбеђења или остварења потраживања.⁹⁸⁸ После прекида, застаревање почиње тећи изнова, а време које је протекло пре прекида не рачуна се у законом одређени рок за застарелост. Застаревање прекинуто признањем од стране дужника почиње тећи изнова од признања. Кад је прекид застаревања настао подизањем тужбе или позивањем у заштиту, или истицањем пребијања потраживања у спору, односно пријављивањем потраживања у неком другом поступку, застаревање почиње тећи изнова од дана кад је спор окончан или свршен на неки други начин. Кад је прекид застаревања настао пријавом потраживања у стечајном поступку, застаревање почиње тећи изнова од дана окончања овог поступка. Исто важи и кад је прекид застаревања настао захтевом принудног извршења или обезбеђења. Застаревање које почиње тећи изнова после прекида

---

⁹⁸⁶ И. Јанковец, З. Миладиновић, *нав. дело*, стр. 305-306.

⁹⁸⁷ ЗОО, чл. 387.

⁹⁸⁸ ЗОО, чл. 388.

навршава се кад протекне онолико времена колико је законом одређено за застаревање које је прекинуто.⁹⁸⁹

6. Питања која се тичу застоја застарелости код уговора о осигурању живота

Уколико осигураник не може, услед објективних околности, да се обрати суду ради остваривања својих захтева, тада постоје разлози за застој застарелости.⁹⁹⁰ Такође, овде не постоје посебне одредбе којима се уређује застој застарелости код уговора о осигурању живота, већ се примењују општа правила ЗОО (чл. 381-386).

Ако застаревање није могло почети да тече због неког законског узрока, оно почиње тећи кад тај узрок престане.⁹⁹¹ Ако је застаревање почело тећи пре него што је настао узрок који је зауставио његов даљи ток, оно наставља да тече кад престане тај узрок, а време које је истекло пре заустављања рачуна се у законом одређени рок за застарелост.⁹⁹²

Застарело потраживање се претвара у природну облигацију; не може се ужити нити принудно наплатити. Да би застарелост производила дејство, мора осигураник на њу да се позове. Суд не пази на застарелост по службеној дужности.

---

⁹⁸⁹ ЗОО, чл. 392.

⁹⁹⁰ В. Чоловић, Специфичности примене рокова застарелости у осигурању, *Зборник радова са саветовања „Осигурање у сусрет процесу придруживања Србије и Црне Горе Европској унији”*, Палић, 2006, стр. 244.

⁹⁹¹ ЗОО, чл. 384, ст. 1.

⁹⁹² ЗОО, чл. 384, ст. 2.

ГЛАВА XI

ТРАЈАЊЕ И ПРЕСТАНАК ДЕЈСТАВА УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА

1. Трајање уговора о осигурању живота

Под трајањем уговора о осигурању подразумева се време у коме уговор производи дејство и у коме су стране дужне испуњавати своје обавезе. Чланом 922 ЗОО регулисано је трајање уговора о осигурању, тј. почетак и престанак дејства осигурања. Међутим, у ст. 5 тог члана наглашено је да се он не односи на осигурање живота. За ову врсту осигурања, због његове специфичне правне природе, важе посебна правила. Уговори о осигурању живота су углавном дугорочни и закључују се на 5, 10, 15, 20 или више година. Уговор о осигурању живота се закључује на време одређено уговором без могућности прећутног продужења. Треба да направимо разлику између формално-правног, материјално-правног и техничког почетка.

Под формалним почетком уговора подразумева се време закључења уговора. Под материјалним почетком се подразумева тренутак од када осигуравач почиње да сноси ризик осигурања, тј. од када почиње да тече осигуравајуће покриће. Под техничким почетком се подразумева тренутак у коме настаје обавеза плаћања премије. Технички почетак уговора о осигурању се, по правилу, поклапа са материјалним почетком уговора, али технички почетак уговора о осигурању не мора се поклопити с материјалним и формалним почетком уговора о осигурању живота. Из свега наведеног закључујемо да трајање осигурања значи формални почетак и формални завршетак трајања уговора, а време покрића материјални почетак и материјални завршетак трајања уговора.⁹⁹³

Као што смо већ истакли, у полиси осигурања мора бити наведено трајање уговора и период покрића. Налазимо у општим условима осигурања да је почетак уговора о осигурању у 0.00 часова првог дана у месецу који је у полиси означен као почетак осигурања, а истек у 0.00 часова оног дана који је у полиси означен као истек осигурања.⁹⁹⁴

⁹⁹³ М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju osoba-život, nezgoda, zdravstveno*, str. 58.

⁹⁹⁴ Општи услови за осигурање живота *Wiener Städtische osiguranje a.d.o* од 20.9.2020. године, чл. 5 ст. 1.

Интересантно је и питање да ли се плаћање премије везује само за обавезу осигуравача или истовремено и за обавезу осигураника. Према првом схватању, почетак дејства уговора одлаже се до дана када уговарач осигурања буде платио премију. Обавеза осигураника потиче из уговора, али су дејства тог уговора одложена за касније, те се трајање осигурања рачуна од дана плаћања премије. Према другом схватању, обавеза осигураника почиње да тече од дана закључења уговора, а до дана плаћања премије одложено је наступање обавезе осигуравача. То значи да се овде разликују технички и материјални почетак осигурања. У овој ситуацији то значи да је од тренутка закључења уговора до плаћања прве премије осигуравач само поверилац, а једини дужник је осигураник.⁹⁹⁵

2. Престанак дејства уговора о осигурању живота

До престанка права и обавеза из уговора о осигурању живота, као и код сваког уговора, пре свега долази испуњењем уговора. Уговор о осигурању живота може да престане кадгод то пожели уговарач осигурања. Исто као код закључења уговора, овде треба правити разлику између момента престанка уговора у формалном смислу и момента престанка дејства уговора. Такође, треба направити разлику између престанка уговора и непостојећих уговора, где уговор није ни могао настати, јер нису били испуњени битни услови за његово закључење, као што су недостатак сагласности воља, пословне способности, одсуство лица изложених ризику или неког другог битног елемента уговора.⁹⁹⁶ У овој глави обрадићемо само законска решења за престанак уговора о осигурању живота, а не и за друге врсте уговора.

2.1. Престанак дејстава уговора о осигурању живота раскидом

Раскид уговора је начин престанка пуноважног уговора услед воље оба или само једног уговорника из узрока предвиђених законом. Раскид пуноважног уговора може бити: споразумни или једностранни раскид.⁹⁹⁷ Осигуравач треба да буде обавештен о захтеву за раскид у законом предвиђеном року пре истека уговора. У погледу раскида прави се разлика да ли право на раскид има осигуравач (нпр. у случају нетачне пријаве

---

⁹⁹⁵ П. Шулерић, *Право осигурања*, стр. 208.

⁹⁹⁶ С. Перовић, *Облигационо право*, Службени лист СФРЈ, Београд, 1986, стр. 228-229.

⁹⁹⁷ С. Перовић, *Облигационо право*, Службени лист СФРЈ, Београд, 1986, стр. 486.

ризика од стране осигураника) или осигураник (нпр. у случају смањења ризика ако осигуравач не пристане на мању премију). Изјава о раскиду се најчешће даје у форми препорученог писма. Ово је важно из разлога што би изјава о раскиду могла да производи правно дејство. Осигуравач је дужан да уговарача осигурања пре закључења уговора о осигурању обавести о праву на раскид уговора и о условима за раскид, као део предуговорног информисања.⁹⁹⁸ Поједини аутори праве разлику између раскида и отказа уговора о осигурању. Отказ уговора има дејство искључиво за будућност *ex tunc*, док се раскид уговора односи и на прошлост и на будућност тј. делује *ex tunc*.

2.1.1 Једнострани раскид уговора о осигурању живота због неизвршења уговорних обавеза

Општа правила грађанског права о раскиду уговора због неизвршења уговорних обавеза примењују се и на уговор о осигурању, али само ако законом или уговором о осигурању нису предвиђена посебна правила за поједине случајеве раскида или ако су та правила недовољна.⁹⁹⁹ Природа уговора о осигурању је таква да су само обавезе једне уговорне стране, и то уговарача осигурања безусловне. Зато се по правилу само осигуравач позива на једнострани раскид уговора услед неизвршења уговорних обавеза друге уговорне стране. У оквиру главе VIII овог рада о правима и обавезама уговорних страна обрадили смо и обавезе уговорних страна чије неизвршење може проузроковати раскид уговора: обавеза пријављивања околности од значаја за оцену степена ризика, обавеза обавештавања о променама наведених околности у току трајања осигуравајућег покрића, обавеза плаћања премије осигурања, као и правне последице неизвршења уговорних обавеза.

2.1.2 Једнострани раскид услед неизвршења обавезе пријављивања околности од значаја за оцену ризика приликом закључења уговора

Уговарач осигурања дужан је пријавити осигуравачу приликом закључења уговора све околности које су од значаја за оцену ризика, а које су му познате или му нису могле остати непознате.¹⁰⁰⁰ Ако се утврди да је нетачна или непотпуна пријава дата

---

⁹⁹⁸ ЗО, чл. 82, ст. 1, тач. 6.

⁹⁹⁹ В. Марјански, *Уговор о осигурању*, стр. 232.

¹⁰⁰⁰ ЗОО, чл. 907.

ненамерно, осигуравач има право избора између раскида уговора и повећања премије сразмерно већем ризику.¹⁰⁰¹

Ако је уговарач осигурања учинио нетачну пријаву или је пропустио дати дужно обавештење, а то није учинио намерно, осигуравач може, по свом избору, у року од месец дана од сазнања за нетачност или непотпуност пријаве, изјавити да раскида уговор или може предложити повећање премије сразмерно већем ризику.¹⁰⁰² Уговор у том случају престаје по истеку четрнаест дана од кад је осигуравач своју изјаву о раскиду саопштио уговарачу осигурања. У случају осигуравачевог предлога да се премија повећа, раскид наступа по самом закону ако уговарач осигурања не прихвати предлог у року од четрнаест дана од кад га је примио.¹⁰⁰³ У случају раскида, осигуравач је дужан вратити део премије који отпада на време до краја периода осигурања.¹⁰⁰⁴ Ако се осигурани случај догодио пре него што је утврђена нетачност или непотпуност пријаве, или после тога али пре раскида уговора, односно пре постизања споразума о повећању премије, накнада се смањује у сразмери између стопе плаћених премија и стопе премија које би требало платити према стварном ризику.¹⁰⁰⁵

2.1.3 Једностранни раскид уговора услед неизвршења обавезе обавештавања о евентуалним променама околности везаних за оцену тежине ризика у току трајања осигурања

У овом случају правне последице зависе од тога да ли је услед промењених околности дошло до повећања или смањења ризика.

а) Повећање ризика

Уговарач осигурања дужан је, кад је у питању осигурање имовине, обавестити осигуравача о свакој промени околности која може бити од значаја за оцену ризика, а кад је у питању осигурање лица, онда само ако је ризик повећан због тога што је осигурано лице променило занимање.¹⁰⁰⁶ Он је дужан да без одлагања обавести

---

¹⁰⁰¹ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 263.

¹⁰⁰² ЗОО, чл. 909, ст. 1.

¹⁰⁰³ ЗОО, чл. 909, ст. 2.

¹⁰⁰⁴ ЗОО, чл. 909, ст. 3.

¹⁰⁰⁵ ЗОО, чл. 909, ст. 4.

¹⁰⁰⁶ ЗОО, чл. 914, ст. 1.

осигуравача о повећању ризика ако је ризик повећан неким његовим поступком, а ако се повећање ризика догодило без његовог учешћа, дужан је да га обавести у року од четрнаест дана од кад је за то сазнао.¹⁰⁰⁷

Ако је повећање ризика толико да осигуравач не би закључио уговор да је такво стање постојало у часу његовог закључења, он може раскинути уговор.¹⁰⁰⁸ У овој ситуацији уговор престаје од тренутка када је осигуравач саопштио уговарачу осигурања изјаву о раскиду. За раскид није предвиђен никакав отказни рок. Раскид уговора делује само за будућност. Од дана раскида осигуравач је дужан вратити део премије који отпада на време до краја периода осигурања.¹⁰⁰⁹ Међутим, ако је повећање ризика толико да би осигуравач закључио уговор само уз већу премију да је такво стање постојало у часу закључења уговора, он може уговарачу осигурања предложити нову повећану премију.¹⁰¹⁰ Ако уговарач осигурања не пристане на нову стопу премије у року од четрнаест дана од пријема предлога нове стопе, уговор престаје по самом закону.¹⁰¹¹ Ипак, уговор остаје на снази и осигуравач се више не може користити овлашћењима да предложи уговарачу осигурања нову стопу премије или да раскине уговор ако не искористи та овлашћења у року од месец дана од кад је на било који начин дознао за повећање ризика, или ако још пре истека тога рока на неки начин покаже да пристаје на продужење уговора (ако прими премију, исплати накнаду за осигурани случај који се десио после тог повећања и сл.).¹⁰¹²

Ако се осигурани случај догоди пре него што је осигуравач обавештен о повећању ризика или пошто је обавештен о повећању ризика, али пре него што је уговор раскинуо или постигао споразум са уговарачем осигурања о повећању премије, накнада се смањује у сразмери између плаћених премија и премија које би требало платити према повећаном ризику.¹⁰¹³ У овој ситуацији повећање ризика није толико да се не може утврдити сразмера између плаћене премије и премије које би требало платити према повећаном ризику.¹⁰¹⁴

---

¹⁰⁰⁷ ЗОО, чл. 914, ст. 2.

¹⁰⁰⁸ ЗОО, чл. 914, ст. 3.

¹⁰⁰⁹ ЗОО, чл. 909, ст. 3.

¹⁰¹⁰ Вид. ЗОО, чл. 914, ст. 4.

¹⁰¹¹ ЗОО, чл. 914, ст. 5.

¹⁰¹² ЗОО, чл. 914, ст. 6.

¹⁰¹³ ЗОО, чл. 915.

¹⁰¹⁴ В. Марјански, *Уговор о осигурању*, стр. 235 .

б) Смањење ризика

У случају кад се после закључења уговора о осигурању догодило смањење ризика, уговарач осигурања има право захтевати одговарајуће смањење премије, рачунајући од дана кад је о смањењу обавестио осигуравача.¹⁰¹⁵ Ако осигуравач не пристане на смањење премије, уговарач осигурања може раскинути уговор.¹⁰¹⁶ Иако није прописан рок за раскид у овом случају, сматрамо да се могу применити одредбе ЗОО које се односе на повећање ризика и рок од 14 дана.¹⁰¹⁷

2.1.4 Једностранни раскид уговора због неизвршења обавезе плаћања премије осигурања

Основна обавеза уговарача осигурања је да плати премију осигурања. Могућности и услови за раскид услед неплаћања премије осигурања разликују се зависно од врсте осигурања.

Код уговора о осигурању живота за случај смрти, који је закључен за цео живот осигураног лица, важе одређене посебности које смо већ обрадили у глави IX, али ћемо их још једанпут поновити. Ако уговарач осигурања на позив осигуравача, који му мора бити достављен препорученим писмом, не исплати доспелу премију у року одређеном у том писму, а који не може бити краћи од месец дана, рачунајући од када му је писмо уручено, нити то учини које друго заинтересовано лице, осигуравач може само, ако су дотле плаћене бар три годишње премије, изјавити уговарачу осигурања да смањује осигурану своту на износ откупне вредности осигурања, а у супротном случају да раскида уговор.¹⁰¹⁸ Ако се осигурани случај догодио пре раскида уговора или смањења осигуране своте, сматра се као да је осигурана свота смањена односно да је уговор раскинут, према томе да ли су премије биле плаћене бар за три године или не.¹⁰¹⁹ Рок може бити краћи на уговорној основи.

---

¹⁰¹⁵ ЗОО, чл. 916, ст. 1.

¹⁰¹⁶ ЗОО, чл. 916, ст. 2.

¹⁰¹⁷ Вид. ЗОО, чл. 914, ст. 5.

¹⁰¹⁸ ЗОО, чл. 945, ст. 2..

¹⁰¹⁹ ЗОО, чл. 945, ст. 3

Код ризико осигурања живота за случај смрти који се закључује само за одређен временски период, уплатама премије се не формира математичка резерва, па неплаћање премије уз друге услове као што су давање накнадног рока и неплаћање у року од месец дана од позива добијеног препорученим писмом, доводи до раскида уговора без обзира на период у коме је до тада била уплаћена премија.¹⁰²⁰ Како се од императивних одредби ЗОО може одступити, ако је то у изричитом интересу осигураника, осигуравачи могу својим условима осигурања време од три годишње неплаћене премије смањити.¹⁰²¹

2.1.5. Једностранни раскид уговора због промењених околности

До раскида уговора може доћи услед промењених околности односно *rebus sic stantibus*. Уговорне стране закључују уговор с обзиром на околности које постоје у време закључења уговора. Током времена у коме уговор треба да буде извршен могу наступити промењене околности, које се нису могле предвидети приликом закључења уговора, а које отежавају испуњење обавезе једне уговорне стране или се због њих не може остварити сврха уговора.¹⁰²² Одредбе које се односе на промену околности које су од значаја за процену тежине ризика, представљају конкретизацију општих одредби ЗОО о раскиду или измени уговора због промењених околности (чл. 133-136). С обзиром на то да уговором није могуће предвидети све промене до којих може доћи у току трајања уговора, предвиђена је примена споменутих општих правила ЗОО о раскиду или измени уговора због промењених околности.

3. Престанак дејства уговора о осигурању живота услед стечаја

До престанка уговора о осигурању може да дође услед престанка уговорних страна. Свакако да уговор може да постоји док постоје уговорне стране, а престанком уговорних страна престаје и уговор.

Материја стечајног поступка је регулисана различитим изворима права, а то када је у питању утицај стечаја на уговорна питања регулисано је ЗОО. Прави се разлика између тога да ли је стечај отворен над уговарачем осигурања или над осигуравачем.

---

¹⁰²⁰ В. Марјански, *Уговор о осигурању*, стр. 238.

¹⁰²¹ М. Ћурковић, *Уговор о осигурању особа-живот, незгода, здравствено*, стр. 112.

¹⁰²² С. Перовић, *Облигационо право*, Службени лист СФРЈ, Београд, 1986, стр. 422.

У случају стечаја уговарача осигурања,¹⁰²³ осигурање се наставља, али свака страна има право да раскине уговор о осигурању у року од три месеца од отварања стечаја, при чему стечајној маси уговарача припада део плаћене премије који одговара преосталом времену осигурања.¹⁰²⁴ Дакле, у случају стечаја уговарача осигурања, осигурање се не прекида на основу закона, него наставља да производи правно дејство. У тој ситуацији свака страна има право раскинути уговор о осигурању у року од три месеца од отварања стечајног поступка. С обзиром на то да стечајној маси уговарача осигурања припада део плаћене премије који одговара преосталом времену осигурања, то значи да је осигуравач обавезан уплатити у стечајну масу уговарача осигурања износ наплаћене премије осигурања. Рок је преклузиван, што значи да истокм рока од три месеца свака од уговорних страна губи право на раскид. Разлог за овакво решење у ЗОО је да повериоци уговарача осигурања не остану аутоматски без покрића само чињеницом стечаја њиховог дужника.¹⁰²⁵

Према одредбама ЗОО уговор може раскинути и осигуравач, али он нема право захтевати наплату премије која до тада није била плаћена.¹⁰²⁶ Како постоји могућност да уговарач осигурања и осигураник нису исто лице, хрватски Закон о обвезним односима је у чл. 947 ст. 3 предвидео да у том случају стечај осигураника не утиче на ваљаност уговора о осигурању.

Према нашем ЗОО, у случају стечаја осигуравача, уговор о осигурању престаје по истеку тридесет дана од отварања стечаја.¹⁰²⁷ Ликвидација и стечај друштва за осигурање спроводе се под условима и у поступцима који су прописани Законом о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање.¹⁰²⁸

Имајући у виду критике упућене овим одредбама ЗОО у Преднацрту Грађанског законика предвиђена су другачија решења. Решење из ЗОО је предмет критике због

---

¹⁰²³ Ово је ситуација када је уговарач осигурања-правно лице као код нпр. колективних уговора о осигурању живота.

¹⁰²⁴ ЗОО, чл. 923 ст. 1.

¹⁰²⁵ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 268.

¹⁰²⁶ Д. Рајић, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, стр. 240.

¹⁰²⁷ ЗОО чл. 923. ст. 2.

¹⁰²⁸ Службени гласник РС, бр. 14/2015 и 44/2018 - др. закон

неуважавања интереса осигураника да одмах изађе из правног односа са осигуравачем, који више није у стању да пружа заштиту од ризика.¹⁰²⁹

У случају стечаја или ликвидације једне од стране уговорница, свака страна може да раскине уговор о осигурању, али не пре истека рока од тридесет дана од отварања стечаја или ликвидације (или: тридесет дана од дана када је сазнала за отварање стечаја или ликвидације).¹⁰³⁰ У сваком случају, уговор о осигурању престаје даном доношења решења о закључењу стечајног, односно ликвидационог поступка.¹⁰³¹ На основу ових одредби види се да стране уговорнице могу и неупућивањем изјаве о раскиду уговор о осигурању одржати на снази све до доношења решења о закључењу стечајног, односно ликвидационог поступка.¹⁰³² У случају раскида уговора о осигурању, дејство раскида се протеже само на будућност, те стечајној маси уговарача припада одговарајући део премије према времену трајања осигурања.¹⁰³³ Према предложеном решењу, осигуравач нема право да задржи премије за цео текући период осигурања.¹⁰³⁴

Још једно питање које се овде поставља је третман уговарача осигурања у односу на друге повериоце осигуравача. С тим у вези, Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање је прописао да потраживања поверилаца по основу уговора о осигурању и реосигурању живота, до висине обавеза исказаних у средствима математичке резерве у складу са ЗО спадају у први исплатни стечајни ред.¹⁰³⁵ Сматра се да је важно да се унутар постојеће регулативе о исплатним редовима посебно уреди могућност исплате смањеног износа математичке резерве и преноса портфеља, који би био гарантован од стране Народне банке Србије.¹⁰³⁶

4. Престанак дејства уговора о осигурању живота испуњењем

Под престанком уговора испуњењем подразумева се наступање осигураног случаја. Овде је неопходно да догађај који представља осигурани случај доведе до

---

¹⁰²⁹ П. Шулејић, Нека питања стечаја и ликвидације друштава за осигурање с посебним освртом на дејства у погледу двостранотеретних уговора, *Право и привреда*, бр. 5-8/2009, стр. 181.

¹⁰³⁰ Преднацрт Грађанског законика, чл. 1137, ст. 1.

¹⁰³¹ Преднацрт Грађанског законика, чл. 1137, ст. 2.

¹⁰³² Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 379.

¹⁰³³ Преднацрт Грађанског законика, чл. 1137, ст. 3.

¹⁰³⁴ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 379.

¹⁰³⁵ Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање. чл. 21, тач. 1.

¹⁰³⁶ В. Чоловић, М. Макиела, Исплатни редови у стечајном поступку против осигуравајућих друштава, *Проузроковање штете, накнада штете и осигурање*. Институт за упоредно право, Ваљево, 2022, стр. 444.

одређених последица, које су код уговора о осигурању живота смрт или доживљење одређеног тренутка (године старости, венчање, рођење детета итд.).¹⁰³⁷ С обзиром на то да у овој ситуацији више не постоји предмет на коме може бити реализован ризик покривен осигурањем, гасе се и правни односи из уговора о осигурању.¹⁰³⁸

5. Престанак дејстава уговора о осигурању живота утврђивањем његове апсолутне ништавости или поништењем услед релативне ништавости (рушљивости)

Уговори који су противни одређеним принудним прописима или моралним нормама називају се ништавим уговорима. Ништави уговори не производе правно дејство и суд на њих пази по службеној дужности. Ништавост уговора је регулисана уговором општим одредбама ЗОО. У складу са тим одредбама и уговор о осигурању живота може бити апсолутно ништав или релативно ништав. Ништавост се може односити како на цео уговор, тако и на само део његових одредаба.¹⁰³⁹ Уговор ће остати на снази чак и ако је ништава одредба била услов или одлучујућа побуда уговора у случају кад је ништавост установљена управо да би уговор био ослобођен те одредбе и важио без ње.¹⁰⁴⁰

Разлози за ништавост уговора о осигурању живота су повреде законских одредби или принципа савесности и поштења. У наставку ћемо набројати у којим ситуацијама долази до ништавости уговора.

а) Ништавост услед повреде принципа неизвесности наступања осигураног ризика

Уговор о осигурању је ништав ако је у часу његовог закључења већ настао осигурани случај, или је тај био у наступању, или је било извесно да ће наступити, или ако је већ тада била престала могућност да он настане.¹⁰⁴¹ Да законодавац није прописао санкцију ништавости, уговор о осигурању не би имао особину алеаторности.

---

¹⁰³⁷ В. Марјански, *Уговор о осигурању*, стр. 226.

¹⁰³⁸ П. Шулејић, *Право осигурања*, стр. 257.

¹⁰³⁹ В. Марјански, *Уговор о осигурању*, стр. 229.

¹⁰⁴⁰ ЗОО, чл. 105, ст. 2.

¹⁰⁴¹ ЗОО, чл. 898, ст. 2.

б) Ништавост код повратног осигурања

Ако је уговорено да ће осигурањем бити обухваћен одређен период који претходи закључењу уговора, уговор ће бити ништав само ако је у часу његовог закључења заинтересованој страни било познато да се осигурани случај већ догодио, односно да је већ тада била престала могућност да се он догоди.¹⁰⁴² Ово је такође случај ништавости због повреде алеаторности уговора о осигурању.

в) Нетачна пријава старости осигураника

Уговор о осигурању живота је ништав, и осигуравач је дужан у сваком случају вратити све примљене премије, ако су приликом његовог закључења нетачно пријављене године живота осигураника, а његове стварне године живота прелазе границу до које осигуравач по својим условима и тарифама врши осигурање живота.¹⁰⁴³

Овде понављамо и одредбу ЗОО када до ништавости долази услед намерне нетачне пријаве околности од значаја за оцену ризика. Основ за ништавост у овој ситуацији је повреда начела савесности и поштења.

г) Ништавост осигурања за случај смрти малолетника и лица лишених пословне способности

Ништаво је осигурање за случај смрти трећег лица млађег од четрнаест година, као и лица потпуно лишеног пословне способности, те је осигуравач дужан вратити уговарачу осигурања све премије примљене по основу таквог уговора.¹⁰⁴⁴

д) Ништавост уговарања обавезе осигуравача када је осигурани случај изазван намерно или преваром

Ако је уговарач осигурања, осигураник или корисник изазвао осигурани случај намерно или преваром, осигуравач није обавезан ни на каква давања, а супротна уговорна одредба нема правног дејства.¹⁰⁴⁵ Намерно изазивање осигураног случаја искључује алеаторност и противно је јавном поретку.¹⁰⁴⁶

---

¹⁰⁴² ЗОО, чл. 898, ст. 3.

¹⁰⁴³ ЗОО, чл. 944 ст. 1.

¹⁰⁴⁴ ЗОО, чл. 947.

¹⁰⁴⁵ ЗОО, чл. 920.

¹⁰⁴⁶ Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, стр. 367.

ђ) Ништавост уговарања осигурања живота за случај смрти без писмене сагласности тог лица

Када се осигурање односи на случај смрти неког лица, онда је за пуноважност уговора потребна његова сагласност. Ово се јавља поготово у оним ситуацијама када корисник није у сродству са осигуравачем, те се може поставити питање интереса.

е) Ништавост одредаба о губитку права

Ништаве су одредбе уговора које предвиђају губитак права на осигурану своту ако осигураник после наступања осигураног случаја не изврши неку од прописаних или уговорених обавеза.¹⁰⁴⁷ Овде се заправо ради о ништавости појединих одредби, а уговор наставља да производи правно дејство.

Ништави уговори повлаче за собом и разне последице. Што се тиче правних дејстава поништења уговора, дејства ништавости наступају *ex nunc*. Обе стране су дужне да врате оно што су по том основу примиле. То значи да је осигуравач дужан да врати примљене премије, а осигураник евентуално исплаћени износ осигуране своте.¹⁰⁴⁸ Ипак, ЗОО одступа од овог правила у односу на осигуравача, јер има право да задржи неплаћене премије када је уговарач осигурања намерно учинио нетачну пријаву или намерно прећутао неку околност.¹⁰⁴⁹ Оваквим регулисањем се крши начело једнаке вредности узајамних давања.

---

¹⁰⁴⁷ Вид. ЗОО, чл. 918.

¹⁰⁴⁸ З. Радовић, Злоупотреба права из осигурања, *Правни живот*, бр. 11/2000, стр. 493.

¹⁰⁴⁹ ЗОО, чл. 908, ст. 2.

ГЛАВА XII

КРАТАК ПРЕГЛЕД ПРЕВАРА У ОСИГУРАЊУ ЖИВОТА¹⁰⁵⁰

1. Појам превара у осигурању

За проучавање превара у осигурању неопходно је претходно упознати се са институтом преваре у праву. Познати правник, приступајући проучавању овог феномена написао је „Нема грешке без незнања и нема преваре без грешке.”¹⁰⁵¹ Овакво поимање нам несумњиво указује на познату чињеницу да уговорне стране нису увек савесне приликом закључивања уговора или извршења својих уговорних обавеза. Могућност преваре постоји код свих трговинских уговора, с тим што је код уговора о осигурању осигуравач често у тежој позицији, због информационе асиметрије, у погледу реализације ризика и ако се има у виду да је уговорни однос између осигуравача и осигураника однос од крајњег поверења (*uberrimae fidei*). Постоји дуга историја превара у осигурању које су присутне још од самих почетака осигурања. Међутим, значај овог проблема није био адекватно препознат све до краја осамдесетих и почетка деведесетих година двадесетог века. Преварне активности у осигурању могу достићи размере које наносе велику штету осигуравајућим друштвима, што може довести до отежане исплате осигуране своте савесним лицима и чак угрозити финансијску стабилност самих осигуравајућих друштава. У правном оквиру осигурања, превара увек подразумева да неко намерно нешто чини или не чини како би код другог створио или одржао погрешну представу о некој важној околности.¹⁰⁵² Превара у осигурању односи се на било коју несавесну активност извршену са намером да се прибави неоснована исплата од осигуравача.¹⁰⁵³ Када се постави питање у којој врсти осигурања су преваре најизраженије у Републици Србији, закључак је да је проценат учешћа врсте осигурања у укупној премији осигурања углавном сразмеран и броју превара у осигурању.

---

¹⁰⁵⁰ Део овог поглавља је објављен у раду З. Павловић, Д. Глушац, Јавноправни и грађанскоправни аспекти превара у осигурању у Републици Србији, *XI Мајско саветовање*, Правни факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 8. мај 2015, стр. 363-374.

¹⁰⁵¹ К. Т. Narasimhachar *Basu's Fraud and Mistake in Law (Civil and Criminal)*, Allahabad, 1965, р. 1. преузето од З. Радовић, Ж. Алексић, *Преваре у осигурању*, Правно истраживачки центар, Београд, 1997, стр. 3.

¹⁰⁵² В. Matijević, *Prijevare u osiguranju, Osiguranje*, br. 12/2004, str. 17.

¹⁰⁵³ *Insurance fraud*, преузето 1.6.2021. године са https://www.law.cornell.edu/wex/insurance_fraud

2. Грађанскоправни аспекти превара у осигурању

Превара у области грађанског права представља ману воље која постоји ако једна страна изазове заблуду код друге стране или је одржава у заблуди у намери да је тиме наведе на закључење уговора, због чега друга страна може захтевати поништај уговора и онда кад заблуда није битна.¹⁰⁵⁴ Од римског права важи правило *fraus omnia corrumpit* - превара све квари. Она увек претпоставља *mala fidei* на страни онога ко је изазвао или се њоме користи. Да би постојала грађанскоправна одговорност за превару, потребно је да се испуне одређени елементи, како субјективни тако и објективни, и да постоји узрочна веза између преварне радње и закључења правног посла. Субјективни елемент се односи на намеру једне стране да доведе или одржава другу страну у заблуди, док објективни елемент подразумева предузимање одређених радњи или нечињење, којима се остварује намера да се друга страна држи у заблуди. Оба елемента доводе до тога да преварена страна закључује правни посао који не би закључила да је била свесна преваре. Намера стране која чини превару представља свесну радњу са циљем стварања или одржавања погрешне представе о правно релевантној чињеници за закључење правног посла.¹⁰⁵⁵

Сама намера да се друга страна доведе или одржава у заблуди није довољна за постојање преваре, него је потребно да се она реализује предузимањем фактичких радњи (објективни елемент). Радње којима се чини превара могу бити учињене активним или пасивним понашањем. Активно понашање се обично састоји у лажном презентирању чињеница од утицаја на закључење правног посла. Није неопходно да превара буде учињена речима, него може и другим радњама.¹⁰⁵⁶ Превара подразумева и прећуткивање одређених околности, које имају за последицу заблуду. Намерно или преварно поступање је у осигурању неприхватљиво са становишта јавног поретка и морала.¹⁰⁵⁷ Према члану 65 ЗОО, страна која је закључила уговор под утицајем преваре има право да захтева поништај уговора и накнаду претрпљене штете. Она мора доказати да је превара утицала на закључење уговора који је због тога рушљив. Осигураник мора да

---

¹⁰⁵⁴ ЗОО, чл. 65, ст. 1.

¹⁰⁵⁵ Д. Попов, *Заблуда и превара као разлог рушљивости правног посла у домаћем и упоредном праву, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, стр. 117.

¹⁰⁵⁶ Д. Попов, *Грађанско право, општи део*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2007, стр. 269.

¹⁰⁵⁷ С. Јовановић, *Грађанскоправни аспекти превара у праву осигурања Републике Србије и европском праву, Европско законодавство*, бр 43-44/2013, стр. 78.

докаже настанак осигураног случаја, узрочно-последичну везу између њега и настанка штете, као и висину штете. Будући да се савесност осигураника претпоставља, осигуравач треба да докаже постојање преваре на страни осигураника.¹⁰⁵⁸ У ситуацијама у којима су уговори закључени путем преваре, осигуравајуће друштво није обавезно да испуни своје обавезе. Ако је осигурани случај настао преваром или ако је друштво донело одлуку о исплати своте осигурања у заблуди у вези с настанком и околностима покривеног случаја, друштво је ослобођено свих обавеза.¹⁰⁵⁹ Поништај уговора значи да је уговор престао да важи, и то не само између друштва и осигураника, већ и у односу на трећа лица која су била повезана са полисом осигурања.

3. Кривичноправни аспект преваре у осигурању

Констатација да нема савршеног злочина истовремено не имплицира да нема идеалног злочина, за чијим се извршењем тежи. Идеални злочин се односи на подухват који омогућава починиоцу остваривање велике добити уз минималан ризик. Тај подухват је тешко открити, а чак и ако буде откривен, тешко је доказати кривично дело пред судом. Ту се заправо ради о превари. За проучавања феномена преваре у осигурању са јавноправног аспекта у овом раду ограничили смо се на законски оквир овог кривичног дела. Изменама и допунама Кривичног законика Републике Србије (у даљем тексту КЗ)¹⁰⁶⁰ из 2009. године у српско кривично законодавство уведено је кривично дело преваре у осигурању које је инкриминисано у члану 208а, у групи кривичних дела против имовине. У теорији права поставило се питање увођења овог кривичног дела у правни систем Републике Србије, имајући у виду да су радње које се подводе под ово кривично дело обухваћене "обичном" преваром из члана 208 КЗ.¹⁰⁶¹ Кривично дело преваре у осигурању из члана 208а КЗ имало је основни (став 1), привилегујући (став 2) и два квалификована облика (став 3 и 4). Изменама Кривичног законика из 2016. године

---

¹⁰⁵⁸ Д. А. Стојчевић, Ромац, *Fraus est odiosa et non praesumenda*, Савремена администрација, Београд, 1989, стр. 178, преузето од С. Јовановић, Грађанскоправни аспекти превара у праву осигурања Републике Србије и европском праву, *Европско законодавство*, бр 43-44/2013, стр. 79.

¹⁰⁵⁹ Ш. Ивањко, Преваре у осигурању и грађанскоправне последице, *Зборник радова Осигурање у СЕФТА региону*, Привредна комора Србије, Златибор, 2010, стр. 380.

¹⁰⁶⁰ Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

¹⁰⁶¹ Професор Стојановић сматра да је наш законодавац прописао то кривично дело 2009. године на лошији начин него што је то учињено још 1929. године (у КЗ Краљевине Југославије из 1929. године била је прописана тзв. осигураничка превара). Више у: З. Стојановић, *Да ли је Србији потребна реформа кривичног законодавства?*, *Crimen*-часопис за кривичне науке, бр. 2/2013, стр. 121.

ово кривично дело је избрисано из дела кривичних дела против имовине и сврстано у кривична дела против привреде (чл. 223а).¹⁰⁶²

Радња извршења овог кривичног дела има два основна облика. Први облик се састоји из два акта, при чему је први акт уништење, оштећење или сакривање осигуране ствари, док је други акт пријављивање штете. Као замерка оваквој формулацији износи се што није наведено коме се пријављује штета. Радња извршења другог основног облика такође има два акта. Први акт је проузроковање себи оштећења, повреде или нарушења здравља, док је други подношење захтева осигуравајућем друштву. Када је у питању субјективни елемент, захтева се умишљај и одређена намера. Извршилац може бити било које лице, а пасивни субјект је осигуравајуће друштво.¹⁰⁶³

Тежи облик овог кривичног дела постоји ако је нанета штета која прелази износ од четрестопедесет хиљада динара. Кривично дело има најтежи облик ако је прибављена имовинска корист или је нанета штета која прелази износ од милион и петсто хиљада динара.

Као замерка наведеном регулисању кривичног дела преваре у осигурању износи се што ни за један облик није прописана новчана казна, нарочито због тога што је сада ово дело сврстано у кривично дело против привреде, док је, примера ради, за кривично дело преваре у обављању привредне делатности кумулативно прописана новчана казна и казна затвора.¹⁰⁶⁴

У члану 257 ЗО регулисано је кривично дело давања лажних мишљења и извештаја којим је предвиђено да ће се овлашћени актуар или овлашћени ревизор, који противно одредбама закона о осигурању, сачини лажно мишљење, односно извештај, казнити за кривично дело казном затвора од једне до три године. Објект радње овог

---

¹⁰⁶² Између садашњег кривичног дела из чл. 223а ст. 1 Кривичног законика и кривичног дела из чл. 208а ст. 1 Кривичног законика који је био у примени до доношења Закона о изменама и допунама Кривичног законика (Службени гласник РС, бр. 94/2016 од 24.11.2016. године) не постоји правни континуитет, без обзира што се оба кривична дела идентично зову - превара у осигурању. Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, КжЗ 10/2020 од 23.9.2020. године.

¹⁰⁶³ Више: З. Стојановић, *Коментар Кривичног законика*, Службени гласник, Београд, 2020, стр. 747-749.

¹⁰⁶⁴ И. Спаић, *Кривичноправни аспекти превара и злоупотреба у осигурању*, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, 2019, стр. 151.

кривичног дела чине лажно мишљење или лажни извештај. Радња се означава као "сачињавање" лажних мишљења и извештаја.¹⁰⁶⁵

Потом, у члану 258 ЗО је превиђено још једно кривично дело, давање лажне процене, којим се регулише да одговорно лице у друштву за осигурање, друштву за реосигурање, друштву за посредовање у осигурању, друштву за заступање у осигурању као и код заступника у осигурању, које приликом утврђивања и процене ризика и штета сачини лажне процене и изјаве, треба казнити за кривично дело новчаном казном или казном затвора до три године. Ово кривично дело спада у круг тзв. *delicta propria*, јер се као учинилац може јавити одговорно лице у друштву за осигурање, друштву за реосигурање, друштву за посредовање, у осигурању и друштву за заступање у осигурању, као и код заступника у осигурању. Радња се састоји у сачињавању процена и изјава приликом утврђивања и процене ризика и штета код осигурања. Дело се може извршити само са директним умишљајем.¹⁰⁶⁶

Често се дешава да превара има сличности са другим кривичним делима. Тада се поставља питање односа преваре с тим кривичним делима, а посебно проблем стицаја. У пракси се проблем стицаја јавља у случајевима кад је извршење преваре било праћено злоупотребом службеног положаја, употребом фалсификованих исправа, уништењем службених исправа, примањем мита, лажним представљањем и другим делима. Међутим, када је преваром или у вези с преваром остварено обележје неког другог дела, постоји у начелу стицај кривичних дела, осим у случајевима када се то друго дело појављује као начин извршења преваре. У таквим случајевима постоји само превара.¹⁰⁶⁷

Европски приступ сузбијању превара у осигурању карактерише велика разноликост организационих облика. На територији једне државе често постоји најмање једно, а понегде два или више тела надлежних за борбу против превара у осигурању. Ако постоји више тела надлежних за борбу против превара у осигурању, она не конкурирају једно другом, већ постоји подела задужења, при чему се нека специјализују за преваре у

---

¹⁰⁶⁵ Е. Ћорић, Превара у осигурању у Кривичном закону Србије са предлогом *de lege ferenda*, *Нова решења у казненом законодавству Србије и њихова практична примена*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Златибор, 2013, стр. 465.

¹⁰⁶⁶ Исто.

¹⁰⁶⁷ М. Самарцић, Ј. Сердаревић, Социолошкоправни аспект превара у осигурању и однос са коруптивним кривичним делима, *Зборник радова Осигурање у СЕФТА региону*, Привредна комора Србије, Златибор, 2010, стр. 412.

животном осигурању, док се друга усредсређују на преваре у неживотном осигурању. Опште је запажање наведених тела, одбора или општих удружења да с развојем послова осигурања расте број превара, што резултира губицима у пословима осигурања.¹⁰⁶⁸

У неким државама основана су различита тела и комисије, које имају за циљ или обавештавање јавности или превенцију превара. У Француској постоји Центар за документацију и обавештавање о осигурању (С.Д.І.А) као мрежа професионалаца у осигурању - осигуравача, агената и брокера - чији је задатак информисање о осигурању свих сектора јавности (физичким лицима, професионалцима, компанијама и удружењима).¹⁰⁶⁹ Слична тела постоје и у Белгији „Комисија за преваре“¹⁰⁷⁰ или у Финској „Комисија за превенцију деликата”.

4. Преваре које чини осигураник према осигуравачу у осигурању живота

1) Преваре у време закључења уговора о осигурању живота

Овде се мисли на преваре које се дешавају приликом попуњавања понуде, тј. давања потребних информација и података. То су ситуације када се у типски образац уносе лажни подаци (мора се навести ако се осигураник бави опасним делатностима, ради с хемикалијама, у руднику, на посебним висинама, опасним спортовима и сл.).¹⁰⁷¹ Проблем је што су нетачни здравствени подаци често праћени и лажном медицинском документацијом.¹⁰⁷² Сматра се да лажна пријава ризика од стране осигураника не повлачи ништавост уговора осим ако нису испуњена два услова и то намера и да је та намера изменила мишљење осигуравача о ризику. Потом треба установити да ли осигураник разуме питања из упитника, али ако посредник не укаже на значај тих питања, или ако су иста општа или нејасна онда се не ради о превари.¹⁰⁷³ О дужности

---

¹⁰⁶⁸ С. Илијић, Јавноправни аспекти превара у осигурању у Србији, *Зборник радова Осигурање у CEFTA региону*, Привредна комора Србије, Златибор, 2010, стр. 390.

¹⁰⁶⁹ *The French Insurance Federation*, преузето 16.10.2021. године са <https://www.ffa-assurance.fr/en/our-regional-presence>

¹⁰⁷⁰ У Белгији је сектор осигурања покренуо базу захтева, у циљу идентификовања превара, јер се сматра да преваре износе од 120 до 240 милиона евра сваке године у Европи. Више у: *Insurance companies create a common database to better identify fraud, a first in Belgium*, преузето 17.10.2021. године са https://www.rtf.be/info/economie/detail_les-assurances-creent-une-banque-de-donnees-commune-pour-mieux-reperer-les-fraudes-une-premiere-en-belgique?id=10682032

¹⁰⁷¹ З. Петровић, Преварни поступци у осигурању живота, *Саветовање „Осигурање у сусрет процесу придруживања Србије и Црне Горе Европској унији“*, Палић, 2006, стр. 202.

¹⁰⁷² Исто..

¹⁰⁷³ Ј. Пак, Преваре у осигурање имовине и лица, *Токови осигурања*, октобар 2002, стр. 5.

пријаве околности приликом закључења уговора већ смо писали, а све околности које су од значаја за оцену ризика навели смо у глави IX овог рада.

2) Преваре у време трајања уговора о осигурању живота

У току трајања уговора могућа је пријава лажног нестанка лица осигураног за случај смрти.¹⁰⁷⁴ Неки сматрају да су индикатори преварног поступка када је до смрти осигураника дошло убрзо након што је издата полиса и да је уговарач осигурања имао финансијских проблема, а корисник осигурања тражи брзу исплату осигуране своте.¹⁰⁷⁵ Исто тако, уговарач осигурања је дужан да пријави осигуравачу све промене које су од значаја за повећање или смањење ризика које би утицале на промене премија осигурања.

3) Преваре приликом остваривања права из уговора о осигурању живота

У ситуацији када је осигуравач сазнао за нетачност пријављених података, након што је настао осигурани случај, у складу са чл. 908 ЗОО уговор је ништав. Честе су преваре у ситуацијама када је смрт узрокована неком ранијом болести, која није била пријављена приликом закључења уговора.

5. Преваре које чини осигуравач према осигуранику у осигурању живота

Једна од таквих ситуација је када осигуравач нема дозволу за рад. Потом, један вид преваре су и пирамидалне шеме, када се осигураник претвара у агента како би се ширила продајна мрежа. Поред обавезе исплате осигуране своте, осигуравач је дужан исплатити и део остварене добити код осигурања живота. Иако је право осигураника да учествује у добити осигуравача јасно наведено у општим условима осигурања, као саставним делом уговора о осигурању и да му је приликом попуњавања понуде показана табела предвиђеног учешћа у добити, која износи и до преко 100% од осигуране своте, осигуравајућа друштва избегавају да исплаћују увећану осигурану своту. Осигуравајућа

---

¹⁰⁷⁴ Један од најпознатијих случајева у свету ове превара је случај Цона Дарвина, који је „нестао“ док је веслао кану. Након проглашења несталог лица за умрло, његовој супрузи Ен је осигуравајуће друштво исплатило осигурану своту од 680000£. Након извесног времена откривено је да су под лажним именима обоје живели на Панами. Осуђени су на казну затвора од чест година. *Revealed – the 10 worst insurance fraud cases of all time*, преузето 6.6.2023. године са

<https://www.insurancebusinessmag.com/us/guides/revealed--the-10-worst-insurance-fraud-cases-of-all-time-433114.aspx>

¹⁰⁷⁵ Ј. Пак, Преваре у осигурање имовине и лица, стр. 5.

друштва се често позивају на одштапану клаузулу: „пошто је немогуће са потпуном сигурношћу предвидети кретање каматних стопа, висина добити није загарантована.” Очигледно је да се ради о превари од стране осигуравајућег друштва.¹⁰⁷⁶

---

¹⁰⁷⁶ З. Радовић, Ж. Алексић, З. Петровић, Т. Петровић, *Преваре у осигурању*, Глосаријум, 2003, Београд, стр. 126.

ЗАКЉУЧАК

1. Уговор о осигурању живота је један од најзначајних уговора трговинског права. Иако није један од новијих уговора, још увек је врло тешко дати његов јасан и одређен појам. На основу битних елемената, права и обавеза уговорних страна и субјеката правног односа, дефинисали смо уговор о осигурању живота као допринос правној теорији:

Уговор о осигурању живота је такав уговор у коме се једна страна-уговарач осигурања обавезује да плати осигуравачу премију осигурања, док се друга уговорна страна-осигуравач обавезује, ако се деси догађај који представља осигурани случај (смрт и наступање одређеног догађаја у животу осигураника), исплатити осигурану своту осигуранику или кориснику осигурања.

Дефиниција уговора о осигурању живота коју смо предложили упркос својој дужини, по нашем мишљењу, у потпуности одговара захтевима правног нормирања. Дефиницијом се обухватају битни елементи, као и обавезе уговорних страна, тако да дефиниција на јединствен начин оцртава особине уговора о осигурању живота. Без намере да све понављамо у закључним разматрањима, овде ћемо дати приказ особености уговора о осигурању живота. Уговор о осигурању живота штити осигураника од два ризика: преране смрти и дуговечности. Осигурање живота се сврстава у свотна осигурања, јер се настанком осигураног случаја осигуранику исплаћује уговорена осигурана свота. Како сврха осигурања живота није обештећење корисника, осигуравач је обавезан да исплати осигурану своту и када осигураник не претрпи никакву штету (нпр. доживљење одређене животне доби). Предмет осигурања живота је лично добро (живот физичког лица). Осигурани случај може да настане не само као последица смрти него и одређених „срећних” догађаја (склапање брака, рођење детета, школовање и тако даље).

Уговор о осигурању живота има следеће особине: двостран правни посао (уговор), делимично адхезиони уговор, двострано обавезан (синалгамтичан) и теретан уговор, алеаторан, трајан и најчешће сукцесиван правни посао, типичан уговор трговинског права и уговор *uberrimae fidei*. Уговор о осигурању живота, као *sui generis* уговор,

подлеже како општим правилима за све врсте осигурања, тако и посебним правилима.

2. Разграничење уговора о осигурању живота од сличних уговора има велики значај не само због одређивања правне природе уговора него може и да помогне лицима која желе да изаберу један од начина обезбеђења економске потребе. Како према важећим законским одредбама осигурање од последица несрећног случаја такође спада у осигурање лица, као и осигурање живота, сматрамо да у ЗОО та разлика није на правни начин испољена. Сваку одредбу ЗОО треба тумачити имајући у виду да ли се односи само на осигурање живота или и на осигурање од последица несрећног случаја. Надаље, разграничење уговора о осигурању живота од уговора о улогу на штедњу и уговора о чланству у добровољном пензијском фонду важно је и због одређивања појединачно за један од та три уговора у складу са њиховим потребама. Иако уговор о доживотној ренти, слично уговору о осигурању живота, у себи носи неизвесност, тј. спада у групу алеаторних уговора, између њих постоје крупне разлике (извршење обавезе даваоца ренте није условљено наступањем неизвесног догађаја, обавеза даваоца ренте престаје у тренутку смрти уживаоца ренте или другог лица означеног у уговору и тако даље). Када су у питању сличности и разлике у односу на добровољно здравствено осигурање, треба истаћи да према предмету и добровољно здравствено осигурање спада у осигурање лица, а према престацији осигуравача може да се убраја у свотна (када је обавеза осигуравача да исплати износ који је унапред одређен) или одштетна осигурања (када се обавеза осигуравача састоји у исплати трошкова лечења).
3. Правне основе уговора о осигурању живота регулисане су Законом о облигационим односима иако су за уговор значајне и неке одредбе Закона о осигурању. У литератури која се бави питањима одредаба ЗОО у погледу уговора о осигурању живота постоји широк спектар супротних мишљења о многим кључним питањима овог уговора, од којих смо нека истакли и у овом раду. У нашем правном систему пре 1978. године постојала је дилема да ли целокупно право осигурања треба регулисати јединственим законским актом или одвојено. Разлог је то што комплексност живота имплицира да законодавац не може унапред предвидети све правне ситуације с којима се сусрећемо у свакодневном животу. Међутим, уговор о осигурању живота је и делимично адхезивни уговор, што значи да су права и обавезе

уговорних страна одређене и општим и посебним условима осигурања. У тексту смо анализирали и нека решења Преднацрта Грађанског законика са препоруком за будуће нормативно регулисање. Република Србија, иако формално још није чланица ЕУ, Споразумом о стабилизацији и придруживању обавезала се да ће своје законодавство ускладити са законодавством ЕУ. Постојање јединственог права осигурања ЕУ не решава у целости потешкоће у регулисању уговорног односа из осигурања, које постоје због различитости у националним правним системима. Међу појединим ауторима јавила се идеја о доношењу посебног закона о уговору о осигурању, који би сачинила мешовита комисија, у чији састав би ушли представници осигуравајућих друштава, представници министарстава и професори правних факултета. На тај начин би се обезбедила заступљеност свих релевантних интереса укључујући и појединачне и опште интересе, како оних на које се примењује закон, тако и оних који врше примену закона.

4. Према ЗОО, уговор о осигурању је закључен кад уговорне стране потпишу полису осигурања. Полиса осигурања је исправа о закљученом уговору о осигурању. Поред састојака које мора имати свака полиса, у полиси осигурања живота морају бити назначени: име и презиме лица на чији се живот односи осигурање, датум његовог рођења и догађај или рок од кога зависи настанак права да се захтева исплата осигуранине своте. Полиса осигурања живота мора обухватити услове под којима уговарач може захтевати исплату њене откупне вредности, начин на који се та вредност израчунава, као и услове давања предумја. Такође, још једанпут истичемо да полиса осигурања живота може гласити на одређено лице или по наредби, али не може гласити на доносиоца. Ова законска формулација је сачињена у циљу отклањања могућих злоупотреба.
5. Када је у питању осигурање живота, у ЗОО на појединим местима погрешно се употребљава термин „осигураник”, а заправо се ради о осигураном лицу. Лице на чији живот се живот односи осигурање, а то може бити уговарач или неко треће лице, у ствари је осигурано лице. Имајући то у виду, наглашавамо неадекватност израза „уговарач осигурања”, за лице које закључује уговор о осигурању, јер својство „уговарача” има и осигуравач.

6. С обзиром на то да је осигурање живота у непрекидном процесу промена, у пракси се поред устаљених облика уговора о осигурању живота јављају и нове врсте. Класификација уговора о осигурању живота према различитим критеријумима омогућава јасно дефинисање права и обавеза одређене врсте уговора. Закон о облигационим односима говори о само једној врсти осигурања живота за случај смрти употребљавајући израз „на цео живот”. Можда би требало у неким будућим законским решењима у општим начелима о уговору о осигурању живота регулисати и неке друге врсте (барем из класичне поделе на осигурање живота за случај смрти, осигурање за случај доживљења година или неког догађаја и мешовито осигурање), како би се у пракси даље развијале комбинације тих облика. Због све веће конкурентности осигуравајућих друштава, све је већи број модалитета уговора о осигурању живота. Развој финансијских тржишта допринео је развоју хибридног производа осигурања у виду уговора о осигурању живота, везаног за инвестиционе фондове, који повезује елементе класичног осигурања живота и штедње у инвестиционим фондовима.
7. Осигуравач нема право судским путем тражити наплату премије. Још једанпут истичемо да се у овом случају не ради о *obligatio naturalis*, јер ипак долази до одређених законских последица. Постоји више разлога за овакво законско одређење, од којих истичемо штедни карактер дела премије осигурања живота и дугорочни карактер уговора о осигурању живота, где се током трајања уговора могу променити економске прилике уговарача осигурања.
8. Осигураник или корисник осигурања живота може кумулирати захтев из осигурања и захтев по основу накнаде штете. Оваква законска могућност последица је неодштетног карактера осигурања живота. У наведеном случају ради се о кумулацији захтева, и то захтева за накнаду штете према трећем лицу одговорном за наступање осигураног случаја (одговорност за штету), те захтева према осигуравачу (по основу уговора о осигурању живота). Последица начела допуштености кумулације накнаде штете и осигуране своте је тзв. забрана права суброгације осигуравача, односно осигуравач нема ни по ком правном основу право на накнаду од трећег лица одговорног за заступање осигураног случаја.

9. Математичка резерва је збир свих доспелих и укамаћених штедних премија у одређеном часу. Имајући у виду штедни карактер и дугорочност осигурања живота, ова средства представљају најзначајнија средства осигурања и потенцијал за побољшање портфеља осигурања живота. С обзиром на то да је углавном предвиђено плаћање средње премије, током читавог осигураног периода формирају се два дела премије, и то први део, који се назива „ризико премија” и служи за покриће ризика у текућој години и други део, штедна премија, који служи за изравнање првог дела премије у току целог периода осигурања. Закон о осигурању одређује да је друштво за осигурање дужно образovati математичку резерву за измирење будућих обавеза по основу дугорочних уговора о животном осигурању. Математичка резерва спада у техничке резерве друштва за осигурање, а издвајање из премије за математичку резерву се сматра расходом осигуравајућег друштва. Одлуком о техничким резервама Народне банке Србије математичка резерва се, по правилу, обрачунава довољно опрезном актуарски признатом проспективном методом као разлика садашње вредности будућих обавеза друштва утврђених уговором и садашње вредности будућих уплата премије. Ова обавеза, између осталог, укључује и учешће у добити на које у тренутку обрачуна уговарачи, осигураници и корисници осигурања имају индивидуално или колективно право, без обзира на то како је учешће у добити дефинисано и да ли је висина учешћа у добити гарантована. Иако је друштво дужно да свим заинтересованим лицима пружи податке о битним елементима метода и математичких основа коришћених за обрачун математичке резерве и бонуса по основу учешћа у добити, сматрамо да се у пракси уговарач осигурања налази у лошијем положају. Просечни грађанин често нема потребна сазнања како се формира математичка резерва. Додатно, у складу са Законом о осигурању, друштво за осигурање је дужно да пре закључења уговора обавести уговарача осигурања о основици и критеријумима за учешће у добити и начину и роковима за исплату учешћа у добити. Анализирајући предуговорна обавештења осигуравајућих друштава, закључујемо да је то често урађено на уопштен начин. Стога, у циљу побољшања положаја уговарача осигурања, предлажемо појачану надзорну и контролну функцију Народне банке Србије по овом питању, тако што ће се прописати јасни и транспарентни критеријуми за расподелу добити са санкцијама за њихово неспровођење.

10. Као последица формирања математичке резерва предвиђена су одређена права за време трајања уговора о осигурању живота: право на исплату математичке резерве у случају искључења ризика, право на откуп, предујам, редукција (снижење) осигуране своте и залагање полисе. Посебно је питање ако је формирана математичка резерва, тј. ако се самоубиство или намерно убиство догодило након што су уплаћене три годишње премије, јер тада постоји обавеза исплате математичке резерве уговарачу осигурања односно кориснику. Надаље, ако је уговарач осигурања платио премију барем за трогодишње раздобље, он има право тражити од осигураваача да му исплати откупну вредност полисе. Откуп је у сваком случају неповољна радња за уговарача осигурања, јер долази до раскида. Зато откуп не могу вршити повериоци ни корисници осигурања. Један од карактеристичних института у осигурању живота је и могућност узимања предујма. Разлика између откупа и предујма је у томе што уговарач осигурања на откуп има право, а предујам му се може одобрити. Како се сматра да су услови откупа веома ригорозни, требало би их преиспитати. Уговарач осигурања, који не жели смањење осигураних свота, нити откуп, може тражити предујма. Иако је исплата предујама факултативна обавеза осигураваача, у полиси морају бити наведени услови давања предујма. До редукције осигуране своте на износ откупне вредности полисе осигурања долази када осигураник престане да даље плаћа премије осигурања, а већ су плаћене бар три годишње премије. Закон о облигационим односима је предвидео да су бар три годишње премије потребне да се из њих образује математичка резерва. У супротном случају, ако нису плаћене три годишње премије, сматра се да је уговор раскинут.
11. Полиса осигурања живота може бити дата у залогу. Да би залагање полисе имало дејство према осигураваачу, потребно је да је он писмено обавештен да је полиса заложена одређеном повериоцу. Законодавац је чак повериоцу коме је полиса предата у залогу дао право да тражи и откуп ако потраживања, ради чијег је осигурања дата залога, не буду намирена по доспелости. Залагање полисе осигурања живота у корист банке је значајно средство обезбеђења приликом добијања кредита.
12. Имајући у виду да је код осигурања живота осигурана свота битан елемент уговора, она мора бити наведена у полиси осигурања живота. Код имовинских осигурања, свота осигурања се може утврдити према вредности предмета осигурања, што није случај код осигурања живота, јер људски живот нема границе вредности. Правна

основа на којој се заснива обавеза осигуравача да исплати осигурану своту је чињеница да су испуњене претпоставке предвиђене уговором. Исплата осигуране своте је основна обавеза осигуравача, значајна за одређивање правне природе.

Слабости нашег права у материји регулисања уговора о осигурања живота су бројне. У наставку су утврђени недостаци позитивноправних прописа у односу на уговор осигурању живота.

- Законодавац је предвидео следећу чињеницу: ако се самоубиство догодило у року од три године од дана закључења уговора, осигуравач није дужан да исплати кориснику осигурану своту, него само математичку резерву уговора. Из дословног тумачења ове одредбе произлази да је осигуравач дужан платити осигурану своту ако се самоубиство догодило након три године од закључења уговора.
- Према ЗОО, ако је повећање ризика толико да осигуравач не би закључио уговор да је такво стање постојало у часу његовог закључења, он може раскинути уговор. Ова одредба ствара правну несигурност, јер не постоје објективни критеријуми за оцену да ли би осигуравач под наведеним околностима закључио уговор. Код осигурања живота се сматра се да је ризик повећан само ако је осигурано лице променило занимање. Овако постављена законска формулација је на штету осигуравача, јер постоје и други случајеви повећања ризика осим промене занимања.
- Имајући у виду да у ЗОО не постоји одредба која регулише случај када се догоди осигурани случај после захтева откупа, а пре исплате откупне вредности, можда би требало размишљати у правцу решења из Скице проф. Констатиновића да у таквом случају корисник нема право на осигурану своту, него само на износ откупне вредности. Надаље, иако ЗОО предвиђа обавезу да се утврди начин на који се утврђује откупна вредност полисе осигурања, сматрамо да би требало утврди минималну откупну вредност, како би се спречиле злоупотребе од стране осигуравача.
- Приликом закључења уговора о осигурању живота уговарач осигурања је дужан да обавести о околностима значајним за оцену ризика. Наиме, овде може бити значајно

питање који степен пажње мора имати уговарач осигурања приликом пријаве околности. Следи да се ради о знању које има сваки пунолетни грађанин. Законом су прописане последице у случају намерне нетачне пријаве или прећуткивања. Међутим, остало је нерешено питање када је уговарач поступио намерно, али би упркос томе осигуравач закључио уговор. Такође, законодавац је направио пропуст у ситуацији када се се осигурани случај догодио пре него што је утврђена нетачност или непотпуност пријаве или након тога, а пре раскида уговора, односно пре постизања споразума о повећању премије. Ово питање је регулисано само када је учињена ненамерна пријава или прећуткивање, а не и када је уговарач осигурања намерно учинио нетачну пријаву или намерно прећутао неку околност. Ипак, без обзира на пропуст у регулисању, сматра се да одредбу треба применити и када је уговарач намерно деловао.

- Како ЗОО посебно регулише последице нетачних пријављивања година живота осигураника, предвиђено је да у случају ништавости уговора осигуравач враћа све примљене премије, односно да је осигуравач дужан вратити разлику између примљених премија и премија на које има право. На тај начин се одступило од последица из општих одредби ЗОО које се односе на намерну нетачну пријаву или прећуткивање, где је предвиђено да осигуравач задржава наплаћене премије.
- Осигураник је дужан, изузев у случају осигурања живота, обавестити осигуравача о наступању осигураног случаја најдаље у року од три дана од тренутка кад је то сазнао. Ако он не изврши ову своју обавезу у одређено време, дужан је надокнадити осигуравачу штету коју би овај због тога имао. Иако се ова одредба не односи на осигурање живота, овде је истичемо да би се у будућности размишљало о њеној примени и на осигурање живота, јер би у неким ситуацијама тако дошло до смањења трошкова осигуравача.
- Када је у питању осигурање живота у корист трећег лица, законодавац је одредио само ситуацију како ће се извршити подела осигуране своте између корисника који су заправо и наследници, али није предвидео када су као корисници, поред наследника, одређена и друга лица. Надаље, ЗОО предвиђа да се осигурање живота може односити и на живот неког трећег. Ако се осигурање односи на случај смрти

неког трећег, за пуноважност уговора потребна је његова писмена сагласност дата у полиси или у одвојеном писмену приликом потписивања полисе, са назначењем осигуране своте. Овако формулисана одредба би значила да је код колективног осигурања живота за пуноважност уговора потребна писмена сагласност свих лица обухваћених уговором. Потом, ЗОО је утврдио ништавост уговора о осигурању за случај смрти трећег лица млађег од четрнаест година. Превазилазећи мотиве законодавца приликом доношења ЗОО када је у питању ова одредба, сматрамо да треба размислити о укидању ове старосне границе.

- Позитивноправним законским прописима је предвиђено да је уговор о осигурању ништав ако је у часу његовог склапања већ настао осигурани случај, или је тај био у наступању, или је било извесно да ће наступити, или ако је већ тада била престала могућност да он настане. Ова одредба се односи на све врсте осигурања, па тако и на мешовито осигурање за случај смрти и доживљења. Самим тим би уговор о мешовитом осигурању живота био ништав према овој одредби, јер се код мешовитог осигурања живота осигурана свота исплаћује ако осигураник доживи уговорени рок или умре. Према томе, овде је извесно да ће осигурани случај наступити и да ово осигурање није противзаконито упркос пропусту законодавца.

Овде смо приказали само неке од проблема, који се појављују у вези са уговором о осигурању живота. У пракси се поред набројаних јављају и друге нејасноће и правне празнине, које позитивноправни прописи нису могли обухватити. Постојање правних празнина је неизбежност свих грана права, те у складу с тим и Права осигурања.

До формирања нових врста уговора о осигурању живота долази и због измењених прилика у привредном развоју једне државе. Према Извештају сектора за надзор над обављањем делатности осигурања Народне банке Србије, сектор осигурања у Републици Србији се по степену развијености налази знатно испод просека земаља чланица Европске уније. Међутим, у поређењу с групом земаља у развоју, може се закључити да је Република Србија на задовољавајућој позицији, уз постојање потенцијала за побољшање ове позиције.¹⁰⁷⁷ Раст животног стандарда, запослености, поверења у

---

¹⁰⁷⁷ Сектор осигурања у Републици Србији, *Извештај за 2022. годину*, Народна банка Србије, 2023, стр. 10.

осигуравајућа друштва, стимулативни порески систем, обезбеђење ниске инфлације, стабилности домаће валуте и либерализација финансијског тржишта су одлучујући чиниоци развоја осигурања живота. Повећање учешћа премије за осигурање живота у структури укупне премије може да буде генератор развоја привреде једне државе.

Како расте удео осигурања живота на тржишту осигурања, јављају се и спорови у вези са уговором о осигурању живота. Овај рад може послужити и као приручник којим ће бити покривена недовољно обухваћена област уговора о осигурању живота као уговора који последњих година доживљава убрзану стопу раста, те да се уговор о осигурању живота, правна природа, основне карактеристике, правне особине, сложени правни односи, врсте и предности приближе најширим круговима становништва као садашњим и будућим осигураницима.

ЛИТЕРАТУРА

Књиге и уџбеници

1. *A Dictionary of Law*, Oxford University Press, 2003.
2. A. Baumbach, J. К Нопт, *Handelsgesetzbuch mit GmbH&Co., Handelsklauseln, Bank – und Börsenrecht, Transportrecht (ohne Seerecht)*, С. Н. Beck, München, 2003.
3. A. Goldštajn, *Trgovačko ugovorno pravo – međunarodno i komparativno*, Narodne novine, Zagreb, 1991.
4. A. Keglević, *Ugovorno pravo osiguranja - Obveza obavještavanja i zaštita potrošača u domaćem, europskom i poredbenom pravu*, Školska knjiga, Zagreb, 2016.
5. А. Маленица, , *Римско право*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2008.
6. A. Richter, *Privatversicherungsrecht*, W. Kohlhammer, Stuttgart, 1980.
7. A. Schug, *Der Versicherungsgedanke und seine historischen Grundlagen*, V&R unipress GmbH, Birkach, 2011.
8. А. Тасић, *Основи осигурања*, Привредно-финансијски водич, Београд, 1976.
9. А. Филиповић, *Право осигурања*, Учитељски факултет, Београд, 2003.
10. А. Huseinbegović, *Osiguranje lica-Životno osiguranje, osiguranje od posljedica nezgode*, Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru, Mostar, 2008.
11. В. Јакаша, *Pravo osiguranja*, Informator, Zagreb, 1972.
12. Б. Т. Благојевић, В. Круљ, *Коментар закона о облигационим односима 2*, Савремена администрација, Београд, 1983.
13. В. Матијевић, *Osiguranje-sudska praksa*, Libertin naklada, Rijeka, 2014.
14. В. Рамљак, *Pravo osiguranja*, Mate, Zagreb, 2018.
15. В. F. Wagner, *Gabler Versicherungslexikon*, Gabler Verlag, Wiesbaden, 2017, преузето са <https://www.versicherungsmagazin.de/lexikon/risiko-1946407.html>
16. V. Gorenc, *Zakon o obveznim odnosima s komentarom*, RRiF, Zagreb, 1998.
17. V. Gorenc i dr., *Komentar Zakona o obligacionim odnosima*, Narodne novine, Zagreb, 2014.
18. В. Јовановић, *Осигурање у привреди*, Информатор, Загреб, 1962.
19. V. Kurzendorfer, *Einführung in die Lebensversicherung*, VVW GmbH, Karlsruhe, 2000.
20. В. Марјански, *Правна природа уговора о осигурању*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2006.

21. В. Марјански, *Уговор о осигурању*, Правни факултет у Новом Саду, Центар за издавачку делатност, Нови Сад, 2007.
22. В. Његомир, *Осигурање*, Ortomedics book, Нови Сад, 2011.
23. Д. Вељковић, *Уговори у привреди са судском праксом, примерима уговора и тужбама за остваривања права из тих уговора*, Пословни биро, Београд, 2008.
24. В. Сокал, *Осигурање у корист трећег лица*, Институт за упоредно право, Београд, 1976.
25. D. Klimke, *Die halbzwingenden Vorschriften des VVG, Ihre Missachtung und ihr Verhältnis zur Kontrolle nach den §§ 305 ff. BGB n. F.*, Dunker&Humboldt, Berlin, 2004.
26. Д. Мркшић, З. Петровић, К. Иванчевић, *Право осигурања*, Привредна академија, Нови Сад, 2006.
27. Д. Огризовић, *Економика осигурања*, ЗОИЛ, Сарајево, 1983.
28. Д. Попов, *Грађанско право, општи део*, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2007.
29. D. Pavić, *Ugovorno pravo osiguranja: komentar zakonskih odredbi*, Tectus, Zagreb, 2009.
30. E. Bruck, *Privateversicherungsrecht*, Mannheim, Berlin, Leipzig, 1930.
31. E. Vaughan, T. Vaughan, *Osnove osiguranja: upravljanje rizicima*, Mate, Zagreb, 2000.
32. Ж. Бујуклић, *Forum Romanum (римска држава, право, религија и митови)*, Правни факултет у Београду, Београд, 2005.
33. Ж. Лукић, *Уговор о осигурању живота*, Владета С. Јанићијевић, 1929.
34. З. Радовић, Ж. Алексић, *Преваре у осигурању*, Правно истраживачки центар, Београд, 1997.
35. З. Радовић, Ж. Алексић, З. Петровић, Т. Петровић, *Преваре у осигурању*, Глосаријум, 2003, Београд,
36. З. Петровић, *Осигурање живота и сродна осигурања*, Војноиздавачки завод, Београд, 2006.
37. З. Петровић, В. Чоловић, Д. Кнежевић, *Историја осигурања у Србији, Црној Гори и Југославији до 1941. године*, Београдска банкарска академија и Институт за упоредно право, Београд, 2013.
38. Z. Ćesić i dr., *Komentar Zakona o obveznim jednoima*, RRIF-plus, Zagreb, 2005.
39. I. Andrijanić, K. Klasić, *Tehnike osiguranja i reosiguranja*, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2002.
40. I. Bukljaš, B. Vizner, *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima*, knjiga 4, Riječla tiskara, Rijeka, 1979.

41. И. Вински, Н. Николић, М. Трифуновић, *Осигурање лица*, Заједница осигурања имовине и лица „Дунав“, 1978.
42. И. Јанковец, З. Миладиновић, *Право осигурања*, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш, 2006.
43. И. Спаић, *Кривичноправни аспекти превара и злоупотреба у осигурању*, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, 2019.
44. J. Birds, *Bird's Modern insurance law*, Sweet & Maxwell, London, 2007.
45. J. Burton, *The story of life insurance*, McClure, Phillips & co., New York, 1907.
46. Ј. Кочовић, П. Шулејић, *Осигурање*, ЦИД, Београд, 2002.
47. Ј. Кочовић, П. Шулејић, Т. Ракоњац-Антић, *Осигурање*, Економски факултет у Београду, 2010.
48. Ј. Радишић, *Облигационо право*, Нолит, Београд, 1979.
49. „Life Assurance“, у *Insurance Disputes*, Informa Law, second edition, London, 2003.
50. Љ. Лазаревић, *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, Савремена администрација, Београд, 2006.
51. М. Bijelić, *Osiguranje i reosiguranje*, Tectus, Zagreb, 2002.
52. М. Велимировић, *Привредно право*, Правни факултет Универзитета у српском Сарајеву, Сарајеву, 2001.
53. М. Vuković, *Obvezno pravo*, knjiga II, Školska knjiga, Zagreb, 1964.
54. М. Werber, G. Winter, *Grundzüge des Versicherungsvertragsrechts*, C.F. Müller Juristischer Verlag, Heidelberg, 1986.
55. М. Глинтић, *Правна природа права на исплату осигуране своје код осигурања лица*, Правни факултет у Београду, Београд, 2019.
56. М. Dreher, *Die Versicherung als Rechtsprodukt*, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen, 1991.
57. М. Исаковић, П. Шурлан, *Опште узансе за промет робом с објашњењима и судском праксом*, Привредни преглед, Београд, 1964.
58. М. Константиновић, *Облигације и уговори, скица за Законик о облигацијама и уговорима*, Службени лист СРЈ, Београд, 1996.
59. М. Лисов, Н. Жарковић, *Економске и техничке основе осигурања*, Факултет техничких наука, Нови Сад, 2010.
60. М. Милићевић, З. Петровић, *Официрска задруга и систем осигурања живота у Србији и Југославији (до 1941. године)*, Службени гласник, Београд, 2011.

61. М. Миловановић, *Изједначење права уговорног осигурања*, Привредник, Београд, 1935.
62. М. Clarke, *The Law of Insurance Contracts*, Informa Law, London, 1997.
63. М. Ћурак, Д. Јаковчевић, *Осигурање и ризичи*, RRI Plus, Zagreb, 2007.
64. М. Ћурковић, *Уговор о осигурању особа-живот, незгода, здравствено*, Инженјерски биро, Zagreb, 2009.
65. М. Schalk, *Die fondsgebundene Lebensversicherung*, LexisNexis, Wien, 2009.
66. М. Дžидић, М. Ћурковић, *Pravo osiguranja*, Правни факултет Свеучилишта у Mostaru, Mostar, 2017.
67. М. Terbille, *Versicherungsrecht*, С.Н. Beck, München, 2004.
68. Н. Жарковић, *Животна осигурања*, Сконто, Нови Сад, 2011.
69. Н. Машић, *Životno osiguranje*, Naklada autora, 2008.
70. Н. Николић, *Уговор о осигурању*, докторска дисертација, Београд, 1957.
71. Н. Јовановић, В. Радовић, М. Радовић, *Трговинско право*, Правни факултет Универзитета, Центар за издаваштво и информисање, Београд, 2021.
72. Н. Петровић Томић, *Заштита потрошача услуга осигурања: анализа и предлог унапређења регулаторног оквира*, Центар за издаваштво и информисање, Београд, 2015.
73. Н. Петровић-Томић, *Увод у право осигурања-први део*, Службени гласник, Београд, 2019.
74. N. Streuf, *Der Vertragsschluss mit einem englischen Versicherer via Internet*, Peter Lang D. Bern, 2002.
75. O. Meixner, R. Steinbeck, , *Das neue Versicherungsvetragsrecht*, Verlag C.H. Beck, München, 2008.
76. *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2007.
77. P. Koch, *Bilder zur Versicherungsgeschichte*, Verlag Versicherungswirtschaft e.V., Karlsruhe, 1978.
78. P. Schimikowski, *Versicherungsvertragsrecht*, С.Н.БЕСК, München, 2004.
79. P. Hartmann, *Grenzen der Versicherbarkeit*, Peter Lang D., Bern, 2018,
80. П. Шулејић, *Право осигурања*, Службени лист СФРЈ, Београд, 1973.
81. П. Шулејић, *Право осигурања*, Правни факултет у Београду, Београд, 2005.
82. R. M. Beckman A. Matusche-Beckman, *Versicherungsrechts-Handbuch*, Verlag C.H. München, 2009.

83. С. Ђорђевић, Д. Самарџић, *Немачко уговорно право осигурања са преводом закона (VVG)*, IRZ (Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit e.V.), 2014.
84. *Сектор осигурања у Републици Србији, Извештај за 2022. годину*, Народна банка Србије, 2023.
85. С. Илић, С. Јерковић, В. Булајић, *Век осигурања у Србији: развој делатности осигурања: 1839-1941*, Народна банка Србије, Београд, 2009.
86. С. Перовић, *Облигационо право*, Службени лист СФРЈ, Београд, 1986.
87. С. Перовић, Д. Стојановић, *Коментар Закона о облигационим односима*, Правни факултет Крагујевац-Културни центар Горњи Милановац, Крагујевац, 1980.
88. С. Перовић, *Коментар Закона о облигационим односима*, II књига, Савремена Администрација, Београд, 1995.
89. С. Шогоров, *Банкарско право*, Пословни биро, Нови Сад, 2004.
90. С. Шогоров, *Уговори трговинског права*, Центар за издавачку делатност, Правни факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2017.
91. Т. Josipović, *Načela europskog prava u presudama Suda Europske zajednice*, Narodne novine, Zagreb, 2005.
92. F. Wieser, *Versicherungsvertragsrecht*, LexisNexis, Viena, 2015.
93. H. Möller, *Versicherungvertragsrecht*, Betriebswirtschaftlicher Verlag Dr. Th. Gebler GmbH, Wiesebaden, 1971.
94. H. L. Weyers, M. Wandt, *Versicherungsvertragsrecht*, Luchterhand, München, 2003.
95. C. Farley Trenerry, *The Origin and Early History of Insurance: Including the Contract of Bottomry*, P. S. King & son, ltd., London, 1926.
96. Š. Ivanjko, *Osiguranje osoba*, rukopis.

Чланци

97. A. Bagur, L'assurance privée face à la dépendance, *Retraite et société*, No. 2/2003, pp. 37-57.
98. A. Keglević, Obaveza obavještanja kao instrument zaštite potrošača s posebnim osvrtom na potrošački ugovor o osiguranju, *Međunarodno savjetovanje: Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse*, Pravni fakultet u Mostaru, Mostar, str. 412-428.
99. A. Keglević, Zaštita osiguranika pojedinca kod ugovora o osiguranju-otvorena pitanja i dvojbe, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilšta u Rijeci*, br. 1/2013, str. 209-237.

100. A. Keglević, Načela europskog ugovornog prava osiguranja - razvoj, status i perspektive, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, br. 3/2013, str. 661-687.
101. А. Пак, Осигурање живота у упоредном праву, *Парнични и извршни поступак, накнада штете и осигурање*, Будва, 2006, стр. 405-432.
102. A. Radulović, Ugovor o osiguranju u svetlu opšteg dijela građanskog prava, *Ugovor o osiguranju prema novom ZOO*, 2005, str. 3-21.
103. A. Zubović, Primjena trgovačkih običaja, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, br. 1/2006, str. 307-343.
104. A. Wrigley, The French life insurance market, *Journal of the Staple Inn Actuarial Students' Society*, No. 2/1975, p. 194-205.
105. Б. Т. Благојевић, Правни проблеми осигурања код нас, *Анали Правног Факултета у Београду*, бр. 3-4/1953, стр. 287-310.
106. B. Jakaša, Nekoliko napomena na propisse Zakon o obveznim odnosima koji se odnose na osiguranje, *Osiguranje i privreda*, br. 8/1979, str. 13-25.
107. B. Jakaša, Nekoliko napomena na propise Zakona o obveznim odnosima koji se odnose na osiguranje, *Osiguranje i privreda*, br. 9/1979, str. 3-14.
108. B. Jakaša, Nekoliko napomena na propise Zakona o obveznim odnosima koji se odnose na osiguranje, *Osiguranje i privreda*, br. 10/1979, str. 20-30.
109. B. Londrc, Preteča prava osiguranja u antici, *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici*, br. 17/2016, str. 321-333.
110. B. Matijević, Nomotehnika u izradi uslova osiguranja, *Osiguranje*, br. 9/1999, str. 11-24.
111. B. Matijević, Ponuda za osiguranje, *Hrvatska pravna revija*, veljača 2003, str. 14-23.
112. B. Matijević, Izrada i primjena osiguravateljnih pravnih pravila, *Hrvatska pravna revija*, srpanj 2003, str. 19-33.
113. B. Matijević, Prijevare u osiguranju, *Osiguranje*, br. 12/2004, str. 17-18.
114. B. Matijević, Osiguranje života u korist treće osobe, *Osiguranje: časopis za teoriju i praksu osiguranja*, broj 1-2/2007, str. 78-87, преузето са <http://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?7527>
115. B. Matijević, Ništetnost odredaba o gubitku prava osiguranika na osigurninu nakon nastupanja osiguranog slučaja, *XXIX Savjetovanje „Aktuelnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse“*, Zagreb, 2014, str. 579-586.

116. B. Matijević, Promjena uvjeta osiguranja, *30. savetovanje „Aktuelnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse“*, Hrvatsko društvo za građanskopravne znanosti i praksu, Zagreb, 2015, str. 451-457.
117. B. Matijević, Rokovi zastare kod ugovora o osiguranju, *časopis „Osiguranje“*, 2015, str. 14-20.
118. Б. Павловић, Стипендијска рента, *YuInfo*, Копаоник, 2006, стр. 1-6.
119. B. Preložnjak, Pravna priroda ugovora o osiguranju života vezanog uz investicijske fondove, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, br. 3/2011, str. 967-1010.
120. V. Barbir, Osiguranje života-osiguranje i štednja, *Pravo i porezi*, br. 8/2011, str. 36-43.
121. В. Капор, Примена обичаја и узанси по Закону о облигационим односима, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 3-5/1978, стр. 335-347.
122. В. Марјански, Интерес у одштетном осигурању, *Право и привреда*, бр. 5-8/2006, стр. 824-823-834.
123. В. Марјански, Уговор о осигурању живота-разграничења, *Правни живот*, бр. 11/2006, стр. 555-564.
124. В. Марјански, Функције полисе осигурања, *Правни живот*, бр. 12/2009, стр. 879-881.
125. В. Чоловић, Специфичности примене рокова застарелости у осигурању, *Зборник радова са саветовања „Осигурање у сусрет процесу придруживања Србије и Црне Горе Европској унији“*, Палић, 2006, стр. 236-246.
126. В. Чоловић, Примена правила имовинског осигурања на осигурање од последица несрећног случаја, *Правна ријеч*, бр. 32/2012, стр. 191-198.
127. В. Чоловић, Обавеза обавештавања уговарача осигурања и осигураника као вид заштите потрошача, *Право и привреда*, бр. 4-6/2014, стр. 565-579.
128. В. Чоловић, Основне карактеристике тонтине осигурања, *Право и привреда*, бр. 3/2021, стр. 268-284.
129. В. Стојиљковић, *Пријављивање околности значајних за процену ризика*, *Правни живот*, бр. 11/1995, стр. 489-498.
130. Д. Глушац, Јавноправни и грађанскоправни аспекти превара у осигурању у Републици Србији, *XI Мајско саветовање*, Правни факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 8. мај 2015, стр. 363-374.
131. Д. Глушац, Обавеза осигуравача на информисање корисника услуге осигурања током трајања уговора“, *XXI век - век услуга и услужног права. Књ. 9*, Правни факултет у Крагујевцу, Институт за правне и друштвене науке, 2018, стр. 101-111.

132. Д. Глушац, Специфичности одређивања корисника код уговора о осигурању живота у корист трећег лица, *Међународни научни скуп „Савремени правни промет и услуге*, 2018, стр. 301-318.
133. Д. Глушац, Обавезе осигураваача осигурања на предуговорно обавештење уговараача осигурања“, *XVIII Међународна конференција „Трендови развоја земаља западног Балкана засновани на знању са посебним освртом на БИХ у процесу приступању ЕУ“*, Ур: Ј. Јусуфранић, М. Имамовић, Интернационални универзитет Травник, Универзитет Индонезија, Депок, Травник, 14-15. децембра 2018. године, стр. 374-380.
134. Д. Глушац, Искључени ризици из покрића у осигурању живота, *Међународни научни скуп „Слобода пружања услуга и правна сигурност“*, Правни факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2019, стр. 309-320.
135. Д. Глушац, Србија и GDPR-докле смо стигли?, *XVI међународни научни скуп "Правнички дани - Проф. др Славко Царић"*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, 26-28. септембра 2019. године, стр. 324-335.
136. Д. Глушац, Регулисање уговора о осигурању живота везаном уз инвестиционе фондове, *Међународни научни скуп „Услуге и права корисника“*, Правни факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 2020, стр. 319-330.
137. Д. Глушац, Исплата откупне вредности полисе, XXI век - век услуга и услужног права. Књ. 11, Правни факултет у Крагујевцу, Институт за правне и друштвене науке, 2020, стр. 85-93.
138. Д. Глушац, Премија осигурања живота и Covid-19, *Трендови у пословању*, бр. 2/2022, стр. 45-51.
139. Д. Мркшић, Г. Томашевић-Дражић, Полиса осигурања живота у функцији добијања комерцијалних кредита, *Саветовање Осигурање у сусрет процесу придруживања Србије и Црне Горе Европској унији*, Палић, 12-14. априла 2006, стр. 178-184.
140. Д. Мркшић, О. Узелац, Нови тип уговора о ризико осигурању живота, *Накнада штете, безбедност саобраћаја и обавезно осигурање*, Златибор, 2009, стр. 157-166.
141. D. Pavić, Pojam ugovora o osiguranju, *Osiguranje: hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja*, br. 6/2004, str. 12-16.
142. D. Pavić, Obveznopravna obeležja ugovora o osiguranju, *Hrvatska pravna revija*, br. 8/2004, str. 28-35.

143. D. Pavić, Interes osiguranja, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, Pravni fakultet u Splitu, broj 3/2005, str. 431-454.
144. D. Pavić, Prijenos ugovora o osiguranju, *Hrvatska pravna revija*, ožujak 2005, str. 31-45.
145. D. Pavić, Kodifikacija ugovornog prava osiguranja, *Pravo i porezi*, br. 6/2006, str. 17-25.
146. D. Pavić, Autonomno pravo osiguranja, *Hrvatska pravna revija*, travanj 2007, str. 27-28.
147. D. Pavić, Hijerarhija pravnih vrela za ugovor o osiguranju, *Osiguranje: hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja*, br. 5/2007, str. 32-43.
148. D. Pavić, Srednjovekovno staleško osiguranje, *Osiguranje: hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja*, br. 10/2007, str. 84-86.
149. D. Pavić, Razvoj ostalih vrsta osiguranja: osiguranje života, *Osiguranje: hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja*, br. 12/2008, str. 72-73.
150. D. Pavić, Pravna narav osigurateljeve obveze na isplatu osigurnine, *Osiguranje*, br. 12/1/2008, str. 58-69.
151. Д. Попов, Зблуда и превара као разлог рушљивости правног посла у домаћем и упоредном праву, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, стр. 107-122.
152. Е. Ћорић, Превара у осигурању у Кривичном законнику Србије са предлогом *de lege ferenda*, *Нова решења у казненом законодавству Србије и њихова практична примена*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Златибор, 2013, стр. 449-469.
153. З. Стојановић, Да ли је Србији потребна реформа кривичног законодавства?, *Crimen-časopis za krivicne nauke*, бр. 2/2013, стр. 119-143.
154. З. Павловић, Д. Глушац, Јавноправни и грађанскоправни аспекти превара у осигурању у Републици Србији, *XI Мајско саветовање*, Правни факултет у Крагујевцу, Крагујевац, 8. мај 2015, стр. 363-374.
155. З. Петровић, Историјски развој осигурања живота, *Правни информатор*, бр. 6/2009, стр. 40-45.
156. З. Петровић, Преварни поступци у осигурању живота, *Саветовање „Осигурање у сусрет процесу придруживања Србије и Црне Горе Европској унији“*, Палић, 2006, стр. 202-211.
157. З. Радовић, Злоупотреба права из осигурања, *Правни живот*, бр. 11/2000, стр. 489-496.

158. I. Barać, Osiguranje u okviru sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, *Svijet osiguranja*, br. 4/2001, str. 37-44.
159. И. Јанковец, Директива Европске уније о осигурању живота од 2002. године, *Зборник радова: Право осигурања у транзицији*, Палић, 2002, стр. 201-210.
160. Ј.Е. Ciecka, Edmond Halley's Life Table and Its Uses, *Journal of Legal Economics*. No. 1/2008, п. 65-74.
161. Ј. Пак, Преваре у осигурање имовине и лица, *Токови осигурања*, октобар 2002, стр. 2-9.
162. Ј. Пак, Интерес као основни услов за пуноважност уговора о осигурању, *Међународни научни скуп „Осигурање, накнада штете и парнични поступак“*, Златибор, 2014, стр. 44-59.
163. Ј. Селимовић, Уговор о осигурању живота, *Зборник радова Економског факултета у Сарајеву*, бр. 28/2008, стр. 309-334.
164. Ј. Славнић, Примена одредаба ЗОО заједничких за осигурање, *Правни живот*, бр. 2-3/1989, стр. 481-498.
165. Ј. Славнић, Правна природа полисе осигурања у југословенском праву, *Анали Правног факултета*, бр. 4/1989, стр. 336-351.
166. Ј. Славнић, Закључење уговора о осигурању и примена услова осигурања у пракси, *Правни живот*, бр. 11/1995, стр. 427-449.
167. Ј. Славнић, С. Јовановић, Производи осигурања без елемента ризика у осигурању лица, *Правни живот*, бр. 11/2008, стр. 857-871.
168. Ј. Славнић, Закључивање уговора о осигурању према Нацрту Општег референтног оквира за европско уговорно право осигурања : прилог расправи о регулисању уговора о осигурању у новом Грађанском законика Србије, *Зборник радова „Интеграција (Права) осигурања Србије у европски (ЕУ) систем осигурања“*, Палић, 2009, стр. 323-352.
169. Ј. Славнић, Предлог тема за јавну расправу о решењима која нису прихваћена у Преднацрту Грађанског законика Републике Србије у односу на уговор о осигурању, *Ревија за право осигурања*, бр. 1/2012, стр. 27-37.
170. Ј. Славнић, С. Јовановић, Законско регулисање осигурања живота у корист трећег лица у савременим европским правима и у праву Србије, *Правни живот*, бр. 11/2015, стр. 135-152.

171. J. van Schevichaven, Die rechtliche Natus des Lebensversicherungs-Vertrages, *Seperat-Abdruck aus A. Ehrenzweig's „Assecuranz-Jahrbuch“, XV. Jahrgang*, Verlag des Verfassers-Druck von Plaut&Co., Wien, 1893, s. 1-12.
172. J. Čuveljak, Primjena općih uvjeta za osiguranje, *Pravo u gospodarstvu*, br. 3/2012, str. 835-846.
173. К. Иванчевић, Заштита корисника финансијске услуге осигурања при закључењу уговора на даљину у Србији, *Европска ревија за право осигурања*, бр. 1/2016, стр. 10-19.
174. J. Pärli, Verbot geschlechtsspezifischer Prämien bei Versicherungsverträgen: Urteil des Europäischen Gerichtshofes vom 1. März 2011, Rs C-236/09 (Vorabentscheidungsverfahren)., *HAVE Haftung und Versicherung*, Nr. 2/2011, s. 153-159.
175. К. Томић, Утјецај GDPR регулирања заштите података на послове (ре) осигурања, Институт за упоредно право, Београд-Ваљево, 2018, стр. 403-416.
176. L. Belanić, Harmonizacija prava osiguranja u Europskoj uniji s osvrtom na ugovorno pravo osiguranja, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, br. 6/ 2010, str. 1335-1368.
177. L. Belanić, Ugovor o osiguranju sposobnosti vraćanja kredita prema uslovima osiguranja hrvatskih društava za osiguranje, kritika i prijedlozi reforme u poredbenom pravu, *Evropska revija za pravo osiguranja*, br. 1/2012, br. 70-78.
178. L. Qingwen, Die Vertragsfreiheit und ihre Grenzen bei Verbraucherverträgen in: *Privatautonomie*, Nomos, 2015, s. 205-215.
179. М. Витез, Појам и правна природа уговора о осигурању, *Правни живот*, бр. 11/2008, стр. 873-889.
180. M. Ginsburg, Roman Military Clubs and Their Social Functions, *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, Vol. 71/1940, s. 149-156.
181. М. Глинтић, Основне карактеристике осигурања живота корисника кредита, *Право и привреда*, бр. 3/2020, стр. 237-253.
182. М. Кнежевић, Осигурање живота, *Пословна политика*, октобар-новембар 2008, стр. 53-55.
183. М. Максимовић, Формални извори права осигурања код нас, *Осигурање и привреда*, бр. 5/1962, стр. 9-16.
184. М. Markov, Osnovne značajke mješovitog osiguranja života, *Osiguranje*, br. 5-6/1996, str. 1-14.

185. M. Markov, Prava ugovaratelja osiguranja života prije nastupa osiguranog slučaja, *Osiguranje*, br. 10/1997, str. 15-30.
186. M. Markov, Ugovor o osiguranju života u korist treće osobe-korisnika osiguranja, *Osiguranje*, br. 1-2/1998, str. 3-17.
187. M. Markov, Posljedice neispunjenja obaveza prijavljivanja okolnosti značajnih za ocjenu rizika u osiguranju života, *Osiguranje*, *Osiguranje*, br. 9/1998, str. 3-21.
188. М. Станојевић, Уговор о осигурању, *Архив за правне и друштвене науке*, књ. XVI, бр. 2-6/1913-1914.
189. М. Полићевић, О уговорима о осигурању живота, *Архив за правне и друштвене науке*, Београд 1908, стр. 491-500.
190. М. Самарџић, Љ. Сердаревић, Социолошкоправни аспект превара у осигурању и однос са коруптивним кривичним делима, *Зборник радова Осигурање у СЕФТА региону*, Привредна комора Србије, Златибор, 2010, стр. 409-414.
191. М. Ћурковић, Ugovor o životnom osiguranju, *Pravo u gospodarstvu*, br. 11/12, 1996, str. 1023-1036.
192. М. Ћурковић, Ugovor o osiguranju od posledica nesretnog slučaja, *Osiguranje*, br. 12/1997, str. 3-19.
193. М. Ћурковић, Ugovor o osiguranju = obaveza informiranja o značajnim okolnostima, Izlaganje sa XVII savjetovanja pravnika u Opatiji, 6-8. novembra 2002. godine, *Osiguranje*, 2003, str. 36-43.
194. М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju, Novi Zakon o obveznim odnosima: najznačajnije izmjene, novi instituti*, Zagreb, 2005, str. 207-219.
195. М. Ћурковић, Obaveze stranaka iz ugovora o osiguranju, *Ugovor o osiguranju prema novom ZOO*, 2005, str. 29-44.
196. М. Ћурковић, Zastupanje i posredovanje u osiguranju prema Zakonu o osiguranju, *Novi propisi iz osiguranja - Zakon o osiguranju i Zakon o obveznim osiguranjima u prometu*, 2006, str. 47-62.
197. М. Ћурковић, Otkup police životnog osiguranja, *Hrvatska pravna revija*, mart 2014, str. 18-22.
198. Н. Јовановић, Уговор о игри и опклади, *Усклађивање пословног права Србије са правом ЕУ*, 2013, стр. 261-316.
199. N. Legh-Jones, J. Birds, D. Owen, *MacGillivray on Insurance Law*, Sweet & Maxwell, London, 2003.

200. Н. Николић, Значај полисе за наплату потраживања од осигурача, *Осигурање*, бр. 9-10/1958, стр. 21-29.
201. Н. Николић, Постанак уговора о осигурању, *Осигурање и привреда*, бр. 2/1980, стр. 10-36.
202. Н. Николић, Обавеза уговарача осигурања при закључењу уговора о осигурању, *Осигурање и привреда*, бр. 7-8/1983, стр. 49.
203. Н. Николић, Правна природа услова за осигурање имовине и лица, *Осигурање у теорији пракси*, бр. 1-2/1996, стр. 3-6.
204. Н. Петровић-Томић, Осигурање живота везано за инвестиционе фондове, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1/2013, стр. 122-148.
205. Н. Петровић-Томић, Преднацрт Грађанског законика Србије, друга књига, облигациони односи-примедбе на Главу XLVI: Уговор о осигурању, *Право и привреда*, бр. 10-12/2014, стр. 194-211.
206. Н. Петровић-Томић, Уговор о осигурању способности враћања кредита, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2/2017, стр. 91-112.
207. Н. Петровић-Томић, Актуелност разликовања права на накнаду штете и права на осигурану своту у делу Михаила Константиновића: класични институти и модерно право осигурања, *Анали Правног факултета у Београду*, Посебан број у част професора Михаила Константиновића, 2022, стр. 605-633.
208. Н. Стојановић, Облигационоправни уговори од посебног значаја за наследно право и установа нужног дела, *Зборник радова „Тридесет година Закона о облигационим односима de lege lata i de lege ferenda“*, Београд, 2009, стр. 450-465.
209. Љ. Стаменковић, Кумулирање права из осигурања и права на накнаду штете и суброгација осигураватеља код имовинских и личних права, *Осигурање и привреда*, бр. 8/1971, стр. 15-25.
210. О. Антић, Правна природа уговора у корист трећег лица, *Правни живот*, бр. 11/2007, стр. 743-756.
211. О. Станковић, О судској пракси, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1-2/1977, стр. 203-213.
212. P. Rosanda, Terorizam i rizici životnog osiguranja, *Svijet osiguranja*, br. 3/2004, str. 60-61.
213. P. V. Hagelschuer, Grundlegendes über die Lebensversicherung, *Lebensversicherung*, 1987, s. 15-35.

214. П. Шулејић, Правни положај корисника осигурања, *Правни живот*, бр. 10/1998, стр. 949-958.
215. П. Шулејић, Правна природа средстава математичке резерве у осигурању, *Право и привреда*, бр. 5-8/2006, стр. 771-780.
216. П. Шулејић, Предлози за регулисање уговора о осигурању у Грађанском законик у Србије који се односе на закључивање уговора, *Зборник радова „Европски пут и права осигурања Србије посебно уговора о осигурању“*, Палић, 2008, стр. 263-279.
217. П. Шулејић, Застарелост потраживања из правних односа осигурања као предмет законског регулисања, *Ревизија за право осигурања*, бр. 2/2009, стр. 16-22.
218. П. Шулејић, Општи услови као саставни део уговора, *Правни живот*, бр. 3-4/2009, стр. 21-31.
219. П. Шулејић, Нека питања стечаја и ликвидације друштава за осигурање с посебним освртом на дејства у погледу двостранотеретних уговора, *Право и привреда*, бр. 5-8/2009, стр. 174-184.
220. П. Шулејић, Осигурање лица у светлу доношења Грађанског законика Србије, *Правни живот*, бр. 12/2009, стр. 797-805.
221. П. Шулејић, *Уговор о осигурању у Преднацрту Грађанског законика Србије од 2010. године*, *Зборник радова: Европске (ЕУ) реформе у праву осигурања Србије*, XI Саветовање, Удружење за право осигурања Србије, Палић, 23-24. април 2010, стр. 162-187.
222. П. Шулејић, Метод регулисања законских норми које се односе на уговор о осигурању, *Правни живот*, бр. 11/2012, стр. 387-400.
223. R. Merkin, Gambling by Insurance - A Study of the Life Assurance Act 1774, *Anglo-American Law Review*, No. 3/1980, p. 331-363.
224. R. Pearson, The Socio-Economic Setting for Developing Tontines from the 17th to the 19th Centuries, *The Past, Present, and Future of Tontines.: A Seventeenth Century Financial Product and the Development of Life Insurance*. Duncker & Humblot GmbH, vol. 2, 2018, pp. 79–106.
225. S. Andrijašević, Životna osiguranja i upravljanje portfoliom životnih osiguranja, *Ekonomski pregled*, br. 5-6/1999, str. 557-592.
226. S. Andrijašević, A. Radić, Upravljanje portfeljom životnih osiguranja, *Svijet osiguranja*, br. 3/1999, str. 31-40.

227. С. Илијић, Јавноправни аспекти превара у осигурању у Србији, *Зборник радова Осигурање у СЕФТА региону*, Привредна комора Србије, Златибор, 2010, стр. 387-398.
228. С. Јовановић, Премија осигурања неживотних грана, *Ревизија за право осигурања*, бр. 4/2007, стр. 22-29.
229. С. Јовановић, Грађанскоправни аспекти превара у праву осигурања Републике Србије и европском праву, Европско законодавство, бр 43-44/2013, стр. 67-82.
230. С. Јовановић, Законска ограничења и искључења ризика у европском и српском праву приватног осигурања, *Зборник радова: Модерно право осигурања: текућа питања и трендови*, Палић, 11-13. априла. 2014., стр. 272-286.
231. С. Јовановић, Осигурање у Српском грађанском законнику из 1844. године – прилог историји правног регулисања уговора о осигурању у Србији, *Токови осигурања*, бр. 3/2022, стр. 9-45.
232. С. Јоцовић, Уговори у корист трећих лица у осигурању, *Зборник радова: Саветовање Осигурање у светлу новог законодавства*, Палић, 14-17. април 2005, стр. 274-284.
233. S. Petrić, O pretpostavkama obvezatnosti općih uvjeta ugovora, *Pravo i porezi*, br. 10/2001, str. 31-37.
234. Т. Клунић, Осигурање живота за случај смрти као instrument осигурања стамбених кредита, *Zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne konferencije „Dani hrvatskog osiguranja“*, Zagreb, 2014, str. 189-197.
235. Т. Насић. Обичаји као извор трговачког права, *Правни вјесник*, br. 3-4/2014, str. 239-257.
236. Н. Иванишевић, Одраз Закона о обвезним односима на праксу осигурања особа, *Оsigурање и привреда*, br. 1/1980, str. 24-30.
237. Н. Момчиновић, Уговор о осигурању: Битне измјене које доноси нови Закон о обвезним односима, *Pravo u gospodarstvu*, br. 6/2005, str. 127-143.
238. Х. Баљић, Ј. Шторх, Начело једнаких вредности узајамних давања страна код уговора о осигурању у судској пракси, *Правни живот*, бр. 11/1995, стр. 473-487.
239. С. Walford, History of Life Assurance in the United Kingdom, *Journal of the Institute of Actuaries and Assurance Magazine*, 2/1885, p. 114-130.
240. Ш. Ивањко, Преваре у осигурању и грађанскоправне последице, *Зборник радова Осигурање у СЕФТА региону*, Привредна комора Србије, Златибор, 2010, стр. 377-385.

Интернет сајтови

241. *15 Cases of High Profile Murders to Commit Life Insurance Fraud*, преузето са <http://www.lifeinsurancequotes.net/blog/page/6/>
242. *Bitcoin als neue Zahlungsoption*, преузето са <https://www.axa.ch/de/ueber-axa/blog/trend/bitcoin-kryptowaehrung-zahlungsmoeglichkeiten.html>
243. Б. Павловић, *Време је за Unit-link!*, преузето са <https://brankopavlovic.rs/documentation/kolumnanov2015.pdf>
244. *Друге врсте животних осигурања - модели за свакога*, преузето са <https://ersteznali.rs/poglavlje/druge-vrste-zivotnih-osiguranja-modeli-za-svakoga>
245. D. Sever, *Korisnik osiguranja – osoba na koju se polica osiguranja odnosi iako nije ugovorna strana*, преузето са <http://www.iusinfo.hr/DailyContent/Topical.aspx?id=15033>
246. *Den Partner richtig absichern*, преузето са <https://www.finanztip.de/risikolebensversicherung/verbundene-lebensversicherung/>
247. *Животно осигурање корисника кредита – променљива рата премије*, преузето са <https://www.ddor.rs/zivotno-osiguranje-korisnika-kredita-promenljiva-rata-premije/>
248. *Животна осигурања везана за инвестиционе јединице: другачија стратегија улагања*, преузето са <https://bif.rs/2016/07/zivotna-osiguranja-vezana-za-investicione-jedinice-drugacija-strategija-ulaganja/>
249. *Insight in depth: underinsurance, misrepresentation and non-disclosure*, преузео са <https://www.financial-ombudsman.org.uk/data-insight/insight/insight-in-depth-underinsurance-misrepresentation-non-disclosure>
250. *Insurance Europe Mission statement*, преузето са <https://www.insuranceeurope.eu/about-us/1/who-we-are/mission-statement>
251. *Insurance companies create a common database to better identify fraud, a first in Belgium*, преузето са https://www.rtf.be/info/economie/detail_les-assurances-creent-une-banque-de-donnees-commune-pour-mieux-reperer-les-fraudes-une-premiere-en-belgique?id=10682032
252. *Insurance fraud*, преузето са https://www.law.cornell.edu/wex/insurance_fraud
253. *Јавна расправа о Преднацрту грађанског законика*, преузето са <https://aks.org.rs/aks/wp-content/uploads/2017/05/%D0%A1%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%95%D0%9C%D>

[0%90%D0%A2%D0%98%D0%97%D0%90%D0%A6%D0%98%D0%88%D0%90-09-05-2017.doc](#)

254. *Јавна расправа о Преднацрту Грађанског законика, радни (помоћни) материјал за израду нацрта српског грађанског законика*, преузето са <http://www.okruglistoadvokata.rs/javnarasprava/Sisrtematizacija-Nacrt-Gradjanski-Zakonik-RS.pdf>
255. *Je li riječka mina ratni rizik isključen iz osiguranja*, преузето са <https://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?22090>
256. *Konstante Versicherungssumme*, преузето са
257. <https://durchblicker.at/lebensversicherung/ratgeber/konstante-versicherungssumme-lebensversicherung>
258. *Lebensversicherung: Informationen zu den verschiedenen Formen*, преузето са <https://unternehmer.de/finanzen-steuern/44882-lebensversicherung-informationen-zu-den-verschiedenen-formen>
259. *Linear fallende Versicherungssumme*, преузето са <https://durchblicker.at/lebensversicherung/ratgeber/linear-fallende-versicherungssumme-lebensversicherung>
260. М. Ћурковић, *Ugovor o osiguranju života u korist nezahvalne kćeri*, преузето са <http://www2.burza.com.hr/novac/osiguranje/2003/10/031009-ugovor-o-osiguranju-zivota-u-korist-nezahvalne-kceri>
261. *Начини плаћања*, преузето са <https://www.uniqa.rs/UNIQA/58/Kontakt-i-usluge/Nacini-placanja>
262. *Обавезно животно осигурање уз стамбени кредит*, преузето са <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/030321/030321-vest10.html>
263. *Обавештење о условима прикупљања и обраде података о личности Дунав осигурања*, преузето са <https://www.dunav.com/uslovi-koriscenja/>
264. *Од чега зависи висина премије и којом динамиком могу да је плаћам?* преузето са <https://www.otposiguranje.rs/najcesca-pitanja/koliko-iznosi-najniza-godisnja-premija-i-koji-su-nacini-placanja-premije/>
265. *Осигурање живота корисника кредита*, преузето са <https://www.triglav.rs/osiguranja/fizicka-lica/zivot/vise-o-zivotnom-osiguranju/zivotno-osiguranje-korisnika-kredita>
266. *Осигурање за случај доживљења*, преузето са

267. <https://www.triglav.rs/osiguranja/fizicka-lica/zivotno-osiguranje/osiguranje-za-slucaj-doživljenja>
268. *Solvency II*, преузето са https://www.eiopa.europa.eu/browse/regulation-and-policy/solvency-ii_en
269. *Risikolebensversicherung mit gleichbleibendem Beitrag*, преузето са <https://www.verti.de/lebensversicherung/risikolebensversicherung/gleichbleibender-beitrag/>
270. *Risikolebensversicherung: Das Wichtigste kurz erklärt*, преузето са <https://www.zurich.de/de-de/privatkunden/vorsorge-und-vermoegen/hinterbliebenenabsicherung/risikoleben-komfort>
271. *Risikolebensversicherung: Feste oder fallende Versicherungssumme?* преузето са <https://www.procontra-online.de/artikel/date/2020/10/risikolebensversicherung-feste-oder-fallende-versicherungssumme/>
272. *Risikolebensversicherungen mit steigenden Versicherungssummen*, преузето са <https://www.risikolebensversicherung.com/wie-hoch-sollte-die-versicherungssumme-sein/>
273. *Revealed – the 10 worst insurance fraud cases of all time*, преузето са <https://www.insurancebusinessmag.com/us/guides/revealed--the-10-worst-insurance-fraud-cases-of-all-time-433114.aspx>
274. *Rückwärtsversicherung*, преузето са <https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/rueckwaertsversicherung-43861>
275. *Termfixversicherung*, преузето са <https://www.finanzprofit.de/termfixversicherung.html>
276. *Unfallversicherung mit Beitragsrückgewähr (UBR)*, преузето са <https://versicherungundberatung.de/artikel/unfallversicherung-mit-beitragsr%C3%BCckgewaehr>
277. *The French Insurance Federation*, преузето са <https://www.ffa-assurance.fr/en/our-regional-presence>
278. *Controassicurazione*, преузето са <https://www.6sicuro.it/glossario-assicurazioni/controassicurazione/>
279. *Contrats en cas de vie en assurance vie*, преузето са <https://www.adetef.fr/assurance-vie/contrats-cas-de-vie.html>
280. *What Is Last-Survivor Life Insurance?*, преузето са <http://www.insourcecentral.com/Last-Survivor-Life-Insurance.c1071.htm>

281. *What is 'Misrepresentation'*, преузето са
<https://economictimes.indiatimes.com/definition/misrepresentation>

Правни акти

282. Аустријски Закон о уговору о осигурању из 1958. године (Bundesgesetz vom 2. Dezember 1958 über den Versicherungsvertrag (Versicherungsvertragsgesetz 1958). StF: BGBl. Nr. 2/1959 (NR: GP VIII RV 102 AB 547 S. 68. BR: S. 140.))
283. Аустријски Закон о уговору о осигурању из 1917. године (Das Gesetz über den Versicherungsvertrag vom 23. Dezember 1917, RGBl. Nr. 501)
284. Директива 2000/64/ЕЗ о размени информација с трећим државама (Directive 2000/64/EC of the European Parliament and of the Council of 7 November 2000 amending Council Directives 85/611/EEC, 92/49/EEC, 92/96/EEC and 93/22/EEC as regards exchange of information with third countries, OJ L 290, 17.11.2000, p. 27–28)
285. Директива ЕУ 2016/680 о заштити појединаца у вези с обрадом података о личности од стране надлежних органа у сврхе спречавања, истраге, откривања или прогона кривичних дела или извршавања кривичних санкција и о слободном кретању таквих података (Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) OJ L 119, 4.5.2016, p. 1–88)
286. Директива 2002/12/ЕЗ о границама солвентности за осигураваче животних осигурања (Directive 2002/12/EC of the European Parliament and of the Council of 5 March 2002 amending Council Directive 79/267/EEC as regards the solvency margin requirements for life assurance undertakings, OJ L 77, 20.3.2002, p. 11–16)
287. Директива 2002/83/ЕЗ о усклађивању закона, подзаконских аката и управних прописа која се односи на животно осигурање, Трећа животна осигурања-консолидована верзија (Directive 2002/83/EC of the European Parliament and of the Council of 5 November 2002 concerning life assurance, OJ L 345, 19.12.2002, p. 1–51)
288. Директива 2009/138/ЕЗ Европског парламента и Савета о оснивању и обављању делатности осигурања и реосигурања, Солвентност II (Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II), OJ L 335, 17.12.2009, p. 1–155)

289. Директива 73/239 о усаглашавању законских, подзаконских и административних аката који се односе на отпочињање и обављање делатности директног осигурања, осим осигурања живота (Прва неживотна директива).
290. Директива 79/267/ЕЕЗ о усаглашавању законских, подзаконских и административних прописа који се односе на отпочињање и обављање делатности директног животног осигурања, Прва животна директива (First Council Directive 79/267/EEC of 5 March 1979 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to the taking up and pursuit of the business of direct life assurance, OJ L 63, 13.3.1979, p. 1–18)
291. Директива 92/96/ЕЕЗ о усклађивању закона, подзаконских и управних прописа који се односе на директно животно осигурање и којом се мења и допуњује Директива 79/267/ЕЕЗ и 90/619/ЕЕЗ, Трећа животна директива (Council Directive 92/96/EEC of 10 November 1992 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct life assurance and amending Directives 79/267/EEC and 90/619/EEC (third life assurance Directive), OJ L 360, 9.12.1992, p. 1–27)
292. Директива 93/13/ЕЕЗ од 5. априла 1993. године о неправичним клаузулама у потрошачким уговорима (Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts, OJ L 95, 21.4.1993, p. 29–34)
293. Допунски услови за осигурање живота само за случај смрти осигураника са опадајућим осигураним свотама *Wiener Städtische osiguranje a.d.o.* од 27.1.2014. године.
294. Друга директива 90/619/ЕЕЗ о усклађивању закона, подзаконских и управних прописа која се односи на директно животно осигурање и којом се мења и допуњује Директива 79/267/ЕЕЗ, Друга животна директива (Council Directive 90/619/EEC of 8 November 1990 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct life assurance, laying down provisions to facilitate the effective exercise of freedom to provide services and amending Directive 79/267/EEC, OJ L 330, 29.11.1990, p. 50–61)
295. Закон о девизном пословању (Службени гласник РС, бр. 62/2006, 31/2011, 119/2012, 139/2014 и 30/2018)
296. Закон о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима (Службени гласник РС, бр. 85/2005 и 31/2011)

297. Закона о заштити корисника финансијских услуга (Службени гласник РС, бр. 36/2011 и 139/2014)
298. Закон о заштити конкуренције (Службени гласник РС, бр. 51/2009 и 95/2013)
299. Закон о заштити података о личности (Службени гласник РС, бр. 87/2018)
300. Закон о здравственом осигурању (Службени гласник РС, бр. 25/2019)
301. Закона о изменама и допунама Кривичног законика (Службени гласник РС, бр. 94/2016 од 24.11.2016. године)
302. Закон о неважности правних прописа донетих пре 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације (Службени лист ФНРЈ, бр. 86/1946)
303. Закон о облигационим односима (Службени лист СФРЈ", бр. 29/78, 39/85, 45/89 - одлука УСЈ и 57/89, Службени лист СРЈ, бр. 31/93, Службени лист СЦГ, бр. 1/2003 - Уставна повеља и Службени гласник РС, бр. 18/2020)
304. Закон о облигационим односима Естоније (Võlaõiguseadus, Vastu võetud 26.09.2001, RT I 2001, 81, 487, jõustumine 01.07.2002)
305. Закон о обустави извршења и обезбеђења, као и тока рокова (Службени војни лист Краљевине Србије, бр. 22, 3.8.1914.)
306. Закон о општем управном поступку (Службени гласник РС, бр. 18/2016, 95/2018 - аутентично тумачење и 2/2023 - одлука УС)
307. Закон о осигуравајућим друштвима Краљевине Србије из 1892. године (Српске новине Краљевине Србије, бр. 127/1892)
308. Закон о осигуравајућим заводима и заједницама (Службени лист СФРЈ, бр. 27/61)
309. Закон о осигурању (Службени гласник РС, бр. 139/2014 и 44/2021)
310. Закон о основама система осигурања имовине и лица (Службени лист СФРЈ, бр. 24/76)
311. Закон о основама система осигурања имовине и лица (Службени лист СФРЈ, бр. 17/90, 82/90 и Службени лист СРЈ, бр. 31/93, 24/94)
312. Закон о парничном поступку (Службени гласник РС, бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС, 55/2014, 87/2018 и 18/2020)
313. Закон о привредним друштвима (Службени гласник РС, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 и 109/2021)
314. Закон о рачуноводству (Службени гласник РС, бр. 73/2019 и 44/2021 - др. закон)
315. Закон о ревизији (Службени гласник РС, бр. 73/2019)
316. Закон о стечају (Службени гласник РС, бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018)

317. Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање (Службени гласник РС, бр. 14/2015 и 44/2018 - др. закон)
318. Закон о уговору о осигурању Грчке (Ασφαλιστική σύμβαση, τροποποιήσεις της νομοθεσίας για την ιδιωτική ασφάλιση και άλλες διατάξεις (ФЕК 87/τ.Α'/16.5.1997))
319. Закон о уговору о осигурању Финске (Vakuutusopimuslaki, L 28.6.1994/543)
320. Закон о уговору о осигурању Шпаније (Insurance Contract Act (Ley 50/1980, de Contrato de Seguro, LCS)).
321. Закона о играма на срећу (Службени гласник РС, бр. 88/2011, 93/2012 - др. закон, 30/2018 и 95/2018)
322. Закон о осигурању Белгије из 2014. године (4 AVRIL 2014. - Loi relative aux assurances)
323. Закон о осигурању Републике Хрватске (Народне новине, бр. 30/2015, 63/2020, 133/2020)
324. Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање (Службени гласник РС, бр. 14/2015 и 44/2018 - др. закон)
325. Законик о осигурању Бугарске (Кодекс за застраховането В сила от 01.01.2016 г.)
326. Законик о приватном осигурању Италије (Codice delle assicurazioni private. (GU Serie Generale n.239 del 13-10-2005 - Suppl. Ordinario n. 163))
327. Закон о заштити потрошача (Службени гласник РС, бр. 62/2014, 6/2016 - др. закон и 44/2018 - др. закон)
328. Закон о трговини (Службени гласник РС, бр. 52/2019)
329. Закон о обвезним односима Републике Хрватске (Народне новине бр. 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015, 29/2018)
330. Закон о осигурању Велике Британије (*Life Assurance Act 1774 chapter 48 14 Geo 3*)
331. Кривични законик Републике Србије (Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)
332. Мађарски Грађански законик (2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről)
333. Модел-закон УНЦИТРАЛ-а о међународној трговинској арбитражи (UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (United Nations documents A/40/17, annex I and A/61/17, annex I) (As adopted by the United Nations Commission on International Trade Law on 21 June 1985, and as amended by the United Nations Commission on International Trade Law on 7 July 2006))
334. Немачки Грађански законик (Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)) из 1896. године.

335. Немачки Закон о уговору о осигурању (Versicherungsvertragsgesetz vom 23. November 2007 (BGBl. I S. 2631), das zuletzt durch Artikel 17 des Gesetzes vom 22. Februar 2023 (BGBl. 2023 I Nr. 51) geändert worden ist)
336. Obligacijski zakonik (Uradni list RS, št. 97/07 – uradno prečišćeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631)
337. Одлука о техничким резервама (Службени гласник РС, бр. 42/2015 и 36/2017)
338. Опште узансе за промет робом (Службени лист ФНРЈ, бр. 15/54)
339. Општи грађански законик Аустрије из 1811. године (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie (ABGB) StF: JGS Nr. 946/1811)
340. Општи немачки трговачки законик из 1897. године (Handelsgesetzbuch Gesetz vom 10.05.1897 (RGBl. I S. 219) zuletzt geändert durch Gesetz vom 10.03.2023 (BGBl. I S. 64) m.W.v. 16.03.2023)
341. Општа уредба о заштити података (GDPR) - Уредба (ЕУ) 2016/679 о заштити физичких лица у односу на обраду података о личности и о слободном кретању таквих података и о стављању (Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) OJ L 119, 4.5.2016, p. 1–88)
342. Општи услови за осигурање живота *ОТР осигурања а.д.о.* Београд од 29.4.2021. године.
343. Општи услови за осигурање живота *ОТР осигурања а.д.о.* Београд од 14.8.2019. године.
344. Општи услови за осигурање живота *Wiener Städtische osiguranje a.d.o.* од 6.5.2020. године.
345. Општи услови за осигурање живота *Дунав осигурања а.д.о.* од 1.1.2020. године.
346. Општи услови за осигурање живота *Generali a.d.o.* Београд од 10.6.2009. године.
347. Основни закон о осигурању и осигуравајућим организацијама (Службени лист СФРЈ, бр. 7/67)
348. Португалски Декрет о установљавању правног оквира за уговор о осигурању (Decree-Law (72/2008 Establishes the legal framework for Insurance Contracts Others - Assembleia da República - 16/04/2008))
349. Посебни услови за допунско осигурање лица од последица несрећног случаја (незгоде) уз осигурање живота *Wiener Städtische osiguranje a.d.o.* од 6.5.2020. године.

350. Посебни услови осигурања живота корисника кредита LV 81102/00 *Grawe* осигурања
351. Правила Београдске задруге од 2.2.1897. године
352. Правилник о уређењу и пословању Државног осигуравајућег завода (Службени лист ФНРЈ, бр 31/46)
353. Преднацрт Грађанског законика Републике Србије из 2019. године.
354. Римски уговор из 1957. године, Уговор о основању Европске економске заједнице (Treaty of Rome (Treaty establishing the European Economic Community (EEC Treaty)), Euratom Treaty, 25.3.1957.)
355. Румунски Грађанског законика (Noul Cod Civil – the New Civil Code, officially Law no. 287/2009 on the Civil Code)
356. Словеначки Закон о облигационим односима (Obligacijski zakonik (Uradni list RS, št. 97/07 – uradno prečišćeno besedilo, 64/16 – odl. US in 20/18 – OROZ631))
357. Српски грађански законик из 1844. године
358. Трећа директива 92/49/ЕЕЗ о усклађивању закона, подзаконских и управних аката која се односи на неживотно осигурање којом се мења и допуњује директива 73/239/ЕЕЗ и 88/357/ЕЕЗ (Council Directive 92/49/EEC of 18 June 1992 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct insurance other than life assurance and amending Directives 73/239/EEC and 88/357/EEC (third non-life insurance Directive), OJ L 228, 11.8.1992, p. 1–23)
359. Уговора о функционисања Европске уније из 2007. године, Уговор о Лисабону (Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union Consolidated version of the Treaty on European Union Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union Protocols Annexes to the Treaty on the Functioning of the European Union Declarations annexed to the Final Act of the Intergovernmental Conference which adopted the Treaty of Lisbon, signed on 13 December 2007, OJ C 202, 7.6.2016, p. 1–388)
360. Уредба бр. 593/2008 о меродавном праву за уговорне обавезе, Уредба Рим I (Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I), OJ L 177, 4.7.2008, p. 6–16)
361. Уредба о надзору над осигуравајућим предузећима од 25.2.1937. године (Службене новине Краљевине Југославије, бр. 46 – XV, 147-150)

362. Уредба Парламента и Савета Европске уније бр. 864/2007 о меродавном праву за вануговорне обавезе, Уредба Рим II (Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the law applicable to non-contractual obligations (Rome II), OJ L 199, 31.7.2007, p. 40–49)
363. Устав Републике Србије (Службени гласник РС, бр. 98/2006)
364. Француски Законик о осигурању (Code des assurances, Décr. no 76-666 du 16 juill. 1976)
365. Чешки Грађански законик (Občanský zákoník, Zákon č. 40/1964 Sb. (Civil Code, Act no. 40/1964))
366. Швајцарски закон о уговору о осигурању (Bundesgesetz über den Versicherungsvertrag (Versicherungsvertragsgesetz, VVG) vom 2. April 1908 (Stand am 1. Januar 2022), Kurztit. und Abkürzung eingefügt durch Ziff. I des BG vom 17. Dez. 2004, in Kraft seit 1. Jan. 2006 (AS 2005 5245; BBl 2003 3789))

Судска пракса

367. Француски грађански суд, I грађанско одељење, 27.5.1998., бр. 955 D, обј. L'Argus бр. 6587.
368. Француски касациони суд, III грађански одсек, 5. март 2007, бр. 486 F-D, обј. и L'Argus de L' Assurance, HORS SÉRIE, 2007.
369. Француски грађански суд, I грађанско одељење, бр. одл. 1745P, , обј. L'Argus, 8.11.1996.
370. Врховни суд Републике Хрватске, Рев. х 454/09-2, од 24.3.2012.
371. Француски касациони суд, 2. грађански одељак, 24.5.2006., бр. 721 F-D; обј. у L'Argus de L'Assurance – HORS SÉRIE, март 2007.
372. Врховни суд Хрватске, Рев-1074/87 од 18.5.1988.
373. Француски касациони суд, 1. грађански одељак, 20.2.2007, одл. бр. 242 F-P+B; обј. у L'Argus de L'Assurance – HORS SÉRIE, 2007.
374. Višje sodišče v Ljubljani, VSL sodba II Ср 1059/2014., преузето са https://sodisce.si/znanje/sodna_praksa/visja_sodisca/2015081111386540/
375. Пресуда Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине број 070-0-Рев-08-001178 од 26.01.2010. године.
376. Француски касациони суд, 3. грађанско одељење, 25. јануар 2005., бр. 202 F-P+B.

377. Врховни суд Републике Хрватске, Рев-126/02 од 02.06.2004. (Избор одлука ВСПХ 1/05 одл. бр. 60).
378. Врховни суд Републике Хрватске, Рев-748/2006-2 од 28.2.2007.
379. Жупанијски суд у Бјеловару, Gž-1987/2011-2 од 17.11.2011.
380. Жупанијски суд у Вараждину, Gž. 1618/04-2 од 9.9.2003.
381. Француски касациони суд, одлука бр. 941. од 19.05.1999., обј. у L'Argus бр. 6638.
382. Француски касациони суд, 2. грађанско одељење, 7.7.2005., бр. 535 F-D, обј. у L'Argus de L'Assurance- HORS SÉRIE, март 2006.
383. Пресуда Врховног суда Србије, Прев. 330/96.
384. Пресуда Врховног суда Србије, Прев. 742/97.
385. Пресуда Апелационог суда у Београду, Гж. 6453/2012(2) од 12.10.2012. године.
386. Врховни суд Републике Хрватске, Рев-636/2006 од 11.7.2007.
387. Врховни суд Републике Хрватске, Рев- 701/83 од 18.1.1984.
388. Пресуда Апелационог суда у Београду, Гж. 5632/17 од 10. 1. 2019.
389. Решење Привредног апелационог суда, Пж. 12837/2010 од 1.9.2011.
390. Одлука Врховног суда Републике Хрватске Реб-840/2003-2 од 25. новембра 2003. године.
391. Врховни суд Босне и Херцеговине, Пж-486/86 од 22.6.1987.
392. Виши суд у Хаму, пресуда од 13.03.2002., бр. 20 U 6/01, обј. у Versicherungsrecht бр. 33, од 20. новембра 2002.
393. Апелациони су у Нансију, 1. грађански одсек, 6. јун 2006. године.
394. Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, Кж 3 10/2020 од 23.9.2020. године.
395. Пресуда Привредног апелационог суда, Пж 1651/2014 од 10.6.2015. године.

План третмана података

Назив пројекта/истраживања
Уговор о осигурању живота
Назив институције/институција у оквиру којих се спроводи истраживање
Правни факултет у Новом Саду, Универзитет у Новом Саду
Назив програма у оквиру ког се реализује истраживање
Докторске академске студије Јавно право
1. Опис података
<p><i>1.1 Врста студије</i></p> <p><i>Укратко описати тип студије у оквиру које се подаци прикупљају</i></p> <p>Није било прикупљања података.</p> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>1.2 Врсте података</p> <p>а) квантитативни</p> <p>б) квалитативни</p>
<p>1.3. Начин прикупљања података</p> <p>а) анкете, упитници, тестови</p> <p>б) клиничке процене, медицински записи, електронски здравствени записи</p> <p>в) генотипови: навести врсту _____</p> <p>г) административни подаци: навести врсту _____</p> <p>д) узорци ткива: навести врсту _____</p>

ђ) снимци, фотографије: навести врсту _____

е) текст, навести врсту _____

ж) мапа, навести врсту _____

з) остало: описати _____

1.3 Формат података, употребљене скале, количина података

1.3.1 Употребљени софтвер и формат датотеке:

а) Excel фајл, датотека _____

б) SPSS фајл, датотека _____

с) PDF фајл, датотека _____

д) Текст фајл, датотека _____

е) JPG фајл, датотека _____

ф) Остало, датотека _____

1.3.2. Број записа (код квантитативних података)

а) број варијабли _____

б) број мерења (испитаника, процена, снимака и сл.) _____

1.3.3. Поновљена мерења

а) да

б) не

Уколико је одговор да, одговорити на следећа питања:

а) временски размак измедју поновљених мера је _____

б) варијабле које се више пута мере односе се на _____

в) нове верзије фајлова који садрже поновљена мерења су именоване као

_____

Напомене: _____

Да ли формати и софтвер омогућавају дељење и дугорочну валидност података?

а) Да

б) Не

Ако је одговор не, образложити _____

_____

2. Прикупљање података

2.1 Методологија за прикупљање/генерисање података

2.1.1. У оквиру ког истраживачког нацрта су подаци прикупљени?

а) експеримент, навести тип _____

б) корелационо истраживање, навести тип _____

ц) анализа текста, навести тип _____

д) остало, навести шта _____

2.1.2 Навести врсте мерних инструмената или стандарде података специфичних за одређену научну дисциплину (ако постоје).

_____

_____

2.2 Квалитет података и стандарди

2.2.1. Третман недостајућих података

а) Да ли матрица садржи недостајуће податке? Да Не

Ако је одговор да, одговорити на следећа питања:

а) Колики је број недостајућих података? _____

б) Да ли се кориснику матрице препоручује замена недостајућих података? Да Не

в) Ако је одговор да, навести сугестије за третман замене недостајућих података

_____

2.2.2. На који начин је контролисан квалитет података? Описати

2.2.3. На који начин је извршена контрола уноса података у матрицу?

---

3. Третман података и пратећа документација

3.1. Третман и чување података

3.1.1. Подаци ће бити депоновани у _____
репозиторијум.

3.1.2. URL адреса

3.1.3. DOI

3.1.4. Да ли ће подаци бити у отвореном приступу?

а) Да

б) Да, али после ембарга који ће трајати до _____

в) Не

Ако је одговор не, навести разлог _____

3.1.5. Подаци неће бити депоновани у репозиторијум, али ће бити чувани.

Образложење

3.2 Метаподаци и документација података

3.2.1. Који стандард за метаподатке ће бити примењен?

3.2.1. Навести метаподатке на основу којих су подаци депоновани у репозиторијум.

Ако је потребно, навести методе које се користе за преузимање података, аналитичке и процедуралне информације, њихово кодирање, детаљне описе варијабли, записа итд.

3.3 Стратегија и стандарди за чување података

3.3.1. До ког периода ће подаци бити чувани у репозиторијуму?

3.3.2. Да ли ће подаци бити депоновани под шифром? Да Не

3.3.3. Да ли ће шифра бити доступна одређеном кругу истраживача? Да Не

3.3.4. Да ли се подаци морају уклонити из отвореног приступа после извесног времена?

Да Не

Образложити

---

4. Безбедност података и заштита поверљивих информација

Овај одељак МОРА бити попуњен ако ваши подаци укључују личне податке који се односе на учеснике у истраживању. За друга истраживања треба такође размотрити заштиту и сигурност података.

4.1 Формални стандарди за сигурност информација/података

Истраживачи који спроводе испитивања с људима морају да се придржавају Закона о заштити података о личности

(https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zastiti_podataka_o_licnosti.html) и одговарајућег институционалног кодекса о академском интегритету.

4.1.2. Да ли је истраживање одобрено од стране етичке комисије? Да Не

Ако је одговор Да, навести датум и назив етичке комисије која је одобрила истраживање

4.1.2. Да ли подаци укључују личне податке учесника у истраживању? Да Не

Ако је одговор да, наведите на који начин сте осигурали поверљивост и сигурност информација везаних за испитанике:

- а) Подаци нису у отвореном приступу
- б) Подаци су анонимизирани
- ц) Остало, навести шта

5. Доступност података

5.1. Подаци ће бити

- а) јавно доступни
- б) доступни само уском кругу истраживача у одређеној научној области
- ц) затворени

Ако су подаци доступни само уском кругу истраживача, навести под којим условима могу да их користе:

Ако су подаци доступни само уском кругу истраживача, навести на који начин могу приступити подацима:

5.4. Навести лиценцу под којом ће прикупљени подаци бити архивирани.

---

6. Улоге и одговорност

6.1. Навести име и презиме и мејл адресу власника (аутора) података

6.2. Навести име и презиме и мејл адресу особе која одржава матрицу с подацима

6.3. Навести име и презиме и мејл адресу особе која омогућује приступ подацима другим истраживачима
